

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

**ATAÎ'NİN ÂLEMNÜMÂ (SÂKÎNÂME) MESNEVİSİNİN
KARŞILAŞTIRMALI METNİ VE KONU BAKIMINDAN
İNCELENMESİ**

Hazırlayan:
Muhammet Kuzubaş

Danışman
Prof. Dr. Mustafa Özbalcı

Doktora Tezi

Samsun, 2007

KABUL VE ONAY

..... tarafından hazırlanan “.....
.....” başlıklı bu çalışma,
..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı
bulunarak jürimiz tarafından ..... olarak kabul
edilmiştir.

Başkan (Tez Danışmanı): .....
Üye : .....
Üye: .....
Üye: .....
Üye: .....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../.....

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya, kullandığım başka yazarlara ait her özgün fikre kaynak gösterdiğimini bildiririm.

..... /...../.....

ÖNSÖZ

İlk örnekleri Arap ve İran edebiyatlarında görülen sâkînâme, 14. yüzyıldan itibaren Türk edebiyatında da ilgi görmeye başlamıştır. Edebiyatımızdaki macerası Harizmî (14. yy) ve Ali Şir Nevâî (15. yy) gibi şairlerle başlayan sâkînâme türüyle ilgili olarak dikkatimizi çeken ilk orijinal eser, 16. yüzyıl şairlerinden Revânî'nin *İşretnâme*'sidir. Revânî, bu alanda kendisinden sonra gelen şairlere önemli bir kapı açmıştır. Revânî'yi İşretî, Fuzûlî, Hâletî ve Şeyhüislâm Yahyâ vb. şairler takip eder.

17. yılının ilk çeyreğinde yine bu alanda müstakil bir mesnevi yazan önemli bir şair karşımıza çıkar: Nev'î-zâde Atâî. Çalışmamızın konusunu da Nev'î-zâde Atâî'nin *Âlemnümâ* (*Sâkînâme*) adlı mesnevisi oluşturmaktadır. *Âlemnümâ* (*Sâkînâme*), bu alanda edebiyatımızda onde gelen eserlerden biridir. Sâkîden, içkiden, içki âlemlerinden ve içki âlemlerine ait çeşitli öğelerden söz eden *Âlemnümâ* (*Sâkînâme*), gerek yazıldığı dönemde, gerekse sonraki yüzyıllarda beğenile okunmuştur. Türklerin mesnevi alanında Arap ve Fars şairlerinden hiç de geri olmadığını gösterme amacıyla kaleme alınan bu eser; konu, konunun işlenisi ve orijinalligiyle haklı bir başarı kazanmıştır.

Bugüne kadar, edebiyatımızdaki önemi tartışılmayacak kadar kesin olan bu mesnevinin metniyle ilgili ciddi bir çalışma yapılmamıştır. Edebiyatımızda bu alandaki boşluğu dolduracağına inandığımız çalışmamız, 17. yılının genel durumuna deðinilen Giriş'ten sonra dört ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde Nev'î-zâde Atâî'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölüm sâkî ve sâkînâme kavramları hakkındağıdır. Üçüncü bölümde *Âlemnümâ* (*Sâkînâme*) mesnevisi muhteva ve şekil açısından incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise *Âlemnümâ* (*Sâkînâme*) mesnevisinin on nûshaya dayanan karşılaştırmalı metni yer almaktadır. Çalışmamız, Sonuç ve Kaynakça bölümleriyle sona ermektedir.

Çalışmamız sırasında danışmanlığını üstlenerek bize yol gösteren ve kıymetli vakitlerini çalışmamızın bu noktaya gelmesi için harcayan muhterem hocam Prof. Dr. Mustafa ÖZBALCI Beyefendi'ye sonsuz şükranlarımı sunarım. Yine tez izleme komitemde bulunan Doç. Dr. K. Tuncer ÇAĞLAYAN ve Yrd. Doç Dr. Dursun Ali TÖKEL'e de ayrıca teşekkür ederim.

ÖZ

[KUZUBAŞ, Muhammet]. [*Atâî'nin Âlemnümâ (Sâkînâme) Mesnevisinin Karşılaştırmalı Metni ve Konu Bakımından İncelenmesi*], [Doktora Tezi], Samsun, [2007].

Çalışmamız, 17. yüzyıl şairi Nev'î-zâde Atâî'nin Âlemnümâ (Sâkînâme) mesnevisiyle ilgilidir. Çalışmamız, 17. yüzyılın genel durumuna değinilen Giriş'ten sonra dört ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde Nev'î-zâde Atâî'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölüm sâkî ve sâkînâme kavramları hakkındadır. Üçüncü bölümde Âlemnümâ (Sâkînâme) mesnevisi muhteva ve şekil açısından incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise Âlemnümâ (Sâkînâme) mesnevisinin on nûshaya dayanan karşılaştırmalı metni yer almaktadır. Çalışmamız, Sonuç ve Kaynakça bölümleriyle sona ermektedir.

Anahtar Sözcükler: Nev'î-zâde Atâî, Âlemnümâ, Sâkînâme, Divan Şiiri, Mesnevi.

ABSTRACT

[KUZUBAŞ, Muhammet]. *[Comparative Text Of Atai's Alemnuma (Sakiname) Masnavi And An Examination Of Topics]*, [Ph. D. Dissertation], Samsun, [2007].

Our study is interested in Nev'i-zade Atai's Alemnuma (Sakiname) masnavi. Atai was a poet in 17 century. The study was composed of four parts following the introduction. In the first part, Nev'i-zade Atai's life and works are outlined. Second part deals with the concept of saki and sakiname. In the third part, Alemnuma (Sakiname) masnavi is examined in terms of view and form. In the fourth part, Alemnuma (Sakiname) masnavi's comparative text takes place. Our study ends with results and bibliography parts.

Key Words: Nev'i-zade Atai, Alemnuma, Sakiname, Divan Poem, Masnavi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	v
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1 SÂKÎNÂMELER.....	4
I- Sâkî ve Sâkînâme Kavramı.....	4
II- Sâkînâmelerin Gelişimi.....	7
BÖLÜM 2 NEV'Î-ZÂDE ATÂÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ.....	9
I- Hayatı.....	9
II- Eserleri.....	9
1- Manzum Eserleri.....	10
A- Divan.....	10
B- Hamse.....	10
a- Âlemnümâ (Sâkînâme)	10
b- Nefhatü'l-Ezhâr.....	10
c- Sohbetü'l-Ebkâr.....	16
d- Heft-hân.....	18
e- Hilyetü'l-Efkâr.....	19
2- Mensur Eserleri.....	19
A- Hadâikü'l-Hakâik Fi Tekmileti'ş-Şakâik.....	19
B- El-Kavlü'l-Hasen Fî Cevâbi'l-Kavli Limen.....	20
C- Münşeât.....	20
D- Zeyl-i Siyer-i Veysî.....	20
BÖLÜM 3 ÂLEMNÜMÂ (SÂKÎNÂME) MESNEVİSİ.....	21
I- Kaynaklara Göre Âlemnümâ (Sâkînâme) Mesnevisi.....	21

II- Âlemnümâ (Sâkînâme) Mesnevisinin Yazılış Sebebi ve Tarihi	23
III- Âlemnümâ (Sâkînâme) Mesnevisinin Muhtevası.....	26
1- Tevhîd, Münâcât, Na't ve Mi'râc.....	27
2- Padişahın Övgüsü ve Lehistan Seferi.....	36
3- Zamandan Şikayet....	42
4- Boğaz ve Hisar... ..	45
5- Sâkî.....	49
6- Sıfat-ı Mey.. ..	51
7- Sıfat-ı Tâk. ..	53
8- Sıfat-ı Hum. ..	54
9- Sıfat-ı Câm. ..	55
10- Sıfat-ı Sürâhî.... ..	56
11- Sıfat-ı Pîr-i Mugân.... ..	57
12- Sıfat-ı Meyhâne... ..	58
13- Musikiyle İlgili Kavramlar.....	60
14- İşret Gecesi... ..	61
15- Sıfat-ı Mum. ..	63
16- Sıfat-ı Arak.. ..	64
17- Ayıplanan Kişiler.....	65
18- Dört Mevsim. ..	69
A- Bahar.....	69
B- Yaz.....	71
C- Sonbahar.....	73
D- Kış.....	74
19- Gönül.....	75

20- Sâkînâme'de Aşk.....	77
21- Sâkînâme'de Tasavvuf.....	79
IV- Sâkînâme'de Atasözleri ve Deyimler.....	82
1- Atasözleri.....	84
2- Deyimler.....	85
V- Sâkînâme'de Vezin, Kafiye ve Redif.....	89
1- Vezin.....	89
2- Kafiye ve Redif.....	92
A- Kafiye.....	92
B- Redif.....	94
a- Ek Redifler.....	94
b- Kelime Redifler.....	94
c- Hem Ek Hem de Kelime Redifler.....	94
VI- Dil Özellikleri.....	95
VII- Edebi Sanatlar.....	96
1- Hüsn-i Ta'lîl.....	96
2- İstiâre.....	96
3- Leff ü Nesr.....	96
4- Mübâlâğâ.....	97
5- Telmih.....	97
6- Tenasüp.....	97
7- Teşbih.....	98
8- Teşhis.....	98
9- Tezat.....	98
VIII- Nüsha Tavsifleri.....	98

1- Ahmed III.....	100
2- Ali Emirî.....	100
3- Bağdatlı Vehbî.....	100
4- Esad Efendi (E1).....	100
5- Esad Efendi (E2).....	100
6- Hamidiye.....	101
7- Laleli.....	101
8- Lala İsmail.....	101
9- Revan	101
10- Veliyyüddin Efendi.....	101
BÖLÜM 4 ÂLEMNÜMÂ (SÂKÎNÂME) MESNEVİSİİNİN METNİ.....	103
SONUÇ.....	238
KAYNAKÇA.....	240
ÖZGEÇMİŞ.....	243

GİRİŞ

17. yüzyılın ilk yarısı, Osmanlı Devleti'nin 16. yüzyıldaki ihtişamını devam ettirme çabasında olduğu bir dönemdir. Yüzyılın başında Almanya sınırlarına dayanan Osmanlı Devleti, Estergon ve Uyvar gibi önemli yerleri topraklarına katar. Yine bu yüzyılda Lehistan ve Avusturya ile çeşitli savaşlar yapılır. Ordu Batı'da uğraşırken, Doğu'da İran, Revan'ı kendi hakimiyeti altına alır. Osmanlı-İran savaşları 1639'da imzalanan Kasr-ı Şirin Antlaşması'na kadar sürer. Doğu'da ve Batı'da yapılan savaşlar, ordunun iyice yıpranmasına sebep olur.

Osmanlı Devleti dışta çeşitli savaşlarla uğraşırken, içte de birtakım sıkıntılarla mücadele etmek zorunda kalır. Zaman zaman padişahların tecrübesizliğinden yararlanan saray kadınlarının ve ehil olmayan saray ağalarının devlet yönetiminde etkili olmaları merkezî otoriteyi zayıflatmıştır. Ayrıca gittikçe artan ahlaki çöküntü ve toplumsal yozlaşma ülkede başıboşluk ve huzursuzluk ortamının doğmasına yardımcı olmuştur. Tımar sisteminin bozulması, başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlerin nüfuslarının hızla artması ve Anadolu'da çıkan Celali isyanları halkın devlete olan güvenini azaltmıştır. Bütün bunlar, özellikle şehirlerde işsizliğe ve güvenliğin bozulmasına yol açmıştır. II. Osman, IV. Murad gibi yetenekli padişahlar ve Merzifonlular gibi paşalar düzeni sağlamaya çalışsalardır, 1699'da imzalanan Karlofça Antlaşması'yla birlikte gelen gerileme ve çöküş sürecini engellemeye muktedir olamamışlardır.

17. yüzyılda devletin ekonomisinde de ciddi bir bozulma meydana gelmeye başlamıştır. Sık sık yapılan savaşlar, coğrafî keşiflerin etkisiyle ticaret yollarının yön değiştirmesi, kapitülasyonların giderek Avrupalı devletlerin sömürü aracı haline gelmesi, saray masraflarının artması ve vergilerin yükseltilmesi üzerine taşrada yaşayanların vergilerini ödemekte zorluk çekmeleri ekonomiyi de oldukça sarsmıştır.

Yaşanan toplumsal ve siyasi kargaşalara rağmen edebî faaliyetler 17. yüzyılda da devam eder ve Şeyhülislâm Yahyâ, Atâî, Nefî, Nâlî, Nâbî, Sâbit gibi önemli şairler yetişir. Bu yüzyılda divan şairlerinin önemli bir bölümünde yeni konular, orijinal hayaller ve düşünceler ortaya koyma temayülü hakim olur. Önceki yüzyıllarda işlenen konular, artık şairlerimizin ilgisini çekmez. Şairlerimiz, yeni bir şeyler ortaya koyma arayışındadırlar. Bu arayışlar, *Sebk-i Hindî* üslubıyla birlikte, temeli önceki yüzyıllara dayanan yerlileşme hareketinin edebiyatımızdaki etksinin artmasıyla neticelenir.

17. yüzyılda önemli bir edebî ekol kabul edilen *Sebk-i Hindî*'nin en önemli özellikleri olarak anlamda giriftlik, mübalağalı anlatım, uzun Arapça ve Farsça tamlamalar ve derin bir tasavvuf dikkati çeker. Bu üslubun önemli temsilcileri Nâlî, İsmetî, Fehîm ve Neşâtî'dir.

Yüzyıldaki diğer önemli hareket yerlileşmedir. Yerlileşmenin temelleri aslında önceki yüzyıllara dayanır.¹ Arapça ve Farsça kelimelerin şiir dilinde ağırlıklarını iyice hissettirmeleri, bazı şairlerde tepki meydana getirir. Bu tepki, öncelikle Arapça ve Farsça kelimeler yerine Türkçe kelimeleri tercih etme şeklinde kendini gösterir. Türkî-i Basit olarak da bilinen bu hareketin esası, yabancı kelime ve tamlama kullanmaksızın halkın diliyle ve deyiş özellikleri ile şirler yazma anlayışına dayanır. 15. yüzyılda Aydınlı Visâlî, 16. yüzyılda Tatavlâlı Mahremî ve Edirneli Nazmî, bu hareketin ilk önemli temsilcileri olarak bilinir. Köprülü'ye göre, Visâlî, Mahremî ve Nazmî'nin özellikle dil hususunda gösterdikleri çabanın ciddi bir takipçisi yoktur. (Köprülü 1966: 383). Önemli divan şairlerinden Ahmed Paşa ve Necâtî'de de Visâlî, Mahremî ve Nazmî'nin gösterdiği duyarlılığın etkilerine rastlamak mümkündür (Üzgör 1983: 39-42). Adı geçen şairlerin, millî bir edebiyatın teşekkülünde önemli bir rol oynadıklarını söylemek yerinde olacaktır.

---

¹ Türk edebiyatında yerlileşme hareketini hakkında geniş bilgi için bakınız: Fuad Köprülü. 1966. "Millî Edebiyat Cereyânının İlk Mübeşirleri". **Edebiyat Araştırmaları**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

17. yüzyıla gelindiğinde, kimi şairler artık değişimi muhtevada gerçekleştirmeye gayreti içeresine girerler. O zamana kadar Arap ve Fars edebiyatlarına ait konuların işlenmesi ve şairlerin bu konulardan sıkılarak yeni konular bulma arayışları, onları yerlilik hareketine yöneltir.

Yüzyılın önemli bir şairi olan Nev'i-zâde Atâî'nin mesnevilerinde bu arayışın izleri fazlasıyla görülmektedir. Mesnevilerinde biçimsel olarak gelenekten kopmayan Atâî, bu arayışın sonucu olarak (azımsanamayacak ölçüde) yerli konuları ve mekanları işlemeyi tercih etmiştir. *Sohbetü'l-Ebkâr*'da Nasreddin Hoca fikrası bile anlatan şair, *Heft-hân*'da (konu olarak genellikle Doğu edebiyatlarından esinlenmesine rağmen) İstanbul ve çevresine de yer vermiş; *Nefhatü'l-Ezhâr* mesnevisinin büyük bir bölümünde ise yine yerli konuları işlemeye çalışmıştır. Yirmi adet küçük hikâyenin anlatıldığı *Nefhatü'l-Ezhâr*'daki hikâyelerin çoğunda olay, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde cereyan eder. Çalışmamızın konusunu teşkil eden *Âlemnümâ* (*Sâkînâme*) mesnevisi, 17. yüzyılda şairlerin yeni konular bulma ve buldukları yeni konuları şiirde işleme gayretinin bir mahsulüdür. Atâî, mesnevilerinde atasözleri ve deyimleri sık sık kullanır. Safâyî'nin *Tezkire*'sında dile getirildiğine göre, Atâî bu yönleriyle, Sâbit gibi şairlere önderlik etmiştir (Safâyî 2005: 125). Nitekim, Sâbit'in halka inerek ve halkın içinden konular seçerek oluşturduğu *Derenâme*² ve *Berbernâme* gibi mesnevileriyle birlikte *Divan*'ında kullandığı atasözleri ve halk söyleyişlerinin çokluğu Safâyî'nin bu görüşünü destekler niteliktedir.

---

² Bu mesnevi için bakınız: Turgut Karacan. 1990. **Derenâme Mesnevisi**. Sivas: Dilek Matbaası.

BÖLÜM 1 SÂKÎNÂMELER

I- Sâkî ve Sâkînâme Kavramı

Sâkî kelimesi, Arapça *saky* kökünden gelmektedir. *Sulamak* anlamına gelen *saky* kelimesinden pek çok kelime türetilmiştir (Toptaş 1991: 119). Fiil-i mazisi *sakâ*, suladı anlamındadır. *Essakâ* su vermek, su içirmek; *istekâ* su istemek; *tesekkâ*, sulanıp içine sinmekle gereği gibi doymak; *essâkiye* su kanalı, su dolabı (Sarı: 374) bunlardan bazlarıdır. Ayrıca “eskiden evlere su dağıtan kişilere ve İstanbul’da kırbaclarla evlere Kırk Çeşme Suyu taşıyan sulara sakâ / sakkâ denirdi” (Onay 1992: 358). Yine “İstanbul’da Terkos ve Elmalı su bentlerinin tesisinden evvel su getirenlere de bu ad verilirdi” (Pakalın 1993: 97).

Sâkî de bu kelimeler gibi *saky* kökünden türemiştir. Coğulu “sukât” olan “sâkî” (Sarı: 374), Osmanlıca-Türkçe Lugat’ta “içki ve su dağıtan” (Devellioğlu 1993: 915); Kâmûs-ı Türkî’de “su veren, su dağıtan; bezm-i işarette içilen şarap vesâireyi kadehlere döküp dağıtan adam, kadeh sunan” (Sami 1989: 700) şeklinde anlatılmıştır. Karahan ise, *sâkînîn* aslında *su arayıcı* anlamına geldiğini fakat Ferheng-i Fârisî’de “su veya şarabı başkasına sunan” biçiminde açıkladığını söyler (Karahan 1980: 117). Yeni Lügat’ta “sulayan, içecek veren, sucu” (Yeğin 1974: 605) şeklinde anlam verilen *sâkî*, Farsça sözlükte de “içki dağıtan” şeklinde tanımlanmaktadır (Olgun vd. 2005: 192). A. Talat Onay'a göre, “dinî günlerde bilhassa muharremde halka su dağıtarak para toplayan cerrârları sakalardan ayırmak için sâkî denirdi” (Onay 1992: 358). *Sâkînîn* müennesi olan “sâkiye, meyhanede garsonluk yapan kadın” (Toptaş 1991: 119) demektir. Kısaca, *sâkî* kelimesinin *su ve içki dağıtan kişiler* için kullanıldığını söylemek mümkündür.

Nâme kelimesinin eskiden pek çok anamlarda kullanıldığını görüyoruz. Öncelikle *nâme*, “eskiden birine, bir iş için yazılan genel anlamda mektup için kullanılırdı. Ayrıca kitap ve sayfa hakkında da “nâme” kelimesi kullanılır ve bu konuyu

belirten bir ismin sonuna gelirdi. *Gazânâme*, *Esrârnâme*, *Sindbâdnâme*, *Merzubannâme*, *Ferhadnâme*, vb. gibi” (Karahan 1980: 117).

Nâme kelimesinin kullanım alanları bunlarla sınırlı kalmaz. *Bu kelime*, “belge, broşür, dergi vb. evrak hakkında da kullanılırdı. Bunlar daha çok resmi işlemlerde kullanılan vekâletnâme, şehâdetnâme, icâzetnâme, kanunnâme gibi bileşik isimlerdi. Nâme ayrıca, hükümdarların menkîbeleri ve kahramanlıklarını terennüm eden mesnevilerin adlarının sonuna eklenir: *Şahnâme*, *Hudaynâme* vb.” (Karahan: 117-118).

Sâkî-nâme, *sâkî* ve *nâme* kelimelerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş ve “sâkî risalesi, sâkî kitabı” gibi anlamlara gelen Farsça birleşik bir kelimedir. Genel olarak sâkînâme, divan şairlerinin, sâkîye hitaben söyledikleri manzumelerdir. Sâkînâmenin, konuya ilgili olarak yazılan kaynaklarda çeşitli tanımlamaları mevcuttur: Agâh Sırı Levend, sâkînâmeleri “sâkîden, içkiden, içkinin çeşitlerinden, meclisten, kadehten, sürahiden, meyden, mahbubdan topluca bahseden eserler olduğunu söylerek mesnevilerdeki bölüm sonrasında, ara sıra “sâkî-nâme” başlığı altında iki beyitlik küçük bir bağlantı ile sâkîye seslenildiğini” de ekler (Levend 1988: 160). Abdülkadir Karahan, sâkînâmelerin bazen “bağımsız kitaplar olarak” kaleme alındığını; bazen çoğunlukla “belli bir konuda hazırlanan mesnevi türündeki eserlerde sırası gelince” yer aldığı; bazen de “divanlarda terkib-i bend, terci-i bend ve kaside” şeklinde de olabileceğini ifade etmektedir (Karahan 1980: 118). Tunca Kortantamer de “sâkîye seslenmeler yoluyla içkiyi –daha çok şarabı- ve içki meclislerinin araç, gereç ve âdetlerini, içkiyle uzaktan yakından ilgili pek çok düşünce, duygusal kavramı bazen tasavvufî, bazen dünyevî olarak bir bütün halinde ele alıp, işleyen şiirlere Nizâmî’den bu yana sâkînâme denilmeye başlandığını” söyler (Kortantamer 1997: 155). Son yıllarda sâkînâmelerle ilgili çalışmalar yapan Mehmet Arslan ise sâkînâmeleri “mesnevi nazım şeklinde ve mütekârib bahrinde kaleme alınmış, sâkîye hitap edilerek hayatın geçici olduğu, ona bağlanmamak gerektiği gibi ahlâkî, felsefî ve tasavvufî öğütleri şarap, kadeh, sâkî ve ilgili kelimelerle anlatan

manzum eserler” olarak tanımlamaktadır. Daha sonra “ağırıklı olarak mesnevi nazım şekli tavsiye edildiği ve kullanıldığı halde terkib-i bend, terci-i bend, kaside nazım şekilleriyle yazılmış bir çok sâkînâme örneği görüldüğünü; hatta murabba’, rubâ’î ve gazel nazım şekilleriyle yazılan” sâkînâmelere de rastlandığını belirtmektedir (Arslan 2003: 15).

Sâkînâmeler her zaman gerçek anlamlar ihtiva etmezler. Bazı şairler, sâkînâmelerine tasavvufî anlamlar yüklerler. Bu tür sâkînâmelerde sâkî, mürşid; mey, ilahî aşk; sâkîden mey isteyen ve âşık sâlik; sevgili, Allah; meyhane, dergah veya tekkedir.

Tasavvufî anlamlar içeren sâkînâmelerde, şarap (mey) insanoğlunu maddi âlemin sıkıntılarından kurtaran ve onu edebî varlık makamına ulaştıran hakikat kadehinin damlaları için kullanılan meczâ’î bir kavram olmaktadır. Bu tür sâkînâme yazan şairlerin eserlerinde mey, meyhâne, sâkî, pîr-i mugân; hattâ mutrib, ney, çeng, def gibi musiki kavramları görünen anlamlarının dışında tasavvuffî bir anlam ve kavramı karşılarlar (Arslan: 18).

Bütün bu yorumlardan da yola çıkarak sâkînâmeyi söyle tanımlamamız mümkündür: *Sâkînâme*, sâkîden, içkiden, içki âlemlerinden, içki âlemlerine ait öğelerden söz eden; bazen müstakil bir mesnevi, bazen de çeşitli mesneviler veya divanlar içerisinde ayrı bir bölüm olarak kaleme alınan; meczâ’î ve gerçek anlamları bir arada bulunduran manzumelerdir.

Bütünyle sâkî ve içki âlemlerine ait öğelerin işlendiği müstakil mesneviler dışındaki mesnevilerde zaman zaman şarap isteme kasıyla sâkîye seslenişler içeren bölümler, bu türün *işlevsellîgi* açısından dikkat çekicidir. Bu seslenişler, yeni bir konuya geçmeden önce motivasyonun sağlanması ve ilham yolunun açılması gibi görevleri yerine getirirler. Sözgelimi, Atâî’nin diğer bir mesnevisi olan *Nefhatü'l-Ezhâr*'da, şair asıl konuya geçmeden önce dinlenmek ve bir nefes

almak ister.³ Pakalın'a göre bu, âdet: "Bir kahve pişirin de biraz adam dinlensin." kabilinden bir şeydir. Uzunca ve manzum hikâyelerde, sâkî ile bu yolda muhataba ve ondan zihin açıklığı için şarap istemek âdettir (Pakalın 1993: 99).

II- Sâkînâmelerin Gelişimi

Divan edebiyatının diğer edebî türlerinde olduğu gibi sâkînâmelerin de kaynağı Arap ve Fars edebiyatlarıdır. Sâkînâmelerin temellerini İslamiyet öncesi Arap şiirine dayandırmak mümkündür. İslamiyet öncesi dönemde, Arabistan'da şaraptan bahseden ve *hamriyyât* adı verilen şiirler yazılmaktaydı. İslamiyet'in gelişî ve içkinin yasaklanmasıyla birlikte, şarap içerikli şiirler de terkedilmişti. Ancak, Emeviler döneminden itibaren tekrar aynı içerikte şiirler yazılmaya başlandı. Bu şiirler, tam anlamıyla sâkînâme sayılamasa da, sâkînâmelerin temelini oluşturma açısından önemlidir. Özellikle 9. yüzyıldan itibaren divanlarda ayrı bir bölüm teşkil edebilecek kadar yer alan şarap şiirleri mevcuttur.⁴ Şarap ve şarabin etkileriyle ilgili olarak Arap edebiyatında dikkati çeken şairlerden bazıları şunlardır: Antere b. Şeddad, Tarafa b. Abd El-Bakri, Adî b. Zeyd, A'sâ El-Ekber, Lebid b. Rabia, Ebu Mihcan, Yezid b. Abdülmelik, II. Velid, Müslim b. El-Vâlid, Muhammed b. Abdullah, Ebu Nûvâs, İbne'l-Fâred, Şemseddin Muhammed Nâveci vb.

İran edebiyatına gelince: İran edebiyatında da çok eski yüzyıllarda sâkînâmelere kaynaklık edecek türden şiirlere rastlamak mümkündür. Sasaniler döneminde ilk örnekleri görülen şarabı anlatan şiirler, yine İslamiyet'in kabulü yıllarında terkedilmiş; ancak sonraki yüzyıllarda yeniden rağbet bulmuştur. İran edebiyatında sâkînâme türünün ilk örneği olarak Nizâmî'nin *Serefname*'sında yer alan ve birkaç beyitten oluşan bölümler kabul edilmektedir. Bağımsız tasavvufî sâkînâmelerin ilki de Selâmân-ı Sâvecî'nin *Divan*'ındaki sâkînâme içerikli *Tevhîd*'idir. İran edebiyatındaki şarapla ilgili şiir yazan başlıca şairler şunlardır:

³ Nefhatü'l-Ezhâr'da yer alan bu bölüm için aşağıdaki Nefhatü'l-Ezhâr maddesine bakılabilir.

⁴ Eski Arap şiiri hakkında geniş bilgi için bakınız: Nihad Çetin. 1973. **Eski Arap Şiiri**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Abdullah Hâtifî, Abdurrahman-ı Talebânî, Meşhedî, Keşmirî, Hâcû-yı Kirmânî, Hâfız-ı Şirâzî, Şirvânî, Hakîm Pertevî, Abdurrahman-ı Câmî, Visâl-i Şirâzî, Mîrzâ Fasîh, Nizâmî, Ömer Hayyâm, Rûdekî-i Semerkandî, Selmân-ı Sâvecî, Feyzî-i Hindî, Urfî-i Şirâzî vb.

Türk edebiyatında ilk orijinal sâkînâme örneği olarak Edirneli Revânî'nin *İşretnâme* adlı eseri kabul edilmektedir. Revânî'ye gelinceye kadar müstakil bir sâkînâme olarak sayılmayan, ancak muhteva açısından sâkînâmeye benzeyen şairler vardır. Harizmî'nin *Mahabbetnâme*'sindeki bölüm sonlarında ikişer beyitle sâkîye seslenmeler; Ahmed-i Dâî'nin terci-i bendi, Ali Şir Nevâyî'nin *Fevâidü'l-Kiber*'indeki bölümler bunlardan bazlarıdır. Edebiyatımızdaki diğer edebî türler gibi sâkînâme de zamanla büyük bir gelişme göstermiş; şairlerimiz tarafından pek çok sâkînâme kaleme alınmıştır. Edebiyatımızdaki sâkînâme türünde ürün veren pek çok şair bulunmaktadır: Harezmî, Ahmed-i Dâî, Ali Şir Nevâyî, Revânî, Sa'dî, Hayretî, Fuzûlî, İşretî Mustafa, Fevrî, Taşlıcalı Yahyâ, Cinânî, Beyânî, Fakîrî, Kafzâde Fâ'ızî, Azmîzâde Hâletî, Nefî, Atâî, Şeyhüllâm Yahyâ, Riyâzî, Cem'î Mehmed, Subhîzâde Feyzî, Aynî, Şeyh Gâlib, Hoca Neş'et, İzzet Molla, Dâniş Mehmed Bey vb. Bu şairler dışında divanlarında veya çeşitli eserlerinde sâkînâme vadisinde küçük şiirler yazan şairlerimiz de vardır.⁵

---

⁵ Arap, İran ve Türk edebiyatlarında şarapla ilgili şiir yazan şairlerle ilgili geniş bilgi için bakınız:

- 1- Mehmet Arslan. 2003. **Aynî Sâkînâme**, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- 2- Rıdvan Canım, 1998. **Türk Edebiyatında Sâkînâmeler ve İşretnâme**. Ankara: Akçağ Yayınları.

BÖLÜM 2 NEV'Î-ZÂDE ATÂÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

I- Hayatı

17. yüzyılın en tanınmış şairlerinden birisi olan Nev'î-zâde Atâî, ünlü divan şairi Nev'î Efendi'nin oğludur. Asıl adı Ataullah'tır. 991 / 1583 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babasının âlim ve şair bir kişi olması sebebiyle küçük yaşta ilim ve edebiyat meclislerinin havasını teneffüs etmiş, babasının vefatından sonra da Kafzâde Feyzullah Efendi'den ve Abdülhalim Efendi'den ilim tahsil etmiştir. 22 yaşında önce Canbaziyye müderrisliğine ve ardından da Lofça kadılığına tayin edilmiştir. Lofça'ya tayin edilmesi, aynı zamanda şairin neredeyse hayatının sonuna kadar sürecek olan kadılık macerasının da başlangıcıdır. Atâî, Lofça'dan sonra Babaeski, Varna, Rusçuk, Silistre, Tekfurdağı, Hezergrad, Tîrnova, Tîrhala, Manastır ve Üsküp'te kadılık görevlerinde bulunmuştur. Atâî'inin tasavvufla ilgilendiği ve Üsküdarlı Aziz Mahmud Hüdâyî'ye intisap ettiği çeşitli kaynaklarda ifade edilmektedir. Atâî, Üsküp kadılığından azledildikten sonra İstanbul'a dönmüş ve 1635/1044 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir. Kabri, Şeyh Vefa Türbesi haziresinde babası Nev'î'nin kabrinin yanındadır.⁶

II- Eserleri

Nev'î-zâde Atâî'nin eserlerini manzum ve mensur olmak üzere iki şekilde inceleyebiliriz:

---

⁶ Nev'î-zâde Atâî'nin hayatı ve eserleriyle ilgili olarak geniş bilgi için bakınız:
Abdulkadir Karahan. 1993. "Nev'î-zâde Atâî". **İslam Ansiklopedisi**. İstanbul: MEB Yayıncıları.
Bursali Mehmed Tahir. 1975: **Osmânlı Müellifleri**, c. 3. İstanbul: Meral Yayınevi.
Kafzâde Fâizi. **Zübdetü'l-Eş'âr**, Süleymaniye Kütüphânesi Esad Efendi Bölümü, Numara: 2726.
Nail Tuman. 1961. **Türkçe Hamseler Kataloğu**. İstanbul: MEB Yayıncıları.
Rıza Edirnevi. **Tezkiretü's-Şu'ârâ**. Süleymaniye Kütüphanesi İzmirli İsmail Hakkı Bölümü.
Numara: 3539.
Riyâzî. **Riyâzü's-Şu'ârâ**. Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmail Efendi Bölümü.. Numara: 314.
Tunca Kortantamer. 1997. **Nev'î-zâde Atâî'yi ve Hamsesi**, İzmir: Ege Üniversitesi Yayıncıları.
Turgut Karacan. 1974. **Heft-hân Mesnevisi**. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayıncıları.

1- Manzum Eserleri

A) Divan

Yüzyılın önemli şairlerinden birisi olan Nev'î-zâde Atâî gazel, kaside vb. şiirlerini *Divan*'ında toplamıştır. Atâî'nin *Divan*'ında bir mensur dibâce, 31 kaside, muaşer, tahmis, 3 müseddes ve 299 gazel bulunmaktadır. Bu yönüyle eser, mürettebat bir divan sayılabilir.⁷

B) Hamse

Hamse, beş adet mesneviyi bir araya getirerek oluşturulan külliyyata verilen addır. Doğu edebiyatlarında ilk hamse yazarı Genceli Nizâmî'dir. Nizami'den sonra, gerek İran edebiyatında, gerekse Türk edebiyatında hamse yazma bir gelenek halini almıştır. Şairler genellikle Nizami'nin mesnevilerine nazireler yazma yoluna gitmişler, bazen onu üstün görmüşler; bazen de kendilerinin Nizami'den daha iyi bir şair olduklarını iddia etmişlerdir. 17. yüzyıl şairimiz Atâî de Nizami'nin hamsesine karşılık olarak hamse yazmış şairlerimizdenidir. Şaire asıl şöhretini kazandıran da bu hamsesidir. Atâî'nin hamsesi *Âlemnûmâ (Sâkînâme)*, *Nefhatü'l-Ezhâr*, *Sohbetü'l-Ebkâr*, *Heft-hân* ve *Hilyetü'l-Efkâr* adlı mesnevilerden oluşmaktadır. Bu mesnevilerin özellikleri kısaca şu şekildedir:

a- Âlemnûmâ (Sâkînâme)

Âlemnûmâ (Sâkînâme), Nev'î-zâde Atâî'nin hamsesini oluşturan mesnevilerin birincisidir. Bu mesnevi ile ilgili ayrıntılı bilgi için inceleme ve metin bölümlerine bakınız.

b- Nefhatü'l-Ezhâr

Nizâmî'nin *Mahzenü'l-Esrâr* adlı mesnevisine nazire olarak 1624 / 1034 yılında Tırnova'da yazılan *Nefhatü'l-Ezhâr* müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün veznindedir.

---

⁷ Nev'î-zâde Atâî'nin divanıyla ilgili olarak yapılmış doktora tez çalışması için bakınız: Saadet Karaköse. 1994. **Nev'î-zâde Atâî Divanı, Kısımlı Tahsil-Metin**. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi.

Nefhatü'l-Ezhâr, yirmi bölümden (nefhadan) oluşur. Asıl konuya girmeden önce besmelenin fazileti, tevhîd, münâcât, na't, zamandan şikayet, mesnevinin yazılış sebebi gibi bölümler vardır. Şair konuya girmeden önce *Sâkînâme* adını verdiği kısa bir bölümle, ilham yolunun açılması için sâkîden mey ister. Konumuzla ilgisi sebebiyle *Sâkînâme* başlığını taşıyan bu bölüm sunmak istiyoruz:

SÂKÎ-NÂME

Şevke gel ey cür'a-keş-i câm-ı ķuds
 Şâkî-i bezm-i tarab-efzâ-yı üns
 Kand-i lebûn ķatre-i âb-ı hayat
 Cür'ayı itseñ n'ola ķatır-ı nebât
 İtdi lebûn aña meger feyz-i cân
 Söylemeğe başladı şîşe hemân
 Câm-ı ̄arakla mey-i gül-gûn gerek
 Subh-ı şafâdur tarab-efzûn gerek
 Eyle ̄arakla mey-i nâbı revân
 Aklı kızzılı gibi ķıl hem- ̄inân
 Oldı ̄arak bir yakıcı dil-rübâ
 ̄Aklını aldursa görenler revâ
 Rûh-ı revân bâde-i rummânîdür
 Câm-ı ̄arak cânumuzuñ cânıdur
 Dem-be-dem üftâde-i tâk-ı fenâ
 Meyde bulur hâsiyet-i mûmiyâ
 Cevher-i mâhiyet-i Hâtemdür ol
 Âb-ı hamîr-i tarab-ı Cemdür ol
 Cüz'-i ķavî hâsiyet-i pür-tarab
 Asl-ı ferâh-ı mâ'a şûr u şagâb
 Lem'asidur ̄unsûr-ı nâri anuñ
 Mâdde-i rûh-ı buhârı anuñ
 Nûsha-i terkîb-i zemîn ü zemân
 Bâ'ış-i tertîb-i dimâğ-ı cihân
 Mâşıta-i rû-yı ̄arûs-ı tîrâz
 Şaykalî-i hançer-i müjgân-ı nâz
 Hûnî ̄urûk içre mümedd-i hayat
 Serde buhâr itmede tefrîh-i zât
 ̄Gam ile ider neşvesi merdâne cenk
 Ebr-i siyâh ile müşâl-i pelenk
 Keyfi ki bir kez olına hâtıra
 Bir dahî ̄am gelmeye hiç hâtıra
 Bütler olup şem'-şîfat gele germ
 Diller olur şâ'şa-a-i meyle nerm
 Bulsa hevâ ile n'ola iltihâb

Kûze- keş-i âteş-i meydür һabâb
 Meydür o hôş neşve-i ferhunde-zât
 Sîrr-ı Felâtuñ-ı һum-ı Sumenât
 Bulsa һum içre ne ՚aceb reng ü nâb
 Sengde perverdedür ol laڭl-i nâb
 Tâb virür һumda olup cây-gîr
 Sâyede devr eyler o mihr-i münîr
 Her һum-ı mey-i kûh-ı bülend-vakâr
 Zâhir olur kâhî serinde buhâr
 Ҥum mî yâhud menzil-i ҥûrşid mi
 Ya felek-i kevkeb-i nâhîd mi
 ՚Gam degül ol һumma irerse haṭar
 Dürdî-i bâde ile reyâhîn biter
 Zarfini lagv itmek için revâ
 Olsa Horasânî-i kaşr-ı şafâ
 Câm ټolar şîseler eyler şadâ
 Şu küçüğün söz büyüğündür velâ
 Şîşe-i mey ҝaknüs-i âteş-feşân
 Ya baṭ-ı berrîde ser-i һûn-çekân
 Ansız olunmasa n’ola bezme ՚azm
 Çünkü şurâhîdür olan rükn-i bezm
 Ҥumlar olup baھr-ı muhît-i feraھ
 Sanki anuň bir ҝulagîdur ҝadeھ
 Câm mî ya micmer-i ՚isret midür
 Meş’ale-i râh-ı hidâyet midür
 Câmdur âyine-i şâfi menîş
 Kâr-ı Sikenderde yok ol gösteriş
 Câm-ı Cemüň belki budur müşkali
 K’oldı nuķûş dû-cihân münceli
 Câmidur ol küçük-i mengûş-dâr
 Kim ola pîr-i muğâ һizmet-güzâr
 Pîr-i mugândur Cem-i Cemşîd-kaşr
 Oldı âb-ı müşfîk-i ebnâ-yı ՚aşr
 Duھter-i rez çün ola sermâyesi
 Olsa ՚aceb mi bu ҝadar mâyesi
 Çîn-i cebîn ile şifâ nûshası
 Resm-i haṭ-ı câmî devâ nûshası
 Kaşr-ı Cem olunduğu demde binâ
 Âb-kes olmuşdu bu pîr-i dü-tâ
 Mey-gedesi keşfî-i deyrin Nûh
 Kalmış içinde o re’isü’l-fütûh
 Her ҭabaқa dolmuşa beňzer hemân
 Pîş-i ҝadem câm ile pîr-i mugân

Gülsen-i râz oldı o genc-i mefâk
 Maḥzen-i gencîne gibi feyz-nâk
 Meykede tâkında olan nerdübân
 Baña yeter pâye-i izzet hemân
 Her kişi müsta^ccil-i menzil gerek
 Ayağ ayağ kaf^c-ı menâzil gerek
 Manzaradan câmuña raḥşândur
 Her yaña barmaaklı gulistândur
 Keşti-i Nûha urulunca binâ
 Tahtası alınmış anuñ câ-be-câ
 Anuñ çün garka iken kâ[?]inât
 Buldı o tûfân-ı belâdan necât
 Kâf ile şalar metâ^c-ı şafâ
 Râh-ı neverdân-ı tarîk-i vefâ
 Dâ[?]im o bender-gehe olur revân
 Anda olur cins-i hûrd-ı râyegân
 Nâle-günân her birisi pîş ü pes
 Gûy-ı süveydâ ile diller ceres
 Her biri bir hûsrev-i Cem-i^ctibâr
 Hidmet-i pîrân ile pür-iştihâr
 Bâde-keşân Rüstem-i şâhib-tühûr
 Kimi Tehemten kimisi Pil-zûr
 Bârgeh-i Cem de sucûd eylemiş
 Her biri işbât-ı vucûd eylemiş
 Mülk-i ǵama her biri Gîv-i belâ
 Şandali-i şadra geçer ser-revâ
 Yek-dem ider hûmını şahbâlaruñ
 Sunsa dibin göstere deryâlaruñ
 N’itsün aña cam-ı mey-i pür-habâb
 Şîse-i şavletümüz içre pür-şitâb
 Vir bize sâkî hele bir iki câm
 İdek el ile be-şürbü'l-müdâm
 Câm-ı arâk ile mey sun dem-be-dem
 Baña ne dînâr gerek ne direm
 Ayaga pür eyle mey-i ergavân
 Pâye murâd eyleyene sun hemân
 Tâb virilmezse eger bâdeden
 Ömr-i sebû deñlü turur mı beden
 Kimseye yokdur felegin hürmeti
 Biz daḥî fevt itmeyelüm fırsatı (Kuzubaş 2005: 61-65)

Atâî, Sâkî-nâme'nin ardından mesneviyi oluşturan asıl bölüme geçer. Asıl bölüm yirmi nefhadan oluşur. Şair, her nefhadan sonra “destan” başlığı altında, nefhada dile getirdiği görüşleri desteklemek için bir hikâye anlatır. Nefhalarda ve destanlarda anlatılan konular kısaca şunlardır:

1. Nefha: *Nefhatü'l-Ezhâr*'ın birinci nefhası iki cihan hükümdarı Allah ve onun yeryüzündeki gölgesi hükümdürlerin hakkındadır. Destan başlığı altında, adı *Şehnâme*'de geçen İran hükümdarlarından Ares'e ait bir hikâye anlatılır.
2. Nefha: Aşktan ve aşkın insana etkisinden söz edilir ve konuya ilgili olarak Hristiyan bir kızla âşık olan Müslüman bir gencin hikâyesi anlatılır.
3. Nefha: Güzel sözün ve şiirin özellikleri hakkındadır. Destan bölümünde Atâî'nin Nizâmî'ye duyduğu saygının, beslediği hürmetin bir göstergesi konumunda olan bir hikâye anlatılır.
4. Nefha: Mahlukat ve mahlukat üzerinde tecelli eden Allah'ın hikmetlerini anlatır. Destan bölümünde bir zâhidin başından geçen küçük bir olaydan söz eder.
5. Nefha: Bu nefhada “Vatan sevgisi imandandır” hadis-i şerifinden yola çıkılarak Anadoluhisarı ve çevresinin güzelliklerinden söz edilmektedir. Destan bölümünde, şairin Hz. Peygamber'i rüyasında görüşü hikâye edilir.
6. Nefha: Nefsin olgunlaşması ve bu yolda bir mürşide bağlı olma gereği üzerinde durur. Destan bölümü Şeyh Gülsenî'nin Mısır'dan İstanbul'a geliş hakkındadır.

7. Nefha: Evliyanın himmet ve bereketinden söz edildikten sonra, destan bölümünde Sarı Saltuk Baba namiyla bilinen veli zatın kerameti anlatılır.
8. Nefha: Gösterişe kapılıp yapılan ibadetlerle gururlanmanın kötüüğünü ele alır. Konuya ilgili olarak şair başından geçen bir olayı anlatır.
9. Nefha: İnsanlara izzet ve ikramda bulunmaktan, cömert davranıştan söz eder. Destan bölümünde Hâtem-i Tayy'ın hikâyesini anlatır.
10. Nefha: Dalkavukluğu kendisine meslek edinenler hakkındadır. Şair, destan bölümünde bir maskaranın maskaralıklarından örnekler verir.
11. Nefha: Bu nefhada, insanların eksiklerini gözeten ve kusurlarını arayanların, düşecekleri komik durumlardan söz edilir. Daha sonra da Üsküp Müftüsü Muhammed Çelebi'nin başından geçen bir olay anlatılır.
12. Nefha: Kendilerini akıllı gören, insanları kücümseyen kişilere dechinilir. Atâî, destan bölümünde yine Muhammed Çelebi ile ilgili bir kıssa anlatır.
13. Nefha: Nefis hakimiyetine dairdir. Atâî, yine konuya bağlı olarak Üsküp müftüsü Muhammed Çelebi'nin başından geçen bir olayı nakleder.
14. Nefha: Bu nefha güzel ve faydalı konuştukları düşüncesiyle boş konuşan ve böylece meclisleri kirleten insanlar hakkındadır. Destan bölümünde şair, güzel konuştuğunu zanneden bir kişinin düştüğü gülünç dururumu anlatır.

15. Nefha: Zinaya meyl etmemek ve zinadan uzak durmak hakkındadır. Şair bu konuya ilgili düşüncelerini söylediğten sonra zina düşkünü bir gencin başına gelen ibret verici bir olaydan bahseder.
16. Nefha: Bu nefhada, ilahi aşka ve “mahbub”ların güzelliklerine degenildikten sonra, nefsin arzularına uyulmaması gereği vurgulanır. Konuya ilgili olarak da şehvetine düşkün sapık bir kişinin yaptığı rezillikler anlatılır.
17. Nefha: İstimmânın kötülüğü ve zararları anlatılır. Nefhada anlatılan düşünceleri desteklemek için istimnâyı kendine alışkanlık eden bir kişinin perişan hali gözler önüne serilir.
18. Nefha: Nefse uyup dünya nimetlerine aldanmamak ve şehvetin kölesi olmamak gerektiğinden bahsedilir. Daha sonra da, Bursa’da yaşayan ve şehvetine uyduğu için rezil olan bir kişinin hikâyesi anlatılır.
19. Nefha: Haram mala el uzatmanın kötülüğü anlatıldıktan sonra, hırsızlık yapan bir kişinin, cezasını kendi kendine bulmasından söz edilir.
20. Nefha: Son nefha içki müptelâsı olanlar hakkındadır. Şair, içkinin kötülüklerini sıraladıktan sonra içkinin esiri olmuş bir gencin hikâyesini anlatır.⁸

c- Sohbetü'l-Ebkâr

Tırhala'da 1625 / 1035 yılında fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün ölçüsüyle yazılmıştır. Bir bahar günü arkadaşlarıyla çıktığı kır gezisinde arkadaşlarından birisi, Câmî'nin *Sohbetü'l-Ebrâr* adlı mesnevisini çıkarır ve okumaya başlar. Farsça bilmeyenler,

---

⁸ Nefhatü'l-Ezhâr mesnevisinin metni ve konularıyla ilgili olarak bilgi için bakınız: Muhammet Kuzubaş. 2005. **Atâî'nin Nefhatü'l-Ezhâr Mesnevisi**, Samsun: Deniz Kültür.

okunanlardan bir şey anlamadıklarını ve birisinin bunu Türkçe'ye çevirmesini isterler. Bu sırada birisi, Atâî'ye, *Sohbetü'l-Ebrâr'a* karşılık olarak bir mesnevi yazmasını önerisinde bulunur. Diğerlerinin de öneriyi desteklemeleri üzerine şair, *Sohbetü'l-Ebkâr'*ı yazmaya karar verir.

Sohbetü'l-Ebkâr besmele, tahmid, münâcât, na't, mi'râc, IV. Murad ve Şeyhüislâm Yahyâ Efendi'nin medhinden sonra asıl metni oluşturan bölümle devam eder; hâtime ile sona erer. Asıl metni oluşturan bölümde kırk tane sohbet vardır. Bu sohbetlerin her birinin sonunda, sohbette deðinilen konu ile ilgili olarak destan adı altında bir hikâye anlatılır. *Sohbetü'l-Ebkâr'*da geçen sohbetlerin ana konuları şöyledir:

1. sohbet, bütün yönleriyle aşk; 2. sohbet, ibadetin önemi; 3. sohbet, ilim ve irfanın önemi; 4. sohbet, alçakgönüllülük; 5. sohbet, ilim ve hikmet sahibi olmak için gayret göstermek; 6. sohbet, tembelliğin ve çalışkanlığın farkları; 7. sohbet, ölüm ve ölüm sonrası; 8. sohbet, gençleri baştan çıkarmaya çalışanlar; 9. sohbet, insanın yaşam biçimini Allah'ın verdiği akıl ve anlayış yardımıyla seçmesi gereği; 10. sohbet, talihin önemi; 11. sohbet, rüşvet ve rüşvetin meydana getirdiği zararlar; 12. sohbet, hükümdarların zulumü bırakıp adaletli davranışları gereği; 13. sohbet, feraset, ve basiretin insanları değerlendirmedeki yeri; 14. sohbet, erdemli bir insan olmanın önemi; 15. sohbet, insanlara ikramda bulunmak; 16. sohbet, gerçek sevgi ve bağlılık; 17. sohbet, yalan söylemenin kötülüğü; 18. sohbet, güzel söz ve güzel sözün etkileri; 19. sohbet, akıl ve aklın insan hayatındaki önemi; 20. sohbet, yardımlaşma; 21. sohbet, kadınlara düşkün olan kişiler; 22. sohbet, içkinin zararları; 23. sohbet, cimriliğin zararları; 24. sohbet, sabrı önemi; 25. sohbet, zinanın kötülüğü; 26. sohbet, güler yüzlü olmanın faydaları; 27. sohbet, cömertlik; 28. sohbet, insanın diline hakim olması gereği; 29. sohbet, yine cömertlik ve cömertliğin faydaları; 30. sohbet, şehvetin kölesi olmamak; 31. sohbet, yapılacak işlerde samimi olmak; 32. sohbet, güvenilir bir kişi olmanın insana kazandırdıkları; 33. sohbet, cesur yürekli olmak, 34. sohbet, şiir ve şairler; 35. sohbet, kazaya rıza göstermek; 36. sohbet, edepli olmak; 37. sohbet, verdiği sözde durmak; 38. sohbet, doğruluk; 39. sohbet, gençlerin

nefislerine uymaları sonucunda başlarına gelebilecek kötülükler; 40. sohbet, düzenbaz kadınlara karşı uyanık olmak.⁹

d- Heft-hâن

1626 / 1036 tarihinde fâ'ilâtün mefâ'ilün fâ'ilün ölçüsüyle Nizâmî'nin *Heft-Peyker* adlı mesnevisine nazire olarak yazılmıştır. Mesnevinin yazılış sebebi şu şekildedir: Şair, bir gün arkadaşları ile kır gezintisine çıkar. Gezide *Heft-Peyker'i* okurlar. Arkadaşları *Heft-Peyker'i* beğendiklerini söyleyince şair, *Heft-Peyker'i* eleştirmeye başlar ve *Heft-Peyker'den* daha iyi bir mesnevi yazabileceğini öne sürer. Bu konuyu derin derin düşünen şair, bir rüya görür. Rüyasında, babası, evlerinde yaptırdığı süt akan çeşmenin akmasını ister. Atâî, babasının bu sözünden şiir yazması gerektiği sonucunu çıkararak *Heft-hân'ı* yazmaya başlar.

Heft-hân mesnevisi, besmele, münâcât, na't, Sultan Murad'ın medhi, Âhi-zâde Hüseyin Efendi'nin methi ve Sebeb-i Te'lîf-i Kitâb ile başlar. Bu bölümlerden sonra Âgâz-ı Kitâb-ı Heft-hân başlığı altında yedi meclis halinde yedi hikâye anlatılmaktadır. O yüzyılda moda olarak nitelendirilen mahbublar üzerine yazılmış bir mesnevidir. Konu tasavvufa bağlanır.

Birinci hikâyede, Şam kadısı Merhaba'nın sevdigi kızla mutlu bir hayatı kavuşması uğrunda karşılaştığı engeller anlatılır. İkinci hikâye, Mâhân padişahı Hurşid Şah'ın oğlu Behzad ile, oğluna aşık olan veziri arasında geçen mücadeleleri ele alır. Üçüncü hikâye, Gazneli Mahmud'un, Ayaz adında bir gençle tanışması ve Ayaz'ın Gazneli Mahmud'a vezir olmasından söz eder. Dördüncü hikâye, Bağdat Şâh'ının oğlu Ferruh-zâd'in hocası ile arasında oluşan sevginin Şâh tarafından hoş karşılanması üzerine Bağdat'tan uzaklaşması ve Şâh'ın ölümünden sonra Bağdat'a dönüp Şâh olmasını anlatır. Beşinci hikâye, Rey'de geçer ve Abdullah adında bir gencin Şâh'ın yanında bulunan Şatır'la

---

⁹ Sohbetü'l-Ebkâr mesnevisinin metni ve konularıyla ilgili bilgi için bakınız: Muhammet Yelten. 1998. **Sohbetü'l-Ebkâr**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayıncılığı.

geçen aşk macerasından söz eder. Altıncı hikâyede, Belh emiri Seyfeddin'in Şâdân adındaki oğlunun maceraları anlatılır. Yedinci hikâye ise Tayyip ile Tâhir'in başlarından geçen olaylar hakkındadır.¹⁰

e- *Hilyetü'l-Efkâr*

Hamsenin son mesnevisi olan *Hilyetü'l-Efkâr* son zamanlara kadar bilinmemektedir.. Atâî'nin dört mesnevisi olduğu ve Divan'ıyla birlikte manzum eserlerinin sayısının beş olduğu sanılıyordu. Çeşitli kaynaklarda *Hilyetü'l-Efkâr*'ın adının geçmesine rağmen metni elde değildi. Ancak 1948 yılında Agâh Sırri Levend, *Hilyetü'l-Efkâr*'ın eksik olan nüshasına ulaştı ve yayımladı. Levend tarafından yayımlanan metin münâcât, hamd, iki beyitlik bir na't, mi'râc, mahbûb ve ceng başlıklı iki küçük parçanın yer aldığı 110 beyitten oluşmaktadır. Aradan geçen süre içerisinde mesnevinin tam metnine hala ulaşlamamıştır. Atâî'nin diğer mesnevilerinin nüsha sayılarının çokluğuna karşın *Hilyetü'l-Efkâr*'ın fazla bilinmeyışı ve henüz tam nüshasına ulaşlamamış olması, bu mesnevinin tamamlanamama olasılığını güçlendirmektedir.¹¹

2- Mensur Eserleri

Nev'î-zâde Atâî'nin manzum olarak kaleme aldığı eserleri dışında yer alan mensur eserleri şunlardır:

A- *Hadâikü'l-Hakâik Fî Tekmileti's-Şakâik*

Arapça olarak yazılan bu eser, Atâî'nin mensur eserleri arasında en önemlisi kabul edilir ve kısaca *Şakâyk Zeyli* de denir. *Şakâyk Zeyli*, Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşamış bazı âlim ve şeyhlerden söz eden bibliyografik bir eserdir. *Şakâyk Zeyli*

---

¹⁰ Geniş bilgi için bakınız: Turgut Karacan. 1974. **Heft-hân Mesnevisi**, Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

¹¹ Mesnevinin eldeki metni için bakınız: Agâh Sırri Levend. 1948. **Atâyî'nin Hilyetü'l-Efkâr'ı**, Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

bu yönüyle yerli araştırmacılara olduğu kadar Hammer gibi Batılı araştırmacılara ve tarih yazarlarına da kaynaklık etmiştir.¹²

B- El-Kavlü'l-Hasen Fî Cevâbi'l-Kavli Limen

Fıkıh alanında Arapça olarak kaleme alınan bu eser, Atâî'nin bu konularda da bilgisi olduğunun göstergesidir. Bu eserin pek çok nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde yer almaktadır.

C- Münşeât

İskender Paşa, Gânizâde Nâdirî ve Şeyhüllislam Yahya gibi kişilere yazılmış 8 mektuptan oluşur.

D- Zeyl-i Siyer-i Veysî

Veysi'nin tamamlayamadığı Türkçe eseri Nev'î-zâde Atâî tamamlamaya çalışmış, fakat o da tamamlayamamıştır.¹³

---

¹² Hammer, **Büyük Osmanlı Tarihi** adıyla dilimize çevrilen kitabında yer yer Atâî'nin bu eserine atıflarda bulunur: Hammer, Josep Von Purgstall (Haz: Mümin Çevik, Erol Kılıç). 1992. **Büyük Osmanlı Tarihi**, c. 4. İstanbul: Hikmet Neşriyat.

¹³ Toplam 8 varaklı bu eser için bakınız: Nev'î-zâde Atâî. Zeyl-i Siyer-i Veysî. Ali Emîrî Efendi (Millet Ktb.) No. 352/1.

BÖLÜM 3 ÂLEMNÜMÂ (SÂKÎNÂME) MESNEVİSİ

1- Kaynaklara Göre Âlemnümâ (Sâkînâme) Mesnevisi

Nev'i-zâde Atâî'nin *Âlemnümâ (Sâkînâme)* mesnevisiyle ilgili olarak edebiyat tarihlerinde veya antolojilerde yapılan birkaç cümlelik genel değerlendirmeler ve Tunca Kortantamer'in *Nev'i-zâde Atâyî ve Hamsesi* adlı eserinin dışında ciddi bir çalışma yoktur. Osmanlı döneminde yazılmış kaynaklarda, genellikle Atâî'nin mesnevi vadisinde ustad olduğu söylenir ve mesnevilerinin isimleri sıralanır. *Sâkînâme*'den ayrıntılı olarak bahsedilmez.

Osmalı Şiir Tarihi adlı eserinde divan edebiyatı şairleri hakkında bilgiler veren ve çeşitli tespitlerde bulunan Gibb, *Sâkînâme*'nin, zamanında yazılan benzer türdeki eserlerden daha tafsılaklı olduğunu söyler. Gibb'e göre mesnevinin başındaki tevhîd, mi'râc, padişah övgüsü ve sebeb-i te'lif gibi bölümler, şairin eserini uzun ve mühim mesneviler kategorisine sokma düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Gibb, ayrıca, benzer bir yöntemin diğer sâkînâmelerde bulunmadığını söylese de Gibb'in bu tespiti doğru değildir (Gibb 1999: 171). Çünkü divan edebiyatının önemli sâkînâmelerinden sayılan Revânî'nin *İşretnâme*'sında ve Aynî'nin *Sâkînâme*'sında de benzer bölümler yer almıştır.

Atâî'ye *Sâkînâme* yazma teklifi, mesnevinin yazılış sebebinin anlatıldığı bölümde de dile getirildiği gibi, şairin çağdaşı ve aynı zamanda arkadaşı olan Fâizî'den gelir. Ancak Fâizî, tezkiresi *Zübdetü'l-Eş'âr*'da *Sâkînâme*'den söz etmemiştir, Atâî'nin diğer şiirlerinden örnekler vermekle yetinmiştir.¹⁴

17. yüzyıl tezkire yazarlarından Rıza, Atâî'den sonra vefat etmesine rağmen (1082/1671), *Tezkiretü's-Su'ârâ* adlı eserinde Atâî'nin babasının da şair olduğunu

---

¹⁴ Bakınız: Kafzâde Fâizî. *Zübdetü'l-Eş'âr*, Süleymaniye Kütüphânesi Esad Efendi Bölümü, Numara: 2726.

söyledi ve şiirlerinden örnekler vemiştir. *Sâkinâme*'den ve Atâî'nin diğer mesnevilerinden söz etmemiştir.¹⁵

Safâyî, *Tezkire-i Safâyî* adlı eserinde *Sâkinâme*'den söz etmemiştir, sadece Atâî'nin kendisinden sonra yetişen şairlere örnek olduğunu (Sâbit'e işaret ederek) belirtmiştir.¹⁶

18. yüzyıl tezkire yazarlarından İsmail Beliğ, 1620-1726 yılları arasında yaşamış şairler hakkında bilgiler verdiği *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeyi'l-Eş'âr* adlı tezkiresinde, Atâî'den de *Sâkinâme*'den de söz etmemiştir.¹⁷

Bursali Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde önce Atâî'nin hayatından ve Aziz Mahmud Hüdayî'ye intisabından söz eder; sonra da diğer mesnevilerle birlikte *Sâkinâme*'nin de ismini sayar. Ancak yazar, *Sâkinâme*'ye dair ayrıntılı bir bilgi vermez.¹⁸

Fuad Köprülü, Atâî'nin mesnevilerini eskiler gibi taklit ve tercüme yoluyla kaleme almak yerine, yerli konulara fazlaca yer vererek döneminde önemli ve haklı bir şöhret kazandığını belirtir. Köprülü'ye göre, *Sâkinâme*'nin yazılış sebebinin anlatıldığı bölümde şairlerin bir araya gelerek kaside ve gazel yönünden Türk ve İran şiirini karşılaştırırlar ve Türk şiirini üstün bulurlar. Şairlerimiz artık mesnevi vadisinde de yeni bir yol açmak isterler (Köprülü 1966: 289-291).

¹⁵ Bakınız: Rıza Edirnevi. **Tezkiretü's-Şu'ârâ**. Süleymaniye Kütüphanesi İzmirli İsmail Hakkı Bölümü. Numara: 3539.

¹⁶ Bakınız: Safâyî (Haz: Pervin Çapan). 2005. **Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idi'l-Eş'âr)**. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. s. 125-126.

¹⁷ İsmail Beliğ (Haz: Abdulkerim Abdulkadiroğlu). 1999. **Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeyi'l-Eş'âr**. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

¹⁸ Bakınız: Bursali Mehmed Tahir. 1971. **Osmanlı Müellifleri**, c.3. İstanbul: Meral Yayınları, s. 90-91.

Abdulkadir Karahan, 17. yüzyılda çeşitli sâkînâmelerin yazıldığına dikkati çeker ve Atâî'nin de sâkînâme hevesine kapıldığını söyler. Karahan'a göre Atâî'nin İstanbul'un çeşitli yerlerini (Boğaz ve Hisar) tasvir etmesi, mesneviye ayrı bir değer katmıştır (Karahan 1993: 226-227).

Sâkînâme ile ilgili olarak dikkatimizi çeken en kapsamlı çalışma, Atâî'nin mesnevilerinin tamamını ele alan Tunca Kortantamer'in *Nev'î-zâde Atâyî ve Hamsesi* adlı eseridir. Kortantamer, bu eserinde, Atâî'nin toplam beyit sayısı on bini aşan mesnevilerini ayrıntılı olarak incelemiştir, buna bağlı olarak *Sâkînâme*'ye de ayrı bir önem vermiştir. Bu çalışmasında Kortantamer, *Sâkînâme*'nin konularını özetlemiştir, diğer mesnevilerle birlikte *Sâkînâme*'yi de incelemeye tabi tutmuştur.¹⁹

II- Âlemnümâ (Sâkînâme) Mesnevisinin Yazılış Sebebi ve Tarihi

Nev'î-zâde Atâî'nin hamsesini oluşturan mesnevilerin ilki olan mesnevisi hem Âlemnümâ hem de *Sâkînâme* adıyla bilinir. Şair, bir beytinde mesnevisinin adını Âlemnümâ koyduğunu söylese de²⁰, onun şöhretini sağlayan adı *Sâkînâme*'dir. Bu sebeple de incelememiz sırasında genellikle bu adı kullanmayı tercih edeceğiz.

Sâkînâme, adeta içkiyi ve içmeyi konu alan bir gazel veya musammatın her bir unsurunun genişletilip, detaylandırılıp, bazı eklemeler yapılarak işlenmesiyle bir mesnevi haline getirilmiş gibidir (Kortantamer 1997: 301). Mesnevi, Türk edebiyatında sâkînâme türünün en güzel ve en başarılı örneklerinden biridir. Bu sebeple yazıldığı yüzyılda ve sonraki yüzyıllarda çok okunmuştur.²¹

---

¹⁹ Bu çalışma için bakınız: Tunca Kortantamer. 1997. **Nev'î-zâde Atâyî ve Hamsesi**, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

²⁰ Konuya ilgili beyit şöyledir:

Nümayân ider gûne gûne şafâ

N'ola nâmina dinse 'Âlem-nûmâ (1529)

²¹ Nûshalarının çok oluşu, bizi bu düşünçeye sevk etmektedir.

Sâkinâme'nin, 17. yüzyılda eski hikâye ve konulardan sıkılan şairlerimizin yenilik arayışlarının sonuçlarından birisi olduğunu söyleyebiliriz. Atâî, mesnevinin yazılış sebebinin anlatıldığı bölümde, yenilik amacı güttüğünü açıkça ifade etmekten çekinmemiştir. Şair, bu bölümde, dönemin önemli şairlerinden Kafzâde Faizî'nın de bulunduğu bir şairler meclisinden söz eder. Mecliste konu elbetteki gazel ve mesnevidir. Türk şiiri, yetiştirdiği güçlü şairler sayesinde, gazel ve kaside alanında Acem şiirini geride bırakma başarısını göstermiş; buna karşın, mesnevi alanında Acemlerden geri kalmıştır. Meclisin gündemine gerçeklik açısından bakıldığından, şairlerin hiç de haksız olmadıkları görülecektir. Geçen yüzyılda gazel ve kaside alanında Fuzûlî, Bâkî, Necâtî, Nev'î gibi başarılı şairleri ve o yine dönemde Nef'î gibi bir kaside ustadını hatırlamak şairlerimizin düşüncelerini haklı çıkarmaktadır. Daha önce mesnevi alanında başarılı eserler ortaya konsa da, bu eserlerin büyük bir çoğunluğunun Doğu edebiyatlarıyla ortak konuları işlediği söylenebilir. Artık şairlerimiz “Efsâne-i Mecnûn ile Leylâ'dan usandık”²² diyecek konuma gelmişlerdir. Yeni ve orijinal bir şeyle ortaya konulmalıdır. Ancak birisinin bu önemli görevi üstlenmesi gerekecektir. Yazılacak mesnevide sakiden, meyden, meyhâneden bahsedilmelidir. Ayrıca Hisar ve Boğaz da unutulmamalıdır. Kafzâde Fâizî, bu görevin altından kalkabilecek kişinin Atâî olduğunu söyler. Atâî, başlangıçta tevazu ile yaklaşısa da sonunda bu *millî görevden* kaçınmaz:

Niçün itmeye bunda bir dâsitân
Zuhûrî-pesendâne rûhî zebân
İdüp müstâkil ya^cni bir meşnevî
Unutdurmayâ şîve-i Hüsrevî
Huşûşâ bu ma^cnî bulupdur şübüt
İder bahş iden mülzim olup süküt
Ki medh-i tağazzülde Rûmî-ķalem
Olup gâlib-i sâhirân-ı ^cAcem
Çü şemsîr-i hûn-rîz-i ^cOsmâniyân
Zuhûr itdi ruchân-ı Türkî-zebân
Velîkin ķalup şîve-i meşnevî
Sözi anda A^ccâmuñ oldu ķavî
Dinilseydi bir nazm-ı gevher-nişâr
Ki her beyti bir müfred-i rûzgâr (419-425)

---

²² Bu söz Nâbî'ye aittir: *Nâbî ile ol âfetin ahvâlini nakl et
Efsâne-i Mecnûn ile Leylâ'dan usandık*

Olup hamse aşhābına nice tāb
 Virilseydi ālāya tenhā cevāb
 Şarāb olsa mazmūn-ı cām-ı sūhan
 Kesel geldi zīrā ki efsāneden
 Mey-i āteşīn ol güvārende āb
 Sūhan gülşenine virür āb u tāb
 Añılmazsa Şīrīn ü Leylī n’ola
 Hemān muṭrib ü sākiye ‘ışk ola (426-429)
 O dem içlerinden bir ehl-i kemāl
 Nişār eyledi dürr-i dürc-i maķāl
 O ser-çeşme-i hikmetūn Fāyiżī
 Kümeyt-i sūhan Rāyiżī Fayiżī
 Baña itdi ‘atf-ı ‘inān-ı hītāb
 Didi sen virürsün su’āle cevāb
 Sūhan mülkinūn merd-i pür-zūrusun
 Bu meydānuñ el-ḥaḳ silahşorusun
 Hişāruñ idüp vaşfinı pīşvā
 Sūhan mülkine çek hümāyun-livā (430-434)
 Hişār olmasa bezm-gāh-ı feraḥ
 Harām ola isrāf-ı dürd-i ḫadeḥ (438)
 Fakīr eyleyüp anlara i‘tiżār
 Didüm bende yoḳ ol ƙadar iktidār
 Mekānum şaf-ı na‘l iken dā‘imā
 Deger mi bu meclisde hic söz baña (443-444)

Atāî, benzer bir gerekçeyi hamsesinin ikinci mesnevisi olan *Nefhatü'l-Ezhâr*'da dile getirir. *Nefhatü'l-Ezhâr*'ın yazılış sebebinin anlatıldığı bölümde de yine bir şairler meclisi vardır ve bu mecliste Atāî'den Nevâyi ve Nizâmî gibi bir hamse yazması istenir. Atāî, yine arkadaşlarının isteğini geri çevirmez, *Nefhatü'l-Ezhâr*'ı yazmaya başlar. *Sâkînâme*'de Doğu edebiyatlarından bir olayın olmaması, yine hamsenin bir sonraki mesnevisi *Nefhatü'l-Ezhâr*'ın muhtevasının da genel olarak yerli konulardan oluşması, o dönemdeki *yerlilik arayışlarına* ve *millî ruh anlayışına* güzel iki örnektir.

Atāî, *Sâkînâme*'sında hem konu, hem mekan, hem de konuyu işleyiş bakımından orijinalliği yakalamaya çalışmıştır. Konu, padişahın Balkan seferi, Boğaz ve Hisar, meyhane ve meyhaneye ait öğelerdir. Mesnevide yer alan mekanlar da konularla uyum içindedir. Padişahın övgüsünün olduğu bölümlerde anlatılan

Balkan seferine gidiş ve dönüş sırasında değinilen yerler dışında, çevresiyle birlikte Boğaz ve meyhane diğer önemli mekandır. Şairin mesnevi boyunca Doğu edebiyatlarında karşılaşılan mekanları tercih etmemesi; İstanbul'a ve o dönemin Osmanlı sınırları içerisinde yer alan Balkanlar'a önemli bir yer ayırması yukarıda sözünü ettigimiz *mesnevinin yazılış amacına* da uygundur.

Mesnevinin yazılış tarihine gelince: Atâî'nin Silistre'de bulunduğu sıralarda kaleme aldığı *Âlemnümâ* (*Sâkînâme*) mesnevisinin yazılış tarihini bizzat mesnevide belirtmektedir:

Tamâmına târîh olursa revâ
Şarâbila pür-câm-i Âlemnümâ

beytindeki ikinci misra, 1026 / 1617 tarihini vermektedir. Ancak, mesnevinin yazılış tarihinin şairin dilinden bu kadar kesin bir şekilde ortaya konmasına rağmen, mesnevide yer alan II. Osman'la ilgili bölümler zihinleri kurcalamaktadır. 1618 yılında tahta çıkan ve 1621 yılında Balkan Seferi'nde bulunan II. Osman'la ilgili bölümün 1617 yılında tamamlanan bir eserde bulunması bir çelişki gibi görülmektedir. Tunca Kortantamer, bu bölümün mesneviye sonradan eklendiği görüşündedir. “Üslup incelemesi de bu özelliği doğrular niteliktedir; çünkü Sâkînâme'nin tevhîd ve münâcâtından duasına kadar içki motif, mazmun ve kavramlarından anlatım aracı olarak yararlanan Atâî, yalnız Osman II ile ilgili bu kısımda bu anlatım araçlarından öteki bölümlere kıyasla yok denecek kadar az yararlanmıştır. Bu bölüm eseri bitirişinden en az dört yıl sonra esere ekleyen Atâî, herhalde eseri yazıp bitirmekle uğraştığı zamanki ruh halinden, eserin o havasından çıkmış olmalıdır.” (Kortantamer 1997: 164).

III- Âlemnümâ (*Sâkînâme*) Mesnevisinin Muhtevası

Çalışmamızın bu bölümünde, *Sâkînâme*'nin muhtevasını oluşturan konular hakkında bilgi vermek istiyoruz: Atâî, pek çok mesnevide olduğu gibi Tevhîd, Münâcât, Na't, Mi'râc gibi başlıklar altında mesnevisine giriş yapar. Mesnevide yer alan bölümlerin başlıklar sırasıyla şöyledir: II. Osman'ın Övgüsü, Padişahın

Lehistan Seferi, *Sâkinâme*'nin Yazılış Sebebi, Zamandan Şikayet, Hisar, Boğaz ve Rumeli Kalesi, Sâkiye Sesleniş, Sıfat-ı Mey, Sıfat-ı Tâk, Sıfat-ı Hum, Sıfat-ı Câm, Sıfat-ı Pîr-i Mugân, Sıfat-ı Meyhâne, Mugannî ve Saz Çeşitleri, İşret Gecesi, Mum, Sabah Eğlencesi, Sıfat-ı Arak, Tabibi Ayıplama, Tütün ve Tütün Ürünlerini Ayıplama, Erbab-ı Keyfi Ayıplama, Bahar, Temmuz, Sonbahar, Kış, Zamanın Faniliği, Sıfat-ı Dil, Sıfat-ı Aşk, Sonuç ve Övünme, Kasemiyyât, Son Söz ve Dua. Ayrıca, şair, bu bölümlerin aralarına 12 adet rubâî eklemiştir. Çalışmamızın bu bölümünde, yukarıda saydığımız bölümler içerisinde anlatılan konulardan önemli olanları hakkında bilgi vermek istiyoruz.

1- Tevhîd, Münâcât, Na't ve Mi'râc

Divan edebiyatında, gerek mesnevilere, gerekse divanlara tevhîd, münâcât, na't, mi'râc gibi bölümlerle başlamak adettendir. Atâî de, diğer mesnevilerinde olduğu gibi *Sâkinâme*'de de bu geleneğe uymustur. Atâî'nin *Sâkinâme*'si 30 beyitlik bir tevhîdle başlar. İlk beyitte Allah'ın yerin ve gögün yaratıcısı olduğu söylenir. Şair, ikinci beyitten itibaren içki meclisleriyle ilgili kavramları ve hayalleri kullanmaya başlar: Baş aşağı duran ve üzerinde su kabarcıklarıyla bir kadehe benzeyen su renkli gök kubbenin ressamı Allah'tır. Gökyüzünde mavi renkli şüşesi, onun kudretinin bir nişanıdır.

Nigârende-i ķubbe-i āb-gûn
Habâb-āver-i sâgar-ı ser-nigûn (2)²³
Bu ne şîşe-i nîlî-i âsümân
Anuñ nefħa-i ķudretinden nişân (4)

O şarabın kadehi güneş ve ay; boş bir biçimde yuvarlanmış olan küp de gökyüzüdür:

O şahbâya peymânedür mâh u mihr
Tehî ħumm-ı ġaltidesidür sipihr (8)

---

²³ Beyitlerin sonunda yer alan sayılar, beyitlerin metin içerisindeki numaralarını göstermektedir.

Temiz aşk şarabıyla dolu olan bu küpün buhari bulut olmuş, dibindeki tortu da toprağa dökülmüştür.

Bu humı idüp pür-mey-i ^cışık-ı pāk
Buḥārī sehāb oldudürdisi ḥāk (9)

Üzerinde kat kat su kabarcıkları olan şarabın durumunu gören seher, şevke gelir ve yakasını yırtar, gümüş düğmeler benzeyen jaleler oluşmaya başlar.

Nedür gör o meyde olan tef ü tāb
Ki peydā ide böyle kat kat ḥabāb
O şevk ile yırtar yakasın seher
Döser jāle şanma gümüş dügmeler (10-11)

Temiz *aşk şarabını* gören asmanın gözleri yaşarır, böylece üzümler meydana gelir.

Gelür gözine bāde-i ^cışık-ı pāk
Degil ser-serī girye-i çeşm-i tāk (12)

İlkbahar, siyah bulutları pembe gibi yaparak ipliğinden elbiseler diker. Yeryüzünün hattı olan çimenliğin temiz yaratılışını gören “aferin” der:

Sehāb-ı sefidî ḳılup penbe-vār
İder riştesinden ḥulel nev-bahār (13)
Çemen-zār olup ḥaṭṭ-ı rūy-ı zemīn
Gören şun^c-ı pākin okur āferīn (15)

Eğer kuşlar, güzel sesleriyle şükretmezlerse, her ip, onların canlarına kasteden bir ok olur. Balık, ağızını Allah’ı överecek açmazsa, testere onun vücutunu parçalar:

Ger itmezse şükr ile murgān safīr
Ola cānı ḳasdına her rişte tīr
Şenāsiyla açmazsa māhī dehān
Tenin çāk ide erre-i üstühān (25-26)

Allah’ın sonsuz lütuf ve kereminin anlatmaya insanın gücü yetmez; bunda Kelim (Hz. Musa) bile aciz kalır. Bu sebeple de Atâî, Allah'a duanın hakkını vermekte

zorlanacağını söyler. Atâî'ye bu yolda yardımcı olacak aşkın vereceği neşe ve Allah'ın inayetidir:

Nice mümkün ihsā-yı luft u kerīm
 Beyānında ḥaciz zebān-ı Kelīm
 Nice itsün ḫifā-yı ḥakk-ı dürūd
 ḤAṭāyī gibi bī-dil ü bī-vücūd
 Meger neşve-i ḫışk hālet vire
 Edāsına Allah kuvvet vire (28-30)

Tevhîd bölümünü münâcât takip eder. Atâî, münâcât bölümünde Allah'a yalvarır; yoldan çıktığını, hidayet ve inayet beklediğini söyler. Zalim nefsi, onu avlamıştır. Nefsin elinden kurtulmak için çare aramaktadır:

Hudāyā Kerīmā ḥināyet senūn
 Yol azdum meded ḫıl hidāyet senūn
 Bulup ḥaste-i ḫışk-ı cān u teni
 Zebūn avladı nefs-i ḥālim beni
 Elinden ḥalāşa anuñ ḫāre ḫıl
 Ya bu ḫalb-i meyyāli şad-pāre ḫıl (31-33)

Taş kalpli güzellerden çok çekmiştir. Dertli yüreği şaşkınlık içinde kalmış, âleme neden geldiğini bile unutmuştur. Gül fidanını dilber, gülü sâgar sanmaktadır:

Meded taş bağırlı güzellerden āh
 Dil-i saḥti oldı baña seng-i rāh (33)
 Hücüm itdi ḥayret dil-i pür-ḡama
 Unutdı niçün geldügin ḥâleme (37)
 Nihāl-i gülü görse dil-ber şanur
 Eger gül şunarlarsa sāgar şanur (39)

Kendisine akşam oldu deseler, hemen meyhaneye gider. Şarap kadehi ona nurlu bir ışık olmuş, şairin şaraptan yana talihi açılmıştır:

Şeb oldı ḫarardı gice diseler
 Gōnūl ḫara mey-ḥānesine gider
 Olup cām-ı mey neyyir-i lāmīcüm
 Açıldı benüm bādeden ṭālīcüm (40-41)

Oruç olduğu zaman ağızı mühürlüdür; ancak, içi şarap küpü gibi doludur. Eğer kandili sâgar sanmazsa, mescide gitmez. Mescide gittiğinde de ayak üstünde durmaya mecali yoktur. Sıkıntı dolu gönlü, minberin merdivenini meyhanenin merdiveni olarak görür:

Mühürli dehen gerçi vakıt-i şiyām
 Derūnum һum-ı mey gibi pür-ħarām
 Ayał başmazın mescide lā-cerem
 Meger anda ḫandīlı sāgar şanam
 Varursam da ser-mest ü šurīde-ħäl
 Ayağ üstüne turmağa yok mecāl
 Görüp minberi bu dil-i pür-melāl
 İder mey-gede nerdübānin һayāl (42-45)

O, eli boş bir rinddir; gönül nakdini verir ve karşılığında bade ister. Onun ümidi, içki satan kişinin, bozuk ayarlı olan gönül nakdinin kusurunu örtmesidir. Allah'a, tevfikinin mumuyla tabiatının karanlığını aydınlatması için dua eder ve hidayet yolunda, emellerinin rengiyle yavaş yavaş yürümek ister:

Tehī dest ü kef rind ü āzādeyüm
 Virüp nağd-i dil ṭālib-i bādeyüm
 Ümīdüm budur kim olup ՚ayb-pūş
 Aña kim ՚ayār ise de mey-fürūş
 İllahī կılup şem-՚i tevfīki yār
 ՚Zalām-ı ṭabīc̄atdan itdür güzār
 Hevāya uyup nice bir hem-çü gerd
 Bu deşt-i fenāda olam herze-gerd
 Olup reng-i āmāl ile süst-pā
 Göñül ola güm-kerde rāh-ı hüdā (47-51)

Sevgilinin (güneş gibi olan) yüzüne bakarak doğuyu kendisine kible kabul etmesi doğru değildir. Para gibi maddi şeyleri kazanma uğrunda mücadele etmek, canı incitir, cehennem binasına işçi yapar. Gaflet uykusuna kapılınca, dünyanın hilelerini düşünmek insana göz açtırmaz. Aslında bir nakit hükmünde olan vakit, boşu boşuna harcanmaktadır:

İdüp rūy-ı cānāna dā՚im nigāh
 Revā mı idem maşriķı kible-gāh
 Nice bir beni şugl-ı dūnyā-yı dūn
 İde şahş-ı zen-pāre gibi zebūn

Direm fikreti cānı rencver ide
 Cehennem bināsına müzd-ver ide(53-56)
 Dirīgā olup h̄āb-ı ḡaflet-girān
 Göz açdırmadı fikr-i mekr-i cihān
 Huşūsā ki hep naqd-i vakıt-i ḥazīz
 ḤAceb nā-mahal şarf olup gitdi tīz (58-59)

Gençliğin verdiği delilik ve şarabın buharı, onun dimağını harap etmiştir. Meyin dibindeki tortu gibi günahlar içindedir. Onu ancak Allah'ın yardımı kurtaracaktır. Bu sebeple de, ümit ipine sarılmak, dinin terazisini dürüst bir şekilde tutmak ve bu yolda yürümek istemektedir. Son olarak da, keder dolu gönlüne dini rehber edinip Hz. Peygamber'e ulaşmayı arzulamaktadır:

Olup hem-ser itdi dimāğım ḥarāb
 Buḥār-ı şarāb ü cünūn-ı şebāb
 Ḥudāyā ḨAṭā’īye eyle Ḩatā
 Dilin āşinā Ḳıl gözin rūşenā
 Olup rismān-bāz-ı ḥabl-ı recā
 Ḳılam başdum aña diyüp yā ḥudā
 Tutup elde mīzān-ı şer̄i dürüst
 Ümid ol ki olam bu rāh üzre cüst
 Çekem levh-ı cāna ḥaṭṭ-ı müstaķīm
 Kalem cedvel olursa dīn-i ķavīm
 İdüp şer̄ī reh-ber dil-i pür-ǵama
 Beni vāşıl it şārīc-i aṄzama (60-66)

Atāî, sözü Hz. Peygamber'e getirdikten sonra na't ve mi'râc bölümüne geçer. Şair, na'tın ilk beytinde kaleme övücü sözlerle seslenerek, onun, bilinmezlik âleminin ilhamına tercuman olmasını ister. Çünkü Allah'ın sevgilisi, peygamberlerin efendisi Resûl-i Güzîn'e na't yazılacaktır:

Yine nażm-ı pāk ile ol ter-zebān
 Yine mülhim-i ḡayba ol tercemeān
 Nice nazm-ı na't-ı Resûl-i Güzîn
 Habîb-i Hudâ Seyyidü'l-Mürselîn (69-70)

Bu beyitten sonra Hz. Peygamber'in özellikleri anlatılmaya başlanır. Hz. Peygamber, iki kıble sahibi ve yaratılmışların imamıdır. Din yolunun mürşidi

odur. Hz. Musa onun asasını tutmakta, Hz, İsa onun himmetinden aldığı nefesle dertlere derman olmaktadır:

İmāmū'l-verā şāhībū'l-ķiblētēyn
 Ebu'l-Ķāsim ol mefħari'n-neş'eteyn
 Odur mürşid-i rāh-ı dīn-i ķavīm
 °Aşā-dārı olsa °aceb mi Kelīm
 Anuñ himmetinden alup bir nefes
 Mesīh oldu her derde feryād-res (73-75)

O, hakikatte saf, temiz insanların halkasının başı, peygamberlerin sonuncusudur. Kainat, yaratılmasını, onun dünyaya gelişine borçludur. Aşk kadehi onun arzusuyla dönmektedir; aşk adı, onun içindir:

Hakīkatde ser-ħalqā-i aşfiyā
 Velî şüretā hātemū'l-enbiyā
 Ger olmasa mihmān o faħr-ı cihān
 Döşenmezdi şāħrā-yı kevn ü mekān
 Anuñ şevķina devr ider cām-ı °išķ
 O hātem içündür hemān nām-ı °išķ (76-78)

Kur'an başta olmak üzere, pek çok mucizesi bulunmaktadır. Bulutun kendisini gölgelemesi, mushafa benzeyen güzelliği, ayı ikiye ayırması, parmağıyla akıttığı sudan askerlerin doyasıya içmeleri, Mekke'nin fethini müjdelemesi, mahşer gününde Livâ sancağıyla bulunacak olması bunlardan bazlarıdır:

Zuhūr itdi andan nice mu°cizāt
 Kelām-ı ķadīm a°żam-ı beyyināt
 Nübūvvet kitābını ħatm eyledi
 Kitābı ile ilzām-ı haşm eyledi
 Olup sāye-bān ebr-i müşgīn ɻilāl
 Anı ķıldi Haķ sāye-perver nihāl (85-87)
 Cemāli olup muşħaf-ı bī-miṣāl
 Aña faşl ü āyāt idi ħaġġ u ħāl (91)
 Mehūn eşrefisi meger çıķdı sīm
 Hemān itdi şarrāf-ı ķadri dü-nīm (93)
 Benānıyla °atāşāne ķıldi sebīl
 Kef-i pür-ħuġūti olup selsebīl
 Ķanup °asker ol āb-ı dilcū ile
 Pür itdi yemi bir içim şu ile
 İdüp fetħe tebšīr o şāh-ı güzīn
 Duħūl itdiler Mekkeye mü°minīn

O şaflardan oldı fütüh ḥāṣikār
 Sütür-ı Fütūḥāt-ı Mekkīyye-vār
 Livā ile ḥavz ile rūz-ı cezā
 Ser-efrāz-ı ḥālem ola çün Livā (95-99)

Hz. Peygamber'in mucizelerine deðinildikten sonra dört halife anlatılmaya başlanır. Hz. Ebubekir, Hz. Peygamber'in Mekkeli müşriklerden saklanmak için girdiği maðarada ona arkadaþ olmuþtur. Hz. Peygamber'in dünyadaki en yakın arkadaþıdır. Onların birbirlerinden ayrılmaları mümkün değildir:

Habībe o dem yār-ı ḡār-ı ṣadīk
 Cenāb-ı Ebū Bekr o pīr-i ḥatīk
 N'ola olmasa birbirinden cūdā
 O mihr-i sa᷇ādet bu ṣubh-ı ṣafā (104-105)

Hz. Peygamber'in diðer halifesi olan Hz. Ömer, bir çok yer fethederek hizmette bulunmuştur. İçki içen kişiler, içki içmeyi bırakmak zorunda kalmıştır:

Neler itdi mest-i ḡurūra neler
 Reh-i ṣer̄de iħtisāb-ı ḥāmer
 Olup tīgī miftāḥ-ı kišver-gūşā
 O feth eyledi pārisī pārsā
 İdüp ṣer̄i tiryāk-ı Fārūk-vār
 Zehrlenmeden geçdi her bāde-ḥār (107-109)

Hz. Osman, Kur'ān'ın toplanmasını sağlamış, Hz. Peygamber'in iki kızıyla evlendiði için evi iki tane mumla aydınlanmıştır. Atâî, burada Hz. Osman'ın Zi'n-nüreyn diye anılmasına telmihte bulunur:

Teferrüd idüp cem̄i Kurān ile
 Şeref resmi ḥatm oldı ḥāsmān ile
 Yem-i ḥāskda cān u dili ḥāsinā
 İki şem̄ ile ḥānesi rūşenā (110-11)

Hidayet imamı olan Hz. Ali, Hayber Kalesi'nin kapısını kırmış, kalenin alınmasını sağlamıştır. İrfan kapısı ona açılmış, Hz. Peygamber'in soyunu devam ettirme şerefi ona verilmiştir. Şair, Hz. Peygamber'e salāt ü selām getirerek na'tı bitirir:

Der-i Haybere urdu ƙahr ile dest
 Ayırdı nitekim girībān-ı mest
 Der-i dār-ı ḥirfān olup ol ulu
 Kime açılıpdur o ƙutlu kapu
 Bu yetmez mi ta‘rīfe ol serveri
 Mü‘ebbed ƙila nesl-i Peygamberi (114-116)
 Ṣalāt ü selām ola Ḥaḳdan müdām
 Ola tā ki lāzīm ṣalāta selām (120)

Şair daha sonra Sıfat-ı Mi’râc başlığı altında mi’râc gecesinin özellikleri ve Hz. Peygamber’in bu gecede yaşadıkları anlatılır. Akşam olurken bir muma benzeyen güneş yana yana batar. Başından altın taç yuvarlanıp düşen gökyüzü şükür secdesine kapanır. Altın heykelini düşüren güneşin yerine hilal ortaya çıkmıştır:

Olup şem‘-i mihre ufk-ı şem’adān
 Güm oldı inüp yana yana hemān
 Felek secde-i şükre vardı meger
 Başından yuvarlandı iklil-i zer
 Düşürdi güneş çāha zer-heykelin
 Hilāl itse hāzır n’ola çengelin (122-124)

Gönle hoş gelen, uğurlu bir gece başlamış, her taraf misk ve anber kokusuya dolmuştur:

‘Aceb şām-ı ferhunde-i dil-pezīr
 Ki mehtāb ile oldı misk ü ‘abīr (127)

O gece, Ümmühanî’nin evinde olan Hz. Peygamber, uyku vakti karşısında Cebrail’i görür. Cebrail, Hakk’ın kendisini lütuf sofrasına davet ettiğini söyler ve sabah rüzgarı gibi hızlı olan Burak’a binmesini söyler:

Meger ƙıldı sultān her dü-sarāy
 O şeb Ümmühānī sarāyında cāy
 Nüzûl itdi Rûhu'l-emīn vaqt-i ḥāb
 O şāha ƙılup müjde ile ḥitāb
 Didi hak bu şeb itdi da‘vet seni
 Müheyyā ƙılup ḥān-ı luṭfa seni
 Buyur bin Burāk-ı şabā-sür‘ate
 Bu şeb żayfsın ḥażret-i ḥizzete (133-136)

Hz. Peygamber, Burak'a biner ve hemen Kudüs'e gelir. Burada namaz kıldıktan sonra gökler âlemine doğru ilerler. Sırasıyla ay, utarid, zühre, mihr, merih, müşteri ve zuhal, kürsi, arş-ı a'lâ, felek-i atlas ve sidreye gelinir. Sidreden ötesine gitmeye izni olmadığı için Cembrail ayrıılır. Daha sonra Hz. Peygamber Allah'ın huzuruna çıkar:

İdüp rûh-ı ķudsî-şîfat irtîhâl
 Hemân irdi ķudse o ferhunde-fâl
 Îmâm olup ervâha ķıldı namâz
 Îmâme-şîfat cümleden ser-fîrâz (143-144)
 Varup Sidreye ķaldı peyk-i Hudâ
 Olup Sidre bir perde-i nûr aña
 Îde hâce çün bezm-i hâşa duhûl
 Virilmez o şohbetde ħuddâma yol
 Ola peyk-i hażret żarûrî cüdâ
 Ne surcâtür ol ɔaklıirişmez aña
 O dem ķıldı Refrefle Haķka sefer
 Uçup gitdi seccâdesiyle meger (165-168)

Hz. Peygamber'in oradaki halini kimse bilmez. Hz. Peygamber, kendisine verilen bu lütuflardan sonra yatağına döner. Bu arada geçen zaman öyle sır doludur ki, yatağına döndüğünde daha yatağı sımsıcaktır:

Kalemle bilinmez o feyz-i nevâl
 Benâniyla ta'dâd-ı yâran muhâl
 Murâd üzre Haķdan olup kâm-bîn
 Nûzûl itdi ol Raḥmete'l-lilcâlemîn
 Kılup nûr-ı dîde gibi қaṭc-ı râh
 Yine perdesin eyledi cilve-gâh
 Maķâmına geldükde ol ăfitâb
 Ne sirdur bu kim germ idi câme-hâb (173-176)

Mî'râc olayını bu şekilde anlatan Atâî, günahkârlara şefaatçi olan Hz. Peygamber'e köleliğin dahi kendisi için büyük bir nimet olacağını söyler ve onun şefaatine nail olma lütfunu kendisine vermesi için Allah'a dua eder:

Hudâyâ baña eyle luṭfuñ mučin
 K'olam pey-rev-i reh-nümâ-yı yakîn
 Dirîğ eyleme mûrdan hîrmeni
 O pesmândeden ħuše-çîn it beni
 İdüp ķaṣr-ı câhum mençü'l-cihât

Beni kıł gedā-yı şeff̄ı u'l-ıuşāt (182-184)

2- Padişahın Övgüsü ve Lehistan Seferi

“Senâhânî-i Hazret-i Padişah-ı İslâm” başlığı altında, dönemin padişahı II. Osman'a övgüler vardır. Şair önce, kaleme seslenerek, hamd ve na't bölümlerini bitirdiğini, artık dünyanın padişahına dua etme vaktinin geldiğini söyler:

Ki çün eyledüñ hamd ü na^ctı edā
Mühimm oldu şāh-ı cihāna du^cā (186)

II. Osman, Cem gibi fetihlerde bulunur, Feridun gibi asil bir soydan gelir ve İskender gibi şereflidir:

Huşûşā ki şāh-ı mağâzî-şîcâr
Ebü'l-feth-i sâni şeh-i Cem-tebâr (186)
Dür-i şâh-vâr-ı hümâyun-şadef
Ferîdûn-nejâd ü Sikender-şeref (189)

Onun özellikleri sadece savaş meydanlarındaki kahramanlıklarıyla bitmez. O aynı zamanda şiirleri inci saçan iyi bir şairdir:

Görüp dürr-i nazmîn müşâl-i şadef
Ta^caccûble dîvân urur kef-be-kef (204)

Sultan Ahmed'in vefat etmesi bütün âlemi üzüntüye boğmuş, babasının acısı onun da uzlet köşelerine çekilmesine sebep olmuştur:

Şu demler ki han Ahmed-i nev-cevâن
Koyup tahtını itdi ^cazm-i cinâن
Tutup mâtemin cümle fermân-beri
Dögündi melâ^cik yolundı peri
Gazâsına ^câlem idüp iştigâl
Dile gelmedi hiç ne mülk ü ne mâl
Peder hasretinden o şâh-ı güzîn
Mesîhâ-şifat oldu ^cuzlet-nişîn (219-222)

Dünyanın kötüye doğru gidişi üzerine tahta çıkmış, cülaus dağıtmış ve halk da ona bıat etmiştir:

Velî turduğunca çü genc-i nihān
 Ḥarāba varur gördi cümle cihān
 Belendi ser ü sīne-i taht u tāc
 İder hilye-i ‘adl ile ibtihāc
 Alup mülk-i mûr-veşin itdi cülûs
 Cihān itdi bi‘at-künān dest-bûs
 İrüp çarḥa gülbang-ı nāy-ı sürûr
 Bu mātem-gede oldı eyvān-ı sūr (223-226)

Atâî, bölümün sonunda, sâkîden feryatları dindiren kadehi getirmesini; muganniden de hasta gönlüne ilaç için yeni bir besteye el vurmasını ister. Çünkü padişahın Lehistan'a yaptığı seferi ve bu sefer sırasındaki savaşı anlatacaktır. Bunun için de coşkulu bir musikiye ihtiyacı vardır:

Kanı sâkiyā cām-ı feryād-res
 Emān vir ḡam-ı dehrden bir nefes
 Bu şevk ile şun baña raṭl-ı girān
 Fütûḥāt-ı şāhiyi diñle hemān
 Mügannī el ur naḳṣ-ı nev-besteye
 Anuňla ‘ilāc it dil-ḥasteye
 İdüp ḫarb uṣûl ile dil keş-nevā
 Ney-i kilki ile neffîr-i veğā (236-239)

Padişahın övgüsü tamamlandıktan sonra, önce donanmanın yağmacı Kazakları perişan edisinden, ardından da Lehistan Seferi'nden söz edilir.²⁴ Bir Türk gölü haline gelmiş olan Karadeniz, 17. yüzyılın ilk yıllarda güvenlik sorun yaşamaya başlar. Bunun en büyük sebebi, ismen Ruslara ve Lehlilere bağlı bulunan Kazakların (bu iki devletin de kıskırtmalarıyla) şayka denilen kayıklarıyla Don ve Özi nehirlerinden çıkarak Karadeniz sahillerini vurup ele geçenleri esir ve katl edip etrafı yağmalamalarıdır. Kazakları zaman zaman Rusya ve Lehistan da kıskırtıyordu. Bundan dolayı bu yüzyılda Osmanlı hükümeti, zaman zaman bu denize donanma sevkederek Kazakların zarar vermelerini engelemeye çalışır (Uzunçarşılı 1995: 110-111). II. Osman'ın padişahlıklığında da Lehistan'ın

²⁴ Tunca Kortantamer, Atâî'nın bütün mesnevilerinden yola çıkarak, Osmanlı Devleti'nin o yüzyıldaki durumunu tarihî gerçeklik açısından incelemiştir. Bu incelemede Sâkinâme'de anlatılan bu konu üzerinde de ayrıntılı bir şekilde durmuştur: 1- Tunca Kortantamer. 1997. **Nev’î-zâde Atâîyî ve Hamsesi**. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları. s. 17-101; 2- Tunca Kortantamer. 1993. "17. Yüzyıl Şâiri Atâî'nın Hamse'sinde Osmanlı İmparatorluğu'nun Görüntüsü". **Eski Türk Edebiyatı Makaleler**. Ankara: Akçağ Yayınları. s. 89-150.

kışkırtmasıyla Kazaklar yine yağmaya başlarlar. Padişah, artık Lehistan'a iyi bir ders verilmesi gerektiğini düşünerek 1621 yılının Nisan ayında İstanbul'dan büyük bir törenle yola çıkar. Nev'î-zâde Atâî, aşağıdaki beyitlerde padişahın sefer için yaptığı hazırlıkları ve sefere çıkışını anlatır. Şair, padişahın beline kemerini kuşandığını ve göğsüne zırhını giydığını söyleyerek bir bahar sabahında ordusuyla birlikte sefere çıktığını söyler:

Seher kim şehen-şâh-ı encüm-sipâh
Binüp rahşına giydi zerrîn külâh
Alup dûşüne Gâveyânî siper
Kuşandı miyâna Keyânî kemer
Hürüşunda Rûmî sipeh çavk çavk
Çep ü râst pîş ü pes ü taht u fevk
Dem-i şübh u eyyâm-ı faşl-ı bahâr
Zemîn sebz ü hurrem zamân tâb-dâr (240-243)

Bahar mevsimi geldiği için padişahın gönlüne, gezip dolaşma ve ava çıkma arzusu düşmüştür. Bu esnada Kazakların sahillere çıkarak yaptıkları yağmaların, etrafa saçtıkları şer dalgalarının ve halka verdikleri zararların haberi gelir:

Şehen-şâh idüp ^cazm-i geşt ü güzâr
O şâh-bâza düşdi hevâ-yı şikâr
Bu esnâda deryâdan irdi haber
Ki emvâc-ı şer kıldı zîr ü zeber
Kazaç itdi sâhillere çok sitîz
Leh-i dil-siyehde velî fitne-hîz
İrişdürüdi Boğdâna dahı zarar
Yine girdi birbirine bahr u ber (254-257)

Şer güçlerin Boğdan'da her tarafı alt üst ettiği haberini duyan padişah ordusunu toplar ve bölgeye yönelir. Tuna köprüsünü geçince ordunun dinlenmesi için istirahata çekilmesini ister:

Geçüp Balkanı şâh-ı Haydar-meşâf
O şâhib-kırân eyledi seyr-i kâf
Sûhan kûteh ol hüsrev-i ser-fîrâz
İdüp kat^c-ı şâhrâ-yı dûr u dirâz
Tuna cîsrine irdi devletle râh
O pil tâk-ı gerdûn idi Şâh mâh (287-289)
Kurup haymeler ^cizz ü iclâl ile
Göründi leb-i âbda âb ile (291)

Burada istirahat için çadırlar kurulduğu sırada Osmanlı donanmasının Kazaklarla yaptığı savaştan haber gelir. Gelen habere göre, donanma, Kazakları perişan etmiş; Kazakların bulunduğu gemi onlara bir ecel gemisi olmuştur. Pek çok Kazak esir edilmiştir:

O menzilde geldi Kazakdan haber
 Ki bozmuş anı cünd-i āyin-zafer
 Kapudān-ı a^czam hūcūm eylemiş
 Şeyātīne sevk-i rūcūm eylemiş (292-293)
 Hayātından el yudu her ehl-i şer
 Ecel teknesiyimiş o zevrak meger
 Alup şaykayı taķdilar rīsmān
 Kādirgalar oldı cenibet-keşān
 Amelden ḫalup ya^cni dendān-ı tīg
 Neverdīde oldı simāt-ı dirīg
 Esīr eyleyüp tāzesin hep levend
 O pes-māndeden oldilar zelle-bend (306-309)

Şair, bölümün sonunda sâkîden şarap dolu kayığı getirmesini, muganniden de ney çalmasını ister:

Kanı sākiyā zevrak-ı pür-şarāb
 Ganīmet bilüp fırsatı kıl şitāb (310)
 Muğannī getür nāy-i cān-sūzuñı
 O ḫindil-i tīr-i ciger-dūzuñı (312)

Tarihi kaynaklardan öğrendiğimize göre donanmanın Kazaklara karşı kazandığı başarının ardından padişah Lehistan'a doğru ilerlemeye devam eder. Leh kralı Sigismund, oğlunu ve veliahd-prens Vladislas'ı Hotin'e gönderir. Temmuz ayının sonlarına doğru, Lehlilerin Hotin'de toplanmaya başladıkları haberi gelir. Bunun üzerine Hotin'e doğru yürünen. 3 Eylül'de ilk vuruşmalar başlar (Öztuna 1983: 154-146). Önce Karakaş Paşa, ardından da Dilaver Paşa bir çok kez hūcūm eder. Bu hūcūmlarda, düşman büyük kayıplar verir (Peçevî 1992: 351-353). 23 / 24 Eylül gecesi Ukrayna Kazağı, Dnister'in karşı yakasında bulunan Hüseyin Paşa'nın karargahını basar. Bu baskında pek çok askerle birlikte Karaman Beylerbeyi Doğancı Ali Paşa şehit olur, Bolu Sancak Beyi yaralanır. Padişah, çetin mücadelelere sahne olan bu savaşta yenicilerin isteksiz tavırlarına çok üzülür. 27 Eylül tarihinde, padişah son kez genel bir hūcūma girişir. Bu son

hücumda Osmanlı ordusu da büyük kayıplar verir ve geri çekilmek zorunda kalır. II. Osman, kişi Lehistan önlerinde geçireceğini ve buraları fethetmeden geri dönmeyeceğini söyleyince, bütün yolları Türkler tarafından tutulan Lehliiler barış istediklerini bildirirler. Yeni hücumlar için yeniçerilere güvenemeyen padişah barış teklifini kabul eder ve 6 Ekim 1621 tarihinde Hotin antlaşması imzalanır. Antlaşmaya göre, Hotin, Osmanlı hakimiyeti altındaki Boğdan'a verilecek; Osmanlı sınırlarına yağma için saldırılmayacak ve Lehistan Kırım Han'ına vergi verecektir (Öztuna 1983: 146-148).

Nev'î-zâde Atâî, "Sîfat-ı Ceng-i Tâbûr ü Avdet-i Şâh Mansûr" başlıklı bölümde Hotin kuşatmasını tam bir başarı olarak göstermektedir. Atâî, önce donanmanın kazandığı zafer ve Karadeniz'in güvenlik altına alınması neticesinde padişahın duyduğu memnuniyeti ve gönlündeki coşkuyu dile getirir; ardından da padişahın düşmanı yok etmek için sefere çıkışını anlatır:

Ki çün itdi deryâda ol feth-i gûş
 Dil-i şâh-ı deryâ-şîfat itdi cûş
 Kederden ھالاس oldu baھr-ı siyâh
 Gidüp ژulmet açıldı her yaňa râh (315-316)
 Tutup fâl anı Şâh-ı ferhunde-fâl
 Hemân itdi şevk ile ھazm-i kîtâl (318)

Atâî, bu noktada, ordunun görünüşünü ve savaşı canlı tablolar halinde sunar. Şairin anlattığına göre kahraman askerlerden oluşan ordunun önünde davullar ve savaş boruları çalmaktadır. Ellerinde bayraklarla ilerleyen askerlerin görüntüsü, birbiri ardına gelen dalgalara benzemektedir:

Baھr u berde ھeng idüp her dilîr
 Döküldi naکare çalındı nefîr (321)
 ھum-ı kûsunuň gürleyüp sînesi
 Remân oldu aھdâ-yı pûr-kînesi
 ھum-ı kûs-ı pîl üzre itdi figân
 Yaھud gürledi raھddan ھasümân (323-324)
 Revân oldu Rûyin-tenân fevc fevc
 Biri biri ardına mânend-i mevc (329)
 Olup bayrak-ı surh ü zerd ھasîkâr
 ھalevlendi gûyâ ki bir mîše-zâr
 Yeşil bayraq ile ney-i nîzeler

Yeşil berg ile ney-şekerdür meger (333-334)

Osmanlı ordusunun geldiğini duyan Leh askerleri karşı koymak için toplanırlar. Günlerce süren savaştta ok ve tüfeklerden atılan saçmalar, askerlerin çığlıklarına karışır. Savaşın ilerledikçe, düşman askerleri de helak olmayla karşıya kalırlar:

Tuyup ^cazm-i Şâhenşeh-i Bân-ı Leh
 Zarûrî hemân itdi cem^c-i sipeh (349)
 Helâk-i ^cadûda urup dest ü pâ
 Dönüp kondı her şah-bâz -ı vegâ (360)
 İdüp saçma findık gırîv ü gareng
 Kûvâre-mîşâl işledi her tûfeng (365)
 İrişdi sipihre şeb-â-şâb-ı tîr
 Hadeng itdi bûs-ı dehân-ı dilîr (369)

Çok geçmeden, hiçbir çaresi kalmayan düşman haraç vermeyi kabul eder. Padişah, avını eline alıp yuvasına dönen bir doğan edasıyla geri dönme kararı alır:

Urup başma gürz-i girân merd-i ceng
 Külâhin anuñ başına itdi teng (379)
 Bunı bildi ol cünd-i ehl-i âl
 Ki iğbâle karşılık konulmak muhâl
 Ne ışşı belâ gelse tedbîrden
 Kazâ tîridür kâvs-i taķdîrden
 Zarûrî idüp iltizâm-ı ħarâc
 Bu şulha fedâ eyledi taht u tâc
 Şikârin alup şah-bâz-ı cihân
 Hemân eyledi niyyet-i âsiyân (383-386)

Atâî, bölümün sonunda sâkîden, dimağları kibir ve kinden uzaklaştıracak firuze renkli kadehle şarap sunmasını ister. Sâkî, şarap sunarken, muganni de boş durmamalı; savaş gürültüsünün gönüllerde meydana getirdiği olumsuz havanın ortadan kalkması için elindeki neyi fülemeye başlamalıdır:

Kanı sâkiyâ câm-ı firûze-reng
 Bedel ola tâ şulha ġavġâ-yı ceng
 Dimâğı kılup kibr ü kinden berî
 Añup şulh-ı şâhi yürüt sâgarı
 Muġannî getür nâyi sehnâz kıl

Bize ceng-i ḥarbi münāsib degil
 Bu günden virüp ^ciyş u nûşa ḫarār
 Gider rezmi bezm ile leyl ü nehār (388-391)

3- Zamandan Şikayet

Atâî, “Şikâyet-i Rûzîgâr ü Bî-vefâ-i Çarh-ı Gaddâr” başlığı altında zamanın ve feleğin vefasızlığından içki ve içki meclislerine ait kavamlardan yararlanarak şikayet eder. Şaire göre zaman, çok hızlı bir şekilde gelip geçmekte ve gam ehli kadehden feyz almamaktadır. Feyz, bereket demektir ki, kastedilen ilahi aşk şarabının verdiği ilahî feyzdir. Gam ehli, (gerçek anlamdaki) kadehden feyz alamaz:

Gelelden bu bezm-i bed-encâmına
 Anuñ degmedik bir tolum câmına
 Dirîg itdi hoş geldisin āsümân
 Kuri bir hoş-āmedle geçdi zamân (464-465)
 Gam ehli ki feyz almaya câmdan
 Ne farkı olur câm-ı ḥammâmdan (468)

Felek, Cem'i ölüm kadehiyle sarhoş etmiş ve dünyadan muradını almadan öldürmüştür, İsfendiyar'ı da aynı şekilde helâk etmiştir:

Cemi câm-ı merg ile mest eyledi
 Zücâc-ı mizâcın şikest eyledi
 Murâd üzre devrânını sürmedi
 Toyunca cihân lezzetin görmedi
 Helâk itdi İsfendiyârı zamân
 İki uçlu peykânıdür tev-emân (470-472)

Kısacası, dünya kuruldu kurulalı hayattan zevk alarak yaşamak isteyenler, isteklerine kavuşmadan göçüp gitmişlerdir. Bu sebeple de felekten lütuf ve ihsan umanlar, aslında düşmanın hasta gönlüne ilaç bekliyor demektir. Düşmandan nasıl ilaç beklenmezse, felekten de lütuf umulmamalıdır:

Felekden şu kim luṭf u ihsân umar
^cAdûdan dil-i zâra dermân umar (483)

Atâî, felekle ilgili bu genel değerlendirmeden sonra sözü kendine ve kendi dönemine getirir. Şair, bağırdan kanlı yaşlar fişkiracak kadar eziyet ve dert çekmekte; onun bütün gıdası da gönlündeki yaralardan çıkan kanlar olmaktadır. Şairin gönülden kanlı yaşlar aktığını söylemesi, tasavvufî anlamda kesrettir. Tasavvufa, sâlikin vahdete ulaşabilmek için gönlündeki kanların gözlerinden akıtması, yani kanlı göz yaşı dökerek maddeden kurtulması gereklidir. Tasavvuf yoluna giren kişi ancak bu şekilde kendini maddeden arıtarak vahdete ulaşır. Şair, bütün gıdasının gönlünden akan kanlar olduğunu söylemekle bu duruma işaret eder. Şair, gönlündeki yaraları, ağızına kadar kıpkırmızı şarapla dolu bir kadehe benzetir. Kırmızı şarap dolu kadehin olduğu bir yerde de, onun nasibine bu içkiden içmek düşer:

Bu meclisde oldı naşibüm humār
 Hemān derd-i ser gördi cān-fikār
Şurāhīleri oldı mīzāb-ı hūn
Şarāb ile pür-cāmı gird-āb-ı hūn
 Leb-ā-leb ķadehle mey-i āteşīn
 Olur dāğ-ı pür-hūn-ı ķalb-i hazīn
Ģidā hūn-ı dildür ne hurd u ne hāb
 Meze istemez çünkü yağlı şarāb
 Hevālandı bağrumdaki kanlu yaş
Habāb itdi peydā o hūnābe-pāş
 Bu devr içre sāğarda şanma ħabāb
 Olur bīm-i ķahr ile her zehre āb (491-496)

Bu bölümdeki beyitler divan şiirindeki zâhid-rind tartışmasının örneği şeklindedir. Atâî'ye göre, zâhidler, şarabın haram olduğunu söyleler ama kendilerinin yaptıkları da ortadadır. Onlar, aşk şarabının ne olduğunu bilmezler, gönle önem vermezler. Mesela vaiz, riya ile hareket eder, misvakını başına takar ve mey içenleri eleştirip durur. Vaizin tavırları, âşıklara adeta Rüstem'in yedi övünde çektiği sıkıntıları çektirir. Şaire göre aba giymekle gerçek Müslüman olunacağını sanan bu tür insanlara iltifat etmemek gereklidir:

İçerler nice hūn-ı nā-ħāk müdām
 Söze gelse hūn-ı kebūter ħarām
 Ya vā^cizde olan tehevvar nedür
 Mey-i şāf içün bu tekeddür nedür
 Kılup zemm-i bādeyle kesr-i ķulüb

İder turma keşf-i ḡiyāb-ı ḡuyūb
 Niçün eylemez maḥfile iħtirām
 Müsāvī maħalli midür ol maķām
 Mey içdi deyu iftirāsin ķomaz
 Bize heftे cengin cefāsin ķomaz
 Şoķar şāħ-1 misvāki başa yine
 Şalar gergedan gibi gördüğünē
 Riyā ile aña nemeddür şīcār
 Derūni mükedderdür āyīne-vār
 Abā giymek ile iş olsa hemān
 Her īrgad olur Bāyezīd-i zamān
 Yüri iltifāt itme andan yaña
 Nigāh-1 teğāfuldür aña cefā (498-506)

Zaten mecliste insanlık ve huzur namına bir şey kalmamış; gönül de böyle küstahça hareket edenlerden sıkılmış ve kendi kösesine çekilmiştir:

Bu meclisde ḫalmadı ins ü şafā
 Ki bīgāne vaż̄c oldu her āśinā
 O küstāħlardan şikildi göñül
 Żarūrī kenāra çekildi göñül (507-508)

Atāî, kendisine cihanı gösteren kadehin istemez. Çünkü gönlü, *kesret* resminden bir elbise örtünmüştür (Atāî'nin istediği aşk şarabıyla dolu kadehtir ki, bu da ilahi aşktır). Bu sebeple o, Cem'in kadehini ve kötü sarhoşların yüzünü görmek istememektedir:

Gerekmez baña cām-1 għiġi-nūmā
 Göñül naķş-1 kesretden itdi abā
 Cemūn baña ḋarż itme cām-1 meyin
 O bed-mestlerüñ yüzini görmeyin (509-510)

Şair, bölümün sonuna doğru zamanın güzellerinden söz eder. Zamanın güzelleri, aşklarından sarhoş olmuş çaresizlere köle muamelesi yapmakta ve bir kadehi bile bin kahir ile vermektedirler. Dünyanın eğlence meclisinde şairin nasibine yine gönülden çıkan yanık iniltiler ve kan akıtan gözler düşmektedir. Gözlerden kan akması, yukarıdaki beyitlerde de olduğu gibi, şairin kesretten kurtulma çabası içinde olduğunun göstergesi konumundadır.

Ya hūbān-ı şehrüñ cefāsı nedür
 Ki tīr atsa lā-būd hedef sīnedür (515)
 Kadeh şunsa biñ ķahr ider ādeme
 O gūl-bergi pūr-zehr ider ādeme
 Baña vāye-i ḥiyş-ı bezm-i cihān
 Fiğān-ı dil ü dīde-i hūn-feşān (518-519)

Şairin gönlündeki acıların tercümanı olan iniltilerini ancak şarap dindirebilir. O, gaflet içindedir ve gafletten kurtulmak istemektedir. Bunun için de muganninin bir şeyler çalması, sâkînin de yakut gibi olan kadehi getirmesi gerekmektedir. Artık şair, mugannînin ve kadehin verdiği coşkuyla Hisar'ın özelliklerini anlatmaya başlayacaktır:

Gülū-yı şurāhī gibi her nefes
 Olur nāleme bāde feryād-res
 Düşer mi baña cür'a-nūş olmamağ
 Қala tā ki cismimde cāndan ramağ (520-521)
 Getür sāki yākūt-ı seyyāleyi
 Zebān-bend-i gerdūn-ı muhtāleyi (523)
 Muğannī meded aldı ǵaflet beni
 Göñül bürcine eyle nevbet-zeni
 Muħarriq olup tā uşūl-i dü-yek
 Hişāruñ idem vaşfinı yek-be-yek (524-525)

4- Boğaz ve Hisar

“Sıfat-ı Hisâr ü Ta'rîf-i Nüzhet-gâh En-diyâr” başlığı altında, Boğaz’ın, Anadolu Hisarı’nın ve Rumeli Hisarı’nın şairin gözüyle anlatımına şahit oluruz. Bu bölümde, Boğaz ve Hisar çevresinin o dönemdeki durumu ve bu çevrede yaşanan olaylar, metin dışı bir öge (bağlam / context) olarak şire girmiştir. Şairin anlattığına göre, Boğaz’dı Badaver hazinelarını andıran nimetlerle dolu pek çok gemi gelip geçmektedir. Ayrıca gemilerin dalgalarдан kurtulmak için sığındıkları pek çok liman vardır:

Nice hūb limānı var bī-keder
 Muḥīt-i sipihr ider kūşeler
 Olur mevcden fülke kehfü'l-emān
 Deñiz daḥı aña şığınur hemān
 Gelür bād ile ṭolı keştileri

Ne keşti ki gencine-i Kayser'i
 Ni^camla gelen ȳlı keştileri
 Bize andırur genc-i Bād-āveri (537-540)

Boğaz'ın suları içeresine kendilerini burakarak yüzen gümüş bedenli güzellerin yanakları, şise içindeki güle benzemektedir:

Girüp aña hübān-ı sīmīn-beden
 Görinür ruhı gül gibi şılışeden (550)

Çevredeki kösklerin gölgeleri Boğaz'ın suları üzerine düşmektedir. Baharda ağaçlardan denizdeki girdaplara dökülen yapraklar, kase içindeyemiş gibi görünür:

Nice ȳaşr-ı zībā-yı ferruh-ȝılāl
 Şu üzre turur tāk-ı gerdūn-miṣāl (565)
 Döküldükçe gird-āba berg-i bahār
 Görinür münebbit yeşil kāse-vār (572)

Boğaz'da bazen Mevlevîler bazen, Gülşenîler, bazen de Rum abdalları dolaşırlar. Kayık üzerinde alay halinde bulunan güzeller, bir inci sandığını andırmaktadırlar:

Gehī Mevlevîler ki seyrān ider
 Gelüp ol kenāri neyistān ider
 Deler lüccenüñ bağırını ol nevā
 Gelür rakşa gird-āblar cā-be-cā
 İder Gülşenîler nevā-yı ğarīb
 Olur gülşen-i şohbete ḡandelīb
 Güzār eyleyüp hayl-i abdāl-ı Rūm
 Pür eyler çerāgını hākkū'l-ķudūm
 Geçer gāhi ȳlāy ile hübāl
 Olur zevrak anlarla dürc-i güher (585-589)

Boğaz'ın çevresinde bulunan Hisar, denizin anahtarı gibidir. Buradan düşmanın üzerine toplar atılmıştır. Anadolu Hisarı ve Rumeli Hisarı da aşık iki genç gibi birbirlerini seyr ederler. Onların aralarına, deniz ayrılık oku gibi girmiştir:

N'ola bahruñ olsa kilidi hīşār
 Girer birbirine dem-i kār-zār
 ḡAdū üzre zencīr atup toplar
 O mābeyne zencīr-i āhen çeker

İki қal'a kim birbirine bakar
 Biribirine ʻāşık olmuş meger
 Velî bahır olup māni'-i ittişâl
 Girer araya tīg-ı hicrān-miṣâl (603-606)

Birisinin seher vaktindeki güzel havasına, diğerinin de akşamları insana cennette gölgelenme hissi veren serinliğine doyum olmaz. Bu iki güzellik arasında birisini tercih etmek çok zordur:

Birinüñ dem-i şāmı mahmūddur
 Ki cennet gibi ʐılli memdūddur (609)
 Muķābil turur iki dil-keş maḥal
 Gören meyl ider bibirinden güzel
 Beraber ṭutup seyr ider ehl-i dil
 Birin kimse tercīhe қādir degil (612-613)

Şair, bu arada Rumeli tarafının daha güzel olduğunu söyleyenlerle, Anadolu tarafını beğenenler arasındaki tartışmayı aktarır. Rumeli tarafında eğlenenler, Anadolu Hisarı çevresinde eğlenenlere: “Öğleden sonra güneş en kızgın olduğu dönemde kuşlar ve balıklar kebab olurlar.” diyerek kendi taraflarının daha iyi olduğunu savunurlar:

İdüp semt-i Rūmı ṭutanlar cidâl
 Anaṭoliya böyle eyler su'āl
 Ki ba'de'z-zuhr germ olup āfitâb
 İder murğ u māhiyi anda kebâb (616-617)

Anadolu Hisarı çevresinde eğlenenler de: “Kalenin gölgesinde huzur buluruz. Burası mamur bir yerdir.” diye cevap verirler:

Bu cānib o demlerde nüzhet-gede
 Hużûr eyleriz sāye-i қal'ada
 Bu ma'mûre bender o tenhâ sitân
 ʻInâd eylemez bunda şehrî olan (619-620)

Şair, bu arada kendi görüşünü dile getirir ve bir orta yol bulur. Şaire göre eğlence için en uygun yer sabah vakti Rumeli, akşamları da Anadolu tarafıdır:

Bu sözde қarār eylesün güft ü gū

Dem-i şubha odur şeb-i ^ciyşe bu (629)

Bazı nüshalarda “Sıfat-ı Kal’ा-i Rumili” diye yan tarafa not düşülen bölüm Rumeli Hisarı’nın yapılışı sırasında yaşandığı rivayet edilen bir olayı anlatır. Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'u feth etmeye hazırlandığı sıralarda, şimdiki Rumeli Hisarı'nın olduğu yerde (av köşkü yapmak için) bir arazi ister. Kral, bir post büyülüğünde arazi ancak verebileceği haberini gönderir. Bunun üzerine Fatih, bir post getirtir. Postu ince bir şekilde dilerek ip haline getirirler. Post nereye yetişmişse, o büyüklükte bir hisar yapır:

Alur karşuyı çünkü idüp húcüm
 Düşer ḫalbine şevk-ı teshîr-i Rūm
 Tekûr-ı Sitanbulı taḥmīk ider
 Şalar bezle-güne evgāra haber
 İdüp ya^cni dervîşî-i bī-riyā
 İder post miḳdārı menzil ricā
 Tekûr eyleyüp post-veş iltiyām
 Karīn-i ḥuṣūl olmuş āḥîr bu kām
^cAceb şan^cat itmiş ol İslām-dost
 Ki hem dilmiş anı hem itmiş dü-post
 Anuñla çeküp anda bir dā^cire
 Şeyāṭīn-i kūfri ḫomuş ḥā^cire
 Tekûr idicek ^cahd-i esāsin dürüst
 Binā itmiş ol ḫal^cayı anda cüst
 Ṣurāḥī-veş olmuş ciger ḥūn-ı ḡam
 Boğazı ele virdüğünden o dem
 Velî şoñra nādim olmuş ol la^cin
 İdince bu zaḥmetden olmuş ḥazīn
 O seg eylemiş postını dostı
Halāṣ itmemiş ^cākibet postı
^cAceb ḥāl imiş itdi hükm̄in revān
 Zamān ü zemīn tā-be-ṣevr-i zamān (649-659)

Şair, araya sıkıştırdığı bu küçük kıssanın ardından Boğaz çevresini anlatmaya devam eder ve Durmuş Dede Tekkesi, Akbaba Türbesi, Hz. Yuşa'nın kabri ve Göksu gibi halkın ilgi gösterdiği mekanları anlatır:

Olup pīr-i merdān-ı ^cuzlet-gede
 Karār eylemiş anda Ṭurmuş Dede (664)
 Anaṭolunuñ ḫal^cası üstüvār

Ki her bürci *zātū'l-bürūca medār* (674)
 Bu sāhilde olmuş maķarr *Yūşa'a*
 Ki envār-ı feyzi şalar şā'şa'a (682)
 Odur bürc-i *ḥurşid-i şubh-ı şafā*
 Ki anda maķām eylemiş Akbaba (722)
 Cihānuñ maṭāfi yü mes'āsidur
 Anuñ Gökşuyı 'ayn-ı zerkāsider
 Kenāri olup *ḥāş-ı şāh-ı benām*
 'Aceb cāy-ı şāhāne dil-keş-maķām (687-688)

Bölümün sonuna doğru Atāî'nin babası Nevî ile birlikte buraları ziyaret ettiği günler aklına gelir. Araya babasının konuya ilgili yazdığı bir gazeli ekler. Son olarak da sâkîye seslenir ve meclisin kadehinin eksik olduğunu söyleyerek tipki (Boğaz'da yüzen) kayıklar gibi kadehleri yürütmesini ister. Kayığa benzeyen kadehle birlikte şevk sahiline gelinince, muganninin de bu ortama eşlik etmesi gerekecektir:

Ḳanı sākiyā māh-ı perteve-feşān
 Ki bu meclisüñ cāmi eksik hemān
 Yürüt zevraḳı degdi nevbet saña
 Ne eylersen eyle icāzāt saña
 Muğannī ne ṭurursun eyle nevā
 Bizi sāhil-i şevḳa çekdi hevā
 Hezār ile kuh-sār olup hem-zebān
 Cefāya ṭutar şāh-ı cünbiş-künān (750-753)

5- Sâkî

İşret meclislerinin vazgeçilmez bir ögesi olarak sâkî, mesnevide sık sık karşımıza çıkan bir kişidir. Atāî, hemen hemen her bölümde bir vesileyle, sâkîye seslenerek ondan mey ister:

Şeb-i 'iyşdur sākiyā erlik it
 Zalām-ı şeb içre Sikenderlik it
 Getür şeb-çerāğ-ı mey-i rūşeni
 Bu şeb yine seyr idelüm gülşeni (1112-1113)
 Getür sākiyā bir mey-i hoş-güvār
 Yine idelüm def-i *ḥāb u humār* (1162)
 Virüp sākiyā mey şurāḥīye tāb
 Derūnunda cūş eyledi *ḥūn-ı nāb* (966)
 Yine sākiyā irdi hengām-ı şeb

Kurulsun yine bezm-i ^ciyş u ḫarab (1098)

Mesnevi boyunca buna benzer sâkîye seslenmeler dışında “Hitâb-ı Sâkî” başlıklı bir bölümde de sâkî ile ilgili düşünceler dile getirilmiştir. Atâî, bu bölüme önce sâkîden bir kadeh getirmesini isteyerek başlar. Çünkü kadehsiz geçecek olan bir saat, boşça geçirilmiş bir zaman demektir. Sâkîye ney sesi olarak meyin dökülürken çıkardığı ses (gulgul) yetecektir:

Getür sâkiyā sâgar-ı ^cişreti
Hebā itme ḡafletle bir sâ^cati
Bulunmazsa āvâze-i ney saña
Münebbih yeter ǵulgul-i mey saña (754-755)

Şarap Hızır’ın âb-ı hayatı, her bedenin de ruhudur. Dertlerin ilacı “bâde-i nâb” yani saf (ilahî aşk) şarabıdır. Kadehin dibindeki tortular cevherlere, hatta en büyük iksirlere benzemektedir. Ondan içerek dertler yok edilir:

Meger Hızruñ āb-ı hayâtıdur ol
Ki her cisme rûh-ı nebâtıdür ol (759)
Yine bâde-i nâbı sürmek gerek
Bu derdün ^cilâcını görmek gerek (765)
Şavup zâhidi al ele câm-ı Cem
İçilsün şarâb idelim def^c-i ǵam (769)
Ne dürdi ^caceb süde cevherdür ol
Ne cevher ki iksîr-i ekberdür ol (780)

Atâî, kaldırılamayacağını düşünerek sâkînin kendisine şarabı az vermesine üzülür. Gönlünün fenâdan (fanilik, geçicilik) kurtulup bekâya (sonsuzluğa, vahdete) erişmesi için sâkînin daha çok şarap sunması gerekmektedir. O, ancak sâkînin verdiği şarapla kendinden geçecektir:

Kanı sâkiyā ol külâh-ı Keyân
Ağır deprenür oldı raṭl-ı girân
Götürmez diyu şunmaz olduñ baña
Neden bu cefâ merhabâ merhabâ (791-792)
İrişsün bekâya fenâ içre dil (794)
Anı şafha-i mahv u işbât kıl
İçür sâkiyā kıl beni ser-mest
Salam tâ ki bu dâm-gâha şikest (797)

Kadehten yudumlamaya başladıkça kadehte adeta bir med-cezir olayı meydana gelir ve huzur denizi coşmaya başlar:

Gelüp sâkiyā cūşa bahr-ı ferāḥ
Yine cezr ü med ȝāhir itsün ȝadeh (809)

Gam ehlinin bayramı gelmiştir ve kurban kanı yerine kıpkırmızı şarap akıtmak gereklidir. Mecliste bulunan herkes, sâkînin elini gözlemektedir. Eğer âşikların bulunduğu böyle bir ortama gam denilen kafir gelirse, sâkî ona eman vermemelidir:

Dem-i ȝiyddur sâkiyā ȝıl ȝitâb
Akıt ȝün-ı ȝurbân yerine şarâb (815)
Elüñde ola tâ ki mirȝât-ı câm
Elüñe baþarlar senüñ ȝâş ü ȝâm (820)
Gelürse eger ȝâne-i ȝâtra
Emân virme ȝam dinilen kâfire (828)

Sâkîden ayrı olunan zamanlarda gönül kanla dolar ve gözler gül renkli bir kadehe benzer. Gözlerin gül renkli kadehe benzemesi, gözlerden dökülen kanlı göz yaşlarına işaretettir. Sâkînin dudağının bir gülüþü kalbe safâ verir. Bu sebeple de kadehin yanında meze olarak sâkînin gülen dudağı yeter:

Firâkuñda sâkî ciger ȝün olur
Dü-çeşmim iki câm-ı gül-gûn olur (835)
Yeter sâkiyâ laȝl-i ȝandân bize
Kadeh üzre çün kim dinür cân meze
Leb-i ȝâl-dâruñ ȝayâli müdâm
Îder sâgar-ı ȝiyşî müşgîn-fâm (837-838)

6- Sifat-ı Mey

Mey (şarap), işaret meclisinin en önemli ögesidir. Çünkü mey olmasa, işaret meclisi de olmayacağından. Bu sebeple Atâî, mesnevinin başından sonuna kadar meyle ilgili kavramları veya benzetmeleri kullanmaya gayret eder.

Şair, “Sıfat-ı Mey” bölümünü, tamamıyla şarabın özelliklerine ayırmıştır. Söze sâkiye seslenerek başlar ve ona kırmızı şarabın (mey-i âteşîn) nerede olduğunu sorar. Daha sonra şarabın özelliklerini anlatmaya başlar. Şaire göre şarabın bir damlası hutbede vaaz eden vaizin okuna değse, ona siper olarak gökyüzü kubbesi bile yetmez:

Kanı sâkiyâ ol mey-i âteşîn
K’ola nûr-ı bahş-ı zamân ü zemîn (839)
O meyden ki tîg-ı haṭîb alsa āb
Siper olmaya kubbe-i āfitâb (841)

Mey, vefa meclisindeki mumun ışığı, zevk ve safâ gözünün yağıdır. Bezm-i vefâ, aynı zamanda bize bezm-i elesti hatırlatır. Bezm-i elestte ruhlar ilahî sevgiliye bağlılıklarını ikrar etmişler, ateşi bir feyz-i nûr olan meyin (ilâhî aşkin) ışığıyla aydınlanmışlardır:

Ne mey şu^cle-i şem^c-i bezm-i vefâ
Ne mey revğan-ı çeşm-i ȝevk u şafâ (844)
Odur sâkiyâ kimiyyâ-yı sürür
Ki nâri dimâğa ider feyz-i nûr (847)

Mey sayesinde dua ehli daha da yükselir; sarhoş bir şekilde sevgiliye söyledikleri affedilir (Bu beyitler de yine, şairin şiirine tasavvufî bir anlam yüklediğini göstermektedir. Bahsedilen şarap ilahî aşk şarabı, sevgili de ilahî sevgilidir. Aşk şarabıyla kendisinden geçen ve sarhoş olan kişinin hatalarını, sevgili: “Bu sarhoştur, aklı yerinde değildir.” diyerek affedecektir. Bu sebeple de gönül, ilahî aşk şarabıyla dolu olarak bu sevgiliye yönelmelidir.):

Anuñla niyâz ehli izzet bulur
Ne söylese dil-dâra ma^czûr olur (853)

Taze bir fidan şarapla sulansa, o saatte taze şeftaliler yetişiverir. Şarap, aynı zamanda insanın ayağına dolaşan bir tuzaktr. Biçare bir tilki ondan biraz içse, hemen erkek bir aslana dönüverir:

Bunuñla şulansayı bir nahâl-i ter
O sâ^cat vire tâze şeftâlular

İder mest-i üftādeyi şahne-gīr
Eger rūbeh içse olur nerre-şīr (856-857)

Bir daması güneşin meclisine sıçrasa, ortalık sefayla dolar. Şarap, aslında üzümün şurası değil, sevgilinin la’le benzeyen dudağının kardeşi. Bu sebeple şarabın üzerindeki kabarcıkları gören gönül, coşmaya başlar ve dağlar kadar derdi unutturur:

O mihrūñ olur meclisi pür-şafā
N’ola şıçrasa zerresi dā’imā (867)
Dime duhter-i rez yaḥud ḫīredür
Leb-i la’l-i cānāna hem-ṣīredür (871)
Habābin görünce göñül cūş ider
Ki ṭağlarca derdin ferāmūş ider (872)

Atâî, bu bölüm dışında da meyle ilgili düşüncelerini dile getirir. Bu beyitlerden birinde mey, karanlıklar ülkesine düşmüş ve kurtuluş yolu arayan birisi için âb-ı hayatı olarak nitelendirilmiştir:

Bu ȝulmetde âb-ı hayatı oldı mey
Delīl-i ṭarīk-ı necāt oldı mey (1123)

7- Sıfat-ı Tâk

Şarabın kaynağı olan üzüm asmasının özellikleri daha çok “Sıfat-ı Tâk” başlığı altındaki bölümde anlatılır. Atâî, bu bölümün başında şarabın özelliklerini anlatmak için üzüm asmasına da degeinmek gerektiğini söyler:

Şarābuñ ki vaṣfi olına rakam
Alınmak gerek tâk-ı zerden kalem (907)

Üzüm asması, söğüt ağacının yapraklarının yerlere sarkması gibi bir görüntü içindedir. Aşağıya (dûşuna) doğru üzümler sallanmakta ve böylece bade eksik olmamaktadır. Zehri yok etmek için yılan nasıl kesildiyse (Dahhak olayında telmih vardır) bahar mevsimi geldiğinde de, daha çok verim almak için asmadaki dallar budanır:

Ne mey kim olup tâkide ehl-i ḥāl

Ola şekli bīd-i müvelleh-miṣāl (894)
 Şalar dūşuna sebz-i seccādesin
 Velī eksik itmez yine bādesin (896)
 Kesilse n’ola tā ki faşl-ı bahār
 Olur çünkü tiryāk içün ķat^c-ı mār (901)

Üzüm asması, sarhoşlar gibi ayakta duramaz ve bir yere dayanmak ister,
 sarماشıklar gibi de bulduğuna sarar:

Ayağ üstüne turamaz hem çü mest
 Komayınca çak dūş-ı eşcāra dest (902)
^cAşāya düşer gerçi pīrān gibi
 Sarar bulduğın ^cışk-ı pīçān gibi (904)

8- Sıfat-ı Hum

“Sıfat-ı Hum” başlığı altında şarap küpünün özellikleri anlatılmaktadır. Şarap küpü, gizli hazinelere benzer ve lale soğanı gibi yere gömülüdür:

Saña munṭazırdur ḥarābātiyān
 Hum-ı mey yeter oldu genc-i nihān
 Bahār oldu dūnyā humuñ ṭālibi
 Yere geçdi lāle piyāzı gibi (916-917)

Coşkun gam denizinden kurtaran odur. İçmekten mest olanlar, şişeleri boşaldığında soluğu şarap küpünün yanında alırlar. Hızır’ın insana hayat veren çeşmesi yine şarap küpüdür. Eğer o feyzini keserse, billur havuza benzeyen şişe ve kadehler boş kalacaktır:

Halāş iden oldur yine dem-be-dem
Hurūş itse ṭūfān-ı deryā-yı ġam (920)
 Ne ġam şīşede ḫalmasa bādesi
Huma ṭayanur mest-i üftādesi (924)
 Odur mahzen-i çeşme-i ḥıżr-ı cān
 Ya ḥāk içre şahrinc-ı deyr-i muğān
 O ser-çeşme itmezse feyż-i müdām
 Pür olmaya ḥavż-ı bilūrīn cām (930-931)

9- Sıfat-ı Câm

Atâî, işaret meclislerinin diğer bir önemli ögesi olan kadehe Sıfat-ı Câm başlığı altında bir bölüm ayırmıştır. Şair, önce gönlünün sefa bulması için anlatıma sâkîden dolu bir kadeh istemekle başlar, sonra da kadehin özelliklerini anlatmaya başlar:

Getür sâkiyâ bezme bir tólı câm
Yine çarha girsün o bedr-i tamâm
Mizâcumca bir şerbet içür baña
Bulunmaz mı göñlümce câm-ı safâ (932-933)

Kadeh, aşk hastası için ilaçtır. İşret denizindeki bir gemiye benzeyen kadeh, ancak sulandıkça (icine şarap dolduruldukça) yürürl

İder hâste-i ışka feyz-i revân
Meded câni pek ola câmuñ hemâñ (936)
Yem-i işretüñ câmdur revnağı
Şulandıkça yürürl bunuñ zevrağı (941)

Şarap dolu bir kadeh akla parlaklık verir (Aslında şarap içilince akıl dengesini kaybeder; ama söz konusu olan şarap, ilahi aşk şarabı olduğu için akla parlak vermektedir). Kadehin kenarından öpmek (kadehe dudağını dokundurmak, kadehten içmek) âşık için yeterlidir. Mülâyim bir güzele benzeyen kadehi öpmek, çenesini okşamak gereklidir:

N'ola şafha-i hâtıra virse tâb
O billür mühreyle câm-ı şarâb
Tolı üzre bûse alınur müdâm
Yeter  âşıka bûse-i la l-i câm
Mülâyim güzeldür ayağını öp
Zenahâdânın o sha dudağını öp (950-952)

Şarap kadehini daima dolu tutmak gerekmektedir. İçi boş bir şarap kadehi, suyu alınmış soluk bir gülé benzer.

Tolup  b-ı rengîn ile şîseler
Gül-i câm turmak gerek tâze ter
Mey olmazsa sâgar ne ra bet bulur
Gül- bî alınmış şolu  gül olur (955-956)

İçine konacak şarap gayet ince ve saf olmalıdır. Büyük kadeh (ratl-ı girân), ahir zaman fitnesi gibi meclisi perişan eder:

Kati ince olmağ gerekdir şarâb
Ki gâyetde nâzükdür ol la^l-i nâb
Perîşân ider bezmi râtl-ı girân
Odur fitne-i devr-i âhîr-zamân (961-962)

Şair, bölümün sonunda sâkîden yine lale renkli kadehi (sâgar) ister. O kadehten içecek ve cünunun nasıl olduğunu (ilahi aşka nasıl ulaştığını) Mecnun'a öğretecektir:

Kanı sâkiyâ sâgar-ı lâle-reng
Açıldı gülüñ sâgarı gitdi jeng
Baña şun ki Kaysa cünün ögredem
O nâ-şâda bir kaç fûnûn ögredem (963-964)

10- Sıfat-ı Sürâhî

İşret meclisinin ogelerinden birisi olan sürahinin özellikleri “Sıfat-ı Sürâhî” başlığı altında anlatılmıştır. Sürahi bir kuyruklu yıldızla benzer ve ona (nefesi âb-ı hayatı olan) sevgili dudağıyla üflemiştir. Zamanın fitnesi ona zarar vermez:

Leb-i dil-ber itmiş aña nefh-i rûh
Taharrükdedür her ھabâb-ı şabûh
Şurâhîdür ol necm-i dünbâle-dâr
N’ola olsa ser-fitne-i rûzgâr (975-976)

Sürahinin dökülürken çıkardığı ses mecliste bir gürültü koparır. Kadeh, kulağını sürahiye uzattığında, etrafındaki Cem'in hikâyesini anlatır:

Şalar қulķuli meclise velvele
Bilür harf-i һalķı ider қalķale
Kulaķ ұtsa sâgar alur hîşsesin
Okur ezber aħbâba Cem kîssasın (978-979)

Sürahi, ayrıca kırmızı bir mina gibidir ve meclise nur saçmaktadır. O, Eymen vadisindeki Tur ağacıdır. Sürahi sayesinde bezme nur saçılır. Elburz Dağı kadar

büyük olan dertler, ancak sürahiden kadehlere şarap dökmekle yok olur. Sürahiden kadehlere altın gibi saçılan (dökülen) şaraplardan, büyük küçük herkes hissesini almıştır:

O mīnā-yı ahżar şalar bezme nūr
 Bu vādī-i Eymendür ol naħl-i Tūr (981)
 Yeter ḡušanuñ kūh-ı Elburzına
 Şurāḥīnūn el ur yine gürzine (983)
 Meger duħter-i rez olup zer-niṣār
 Büyük küçük oldu yine hişše-dār (987)

11- Sifat-ı Pîr-i Mugân

“Sifat-ı Pîr-i Mugân” başlığı altındaki bölüm, aklı ve düşünceyi emniyet altına alan pîr-i mugâna saygı göstermek gerektiğini anlatan beyitle başlar. Pîr-i mugân, Aristo gibi bilgili, şarap kadehi gibi de saf ve temizdir. Gönle hitap ettiği için gönül çocuğunun terbiyecisidir:

Bilinmek gerek hürmet-i mey-fürūş
 Olur luṭfi āsāyiş-i ‘aķl u hūş
 Odur sākiyā nāżir-ı hāl-i dil
 Vaşıyy-i mürebbī-i eṭfāl-i dil
 Zihī feylesof-ı Aristo-nihād
 Kūhen-sāl-ı bāzār-gūn u fesād (989-991)

Eğlence meclislerinin pîri, Cem'in kapısında yıllarca hazinedar olarak çalışmıştır. Bu sebeple de onun zamanından kalan bir yadigarıdır:

Viren bezme fer hüsn-i tedbīridür
 Bu gūn ṣan‘at-ı ‘iśretüñ pīridür
 Odur ‘asr-ı Cemden ḫalan yādigār
 Ki olmuşdu Cemşide gencīne-dār (997,998)

Âşıklara karşı son derece şefkatli ve bütün insanlar için bir ümit kaynağı olan pîr-i mugân, ortaya Hatem'in sofrası gibi bir sofra kurar ve o sofradaki nimetlerle herkesi ağırlar:

Rebīb-i kerem ḫıldı her ‘āşīkī
 Ol ebnā-yı ‘asruñ āb-ı müşfiki
 Çeküp ‘āleme sofra-i Ḥātemi
 Ni‘amla ağırlar bütün ‘ālemi

Açık bāb-ı luṭf-ı ni^cam bī-gerān
Dirīğ itmez alana minnet hemān (999-1002)

Herkes pîr-i mugânın rızasını gözetmeye çalışmalı ve kendi payına düşene razı olmalıdır. Çünkü onun himmeti, gedaları padişah eyleyecek kadar yücedir:

Ri^cāyet idüp ḥaḳḳ-ı nān u nemek
O pīrūn rīzāsin gözetmek gerek
Eger himmet itse o ferḥunde pīr
Gedālar olur şāh-ı şāhib-serīr (1010-1011)

12- Sıfat-ı Meyhâne

Atâî, meyhane ilgili düşüncelerini genellikle “Sıfat-ı Mey-hâne” başlığını taşıyan bölümde dile getirir. Şair bu başlık altında meyhaneye ait özelliklerini bir bir sıralar: Meyhane, kilise gibi mübarek bir yerdir; içki dağıtan gençler de tasvirlere benzer. Aşk yoluna giden yol oradan geçer:

Viren pīr-i mey-hâneye ḳadr ü şān
O hāne mübārekligidür hemān
Ne deyr-i mübārek ne hoş yirdür
Ki her muğ-beçe şankı taşvīrdür
Anuñ cūr^a vü ^caks-i cām-ı şafā
Zemīn ü zamānına virmiş cilā (1012-1014)
Bu gün rāh-ı ^cışka odur reh-güzer
Kaşāyidde beyt-i güzīde döker (1016)

Meyhane aynı zamanda bir tekkedir; başı ağrıyan bile pîr-i mugânın tekkesi olan meyhaneye gelir. Buradaki sofralar, İrem bağının yüz yapraklı gülüne benzeyen tabaklarla donanmıştır:

^cAceb tekyedür deyr-i pīr-i muğān
Başı ağrıyan aña varur hemān (1017)
Tonansa ṭabaklarla ol pīş-hān
Virür pīşkeş ṭablasından nişān
Ṭabaklarla her sofra-i pür-ni^cam
Olur verd-i şad-berg-i bāğ-ı İrem (1020-1021)

Meyhanenin binası, gökyüzü gibi kat kat, havası da dünya gibi gönül alıcıdır. Burası, fakiri şah, gedayı zengin eden gizli bir hazinedir.

Felek gibi ḳat ḳat binası anuñ
Cinān gibi dil-keş hevāsı anuñ (1022)
Faḳırı şeh eyler gedāyı ǵanī
Hum-ı ḥüsrevānī ile maḥzenī (1029)

İçinde cām-ı ālemnūmā (cihanı gösteren kadeh) bulunan meyhane, Nuh'un gemisi gibidir ve bir pusulaya benzeyen (doğru yolu bulmayı sağlayan) cām-ı ālemnūmā sayesinde gam tufanından kurtulmuş, selamet sahiline ulaşmıştır. O, aynı zamanda Hz. Süleyman'ın tahtıdır; vahşiler ve kuşlar hep onun dergahına gelirler:

Aña keşti-i Nūh dirsem ne var
Ki çekmiş ḳaraya anı rūzgār
Olup pūşila cām-ı ḡālem-nūmā
Anı ḳıldı ṭūfān-ı ǵamdan rehā (1034-1035)
Serīr-i Süleymān o cāy-ı sürür
Gelür dergehine vuḥūş u ṭuyūr (1036)

Meyhanenin, özellikle Haliç'in kenarında olanların benzeri yoktur. Meyhanenin damının gölgesi suya yansıyınca suda boğulan Kaydafe²⁵, ye benzer:

Harābātuñ olur mı hem-tāsı hic
Huşūşā ki ola kenār-ı ḥālīc (1039)
Şalup bahra ḡaks o ṭāk-ı ḥarāb
Meger Қaydāfā mülkidür ǵark-āb (1041)

Pîr-i mugânın kilisesi (meyhane) eğlenceyle doludur. Hızlı bir şekilde yürüyerek hizmet eden kişiler vardır. Meyhanede kimisi ağlar, kimisi inler, kimisi neşeyle eğlencesine devam eder.

Olur deyr-i pîr-i muğān pür-ṣafā
Varan anda taḥta ḳaḳar dā'imā
İder ḥidmetin nice çapük reviṣ
Kadeh gibi hep pīshān itmemiş (1042-1043)
Kimi iñleyüp kimi giryān olur
Kimi āh ider kimi ḥandān olur (1047)

²⁵ Kaydafe hakkında geniş bilgi için bakınız: Dursun Ali Tökel. 2000. **Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar, Şahıslar Mitolojisi**, Ankara: Akçağ Yayıncılı, s.456.

13- Musikiyle İlgili Kavramlar

Musiki, meyhanede bezmin daha coşkulu geçmesini sağlayan bir araçtır. Atâî, musiki kavramlarıyla ilgili düşüncelerini “Sıfat-ı Mugannî vü Envâ’-ı Sâz” başlığı altında özetlemiştir. Bu bölüm, mutrib ve mutribin çevresindekilerin durumunun anlatıldığı beyitlerle başlar. Mutiribin çevresinde, onu can kulağıyla dinleyen kişiler vardır. Bu kişiler, mutribe kulak verince gizli haberleri duyarlar (gizli surlara vakıf olurlar). Susamış kişiler, mutribin yüzünü can Kabe’si bilirler:

Tutan muṭribāna nigeh gūş-ı cān
Tuyar nā-şinīde peyām-ı nihān
Yüzün Ka‘be-i cān bilür teşneler
Ney-i zerd altun oluķdur meger (1053-1054)

Şair, bölümün ilerleyen beyitlerinde, sırasıyla musiki aletlerine değinir. Mutribin, meclisin şenlenmesi için riya ehlinin ayıplamalarını bir kenara bırakması ve İsrafil'in sûra üflemesi gibi de neye üflemesi gerekmektedir. Ney (Mevlana'nın Mesnevi'sinde belirttiği gibi) aşk ateşiyle yanmaktadır. Çıkan sesler de onun iniltileridir:

Şenelsün biraz muṭribā encümen
Dem ur yine sūr-ı Sirāilden (1055)
Yanup sūz-ı ‘ışk ile itdikçe āh
Dehānı bu sūzişle olmuş siyāh (1058)

Şirin sözlü tanbur, meclise sürahi gibi renk vermektedir; gönüllere su serpmektedir. Tanburu, oka benzeyen sözleriyle eleştiren zâhidin, onun *kılina* dokunmaya bile gücü yetmez:

Muğannī o ṭanbūr-ı şīrīn-maķāl
Virür bezme revnak şurāḥī-miṣāl (1065)
Aña қasd iden zāhid-i tīre-dil
Kılına ṭokunmağa կādir degil (1068)

Çeng ile def, diğerlerine hiç benzemez. Defin sesi gökyüzüne çıkışınca hidayet kapısının halkası da hareket etmeye (açılmaya) başlar:

Ki çeng ile def beñzemez sā^oire

O pergārdur saña bu dā'ire (1070)
 Şalup muṭribā def sipihre şadā
 Olur ḥalqa cünbān-ı bāb-ı hedā (1073)

Mutrib, kanunun telini düzeltip şevk dalgalarını inci gibi saçmaya başlamalıdır. Sazın sinesine cevherler dizmeli; çeng ve ud ile hoş naqmeler dökmelidir. Mutrib, telini düzelterek biraz erganûn çalmalı; böylece de cünûn vadisinde boğulmayı sağlamalıdır. Çünkü tarının sesi, can ipligine yar olup onu inletirken, riya emlinin de elini kolunu bağlamaktadır:

Düzet tār-ı kānūnı nikrīz kıl
 Gel emvāc-ı şevkī güher-rīz kıl
 Muğannī olup nağmeñe çeng ü °ud
 Kumāş-ı şafāya uzat tār u pūd
 Dizüp sīne-i sāza silk-i güher
 Dizilsün güher gibi hoş naqmeler (1076-1078)
 Dizüp tārı depret biraz erganūn
 Yine eyle taḥrīk-i ḡark-ı cünūn (1080)
 İdüp tāruñi rişte-i cāna yār
 Anı daḥī iňlet zār u zār
 İdüp muṭribā tāruñi hoş-nevā
 Anı kıl zebān-bend-i ehl-i riyā (1082-1083)

Atāi, sözü tekrar zâhide getirir ve onun, yaralarla dolu olan bir gönlü hoş sesleriyle kendine getirecek bu aletlerin olduğu mecliste işinin olmadığını söyler. Zâhid şaşıp yanılıp meclise gelir ve konuşmaya başlarsa yapılacak iş, ona bu naqmeleri dinletmektir. Bu da ancak daha fazla ve daha gür bir sesle çalmakla mümkün olacaktır:

Eger muṭribā bezme gelse o ḥar
 Kulağına ṭoldursa idüp naqmeler
 Anuñ başdur āvāzin āvāzeye
 Zarūri Ḳulaḳ tutsun āğāzeye (1086-1087)

14- İşret Gecesi

İşret gecesinin özellikleri “Sıfat-ı Şeb-i İşret” başlığını taşıyan bölümde anlatılır. Bölümün ilk beytinde sâkiye seslenilir ve eğlence meclisinin kurulması istenir. Bu

gece Kadir gecesine benzemektedir ve surahilerin secde eder gibi eğilmelerine şaşırılmamalıdır:

Yine sâkiyā irdi hengām-ı şeb
 Kurulsun yine bezm-i ^ciyş u ḫarab
 Döşendi şebistān-ı bezm-i şarāb
 Kanı ol ^carūs-ı şafağ-gün niğāb
 Şeb-i Ḫadre döndi bu hengām-ı cūd
 Surāhīler itse ^caceb mi sücūd (1098-1100)

Bu karanlık gecede gül bahçesinin seyr edilebilmesi için, sâkînin, yiğitlik gösterip İskender'in âb-ı hayatı gibi olan ve gece parlak bir yakuta benzeyen meyi getirmesi gereklidir:

Şeb-i ^ciyşdur sâkiyā erlik it
 Zalām-ı şeb içre Sikenderlik it
 Getür şeb-çerāğ-ı mey-i rūşeni
 Bu şeb yine seyr idelim gülşeni (1112-1113)

İşret gecesi, bir coşkunluk ve heyecan mevsimidir. Gayb âlemlerine (sırlarına) ulaşmaya çalışan yiğitlerin gafletlerini dağıtır. Bu gece aynı zamanda kusurları örten lütuflu bir gölge ve zengin-fakir herkesin istifade etiği bir gölgeliktir:

Şeb-i ^ciyşdur mevsim-i vecd ü hāl
 Siyeh zülfî çārūb-ı rāh-ı vişāl (1117)
 Ne şeb ḡaflet-efrūz-ı merdān-ı ḡayb
 Ne şeb sāye-i luṭf-ı settār-ı ^cayb
 Ne şeb perde-i rāz-ı bernā vü pīr
 Ne şeb sāyebān-ı ḡanī vü faķīr (1120-1121)

Bu karanlık gecede altın kadeh, güneş gibi doğmalıdır. Bu karanlık gecenin âb-ı hayatı kurtuluş yolunun delili olan meydir. İşret gecesinde eğlenen rindler meyin neşvesiyle gecelerini ihya ederler ve böylece kurtuluşa ererler. Gecenin ilk zamanlarında kadehi almalı, sabah oluncaya kadar elden bırakılmamalıdır:

Tulū^c eylesün sâkiyā cām-ı zer
 Şeb-i ḡamda mānend-i necm-i seher (1115)
 Bu ẓulmetde âb-ı ḥayāt oldı mey
 Delīl-i ḫarīk-ı necāt oldı mey
 Ṣalāh ol ki rindān-ı ^ciyş-ı ḫarab

İde neşve-i meyle ihyā-yı şeb (1123-1124)
 Ele evvel-i şebden alup ayağ
 Çıkar māh-ı bedr ile şubha çerāğ (1126)

15- Sifat-ı Mum

İşret meclisinin vazgeçilmez öğelerinden birisi olan mum, *Sâkînâme*'de ayrı bir bölümde anlatılmaktadır. Şaire göre (şekil olarak vahdeti temsil eden) mum, hidayet yolunun delili, Hz. İbrahim'in gül bahçesinin seçkin bir gülündür. Hz. Musa'nın asasının Kızıldeniz'i ikiye ayırması gibi karanlık denizini ikiye bölmektedir:

Nice şem^c-i rāh-ı hedāya delīl
 Güzīn ḡonca-i gülsitān-ı Halīl
 N'ola aña dinse ^caşā-yı Kelīm
 Olur bahr-ı ȝulmet anuñla dü-nīm (1128-1129)

Mum, aşka düşmüş ve bu sıra her tarafa yayılmıştır. Bu sebeple ipini ele vermiştir. Onun can ipi parlmiş; aşkla dolu vücutunun parçaları ateşler içinde kalmıştır:

Yayılsa n'ola rāzı her maḥfile
 Düşüp ^cışķa ser-rişte virmiş ele
 İdüp rişte-i cānnı tābdār
 Şalar ^cışķ-ı eczā-yı cismine nār (1132-1133)

Mumun ışığı dünya halkını bir araya toplar. Her tarafı aşk ateşiyle yandığı için ayakta duramaz ve duvarlara yapışır. Sürekli halvete ve uzlet köşelerine kaçar:

Anı muhriķa eylemiş bī-mecāl
 Yapışmada dīvārā turmak muhāl
 İder şu^clesi cem^c halķ-ı cihān
 Sütūn üzre gūyā direfş-i Keyān (1134-1135)
 Girüp nūr-ı bahşı gibi halvete
 Hevādan kaçar kūşe-i ^cuzlete (1139)

Gönül ateşi ona güç verir, aşk sayesinde onu yaşılı iken bir delikanlıya dönüştürür. Bu ateşten ona bir kırvılcım düşse başı simsiyah olur. O, gece vakti gelince uykuyu

terk ettiği (sabaha kadar uyumayıp yandığı) için yorulur. Sabah olunca da ateşi söner:

Virür sūz-ı dil aña tāb u tüvān
Olur ḡışḳ ile pīr iken nev-cevān
Düşünce bu ātesden aña şerer
Siyāh oldı anuñ seri ser-be-ser
Şeb oldukça terk-i şeker-h̄āb ider
Bu bī-dārlık anı bī-tāb ider
Söyünmez odi bunca kim yaş döker
Teneffüs ide şübh-ı şādīk meger (1140-1143)

16- Sıfat-ı Arak

Arak kelimesinin asıl anlamı “ter”dir. İmbikten çekilirken ter damlaları gibi bir görüntü arz ettiği için rakıya “arak” denmiştir. Sâkînâme’de arakla ilgili olarak “Sıfat-ı Arak” başlığını taşıyan bir bölüm yer almaktadır. Atâî, arakla ilgili bölüme sâkîden sarhoşların mahmurluklarını gidermesi için kadeh ve arak isteyen beyitle başlar. Mahmurluk vaktinde içinde arak dolu kadeh, cıva gibi titreyecektir. (Bu beyit, arakın mahmurluğu gidermek için de kullanıldığı göstermektedir):

Kanı sākiyā ol bilūrīn ayaḳ
Seher mest-i maḥmūra yandur ḡaraḳ (1167)
Pür olsa ḡaraḳ cāma vaḳṭ-i ḥumār
Olur lerze-nāk elde sīm-āb-vār (1169)

Yüzün renginin lale gibi olması için (jalenin sabah vakti ortaya çıkması gibi) kadehin dolması gerekmektedir. (Şairin “arak” in kadehe dolmasını jaleye benzetmesi, arak kelimesinin aslı anlamının “ter” oluşuyla ilgilidir.) Gönül, o su ile temizlenecek ve saf bir altın gibi olacaktır. Kış mevsiminde soğuktan tır tır titreyen vücut, arak sayesinde ateşli bir fırına donecektir:

Yine reng-i rū ḥāṣil it lālē-vār
Seherden pür it sāḡarı jālē-vār
Dili bī-ḡılı pāk it ol āb ile
Zer-i ḥāliṣ it anı tīz-āb ile (1170-1171)
Şitā vaḳṭi lerzān iken cism-i ḡūr
Anuñla olur sīne tennūr-ı nūr (1173)

Şair, bölümün ilerleyen beyitlerinde de arakla ilgili tasvirlerine devam eder. Ateş denizinin yağmur taneleri gibi olan arak, gönüldeki ateşe dökülünce bir alev ortaya çıkar ve bu alev dokuz kat gökyüzünü de tutuşturur:

Dökülseydi nār-ı dil üzre ‘arağ
Çıkup bir ‘alev yana bu nūh varak (1175)

Arak, cennetteki kâfûr ırmağı ve eğlence meclisindeki kadehin gülünün suyudur. Arakla saf şarabı birlikte içmek gereklidir. Şarap, güvercin kanı gibi akmaya başlayınca, kanatsız güvercinlerin oynaması gibi bir görüntü ortaya çıkar:

Gül-āb-ı gül-i cām-ı ‘işret midür
Yahud cūy-ı kāfûr-ı cennet midür (1179)
‘Arağla mey-i nābı eyle revān
Kümeyti o eşheble ķıl hem-‘inān (1181)
Aküp bāde hūn-ı kebūter-miṣāl
Kebūterler oynadı bī-per ü bāl (1183)

17- Ayıplanan Kişiler

Sâkinâme'nin geneline bakıldığından, ayıplanan ve yaptıkları tasvip edilmeyen çeşitli kişiler dikkatimizi çeker. Bunların başında zâhid gelir. Atâî'ye göre, vaizler (zâhidler), şarabın haram olduğunu söyleyler ama kendilerinin yaptıkları da ortadadır. Onlar, aşk şarabının ne olduğunu bilmezler, gönle önem vermezler. Vaiz, riya ile hareket eder, misvakını başına takar ve mey içenleri eleştirip durur. Vaizin tavırları, âşıklara adeta Rüstem'in *Heft-hân*'da çektiği sıkıntıları çekтир. Şaire göre aba giymekle gerçek Müslüman olunacağını sanan bu tür insanlara iltifat etmemek gereklidir:

İçerler nice hūn-ı nā-ħaķ müdām
Söze gelse hūn-ı kebūter ḥarām
Ya vā‘izde olan tehevvar nedür
Mey-i şāf içün bu tekeddür nedür
Ķilup ȝemm-i bādeyle kesr-i կulūb
İder turma keşf-i ġiyāb-ı ‘uyūb
Niçün eylemez maḥfile iħtirām
Müsāvī maħalli midür ol maķām
Mey içdi deyu iftirāsin қomaz
Bize hefte cengin cefāsin қomaz
Şoķar şāh-ı misvāki başa yine

Şalar gergedan gibi gördüğünə
 Riyā ile aña nemeddür şī‘ār
 Derūnı mükedderdür āyīne-vār
 Abā giymek ile iş olsa hemān
 Her ırğad olur Bāyezīd-i zamān
 Yüri iltifāt itme andan yaña
 Nigāh-ı teğāfüldür aña cefā (498-506)

Vaizden başka, rinde meyi yasaklayan ve mey yerine ilacı tavsiye eden tabib de sevilmeyen kişilerdir. Atâî, tabible iligli düşüncelerini “Sıfat-ı Ta’n-ı Tabîb” başlığını taşıyan bölümde anlatır. Şair, daha bölümün ilk beytinde, şair sâkiye seslenir ve meyi tabibe vermemesini ister. Çünkü tabib meyden anlamaz. Mey, saf gönle renk verir. Mey varken tabibin sunduğu ilaçlara gerek yoktur. Tabibin anlattıkları efsaneden ibarettir. Haplarını hastaya gösterir, hokkabaz gibi hareketler yapar:

Hekīmāna sürme meyi sākiyā
 Şakın az görme meyi sākiyā
 Koyan renge oldur dil-i sādeyi
 Başırettle gör sāgar-ı bādeyi
 Tabībüñ gerekmez baña şerbeti
 Getür kāseyi şun birer şerbeti (1186-1188)
 Döküp habbını söyler efsānesin
 Şaçar dām-ı tezvīrine dānesin
 Müşa‘bid gibi dā‘imā el ider
 Dizüp mühre-i habb ile hōkķalar (1189-1190)

Şair, gönül okşayan güzelin, eline mey kadehini olmasını ister. Böyle bir ortamda bir hokkabaza benzeyen tabibin işi yoktur. Çünkü gönlün devası hap ve şerbet değildir. Tabib, badeyi alıkor; aşıkları ayıplar ve onlara badeyi çok görür:

Ele kāse al ey büt-i dil-nevāz
 Bu hengāmede n’eyler ol hōkķa-bāz
 Dile habb ü şerbetle olmaz devā
 Ne bilsün anı murğ-ı āteş-ǵidā
 Hekīmāne iç dir yorar bādeyi
 Bize ṭa‘n idüp çok görür bādeyi (1191-1193)

Bölümün başlığı “Ta’n-ı Duhân-ı Gubâr” dır. Atâî, bölüme sâkîden erguvan renkli ve dumansız olan şarabı isteyerek başlar. Şarap, ateşi olmayan parlak bir ışık, başında yılan beklemeyen bir hazinedir:

Kanı sâkiyâ bâde-i ergavân
 ^Alevlensün ol âtes-i bî-duhân
 N’ider zevk alan câm-ı rahşân ile
 Duhâni fitil-i furûzân ile
 Mey ol nûr-ı rahşendedür nâri yok
 Hum ol genc-i bî-rencdür mâri yok (1195-1197)

Tütün, afyon gibi diğer keyif verici maddeleri kullananları da eleştiren iki ayrı bölüm vardır. Bu bölümlerden birincisi Sıfat-ı Ta’n-ı Duhan ü Gubâr”dır. Bu bölümde Atâî, tütün ve tütün ürünleriyle ilgili düşüncelerini söyler ve onları şarapla mukayese eder. Şaire göre, İnsana kadehin yolundaki ışık ve surahi yeter. Sâkî, meclisi kaplayan duman kokusundan kurtulmak için kadeh tütsüsünü getirmelidir. Çünkü meyin yanında tütün yaprağının ve gubarın zerre kadar önemi yoktur:

Saña sâgaruñ şem^c-i râhi yeter
 Eger lüle dirseñ şurâhî yeter
 Yine meclisi tutdî bûy-ı duhân
 Meded micmer-i câmî gezdir hemân (1198-1199)
 Gubâr aña nisbetle zerre degil
 Tütün yaprağı berg-i tere degil (1203)

Atâî’nin tütün ürünleriyle birlikte afyon gibi keyif verici maddelerin müptelalarını eleştirdiği diğer bölümün başlığı “Ta’n-ı Erbâb-ı Keyf” tir. Şair, bu bölüme yine sâkîden ilaç olarak saf şarap sunmasını isteyerek başlar:

Kanı sâkiyâ ol mülevven zücâc
 Bize mey-i şâfi ile kıl ^ilâc (1204)

Bölümün devamında ehl-i keyfi anlatmaya başlar. Ehl-i keyf, ömrünü uykuya geçirir; o sebeple de zevkin ne olduğunu bilmez. Acayıp âlemlerde dolaşır; başına kaldırıp çevreye bakamaz. Şaire göre afyon içen, kertenkele gibi yerlerde sürüner, kahve içenler zehirleri ondan alırlar:

Tuyar mı bu zevki uyur ehl-i keyf
 O keyfiyyet ile geçen ^cömür hayf (1206)
 Bu hacletle varmış ^cacib ^caleme
 Başın kaldırup bağamaz âdeme (1208)
 Meger sūsmār oldu ma^ccūn-fürūş
 Ki andan alur zehri hep ķahve-nūş (1210)

İşe yaramaz tiryaki, kış vakti donmuş bir yılan gibi bakar. Seher vakti zehrini almadan ayağa kalkamaz. Bir eline mum, bir eline tütün alarak can mülkünü yakar. Dimağı, dumanıyla fanus gibi olur. Onun gıdasını yer, ama keyfine varamaz:

Bağar aña tiryāki-i nā-bekār
Şitā vağtı mānend-i efsürde mār
 Gözin açamaz çak gıldā yinmedin
 Dirilmez seherden zehrlenmedin
 Bir elde çerāğ u bir elde duğān
 Bu hāletle āteş-zen-i mülk-i cān
 Dimāğı duğāniyla fānūs-veş
 Yanar āteşe turma ķağnūs-veş (1211-1214)

Eğer hokkası dolu değilse ağını bıçak açmaz. Kanadı kırık bir kuş gibi olan tiryakiye kahvehane bir tuzaktır. Tütünle, afyonla aldanır. Şarap içenlere kızar, rindlere öfkelenir, bugz eder. Bu tür keyif verici maddeleri yiyip saf şarabı kötüler:

Eger olmasa mebla^cı hökğanuñ
 Bıçaqlarla açılmaz ağızı anuñ
 Aña ķahve-hāne ^caceb dāmdur
 Ki bir murğ-ı işkeste endāmdur
 Duğān ile ma^ccūn ile aldanur
 Bucağda kalur islenür paşlanur (1216-1218)
 İder rinde bîhüde bugz u gażab
 Vücud-ı żāñfine virür ta^cab
 Yiyüp keyfi eyler mey-i şāfi żemm
 Bedel mi olur hiç tiryāke semm (1227-1228)

Bu bölümün sonunda Atâî'nin meyhane ile kahvehaneyi mukayese ettiğini görüyoruz. Şaire göre, harap bir kahvehane, kırık dökük bir meyhanenin yerini

tutamaz. Tiryakinin payitahti fincanlar, rindinki ise İskender'in aynası yani kadehtir. Meyhane safa, nimet ve neşe dolu iken, kahvehane efsane anlatılan, insanların uykuklayıp durdukları gıybet dolu bir yerdir:

Harāb olsa da ķaşrı mey-ħānenün
Yerin tuta mi ķahve-hāne anuñ
Anuñ pāy-ı taht ise fīncānları
Bunuñ cāmī mir'at-ı İskenderī (1229-1230)
İder bunda pür-neşve naķş-ı ḡamel
Virür anda efsāne h̄āb-ı kesel
Bu şāfi muħabbetle şidk u şafā
Müsāvī vü ġiybetle ol ġam-fezā (1232-1233)

18- Dört Mevsim

A- Bahar

Bahar mevsiminin özellikleri “Sıfat-ı Bahār” başlığını taşıyan bölümde anlatılır. Bahar mevsimi gelince gönüllerde sabır kalmaz. Meyhanenin sarhoşları habab dolu kadehin vakti geldiği için (bahar mevsimini) coşkuyla beklerler:

Kanı sākiyā ol bahār-ı cūnūn
Göñüllerde ķalmadı şabr u sükūn
Dem irdi ki çün sāğar-ı pür-ħabāb
Şıqışmaya kendüye mest-i ħarāb (1239-1240)

Bahar mevsiminde, bahçenin mızacı düzeltmiştir. Başlarında kızıl taçlar bulunan laleler, bahçenin sultانı olan gülün silahdarları gibidir. Bahçe kapısından içeriye doğru esen rüzgar, goncanın tebessüm etmesine sebep olur. Goncadan taze bir şarap küpü açılır. Bu şarap küpünü gören bülbül, aklını kaybeder:

Bahār itdi bāguñ mizācın dūrūst
°Aceb mi šükūfe uyanursa cūst
Bahār eyledi bāga ħükmin revān
Ocaqlık virildi aña būstān
Çemende kızıl tāc ile lāleler
Silāh-dār-ı sultān-ı güldür meger (1241-1243)
Irince der-i bāga bād-ı vezān
Hemān ǵonca çıkdı tebessüm-künān
Zamāne gülüñ cāmīn itmişdi kim

Açıldı yine ḡoncadan tāze ḥum
 Hezār oldı ol meyle bī-^caklä u hūş
 Konup ḥurde-i zer aña zehr-i gūş (1246-1248)

Jale, gülün kadehine su katmazsa, bu (kati) şarabın şevki bülbülü inletir. Bahar rüzgarı, mülayim bir güzel gibi bülbülü meftun eder ve ağlatıp inletir. Taze gül yaprağı kadehini doldurmuş, jale o kadehe buz kırintıları atmıştır:

Hezārı mey-i şevk iderdi ḥarāb
 Gūlūn cāmına ḳatmasa jāle-āb
 Yine bülbüli ḳıldı meftūn ü zār
 Mūlāyim güzel gibi bād-ı bahār
 Yine sāğarın pür ḳılıp verd-i ter
 Қodı cāmına jāle senc-pāreler (1249-1250)

Bülbül, seher vakti nazlı bir uykuya dalsa, gül yaprağı ona yastık yüzü olur. Rüzgar onu sallasa, ateşli taşı bir bir ortaya çıkar. Bu ortamda bülbül, tipki Hz. Musa gibi Allah'a dua eder:

Hezār eylese ḥāb-ı nāz-ı seher
 Aña rūy-ı bālin olur verd-i ter (1257)
 Getürse anı rakṣa bād-ı vezān
 İder āteşin ṭāsi bir bir ^cayān
 Kelīm-i hezār itdi ḥaḳḳa du^cā
 Zebānındaki ^cukde gitse n'ola (1259-1260)

Gül yaprağı, feleğin mühresinin yayına hedeftir; bahar mevsimi, şarap içenlere buz parçası olarak dolu yağıdılmaktadır:

Hedefdür kemān-ı mühre-i ḫarha berg
 Yağar tīr-i bārān u gūy-ı tegerg
 Meger bāde-nūşāne faṣl-ı bahār
 Tegerg eyledi ḥurde-i yaḥ-niṣār (1263-1264)

Sabah rüzgarı inci saçmaktadır. Taze gül yapraklarının yakaları yırtılmış, sümbüllerin saçları dağılmıştır. Lale ve gül kaselerini uzatarak nisan yağmurunu toplamaya çalışırlar. Güllerin eğlence meclisindeki şevki gören kadeh, onlara imrenir. Su, ağaçların dallarına fiskiye gibi yürümuş, ağaçların dalları su

damlalarıyla dolmuştur. Bahçe, yemyeşil bir denize dönmüştür. Bu sebeple gül renkli şarabı kadeh gemisine koymak gereklidir. Yapraklar üzerinde şebnem yuvarlanmaktadır. Artık gül bahçesi suya kanmıştır. Bir taraftan da temmuz yaklaşmaktadır. Yapılacak en iyi iş şarap içmektir:

Girībānı çāk oldı verdi terüñ
 Tağılsa n'ola saçı sünbüllerüñ (1268)
 Dizüp lāle vü gül yine kāseler
 Çemen cem^c-i bārān-ı nīsān ider
 Düşüp şevk^k-ı bezm-i şafā güllere
 Yine nakd-i vakıti kodı sāgara
 Şafāsının görüp góncalar güllerüñ
 Şulanmaya mī ağızı ya sāgaruñ (1271-1273)
 Yakın oldı göm gök şu olup çemen
 Aka āb-ı fiskıyye-i lāleden
 Yine sebze döndi yem-i ahżara
 O gül-günü koy zevraķ-ı sāgara (1277-1278)
 Eger okuduñsa kitāb-ı usūl
 Temūz irmeden iç şarāb-ı usūl (1283)

B- Yaz

Yaz mevsiminin özellikleri “Sıfat-ı Temmûz” bölümünden anlatılır. Temmuz vakti gelmiş, felege şebnem gibi ateş düşmüştür. Artık eğlence meclisi, saf şarap (ilahi aşk şarabı) ile daha da hararetlenmelidir. Şair, sâkîden kendisine ve çaresiz kişilere vereceği şarabın içine buz koymasını ister:

Yine sākiyā irdi vakıt-i temūz
 Yine düşdi şeb-nem gibi çarha sūz
 Yine bezmi germ it mey-i nāb ile
 Bu faşluñ da hükümin vir ol tāb ile
 Pür it cāmī bī-çārelerle baña
 Meyi kaynamiş içsün ehl-i riyā (1284-1286)

Temmuz ayının güneşini, her tarafı yakıp kavurduğu gibi gül bahçesini de ateşler içinde bırakmıştır. Meyve ağaçlarının yaprakları, güneşin ateşiyle kavrulmuş helvaya benzerler. Güneşten saçılan kıvılcımlar, gölgelerin köşe bucak kaçmalarına sebep olur:

Temūz āteş-efrūz olup gülşene

İder puhte elvān-ı nicmet yine
 Kızup yaprağı mîvenüñ tâze-veş
 Varağ üzre helvâ pişirdi güneş
 Şerer-bâr olup nâr-ı mihr-i cihân
 Olur sâyeler kûşe kûşe nihân (1292-1294)

Yeryüzü kaynayan bir tencere gibi kapağını atar. Güneş ateşini gökyüzüne saldıka, sevr burcu bile kebab olur. Bu ortamda gökyüzünün kubbesi fırına, şafak da o fırından çıkan ateşe benzer:

Kapağın atup yacni dîk-i zemîn
 Ola ber-şaraf sâz-ı çarh-ı berîn
 Tenûr-ı sipihre güneş şaldı tâb
 İder sîh-i mihverde şevri kebâb
 Furundur meger günbed-i hâverî
 Şafağdur öñine çıkan ahkeri (1302-1304)

Temmuzun sicağından dolayı kara toprak baruta dönmüş, sebzeler kurumuştur. Bahçenin çiçekleri helak olmuş, yer yüzü mezar gibi yarılmıştır. Sıcak âlemin kubbesini eritecek kadar fazladır:

Zemîn hûşk olup sebze oldı tebâh
 Yine döndi bârûta hâk-i siyâh
 Helâk itdi ezhâr-ı bâğı güneş
 Yarıldı zemîn câ-be-câ gûr-veş
 Degil gâhi bârâni bu târemüñ
 Erür kûrşunu kubbeyi câlemüñ (1307-1309)

Kırmızı şarabın içine kar konsa, ateş üstündeki küle benzeyecektir. Hilalin üzerinde, güneşin ateşiyle dağlanmış gibi üzerinde lekeler oluşmuştur. Seher, nefes almak için yakasını yırtmakta; bu sebeple de geceler kısa olmaktadır. Bu ateşle yıldızların fitili ve gecenin barutu yanmak üzeredir. Sicağın şiddetinden bahçedeki yapraklar sararmaya başlamıştır:

Eger berf konsa mey-i ahmère
 Döne âtes üstünde hâkistere
 Hilâlün kızup mihrden âheni
 Gice dâg-dâr itdi bu tevseni (1311-1312)
 Gice kûteh olduğu bu kim seher
 Teneffüs içün câmesin çâk ider

Bu sūzişle az kalandı kim yana heb
 Fetīl-i şihāb ile bārūt-ı şeb
 Eser kıldır bāhūr-ı āteş-fiken
 Sararmaga yüz tutdu berg-i çemen (1314-1316)

C- Sonbahar

Sonbahar mevsimi geldiğinde gülün ve erguvanın yüzü solmuştur. Sert esen rüzgarı gören ağaç kendini dağıtmıştır. Rüzgar, la'l renkli gülü de perişan etmiştir. Tahtından ayrılmak zorunda kalan gül yaprağı, rüzgarın önü sıra kaçmaktadır:

Yine geldi sāki dem-i mihr-i cān
 Yine şoldı rūy-ı gül ü erğavān
 Yine şiddet itdi gelüp bād-ı saht
 Görüp anı kendin tağıtdı dīraht (1317-1318)
 Seririnden ayrı düşüp verd-i ter
 Yine rūzgāruñ öñünce ķaçar (1323)

Şiddetli rüzgar, gül bahçesine girmiş ve güllerin kadehlerini kırp dökmüştür. İlkbaharın kadehi artık dolmamaktadır. O zamandan beri inleyen bülbül artık yorgun düşmüştür. Goncalar, mum gibi sönmüş; yapraklar pervanenin kanadı gibi dökülmüştür:

Girüp şahnesi gülşene şarşaruñ
 Kırup dökdi peymānesin güllerüñ
 Pür ola mı peymāne-i nev-bahār
 Yoruldu fiğān eylemekden hezār
 Gidüp goncalar şem^c-i kāşāne-veş
 Döküldi varak per-i pervāne-veş (1325-1327)

Goncalar, gülün ciğerinin köşesiyyken, rüzgarın sillesiyle yerle bir olmuştur. Bahçede gül dalının matemi tutulmaktadır. Gül ve yaseminin rengi kaybolunca, bahçe sapsarı olmuştur. Bahçede öten güzel kuşların sesleri kesilmiştir Çınar, titremeye başlamış ve dallarındaki damarlar ortaya çıkmıştır. Bahçedeki yapraklar samana dönmüştür:

Ciger-küsesiyken gülüñ goncalar
 Urup sille bād itdi zīr ü zeber (1329)
 Tutar şāh-ı gül mātemüñ bāg u rāg

Giyer şemle farkına eşcār-ı bāğ
 Gidüp reng-i rūy-ı gül ü yāsemen
 Yine za^cferān-zāra döndi çemen (1334-1335)
 Çenār oldı teb-lerzeden nātūvān
 Elinde olan regler oldı ^cayān
 Dönüp kāha berg-i çemen cā-be-cā
 Sehāb oldı ḥal-kār-ı ḳaṣr-ı ṣafā(1339-1340)

Her taraf böyle sapsarı olunca aşıkların yanakları da sararmıştır. Onların yanaklarının lale gibi olmasını sağlamak için sâkînin şarap getirmesi gerekmektedir. Çünkü o şarabın damlaları bahçeye dökülse, hazan yaprağı bile hoş kokan bir güle donecektir.

Meded sākiyā sür meyi bī-direng
 Ruḥ-ı zerd-i ^cuṣṣākı it lāle-reng
 Şu meyden ki bir cür^ca saçsañ hemān
 Döne verd-i ra^cnāya berg-i ḥazān (1343-1344)

D- Kış

Atāî, kış mevsiminin özelliklerini “Sıfat-ı Şitâ” başlığı altında anlatır. Diğer mevsimleri anlatmadan önce olduğu gibi söze, sâkîden soğuktan donmuş vücutunu ısıtması içi taze ve ateş gibi olan şarap sunmasını isteyerek başlar:

Kanı sākiyā āteş-i germ ü ter
 Vir efsürde cisme yine tāb u fer (1346)

Bahçedeki ırmak, soğuktan dolayı buz tutmuştur. Soğluğun şiddeti o kadar fazladır ki, ateş gibi kıpkırmızı olan şarap bile donmuştur:

Yine cūy-ı bāğ oldı pür-yah tamām
 N’ola ḫaraya atsa keşfī-i cām
 Eger cāma ḫoysañ mey-i āteşīn
 Toñup ola pür-püste-i āhenīn (1349-1350)

Gençler, kartopu oynarlar, birbirlerini karın üstüne atarlar. Ay yüzlü güzeller buzun üzerinde kayarlar. Kış mevsiminde geceler uzundur ve uyumakla vakit

geçmez. Rindler, bu zamanda içi ateş dolu sürahilerden içmelidirler. Sâkî de arakla meclise parlaklık vermeli, yani sürekli şarap sunmalıdır:

Atar ƙar ƙopin nev-cevânlar yine
 Şâkîndi gümüş şavlecânlar yine (1355)
 Ƙayar buzda meh-pâreler pür-şitâb
 Olur çarh-ı mînâda gûyâ şihâb (1357)
 Şu deñlü dırâz oldı şimdi leyâl
 Ki uyhu yetişdürmek oldı muhâl (1370)
 Bu demlerde her rind-i peşmîne-çâk
 K’ola câm-ı dûşîneden lerze-nâk
 Bulup һum dibin dürd-i râhî gibi
 Pür-âtes gerekdür şurâhî gibi (1372-1373)
 °Araqla virüp meclise revnağı
 Yanar faşlıdur sûrîna zevrâkı (1375)

19- Gönül

Gönlün özellikleri daha çok “Sîfat-ı Dil” bölümünde anlatılır. “Sîfat-ı Dil” bölümune sâkîden güneş gibi ateşi olan şarap isteyerek başlanır. Çünkü gönüл, yine şaraba karşı şevk duymaktadır. Sinenin şarap küpünü şrapla mayalamak gereklidir.

Kanı sâkiyâ ol mey-i mihr-tâb
 Göñülden yine ƙopdî şevk-i şarâb
 Ҳum-ı sîneye bâdeden mâye ƙıl
 Mey-i feyz-i câvîdi sermâye ƙıl (1398-1399)

Gönül gül renkli şrapla, gülün rengine dönüşür. Gönüldeki şarap testisi coşku içinde saf şrapla dolar. Gönlün kadehi, daima âlemi gösteren bir kadeh gibi kendinden dolmaktadır:

Bulup câm-ı gül-gûn ile reng-i mûl
 Hemâñ ol degil gibi oldı göñül (1400)
 Göñülden o tâze sebû-yı şarâb
 Ki cezb eyleyüp ƙola şahbâ-yı nâb
 Ҭolar kendiden sâgari dâ'imâ
 Kanı öyle bir câm-ı °âlem-nûmâ (1402-1403)

Gönül, gizli aşkların sırlarını bilmektedir. Dert ve bela şehrinin taciridir. Derdi ve belayı sinesinde taşıır. Gönül, cevher sandığının kilitidir. Bu kilit de içерden kilitlenmektedir. Gönül aynasında riya namına bir şey yoktur; çünkü o bir âlemnümâdîr:

Olup mahrem-i rāz-ı ḫışk-ı nihān
 Virür hāli ḫāh-ı ḫalīden niṣān
 Göñül tācir-i şehr-i derd ü belā
 Meger sīnedür bār-hāne aña
 Dür-i dürc-i şandūka-i sīnedür
 Göñül la'lı bu gerek bu gencīnedür
 Meger ḫufl-ı şandūk-ı cevherdür ol
 İçerden kilid-i müdevverdür ol
 Yok ḫayīne-i dilde rūy-ı riyā
 Bu ḫālem-nūmādur degil hod-nūmā (1405-1409)

Gönüle, sıkıntının kan daması demek doğru değildir; o, toprak içindeki muhabbet tohumudur. Zaman zaman aşk ateşiyle ah edip inler; böylece de siyah bir duman meydana gelir. Gönül, ilahi aşkın bereketiyle güler, bela şarabıyla sarhoş olur ve elest bezminde verilen sözü tutar:

Dime ḫaṭre-i hūn-ı miḥnetdür ol
 Bu ḫāk içre toḥm-ı muḥabbetdür ol
 Dem-ā-dem ider sūz-ı ḫışk ile āh
 Olur ḫāṣılı şekl-i dūd-ı siyāh (1410-1411)
 Göñül feyz-ı ḫışk ile ḫandān imiṣ
 Açılmış Hudāyī gülistān imiṣ (1413)
 Göñüldür şarāb-ı belā ile mest
 Göñüldür velī ḫahd-i mūlk-i elest (1416)

Gönül, herkesle eğlenen sevgilisini görünce sinesindeki sırlarını gizleyemez. Mizaçları temiz olanların gönülleri ve sineleri kadeh gibi parlak olur. Kin tutan ve içten pazarlıklı kişilerin gönülleri de şarap küpü gibi kederden kurtulamaz. O küp, ancak aşkın yakıcı ateşiyle yanıp parlayan bir fırın gibi olursa kederden kurtulabilir:

Göñül kim göre yār-ı ṭannāzını
 Nihān idemez sīnede rāzını
 Olur ḫīyāneti pāk olan bī-ḥilāf
 Kadeh gibi rūşen dil ü sīne şāf

Kederden halas olamaz mu^ttaşıl
Hum-ı mey gibi muba^tın-ı tⁱre dil
Meger âtes-i ^cışk-ı s^üzān ola
Hum iken tenūr-ı fūrūzān ola (1418-1421)

20- Sâkînâme'de Aşk

Atâî'nin aşkla ilgili düşüncelerini, "Sîfat-ı Aşk" bölümünden ve mesnevinin diğer bölmelerde yer alan alan bazı beyitlerden öğreniyoruz. Mesnevi boyunca aşkla ilgili olarak ortaya konan düşünce ve hayallerde, mesnevinin adına uygun olarak içki âlemine ait öğelerden istifade edilir. Na't bölümünden alınan aşağıdaki beyitte şair, aşk kadehinin Hz. Peygamber'in şevki için döndüğünü, aşk adının ona verildiğini söylemektedir:

Anuñ şevkına devr ider cām-ı ^cışk
O hâtem içündür hemān nām-ı ^cışk (78)

Aşkın özelliklerinin daha ayrınlı olarak anlatıldığı "Sîfat-ı Aşk" bölümünde aşk, yine gönlü yakan bir kadehe benzetilir ve sâkîden bu kadeh istenir. Şaire göre, o kadehle, aşkin yakıcı çığlığı gökyüzüne ulaşacaktır. Zevk ehline aşk kapısı açıktır; sâkî de şevk ehlinin (aşkla coşacak olan kişilerin) dergaha gelmesine izin verecektir:

Kanı sâkiyā cām-ı dil-sūz-ı ^cışk
Ki çarha çıkışa na^cra-i sūz-ı ^cışk
Açıkdur mezāk ehline bāb-ı şevk
Ko gelsün bu dergāha erbāb-ı şevk (1422-1423)

Bölümün ilerleyen beyitlerinde, mesnevi boyunca sözü edilen meyin mahiyetini daha açık bir şekilde öğreniyoruz. Bu bölüme gelene kadar oldukça gerçekçi tasvirlerle içki âlemlerine ait öğeleri anlatan şair, gittiği yolun âşikların gittiği yol; vasfettiği meyin de aşk olduğunu söyler:

Reh-i ^câşıkāndur benüm gitdigim
Bu meydür saña vaşfinı itdigim (1424)

Ağlayıp inleyen âşiklar dehrin nimetini istemezler. Meyhanede şevk ile kendilerinden geçerler. Dünyayı aydınlatan güneş de, sineyi yakan ateş de muhabbettir. O güneşin ışığı parlayınca, mumu da gönlü kibrit gibi yakar. Sine hanesinde muhabbet mumu yandıkça gönlün sırları ortaya çıkmaya başlar:

N’ider ni^cmet-i dehri ‘uşşâk-ı zâr
Meze istemez müdmin-i bâde-hâr (1437)
O mey-hâne şevk ile medhûş olup
Göñül kendiden gitdi bî-hûş olup (1441)
O mihrûñ şu^câ^cı olup tâb-dâr
Çerâğı dili yakdı kibrît-vâr (1444)
Yanup hâne-i sînede ol çerâg
^cAyân oldu râz-ı dil dâg dâg (1146)

Âşığımeyeaptıran da, sarhoşun gözüne sarhoşluk veren de o meydir. Aşk bahçesinin terbiyesi de ancak (aşkın verdiği) ateş ile mümkündür. Laledeki aşk yaraları bile onun için yanmaktadır:

O meydür iden ^câşık-ı mey-perest
O meydür iden çesm-i ma^cşûkî mest (1449)
Bulur nâr ile terbiyet bâg-ı ^cışk
Anuñçün yanar lâlede dâg-ı ^cışk (1451)

Aşkın ateşini daha da yakmak, gönlü de Siyavuş gibi o ateşe salmak gereklidir. Aşk ateşi, şairde ayak üstünde durmaya mecal bırakmamıştır. Ayrıca şairin gönlünde aşk denizi de coşmaya başlamıştır:

Dili şal o nâra Siyâvuş-vâr
Ki takılmaya töhmet-i ihtiyyâr
Çeküp Kays Leylâsına intizâr
Ayağ üstüne itdi bir yıl karâr
Beni câm-ı ^cışk itdi aşûfte-hâl
Ayağ üstüne turmağa yok mecâl
Yine dilde cûş itdi deryâ-yı ^cışk
Hurus itdi bahr-ı güher-zâ-yı ^cışk (1457-460)

Aşk, dalgaları tecellinin Tur Dağı gibi olan bu denizde gönül kayığını bir elma gibi atmıştır. Gönül, aşkın ateşiyle daha da parlak olmuş, ancak yine onda yok olmuştur:

Olup mevci Tür-i tecellā gibi
 Göñül zevraķın atdı elma gibi (1461)
 Göñül nār-i ḫışk ile bulmuş cilā
 Yine ḫakıbet bulur anda fenā (1466)

Gönül, aşk şarabıyla dolu olan kadehi bulduktan sonra, ne ayna ne de Cem'in kadehini ister. Çünkü onlar, şairin anlattığı ve arzu ettiği mey değildir:

Ne āyīne iste ne cām-ı Cemi
 Derūna şafā vir de gör ḫālemi
 Şu sāğar ki pür-bāde-i ḫışk ola
 Çeküp nūş iden ḫaşıka ḫışk ola (1367-1368)

Aşk şarabını içenleri kınayan vaize bu şarabın sırrından söz etmemelidir. Düşmanlar, sert sözlerle sadece keder verirler. Oysa buna gerek yoktur. Aşk sarhoşu olanların başlarını keserek vücutlarından ayırsalar da, akşam sabah meyhanelden ayrılmamaları ve aşk şarabını içmeye devam etmeleri gerekir:

Nesīmī-veş itme anı ḫaşıkar
 Çıkarmasun şakın postdan nāfe-vār (1473)
 Virür serd sözlerle a^cdā keder
 Şakın sen de açılma şovuk geçer (1476)
 Der-i muğdan ayrılma şām u seher
 Eger der gibi iki ayırsalar (1478)
 Ten-i zār eger ola serden cüdā
 Ser olmaya ol ḥāk-i derden cüdā (1480)

21- Sâkînâme'de Tasavvuf

Nev'î-zâde Atâî, tam anlamıyla mutasavvîf bir şair olarak bilinmese de, onun eserlerinde tasavvuf anlayışının izlerini fazlaıyla görmek mümkündür. Atâî'nin dedesinin, İbrahim Gülşenî'nin tarikatı olan Gülşenîliğin şeyhlerinden birisi olduğunu *Nefhatü'l-Ezhâr*'da bizzat şairin kaleminden öğreniyoruz. Atâî, Nefhatü'l-Ezhâr'da, İbrahim Gülşenî'nin İstanbul'a ziyaretini ve dedesine gösterdiği ilgiyi ayrı bir bölüm halinde anlatır. Babası Nev'î'nin de tasavvufla içili-dışlı olduğu da göz önüne alındığında Atâî'nin tasavvufla ve mutasavvîflarla ilgisinin olduğunu söylemek zor olmaz. Zaten pek çok kaynakta da, Atâî'nin

Bayramiyye tarikatının Celvetî koluna intisap ettiği ifade edilir.²⁶ Ancak, Atâî'nin mesnevilerinde bu tarikatın özelliklerini anlattığı veya bu tarikata intisabını dile getiren açık bir ifade olmasa da, *Sohbetü'l-Ebkâr*, *Heft-hân* ve *Nefhatü'l-Ezhâr*'da tasavvufun izlerine rastlanmaktadır. Saydığımız mesnevilerle mukayese edildiğinde ise *Sâkinâme*'deki tasavvufî havanın daha belirgin olduğunu görmek mümkündür.

Eserine tevhîd, münâcât, na't ve mi'râc gibi dini içerikli bölümlerle başlayan şair, daha mesnevisinin ilk beyitlerinden itibaren eserine dinî-tasavvufî bir hava vermeye çalışır. Her ne kadar bu tür dinî-tasavvufî içerikli bölümler, divan şairi geleneğinin bir ürünü olarak kabul edilse de, şairin duygusu ve düşünce dünyasında tasavvufun etkisini göstermektedir. Mesela, tasavvuf anlayışının en önemli ögelerinden birisi nefsi yok etmek, onun elinden kurtulmaktır. İnsan, ancak nefsin arzu ve emellerinden kurtularak kendini dünyadan ve kötülüklerden arındıracak; böylece de ilahî sırlara vakıf olabilecektir. Atâî, münâcât bölümündeki yakarışları sırasında yoldan çıktıığını, zalim nefsinin kendisini avladığını söyler. Nefsin elinden kurtulması ancak Allah'ın inayetile mümkün olacaktır:

Hudâyâ Kerîmâ ‘inâyet senüñ
 Yol azdum meded kıł hidâyet senüñ
 Bulup һaste-i ‘ışk-ı cân u teni
 Zebûn avladı nefs-i zâlim beni
 Elinden һalâşa anuñ çâre kıł
 Ya bu қalb-i meyyâli şad-pâre kıł (31-33)

Tasavvufta görülen diğer önemli düşünce, insanın dünyanın nimetlerine karşı tutumudur. Dünya fânîdir ve kimseye kalmayacaktır. Gerçek saadete kavuşmak isteyen insan, dünyanın fânîliğine aldanmamalı, bekâya (ebediliğe) kavuşmak için mücadele etmelidir. Bu düşünceden hareketle Atâî, dünyanın fânîliğini tarihten örneklerle anlatmak ister:

Cemi câm-ı merg ile mest eyledi
 Zücâc-ı mizâcın şikest eyledi

---

²⁶ Sözgelimi, Bursali Mehmed Tahir, Müstakimzâde'ye dayandırarak Atâî'nin Aziz Mahmud Hüdâyî'ye intisap ettiğini belirtir: Bursali Mehmed Tahir. 1971. **Osmanlı Müellifleri**, c.3. İstanbul: Meral Yayıncılık, s. 90-91.

Murād üzre devrânını sürmedi
 Toyunca cihān lezzetin görmedi
 Helâk itdi İsfendiyârı zamân
 İki uçlu peykânıdır tev-emân (470-472)

Sâkînâme'de özellikle aşk ve şarapla ilgili olarak yazılan beyitler ise, eserdeki tasavvufî havayı daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Tasavvufî anlayışa göre dünya ve dünya hayatına ait her şey kesrettir ve vahdete ulaşmaya engeldir. Önce gönül paramparça olmalı, gönüldeki yaralardan çıkan kanlar gözlerden dökülmelidir. Bu, maddeden arınma ve yokluk dünyasına doğru yolculuğa çıkmaktır. Aşağıdaki beyitlerde, Atâî'nin kesret içinde olduğunu görüyoruz. Şairin gönlündeki kanlar o kadar fazladır ki, artık fişkirmaya başlamış; onun gıdası olmuştur. O (kesret olan) bu gıdayla beslenecektir. Gönlü kesretle örtülü olan kişiye (Cem'in) cihanı gösteren kadehi gerekmez:

Ĝidâ hûn-ı dildür ne hurd u ne h̄âb
 Meze istemez çünkü yağlı şarâb
 Hevâlandı bağrumdaki kanlu yaş
 Habâb itdi peydâ o hûnâbe-pâş (494-495)
 Gerekmez baña câm-ı gîtî-nümâ
 Göñül naşş-ı keşretden itdi abâ (509)

Atâî, mesnevisinin pek çok beytinde sâkîden “mey-i nâb” ve “mey-i sâf” ister. “Mey-i nâb” ve “mey-i sâf” saf şarap demektir ki, bu da ilahî aşka işaret eder:

Virüp tâb-ı ķalbe mey-i nâb ile
 Ol âteşle naķd-i dil-i tâb ile (882)
 Mey-i nâbı sa^cy it bu tedbîri ko
 Ğaraż cevher ise aķâķıri ko (1200)
 Yine bezmi germ it mey-i nâb ile
 Bu faşluň da hükmin vir ol tâb ile (1285)
 Ya vâ^cizde olan tehevvar nedür
 Mey-i şâf içün bu tekeddür nedür (499)

Şair, *Sâkînâme*'nin sonuna doğru, mesnevinin başından beri anlattığı şarabın aşk şarabı, gittiği yolun da âşıkların yolu olduğunu söyler:

Reh-i °āşıkāndur benüm gitdigim
Bu meydür saña vaşfinı itdigim (1424)

Aşk bir vadidir ve bu vadide mecaz ve hakikat denen iki yol vardır. İnsanın fenâya da (yokluğa, geçiciliğe), bekâya da (sonsuzluğa, ebediliğe, ilahî aşka) ulaşması bu aşk vadirinden geçmektedir. Gönül, aşkın ateşiyle parlayacak, yanacak ve yok olacaktır:

Meger vādi-i °ışkdur ol fezā
Mecāz ü hākīkat iki rāh aña (697)
Efsürde idüp ābı ider bezmi müzāb
E'l-kışşa fenāyile beķā °ışk iledür (8. Rubāî)
Göñül nār-ı °ışk ile bulmuş cilā
Yine °ākıbet bulur anda fenā (1466)

Tasavvuf izlerini taşıyan beyitleri çoğaltmak mümkündür. Ancak bu beyitler bile *Sâkinâme*'deki mutasavvifâne edayı göstermeye yetmektedir. Mesnevide, belli bir tarikatın usulleri açık bir şekilde ifade edilmez. Ancak, eserin pek çok yerinde dinî-tasavvuffî bir hava sezmek mümkündür.

IV- Sâkinâme'de Atasözleri ve Deyimler

Divan edebiyatının özellikle gelişme yıllarına tesadüf eden 13. ve 16. yüzyıl arasında yaşamış şairlerin büyük bir kısmının Arap ve Fars dillerinin etkisi altında kalmaları, zaman zaman çeşitli tepkilere sebep olmuştur. Bu tepkiler daha çok, ortaya konan ürünlerde mümkün olduğu kadar Türkçe kelimeleri kullanarak dilde bir sadeleşme ve yerlileşme hareketi ortaya koyma çabası biçiminde kendini göstermiştir. 15. ve 16. yüzyıllardan itibaren Tatavlâlı Mahremî, Aydînlı Visalî ve Edirneli Nazmi gibi şairlerle başlayan yerlilik ve sadeleşme hareketleri, o yüzyıllarda yetişen ve daha çok Arapça ve Farsça'nın dil özelliklerini yoğun olarak kullanan güçlü şairlerin gölgesinde kalsa da, ilerleyen zamanlarda önemli bir destek görmüştür.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden *Sâkinâme*'nin de yazıldığı ve konu bakımından zaman zaman yerli ve millî konuların işlendiği 17. yüzyılda, Türkçe'ye özgü dil özelliklerinin de şiirde ağırlığını göstermeye başladığı görülmektedir. Bu dönemden itibaren, halk arasında kullanılan kimi kelimelerin yanında deyim ve atasözlerinin de şiirde geniş ölçüde yer bulmasıyla, divan edebiyatında yerli ve millî bir hava sezilmeye başlanır.

Sözgelimi, bu yüzyılda orijinal eserler kaleme alan Bosnalı Alaaddin Sabit, yazdığı *Divan*'da ve küçük mesnevilerde atasözü ve deyimleri kullanmaya özen göstermiş; böylece de dilde yerlileşme ve sadeleşme hareketlerine önemli bir destek vermiştir.²⁷ Atâî'nin diğer mesnevilerinden *Sohbetü'l Ebkâr*'da²⁸ ve *Nefhatü'l-Ezhâr*'da²⁹ da aynı durum söz konusudur.

Atâî, adı geçen mesnevilerinde olduğu gibi, halk kültürünün önemli bir ögesi olan atasözlerini ve deyimleri *Sâkinâme* mesnevisinde de mîsraların arasında ustaca yerleştirmiştir. Ancak burada dikkatimizi çeken bir husus vardır: Atâî, *Sâkinâme*'de atasözlerini mümkün olduğu kadar az kullanırken, deyimlere fazla yer vermiştir. Diğer mesnevilerinde atasözlerinin kullanım sıklığı *Sâkinâme*'ye göre daha yoğundur. “Atâyî'nin atasözlerini kullanışı diğer Türkçe unsurlara kıyasla çok sınırlıdır. Atasözlerini bölmek, bazı parçalarını almak yoluyla şiirde kullanmak mümkün olduğundan, Atâyî'nin şiirinde çok atasözü kullanmaktan kaçınması bu işin zorluğundan değil, Atâyî'nin bilerek böyle bir tutumdan kaçınmasından kaynaklanmaktadır. ... Çünkü atasözleri hükümler ifade ederler, bir hayata bakışı yansıtırlar. Bu bakımından Atâyî atasözlerini dozunda tutmayı bilmıştır.” (Kortantamer 1998: 267). Bu sebeple Atâî'nin bütün mesnevilerinde atasözleri, deyimlere oranla daha az kullanılmıştır. Çalışmamızın bu bölümünde *Sâkinâme*'de yer alan atasözleri ve deyimlerden örnekler sunmak istiyoruz.

²⁷ Geniş bilgi için bakınız: Turgut Karacan. 1998. **Bosnalı Alaaddin Sabit Divanı**, Samsun: Pasifik Yayınları.

²⁸ Muhammet Yelten. 1989. Nev'i-zâde Atâyî'nin Sohbetü'l-Ebkâr'ı ve İçindeki Atasözleri ve Deyimler. **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı**. Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 171-179.

²⁹ Muhammet Kuzubaş. 2005. Nefhatü'l-Ezhâr'da Deyimler. **Türk Kültürü Dergisi**, Kasım-Aralık Sayısı, s. 336-348.

Bunları ortaya koyarken, atasözleri ve deyimler sözlüklerinde yer alan atasözlerinin ve deyimlerin yanlarına, hangi atasözleri ve deyimler sözlüğünde yer aldığı kısaca belirttik (Ömer Asım Aksoy / ÖAA; Feridun Fazıl Tülbendçi / FFT; Abdülbâki Gölpinarlı / AG ; Şemseddin Sami / SS). Atasözleri ve deyimler sözlüklerinde olmayanları da boş bıraktık.

1- Atasözleri

Sâkînâme'de, diğer mesnevilerine oranla sayıları az olan atasözlerinden tespit ettiğimizden bazıları şunlardır:

Fırsatı fevt etmek olmaz (SS):

Çeküp her nefes sâgar-ı ^cişreti
El irdikçe fevt eyleme fırsatı (1395)

Gönülden gönüle yol vardır (ÖAA):

Sebû câma meyl itse ma^ckûl olur
Muhabbetle dilden dile yol olur (953)

İçki girer; akıl çıkar (KB):

Yürütdükçe mey ^caaklı eyler zebûn
N'ola râ³yetin eylese ser-nigûn (866)

Kadere karşı gidilmez (FFT):

Bunu bildi ol cünd-i ehl-i ȳalâl
Ki ikbâle karşı konulmak muhâl (383)

Sarhoşa değilme kendisi düşer (FFT):

Ayağ üstüne turamaz hem çü mest
Komayınca çak dûş-ı eşcâra dest (902)

Takdirin yaptığı tedbir bozamaz (SS):

Ne işsi belâ gelse tedbîrden
Kažâ tîridür kâvs-i takdîrden (384)

Vakit nakittir (ÖAA):

Huşūsā ki hep naqd-i vaqt-i ^cazīz
^cAceb nā-mahal şarf olup gitdi tīz (59)

2- Deyimler

Deyimler, “....bir toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, gelenek, görenek ve inançlarını, kısacası maddi-manevi kültürünü yansitan sözlerdir.” (Aksan 1990: 83). Bu sebeple de deyimler, toplumun birer aynası konumunda olan yazar ve şairlerin eserlerinde de sık sık yer bulur. Yerli edebiyatın ilk temsilcilerinden sayabileceğimiz Atâî de *Sâkînâme*'de, zamanında kullanılan ve bugüne ulaşan veya ulaşmayan pek çok deyimi kullanmayı yerlilik hareketinin ögelerinden olarak görmüştür. Aşağıda *Sâkînâme*'de yer alan deyimlerden örnekler sunulacaktır:

Ağzını bıçak açmamak (ÖAA):

Eger olmasa mebla^ci hōkkanuñ
 Bıçaklarla açılmaz ağzı anuñ (1216)

Ağzının suyu akmak (ÖAA):

Boğazdan olup ya^cni raṭbü'l-lisān
 Yem-i pâküñ it ağzı suyin revān (530)

Akıl ermemek:

Ola peyk-i ḥaṣret ḫarûrî cüdā
 Ne sur^catdür ol ^caql irişmez aña (167)

Aklını almak (ÖAA):

Çıkar neşvesi başuña gül gibi
 Alur ^cakläñi ak çaranfil gibi (1178)

Ayak bağı (ÖAA):

N'ola olsa dilbeste-i cām-ı mey
 Ayak bağıdur ādeme dām-ı mey (852)

Ayak Basmak (ÖAA):

Ayağ başmazın mescide lā-cerem
Meger anda ḫandılı sāğar şanam (43)

Ayak üstüne durmaya mecali olmamak (FFT):

Beni cām-ı ḫışk itdi ḫaṣufte-ḥāl
Ayağ üstüne turmağa yoğ mecāl (1459)

Bayram etmek (ÖAA):

Helākin görüp ḫīd idersem ne var
Bulur şanurın şīşesi inkisār (486)

Boyacı küpü değil ki (ÖAA):

Bir iki ḫadeħden gele mi reng-i ruħuñ
Anı boyacı küpü mi şanduñ ey dil (2. Rubāî)

Cezasını çekmek (ÖAA):

Çoğun eglenmez ḫāhir cezāsin bulur
Bunuñ nesri ġāyet ziyān-kār olur (1391)

Derdi kendine yetmek:

Ḥuzūrin uçurma şalup şūr u şer
O bī-ċārenüñ kendi derdi yeter (1237)

Ecel beşiği (ÖAA):

Hayātından el yudu her ehl-i şer
Ecel teknesiyimiş o zevrak meger (306)

Eman vermek:

Gelürse eger ḥāne-i ḥāṭira
Emān virme ḡam dinilen kāfire (828)

Etek öpmek (ÖAA):

Hişāruñ ṭolaşdıkça pīrāhenin
Çekilür edeble öpüp dāmenin (564)

Fitne kaynatmak:

Ne hum dīg-i seccāde-i mey-gede
Ki sihr eyleyüp fitne kaynatmada (927)

Gönlü elma gibi atmak:

Olup mevci Tūr-ı tecellā gibi
Göñül zevrağın atdı elma gibi (1461)

Gönlüne su serpmek:

Seper muṭribā cāna şu ol sürūd
Gelür ravżadan şanki āvāz-ı rūd (1067)

Göz açtırmamak (ÖAA):

Dirīgā olup h̄āb-ı ḡaflet-girān
Göz açdırmadı fikr-i mekr-i cihān (58)

Gözünü korkutmak (ÖAA):

Kişi feyzin ummaz bu nüh tāremüñ
Gözine ƙorķu mı virür ādemüñ (478)

Gözünü oymak:

Düşüp hāke mürd oldı haşmı hemān
Gözin oydi minkār-ı zāġ-ı kemān (368)

Gün yüzü göstermemek (FFT):

Huşūşā olup cām-ı ḫişret-nigūn
Baña gün mi gösterdi gerdūn-ı dūn (1517)

İçi içine siğmamak (ÖAA):

İdüp feyz ile dilleri humm-ı māl
Şığışmadı kendüye her ehl-i hāl (178)

Hali harap olmak (ÖAA):

Kanı sākiyā ol mülevven gülāb
Şudā-ı humār ile hālüm hārāb (756)

Kanını yerde koymamak:

Alup destine sāgar-ı sādeyi
Koma yerde kanım gibi bādeyi (826)

Kendinden geçmek (ÖAA):

Şu demler ki pür ola peymānemiz
Geçe kendiden ya^cni mestānemiz (1560)

Kılına dokunamamak (ÖAA):

Aña kąşd iden zāhid-i tīre-dil
Kılına ṭokunmağa ķādir degil (1068)

Neler çektiğimi ben bilirim:

Germiyet-i meyle beni şanmañ īhandān
Bir ben bilürin çekdigim ālāmī hemān (Rubâ’î)

Nûrun alâ nûr (AG):

Dil-i tāb-nāki ider şu^cle-dār
Ki nūrun ^calâ nûr olur āşikār (1174)

Ramak kalmak (ÖAA):

Düser mi baña cür^ca-nūş olmamaķ
Kala tā ki cismimde cāndan ramaķ (521)

Sacı başı ağarmak (ÖAA):

Demi olsun ey dil cihānda meyüñ
Ağarmaya başı sebū-yı meyüñ (892)

Söz düşmemek (ÖAA):

Mekānim şaf-ı na^cl iken dā²imā
Deger mi bu meclisde hic söz baña (444)

Taş yürekli (ÖAA):

Meded taş bağlılı güzellerden āh
Dil-i sahti oldı baña seng-i rāh (34)

Tuz ekmek hakkı (ÖAA):

Ri^cāyet idüp hākk̄-ı nān u nemek
O pīrūñ rīzāsin gözetmek gerek (1010)

Utancından yere geçmek (ÖAA):

O sultāna olduķda cāy-ı karār
Hicāb eyleyüp yerlere geçdi ġār (102)

Yüzü suyu hürmetine (ÖAA):

Odur ya^cni ser-çeşme-i ins ü cān
Yüzi suyına oldı feyz̄-i revān (81)

V- Sâkînâme’de Vezin, Kafije ve Redif**1- Vezin**

Sâkînâme, aruzun mütekarib-i maksur adıyla bilinen kısa kalıplarından “fe’ülün fe’ülün fe’ülün fe’ül” vezniyle yazılmıştır. Metnin içinde yer alan ve şairin babası Nev’î’ye ait olan gazelin vezni “mefâ’ılün mefâ’ılün mefâ’ılün mefâ’ılün”dür. Nev’î-zâde Atâî, *Sâkînâme*’nin bazı bölümlerinden sonra, bölümde anlattığı konuya ilgili olarak bir rubâî eklemiştir. Ahrep kalıplarıyla kaleme alınan bu rubâîlerin vezinleri sırasıyla şu şekildedir:

Rubâî 1   Mef’ûlü mefâ’ılü mefâ’ılü fe’ûl
                  Mef’ûlü mefâ’ılü mefâ’ılü fe’ûl
                  Mef’ûlü mefâ’ılü mefâ’ılün fa’
                  Mef’ûlü mefâ’ılü mefâ’ılün fa’

Rubâî 2   Mef’ûlü mefâ’ılü mefâ’ılün fa’
                  Mef’ûlü mefâ’ılü mefâ’ılün fa’
                  Mef’ûlü mefâ’ılü mefâ’ılün fe’ûl
                  Mef’ûlü mefâ’ılü mefâ’ılün fa’

Rubâî 3   Mef’ûlü mefâ’ılü mefâ’ılün fa’
                  Mef’ûlü mefâ’ılü mefâ’ılün fa’
                  Mef’ûlü mefâ’ılü mefâ’ılü fe’ûl
                  Mef’ûlü mefâ’ılü mefâ’ılün fa’

- Rubâî 4** Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'
- Rubâî 5** Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
- Rubâî 6** Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îiün fa'
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'
- Rubâî 7** Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
- Rubâî 8** Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
- Rubâî 9** Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
- Rubâî 10** Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'
- Rubâî 11** Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl

Rubâî 12 Mef'ûlü mefâ'ilün mefa'îlün fa'
 Mef'ûlü mefâ'ilün mefa'îlün fa'
 Mef'ûlü mefâ'ilün mefa'îlün fa'
 Mef'ûlü mefâ'ilün mefa'îlün fa'

Atâî, genel olarak vezne bağlılık ve hakimiyet konusunda titiz olmaya gayret gösterir. Ancak hemen hemen her şairde az veya çok gördüğümüz imale, zihaf, med gibi vezin hataları elbette Atâî'nin mesnevisinde de vardır. Bu hatalar, özellikle Türkçe kelime veya eklerde olduğunda, daha da dikkat çekici bir hal alırlar. Türkçede uzun ünlü bulunmaması ve bu sebeple de Türkçenin aruz kalıplarına bazen uymaması, imale zorunluluğunu doğurur:

Şalar sebzeye tahta-i lâle lem^c
Döke saça küllañ mey-i ahmeri
 Anuñ feyjidür dilde olan güher

İlk mîsradaki *sebzeye* kelimesinin son eki, ikinci mîsradaki “döke saç” kelimelerindeki “-ke” ve “-sa” ekleri ve üçüncü mîsradaki olan kelimenin “o” hecesi imale yapmak suretiyle vezin gereği uzun olmak durumunda kalmıştır. Benzer bir husus aşağıdaki beyitte yer alan hum-ı bâde-veş terkibinde de söz konusudur. Buradaki Farsça terkip eki –i de vezin zaruriyeti sebebiyle uzun hece olarak değerlendirilmiştir:

Şurâhî-i mey gibi şâfi derûn
Hum-ı bâde-veş hurrem ü pür-sükûn

Divan şiirinde sık sık karşılaşılan med, Atâî'nin mesnevisinde zaman zaman karşılaşılan vezin hatalarından birisidir. Aşağıdaki mîsrada iki yerde med söz konusudur:

Ya ol servler kim ser-efrâzdur

Uzun hecelerin vezin zaruriyeti sebebiyle kısa okunması demek olan zihaf, çok nadir de olsa Atâî'nin mesnevisinde görülen aruz hatalarından birisidir. Aşağıdaki

beyitte “^cOsmānīye” kelimesindeki –(n)î sesi uzun okunması gerekirken, vezne uygunluk bakımından kısa olmak durumundadır:

Şalup nesl-i ^cOsmānīye zīb ü fer
Şeref virdi ol rişteye bu güher

Kelimelerin imlâsında vezne uygunluğu sağlamak için hemen hemen her divan şairinde rastlanan bu tür hatalar, şairin vezne hakimiyetini gölgelemez. Bütün bu ve benzeri hatalara rağmen, Atâî'nın vezin konusunda başarılı bir şair olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

2- Kafiye ve Redif

A- Kafiye

Kafiye, şiirde âhengi sağlayan önemli bir unsurdur. Bu sebeple de Atâî, *Sâkinâme*'de kafiye konusunda titiz davranışına çalışmıştır. *Sâkinâme*'de genellikle tam ve yarı kafiyeyi kullanmıştır. Zengin kafiyeyi, diğerlerine göre daha az tercih etmiştir:

Çıkar neşvesi başuña gül gibi
Alur ^caklänuñı ak çaranfil gibi (1178)
Bu şäfi muhabbetle şidak u şafâ
Müsävî vü gïybetle ol ğam-fezâ (1233)
Virüp meclis-i ^câleme âb ü tâb
Ola câm ü sâkî vü ^csem^c ü şarâb (1161)
Pür olsa ^carak câma vaqt-i humâr
Olur lerze-nâk elde sîm-âb-vâr (1169)
Degil gonca bir şarılı tengdür
İçi atlas-ı äl-1 hûd-rengdür (1256)
Şerer-bâr olup nâr-1 mihr-i cihân
Olur sâyeler kûşe kûşe nihân (1294)

Sâkinâme'deki beyitlerin kafiyeleri Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerden oluşmaktadır. Türkçe kafiyelerin diğer iki dile ait kafiyeler içerisinde az yer kapladığını söylemek mümkündür. Kafiyelerdeki kelimelerin kökenleri incelediğinde, sözünü ettiğimiz dillere ait kelimelerin hem kendi aralarında, hem

de diğer dillere ait kelimelerle bir araya gelerek kafije oluşturduğunu görmekteyiz:

Türkçe-Türkçe:

Çeken ^caķd-i bezm-i şafāya **emek**
Muķaddem maḥallin tedārik **gerek** (436)

Türkçe-Arapça:

Def üzre pulı seyr idüp **şandılar**
Ufuğdan çıkar nīm-i ķurş-ı **kamer** (1072)

Farsça-Farsça:

Derūnı olup lücc-e-i **bī-gerān**
Cevāhir nişār eyler açsa **dehān** (929)

Farsça-Türkçe:

Dile muṭribā irdi zaḥm-ı cefā
Bir yeşim-i sāzı yetişdir aña (1081)

Farsça-Arapça:

Güzār itdi kol kol sipāh-ı **güzīn**
Müsellaḥ müretteb yesār ü **yemīn** (337)

Arapça-Arapça:

Huşūşā bu ma^cnī bulupdur **sübüt**
İder bahş iden mülzim olup **süküt** (421)

Arapça-Türkçe:

Kanı muṭribā tār-ı naķş u ^c**amel**
Teb-i ġussayı bağla anuňla **gel** (1079)

Arapça-Farsça:

Şafağdan ȝuhūr itdi mihr-i **münîr**
 Çıkardı ȝaraƙ bâdeden çarh-ı **pîr** (1154)

A- Redif:

Sâkinâme'de kafiyeler kadar redifler de önemli bir yer tutar. Redifler bazen bir ek, bazen bir kelime, bazen de hem kelime hem ek olarak kullanılmıştır:

a- Ek Redifler:

Çeküp ȝâleme sofra-i Hâtemî
 Niȝamla ağırlar bütün ȝâlemî (1000)
 Konar üstüne ȝandelîb aldanur
 Ser-i şâhda ȝâsiyânı şanur (1066)

b- Kelime Redifler:

Demirkir olup kûh-ı ȝhen **gibi**
 Teni pul pul olmuşdu evren **gibi** (278)
 Ya vâȝizde olan tehevver **nedür**
 Mey-i şâf içün bu tekeddür **nedür** (499)

c- Hem Ek Hem de Kelime Redifler:

Mey içdi deyu iftirâsın **komaz**
 Bize hefte cengin cefâsın **komaz** (502)
 Anuñçün bu resme şerer-veşdûr **ol**
 Ki bârân-ı deryâ-yı ȝateşdûr **ol** (1176)

Bu tespitlerden sonra, Atâî'nin, ses tekrarlarından faydalananarak daha âhenkli bir şiir meydana getirme gayreti içinde olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle Türkçe kelimeleri kafiye ve redif olarak kullanması, onun Türkçeye verdiği önemin göstergesi konumundadır.

VI- Dil Özellikleri

Divan edebiyatı, kuruluş yıllarından beri Arap ve Fars edebiyatlarının etkisinde gelişmiştir. Atâî'nin yaşadığı 17. yüzyılda da Arapça ve Farsça kelime ve tamlamaların şiir diline hakimiyeti göze çarpar. Zaman zaman kimi şairlerin, şiirde Türkçe kelimelere ağırlık verme gayretlerine rağmen, şiirdeki Arapça ve Farsça unsurların hakimiyeti engellenmemiştir. Özellikle 17. yüzyıldan itibaren şiirimizde ağırlığını hissettiren *Sebk-i Hindî* üslubunun da etkisiyle, şiir dili daha da ağırlaşmıştır. Atâî de, yüzyılda yaşamış pek çok büyük şair gibi Türkçenin yanında Arapça ve Farsçaya da oldukça vâkıftır. Şairin bu üç dile vukûfiyeti, ona daha rahat yazma imkanı vermiştir.

Sâkinâme'de, önemli özelliklerinden birisi uzun Arapça-Farsça tamlamalar kullanmak olan Sebk-i Hindî üslubunun izlerini görmek mümkündür. Be-nâm-ı Hudâvend-i eflâk ü hâk, Dür-i şâh-vâr-ı hümâyun-şadef, Misâl-i nihâl-i gül ü ergavân gibi uzun tamlamalar, Sebk-i Hindî üslubunu temsil eden şairerde de görülür. Ancak, bu tür kullanımlar, Atâî'nin Sebk-i Hindî üslubunun temsilcisi olduğu fikrini vermez.

Sâkinâme'de genel olarak, 17. yüzyılın divan şiirinde karşılaşılan bir dil kullanılmasına rağmen Atâî, kimi yönlerden döneminin özelliklerini aşmaya çalışmıştır. *Sâkinâme*'nin dili ve üslubu, Atâî'nin geniş ve zengin hayal gücü ve bu hayal gücünü kelimelere dökme yeteneği sayesinde canlı, ahenkli ve orijinal bir hal almıştır.

Sâkinâme'de Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerin oluşturduğu çok zengin bir kelime hazinesi vardır. Mesnevide, kimi zaman Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalar yoğun olarak kullanılır. Bu yoğunluk özellikle tevhîd, münâcât, na't gibi dini içerikli konularda ve tasvirlerde görülür. Atâî, yeni konu bulma konusundaki başarısını dilde tam olarak gerçekleştirememiş, gelenekten kurtulamamıştır. Şair, mesnevisinde, zaman zaman bugün arkaikleşmiş veya

değişime uğramış bazı kelimelere ve deyimlere yer vererek Arapça ve Farsça kelimelerin şaire hakim olmasını çoğu zaman engellemeye çalışmıştır. Siñirdi, taşra, tolmak, tolunmak, deprenmek, sovuk, belinletmek gibi kelimelerin yer yer kullanılması, Atâî'nin Türkçeye verdiği önemi göstermesi açısından dikkat çekicidir. Yukarıda dejindigimiz gibi, bir takım halk tabirlerinden yararlanması da yerlileşme hareketinin bir sonucu olarak kabul edilebilir.

VII- Edebî Sanatlar

Edebî sanatlar, şairin vazgeçilmez unsurlarındandır. Şair, her şeyden önce, sözü güzel söyleme sanatıdır. Şairler, şiir metnini oluştururken kullandıkları edebî sanatlarla, şaire farklı bir renk katarlar. Bu sebeple Atâî de *Sâkinâme*'sini oluşturan beyitlerde pek çok edebî sanata yer vermiştir. Atâî'nin kullandığı edebî sanatlardan bazıları şunlardır:

1- Hüsn-i Ta'lîl: Sıfat-ı Mum bölümünden alınan aşağıdaki beyitte, mumun genellikle köşelerde bir yere koyulması halvete girmesi ve uzlete çekilmesi olarak değerlendirilmiştir

Girüp nûr-ı bahşı gibi halvete
Hevâdan kaçar kûşe-i uzlete (1139)

2- İstiâre: *Sâkinâme*'de karşımıza çıkan diğer bir sanat istiaredir. Aşağıdaki ilk beyitte kadeh yerine zevrak denmiş; ikinci beyitte yine kadeh, mülâyim bir güzel olarak yer almıştır:

Kanı sâkiyâ zevrak-ı pûr-şarâb
Ganîmet bilüp fırsatı kıl şitâb (310)
Mülâyim güzeldür ayağını öp
Zenahâdânın oħsha dudağını öp (952)

3- Leff ü Neşr: Aşağıdaki beyitlerin ilkinde, sâkî-kadeh ve bâhr- cezr ü med arasında ilişkiden dolayı leff ü neşr-i müşevveş söz konusudur. İkinci beyitte ise dem-i iyd-kurban ve sâkî-şarâb kelimeleri arasında leff ü neşr-i müretteb sanatı vardır:

Gelüp sâkiyā cūşa baḥr-ı ferāḥ
 Yine cezr ü med zāhir itsün ḥadeḥ (809)
 Dem-i ḥiyddur sâkiyā kıl şitāb
 Akıt hūn-ı ḫurbān yerine şarāb (815)

- 4- Mübâlâğâ:** *Sâkînâme*'de bir şeyi olduğundan fazla gösterme anlamına gelen bu sanatın örneklerine de zaman zaman rastlamak mümkündür. Sözgelimi Atâî'nin, Lehistan Seferi sırasında okların gökyüzüne kadar yükseldiğini söylemesi mübâlâğâ sanatıdır:

İrişdi sipihre şeb-ā-şâb-ı tîr
 Ḥadeng itdi bûs-ı dehân-ı dilîr (369)

Aşağıdaki beyitte de öğle vakti yaşanan sıcaklığın derecesi anlatılmıştır:. Şaire göre öğle vaktinde güneşin harareti kuşları ve balıkları kebab gibi kızartmaktadır:

Ki ba^cde'z-żuhr germ olup āfitâb
 İder murğ u māhīyi anda kebâb (617)

- 5- Telmih:** *Sâkînâme*'de karşımıza çıkan sanatlardan birisi de telmihtir. Aşağıdaki beyitlerin birincisinde Hz. Musa'nın Tur Dağı'ndaki tecelli olayına, ikincisinde de Hz. Süleyman'ın kuşlara ve vahşi hayvanlara hükmetmesine telmihte bulunulmuştur:

O mīnā-yı ahżar şalar bezme nūr
 Bu vâdîl-i Eymendür ol naħl-i Tûr (981)
 Serîr-i Süleymân o cāy-ı sürûr
 Gelür dergehine vuħuš u tuyūr (1036)

- 6- Tenasüp:** Bir beyitte yer alan kelimelerin anlam bakımında uyumu anlamına gelen tenasüp sanatı, *Sâkînâme*'de en sık kullanılan sanatlardan biridir. Örnek olarak verdigimiz beyitte mihr-ṣu'â-tâb-dâr-çerâg-yakdı ve kibrît kelimeleri arasında tenasüp vardır:

Dizilmiş dutup silk-i pür-gevhore
 Komuşlar sūħan riştesin bir yere (417)

7- Teşbih: *Sâkinâme*'de en sık karşılaşılan sanat teşbihdir. Aşağıdaki beyitte gonca, bir geline benzetilmiştir:

°Arūs oldu her ḡonca-i dil-sitān
Gül-i āl düzdi ṭabakla nişān (1254)

Padişahın Lehistan Seferi'nin anlatıldığı bölümden alınan aşağıdaki beyitte ise, Rûyinten gibi olan askerlerin coşkuyla yürüyüşleri, dalgaların birbiri ardına gelişlerine benzetilmiştir:

Revān oldu Rûyin-tenān fevc fevc
Biri biri ardına mānend-i mevc (329)

8- Teşhis: Teşhis, Atâî'nin zaman zaman baş vurduğu sanatlardan biridir. Aşağıdaki beyitlerin ilkinde, İstanbul Boğazı'nda gelip geçen gemilerin denizin dalgalarının bağını deldiği, ikincisinde de Boğaz'ın iki yakasında bulunan kalelerin birbirlerine âşık oldukları söylemiştir:

Deler lüccenüñ bağını ol nevā
Gelür rakşa gird-āblar cā-be-cā (686)
İki ḳal'a kim birbirine baḳar
Biribirine °āşık olmuş meger (605)

9- Tezat: Tezat, *Sâkinâme*'de diğerlerine göre daha az karşılaştığımız bir sanattır. Aşağıdaki beyitlerde, handân-giryân ve ganî-fakîr tezati vardır:

Kimi iñleyüp kimi giryān olur
Kimi āh ider kimi Qandān olur (1047)
Ne şeb perde-i rāz-ı bernā vü pîr
Ne şeb sâyebân-ı ġanī vü fakîr (1121)

VIII- Nüsha Tavsifleri

Nev'î-zâde Atâî'nin *Sâkinâme*'si ile ilgili olarak yaptığımız araştırmalar sırasında, İstanbul'daki çeşitli kütüphanelerde bulunan nüshalarдан aşağıda tablo halinde verdigimiz nüshaları görme ve inceleme imkanı bulduk:

Kütüphane Adı	Bölümü	Numara
Bayezid Umûmî Kütüphanesi	Veliyyüddin Efendi	2424
Fatih Millet Kütüphanesi	Ali Emirî Manzum Eserler	1002
Fatih Millet Kütüphanesi	Ali Emirî Manzum Eserler	1003
Süleymaniye Kütüphanesi	Ahmed Paşa	262
Süleymaniye Kütüphanesi	Atif Efendi	2043
Süleymaniye Kütüphanesi	Bağdatlı Vehbî	1586
Süleymaniye Kütüphanesi	Düğümlü Baba	467
Süleymaniye Kütüphanesi	Esad Efendi	2576
Süleymaniye Kütüphanesi	Esad Efendi	2729
Süleymaniye Kütüphanesi	Esad Efendi	2937
Süleymaniye Kütüphanesi	Hacı Beşir Ağa	555
Süleymaniye Kütüphanesi	Hacı Mahmud Efendi	3615
Süleymaniye Kütüphanesi	Hamidiye	1080
Süleymaniye Kütüphanesi	Hasan Hüsnü Paşa	591
Süleymaniye Kütüphanesi	Lala İsmail	413
Süleymaniye Kütüphanesi	Lala İsmail	414
Süleymaniye Kütüphanesi	Laleli	1719
Süleymaniye Kütüphanesi	Mihrişah Sultan	357
Süleymaniye Kütüphanesi	Reşid Efendi	733
Süleymaniye Kütüphanesi	Yahya Tevfik	1593
Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi	III. Ahmed	2650
Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi	Revan	815
Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi	Revan	816
Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi	Revan	817

Bu nüshalar içerisinde yazılış tarihi en eski olanlarla birlikte, mümkün olduğu kadar tam olan on adet nüshayı tespit ettik ve *Sâkinâme*'nin metnini bu nüshalara dayanarak oluşturduk. Metnin oluşturulmasına kaynaklık teşkil eden on nüshanın tavsifleri şu şekildedir:

1- III. Ahmed (A): *Sâkînâme*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmed bölümü 2650 kayıt numaralı nûshada 163 ile 200. varaklar arasındadır. Nûshanın başında, “Şevketlu sultanımız Abdülhamid efendimiz hazretlerinin Enderûn-ı Hümâyûn Kütüphânesi’ne vakf-ı şerîfleridir” şeklinde bir kayıt vardır. Nesih yazıyla kaleme alınan nûshada bulunan diğer eserler şunlardır: *Nefhatü'l-Ezhâr* (1-79), *Sohbetü'l-Ebkâr* (80-161), *Heft-hân* (201-267), *Divan* (268-376), *Hezliyyât* (376-383).

2- Ali Emîrî (AE): Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Manzum Eserler bölümünde bulunan nûshanın kayıt numarası 1002’dir. Talik yazıdır. 1 ile 36. varaklar arasındadır. *Sâkînâme*’yi *Nefhatü'l-Ezhâr* takip etmektedir (37-109). Bu nûshada 110-184. varaklar arasında *Sohbetü'l-Ebkâr* yer almaktadır. *Heft-hân* ise 186-247. varaklar arasındadır.

3- Bağdatlı Vehbî (BV): Süleymaniye Kütüphanesi Bağdatlı Vehbî bölümünde bulunan 1586 numaralı nûshada Sâkînâme, 2 ile 28. varaklar arasındadır. *Sâkînâme*’den sonra *Nefhatü'l-Ezhâr* (31-67), *Sohbetü'l-Ebkâr* (71-106), *Hilyetü'l-Efkâr* 107-108, *Heft-Han* 109-138) gelmektedir.

4- Esad Efendi (E1): Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi bölümünde 2729 kayıt numaralı bu nûsha toplam 64 varaktan oluşmaktadır. Nûshada sadece *Sâkînâme* mesnevisi mevcuttur. Yazılış tarihi 1183 olarak belirtilmiştir. Nûshanın başında, Be-hatt-ı Merhûm Cevrî Çelebi” yazısı vardır. Ancak bu yazının altına “Cevrî yazısı degil kilk-i eser-i Nâzîmdir” kaydı eklenmiştir. Bu sebeple nûshanın Cevrî Çelebi tarafından mı, yoksa Nâzîm tarafından mı kaleme alındığı hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

5- Esad Efendi (E2): Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi bölümünde 2937 kayıt numaralı nûshanın *Sâkînâme*, 2937 kayıt numaralı bu nûshada 132 ile 186.

varaklar arasındadır. Nüshanın *Sâkînâme*'ye kadar olan bölümünde de *Nefhatü'l-Ezhâr* vardır.

6- Hamidiye (H): *Sâkînâme*, Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye bölümünde yer alan bu nûshada, 1080 kayıt numarasıyla yer alan bu nûshada 214-249. varaklar arasındadır. Nûshadaki diğer eserler şunlardır: *Heft-hân* (1-61), *Nefhatü'l-Ezhâr* (62-134), *Sohbetü'l-Ebkâr* (135-212), *Divan* (250-341).

7- Laleli (L): *Sâkînâme*, Süleymaniye Kütüphanesi Laleli bölümünde 1719 kayıt numaralı bu nûshada 218 ile 255. varaklar arasındadır. Bu nûshada yer alan diğer eserler şunlardır: *Heft-hân* (1-67), *Nefhatü'l-Ezhâr* (67-140), *Sohbetü'l-Ebkâr* (140-217).

8- Lala İsmail (Li): Bu nûsha, Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmail bölümünde 413 kayıt numarasıyla yer almaktadır. Nüshanın başında Atâî'nin 1044 tarihinde vefat ettiği belirtilmiş, yazılış tarihi hakkında herhangi bir kayıt düşülmemiştir. Nûshada *Sâkînâme* 2-40, *Sohbetü'l-Ebkâr* 41-121, *Heft-hân* 122-189, *Nefhatü'l-Ezhâr* 190-267. varaklar arasındadır.

9- Revan (R): Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan bölümünde 817 kayıt numaralı nûshadır. *Sâkînâme*, nüshanın ilk mesnevisidir ve 3 ile 46. varaklar arasında yer almaktadır. *Sâkînâme*'den sonra *Sohbetü'l-Ebkâr* (47-121), *Heft-hân* (136-210), *Nefhatü'l-Ezhâr* (211-327) gelmektedir. Nûshada talik yazı kullanılmıştır.

10- Veliyyüddin Efendi (V): *Sâkînâme*, Bayezid Umûmî Kütüphanesi Veliyyüddin Efendi 2424 kayıt numaralı nesih yazıyla kaleme alınmış bu nûshadaki son mesnevidir ve 281 ile 314. varaklar arasında yer almaktadır. Nüshanın yazılış tarihinin 1104 olduğu kayıtlıdır. Bu sebeple de en eski

nüshalardan birisi olduğu söylenebilir. Nüshadaki diğer eserler şunlardır: *Divan* (2-85), *Heft-hân* (86-142), *Sohbetü'l-Ebkâr* (144-212), *Nefhatü'l-Ezhâr* (214-280).³⁰

---

³⁰ Nev'i-zâde Atâî'nin *Sâkînâme* mesnevisiyle birlikte diğer eserlerine ait nüshalar hakkında bilgi için bakınız: Tunca Kortantamer. 1997. Nev'i-zâde Atâyî ve Hamsesi. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları. s. 135-154.

BÖLÜM 4 ÂLEMNÜMÂ (SÂKÎNÂME) MESNEVİSİNİN METNİ

Bu bölümde *Âlemnümâ (Sâkînâme)* mesnevisinin yukarıda tanıtımları yapılan on adet nüshaya dayanan karşılaştırmalı bir metni sunulacaktır. Beyitlerin, nüshalarda hangi varaklarda yer aldığıın anlaşılabilmesi için varak numaraları beyitlerin sol taraflarına yazılmıştır. Ayrıca, nüshalar arasında tespit edilen farklılıklar da sayfaların alt bölümlerinde yer almaktadır. Osmanlıca harflerle günümüzde kullanılan harflerin uyum sorunu sebebiyle ortaya çıkabilecek güçlükleri engellemek için transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır. Kullanılan transkripsiyon alfabesi şu şekildedir:

ا	a, e, ı, i, u, ü, ā	ض	ż, ɖ
ء	ؤ	ط	ʈ
ب	b	ظ	z
پ	p	ع	c
ت	t	غ	g
ٿ	ش	ف	f
ج	c	ق	ķ
ڇ	ڻ	ك	k, g, ڻ
خ	ڦ	ل	l
د	d	م	m
ڏ	ڙ	ن	n
ر	r	و	v, o, ö, u, ü, ū
ز	z	ه	h, a, e
س	s	هـ	h
ش	ش	يـ	y, ı, i, ȭ
ص	شـ		

L 218a, Lİ 2a E2 132a, H 214a V 281a, E1 2a AE 1a, BV 2a A 163a, R 3a 1	Fe ^c ülün Fe ^c ülün Fe ^c ülün Fe ^c ül SĀKİ-NĀME Be-nām-ı Hudāvend-i eflāk ü hāk Ber-ārende-i gūy ü çevgān-ı tāk
2	Nigārende-i ķubbe-i āb-gūn Habāb-āver-i sāgar-ı ser-nigūn
3	Cilā-bahş-ı āyīne-i cān u dil Leṭāfet-dih-i ṭiyet-i āb ü gil
4	Bu ne şīşe-i nīlī-i āsūmān Anuñ nefha-i ķudretinden nişān
5	Güneş nārına ol virüp iştī ^c āl Dürüst eyler işkeste cāmin hilāl
6	Virür māha hāsiyyet-i cām-ı Cem Döküldükçe lebrīz olur dem-be-dem
7	Hum-ı şevķden çün ola cür ^c a-keş N'ola dā ³ im itse ṭolusun güneş
8	O şahbāya peymānedür māh u mihr Tehī humm-ı ḡaltīdesidür sipihr
9	Bu ɻumi idüp pür-mey-i īşk-ı pāk Buɻarı sehāb oldıdür dürdisi hāk
10	Nedür gör o meyde olan tef ü tāb Ki peydā ide böyle ķat ķat hābab
E1 2b	11 O şevķ ile yırtar yaķasın seher Döser jāle şanma gümüş dügmeler
	12 Gelür gözine bāde-i īşk-ı pāk Degil ser-serī girye-i çeşm-i tāk

Başlık R, AE, BV, L ve A'da yoktur, E2, H, V'de ^cĀlem-nūmā şeklindedir; (1b)tāk / pāk L; (2b)ķubbe-i/fitne-i Lİ; (4b) anuñ / anun Lİ; (7a) çün ola / cür^ca ola BV; (7b) itse / içse H, L, A; (8 a) peymānedür / hem-pāyedür BV.

A 163 b	13	Seħāb-ı sefidi kılup penbe-vār İder riştesinden hulel nev-bahār
E2 132b	14	Olup çāder-i yāsemen perde-sāz Kılur serv-i bāğı hīrāmān-ı nāz
	15	Çemen-zār olup haṭṭ-ı rūy-ı zemīn Gören şun ^c -ı pākin oķur āferīn
R 3b, Lİ 2b	16	Hezāra virüp nūr-ı çeşm-i şühūd İder gülde iżhār-ı sırr-ı vücūd
AE 1b	17	Dil-i şāfi mücellā kılup zātına Şalar pertev-i mihri mir ² atına
L 218b	18	Anuñla bu mir ² at-ı ^c Ālem-nūmā Yaķup penbe-i cisme virdi fenā
V 281b	19	Nedür rind ü zāhiddeki hāy ü hūy Yine aña ^c ā'id hep ol güft ü gūy
H 214b	20	Nevā-yı ney-i ^c ışķı yanında pest Gerek hūy-ı zāhid gerek hāy-i mest
	21	İder bahrı nīsān ile pür-güher Şu virdükçe cevherli tīgā döner
	22	Kılur cūy-ı tīg-ı firengī-miśāl Şitā faşl-ı āyīne açup şimāl
	23	Eger ķuvvet-i cezbesi virse tāb Ala bahrı bir sünger ile seħāb

(13 b) hulel / hulel Lİ; (14 a) olup / olur Lİ; (15 a) olup / olur BV; (15 b) āferīn / ezberin Lİ; (16 b) sırr-ı / sırr u A; (18 a) anuñla / anunla Lİ; (18 b) cisme / cism BV; (19 a) hūy / hū E1, L, R, AE, Lİ; (19 b) gūy / gū E1, L, R, AE; (20 a) ^cışķı / ^cışķ Lİ, H; (21 a) bahrı / bahṛ BV, nīsān / niyāz L; (21 b) cevherli / cevheri H, Lİ; (22 a) kılur / kılup H, E1, Lİ; (22b) āyīne / āyīnesin L, şimāl / bī-şimāl Lİ; (22 b) faşl-ı āyīne / faşlı itdi Lİ; (23a) eger / ider R.

- E1 3a   24   Şalup reşha-i cūdan ol bī-zevāl
İder murğ u māhi ḡark-ı nevāl
- 25   Ger itmezse şükr ile murgān safır
Ola cānı ķasdına her rişte tīr
- 26   Şenāsiyla açmazsa māhī dehān
Tenin çāk ide erre-i üstühān
- 27   Ser-i hānına bu ni^camla zemīn
Tolı şahñ-ı ser-pūşı çarh-ı berīn
- 28   Nice mümkün iħšā-yı luṭf u kerīm
Beyānında āciz zebān-ı Kelīm
- E2 133a
- BV 2b   29   Nice itsün īfā-yı hākk-ı dürūd
Ātāyī gibi bī-dil ü bī-vūcūd
- 30   Meger neşve-i īşk hālet vire
Edāsına Allah ķuvvet vire
- (1)   **Rubā^ci**
Bezm-i ġam-ı īşkuñda döner cām-ı felek
Ser-geştesidür ol kadehüñ hūr ü melek
Çün şerbet-i feyzî baña şunduñ yā Rab
Anı içene lāzım olur hamd itmek

- A 164a   **‘Arż-ı ‘Ubūdiyyet ü Münācāt**
Be-dergāh-ı Kādi'l-Hācāt
- R 4a   31   Hudāyā Kerīmā īnāyet senüñ
Yol azdum meded ķıl hidāyet senüñ
- 32   Bulup ħaste-i īşk-ı cān u teni
Zebūn avladı nefş-i zālim beni
- E1 3b   33   Elinden ħalāşa anuñ çāre ķıl
Ya bu ķalb-i meyyāli şad-pāre ķıl

(24 a) şalup / şalınup V; 25. beyit Lī'de yoktur; (26 a) şenāsiyla / senāsiyla Lī;
(28 b) beyānında / beyānına BV; Lī'de Rubā^ci'nin ilk misraında īşkuñda /
īşkunda biçimindedir; başlık Lī'de yoktur; (33 a) anuñ / anun Lī.

	34	Meded ṭaş bağırlı güzellerden āh Dil-i sahti oldu baña seng-i rāh
L 219a		
Lİ 3a	35	Güneş yüzlüler ḫande şalaydı tāb Teveccühdeyüm çün gül-i āfitāb
AE 2a	36	Kaçan ḡamze-i dil-rübā deprenür Yürekde nişān-ı belā deprenür
	37	Hücüm itdi ḥayret dil-i pür-ḡama Unutdu niçün geldügin ḋaleme
	38	İdüp güm vücūd-ı ḥired-mendini Hemān bezm-i meyde bulur kendini
H 215a	39	Nihāl-i güli görse dil-ber şanur Eger gül şunarlarsa sāğar şanur
E2 133b		
V 282a	40	Şeb oldu ḫarardı gice diseler Göñül kara mey-hānesine gider
	41	Olup cām-ı mey neyyir-i lāmi ^c üm Açıldı benüm bādeden ṭāli ^c üm
	42	Mühürlü dehen gerçi vaqt-i şiyām Derūnum ɬum-ı mey gibi pür-ḥarām
	43	Aya᷑k başmazın mescide lā-cerem Meger anda ḫandīli sāğar şanam
	44	Varursam da ser-mest ü şūrīde-ḥāl Aya᷑k üstüne turmağa yok mecāl
	45	Görüp minberi bu dil-i pür-melāl İder mey-gede nerdübānin ɬayāl

(34 a) ṭaş / taş H, Lİ; bağırlı / yürekli Lİ; (35 a) şalaydı / şaldıysa A; (35 b) gül-i / gül ü Lİ; (36 b) yürekde / yürekden L; (37 a) hücüm itdi ḥayret-i dil / hücüm ḥasret dil-i BV; (37 b) geldügin / geldigin Lİ; (38 b) hemān / hem Lİ; (40 a) gice / hevā E1, E2, H; (40 b) göñül / göñle Lİ; (41 b) benüm bādeden / bādeden benüm Lİ; (42 b) ḥarām / ɬirām Lİ; (43 a) başmazın / başmazım Lİ, ḫandīli / ḫandilli Lİ.

Bv 4a	46	Gelür baña ser-mahfil-āvāzesi Ser-i tākdan muṭrib āgāzesi
	47	Tehī dest ü kef rind ü āzādeyim Virüp naḳd-i dil ṭālib-i bādeyim
	48	Ümīdüm budur kim olup ḋayb-pūş Aña kim ḋayār ise de mey-fürūş
	49	İlāhī kılup şem ^c -i tevfiki yār Zalām-ı ṭabī ^c atdan itdür güzār
R 4b		
A 164b	50	Hevāya uyup nice bir hem-çü gerd Bu deşt-i fenāda olam herze-gerd
	51	Olup reng-i āmāl ile süst-pā Göñül ola güm-kerde rāh-ı hüdā
	52	Der-i tevbeyi tāk-ı ebrū-yı yār Kila beste-dīvār mihrāb-vār
	53	İdüp rūy-ı cānāna dā ³ im nigāh Revā mī idem maşrıkı kible-gāh
	54	Nice bir beni şugl-ı dünyā-yı dūn İde şahş-ı zen-pāre gibi zebūn
E2 134a	55	Direm fikreti cānı rencver ide Cehennem bināsına müzd-ver ide
L 219b, Lİ 3b		
BV 3a	56	İdüp şer ^c i rū-pūş-ı taḥṣīl-i māl Harāmī-şifat kārum ola vebāl
	57	O seccāde bir hüsni tedbīrdür Anuñ riştesi dām-ı tezvīrdür
	58	Dirīgā olup h̄āb-ı ḡaflet-girān Göz açdırmadı fikr-i mekr-i cihān

(47 a) dest ü kef rind ü āzādeyüm / kīse vü rind-i āzādeyüm E1, E2, Lİ, H; (48 a) kim / kim ki AE; olup / ola E2; (48b) aña / eger H, R; ele Lİ ; (49a) yār / nār Lİ; (49b) zalām-ı/ ẓalamı H; (51a) / reng-i / dīk-i V, H, AE, R, E1, E2, BV; (53b) meşrıkı/şarkı L; (55 a) ide / ile Lİ, ide / ider A; (57 b) anuñ / anun Lİ; (57 b) rişte / rīşe E1, E2.

AE 2b, E1 4b	59	Huşūsā ki hep nağd-i vaqt-i °azīz °Aceb nā-mahal şarf olup gitdi tīz
	60	Olup hem-ser itdi dimāgum ḥarāb Buḥār-ı şarāb ü cünün-ı şebāb
	61	Süveydā-yı nūş-ı mey itdi tebāh Kılup dürd-i mey gibi ḡark-ı günāh
H 215b	62	Ḩudāyā °Aṭā°īye eyle °aṭā Dilin āşinā kıl gözin rūşenā
	63	Olup rismān-bāz-ı ḥabl-ı recā Ķadem başdum aña diyüp yā ḥudā
	64	Tutup elde mīzān-ı şer̄i dürüst Ümid ol ki olam bu rāh üzre cüst
V 282b	65	Çekem levh-i cāna ḥaṭṭ-ı müstaķīm Ķalem cedvel olursa dīn-i ķavīm
	66	İdüp şer̄ī reh-ber dil-i pür-ǵama Beni vāşıl it şārīc-i āzama

Nāt-ı Güzīn-i Faḥr-ı Mevcūdāt
°Aleyhi Efḍalü's-Şalavāt

	67	Gel ey ḥāme kıl nağme mānend-i ney Ser-i humm-ı mānīden it cezb-i mey
R 5a	68	N'ola olsañ ey kilk-i şīrīn-nikāt Şeker-rīz-i kām ü dehān-ı divāt
E2 134b	69	Yine naṣm-ı pāk ile ol ter-zebān Yine mülhim-i ǵayba ol tercemān

---

(59 a) nağd-i vaqt-i / vaqt-i nağd-i H; (63 a) rismān-bāz-ı / rismān-tār-ı A; (64 a) tutup / tutup Lī; (65 a) çekem / çeküp Lī; levh-i / levhī L; başlık A'da sadece Nāt-ı Seyyidü'l-Kevneyn; Lī'de Nāt-ı Şerīf biçimindedir. L' de başlık yoktur. Başlıkta fahr-ı / mefhar-i AE; (67 a) nağme / nāle Lī; (71 a) bürc-i / necm-i Lī.

A 165 a	70	Nice naṣm-ı na ^c t-ı Resūl-i güzīn Habīb-i ḥudā Seyyidü'l-Mürselīn
E1 5a	71	Fürüzende ḥūrṣīd-i bürc-i hüdā Şükūhende sultān-ı şāhib-livā
	72	Kad-efrahte vü serv-i bāğ-ı İrem Ruh-efrūhte şem ^c -i bezm-i ḫadem
	73	İmāmū'l-verā şāhibü'l-ḳibleteyn Ebu'l-kāsim ol mefhari'n-neş ³ eteyn
Lİ 4a	74	Odur mürşid-i rāh-ı dīn-i ḫavīm ^c Aşā-dārı olsa ^c aceb mi Kelīm
	75	Anuñ himmetinden alup bir nefes Mesīh oldu her derde feryād-res
L 220a	76	Haḳīkatde ser-ḥalqa-i aşfiyā Velī şūretā ḥātemü'l-enbiyā
	77	Ger olmasa mihmān o faḥr-ı cihān Döşenmezdi şāhrā-yı kevn ü mekān
	78	Anuñ şevķına devr ider cām-ı ^c işķ O ḥātem içündür hemān nām-ı ^c işķ
	79	O şāh oldu ceyş-i vücūda sened Ḳafā-dārı ezel ḫarħacısı ebed
	80	Yed-i ḫudretinde ebedle ezel İki parma᷑k arası deñlü maḥal
AE 3a	81	Odur ya ^c ni ser-çeşme-i ins ü cān Yüzü şuyına oldu feyz-i revān
	82	İdüp müsta ^c id ṭiynet-i ^c ālemī İden luṭfidur ^c ālemi ādemī

(74 b) ^caşādārı / ^caşādār V, H, A, BV, E1, E2; (78 a) anuñ / anun Lİ; (80 a) ebedle / iderse L; (80 b) deñlü / degil L; (82 a) ^cālemi / ādemī Lİ, A, L; (83 a) cihān / cihānı R; (83 a) ^cişķını / ^cişķı Lİ, A; 84. beyit L ve A'da yoktur.

H 216b	83	Mey-i ^c işkini içdi mānend-i Cem Cihān itdi def ^c -i hicāb-ı ^c adem
E2 135a		
E1 5b	84	Kılan midhatında anuñ güft ü gū Dehānin bu meyle ide şüst ü şū
	85	Zuhūr itdi andan nice mu ^c izāt Kelām-ı ḫadīm a ^c żam-ı beyyināt
Bv 3b	86	Nübüvvet kitābını <u>ḥ</u> atm eyledi Kitābı ile ilzām-ı <u>ḥ</u> aşm eyledi
R 5b	87	Olup sāye-bān ebr-i müşgīn ẓīlāl Anı ķıldı Ḥaḳ sāye-perver nīhāl
	88	Felek feyz̄ umup itdi andan hicāb N’ola girse aralarına seḥāb
V 283a	89	Hüdā bürcine oldı rahşende mihr Ki düşmedi zıllı çü mihr-i sipihr
	90	İḥāṭa idüp anı nūr-ı cemāl Görüp resmini alamazdı ẓalāl
	91	Cemāli olup muṣḥaf-ı bī-miṣāl Aña faşl ü āyāt idi <u>ḥ</u> aṭṭ u <u>ḥ</u> āl
A 165 b	92	O zuhrundaki mihr-i behcet-nūmā Meger oldı resm-i <u>ḥ</u> izāne aña
	93	Mehūn eşrefisi meger çıktı sīm Hemān itdi şarrāf-ı ḫadri dü-nīm
	94	Revādur ki her nişf-ı bedr-i tamām Ola ḫaṣr-ı iclāline nīme-cām
Lİ 4b	95	Benāniyla ^c aṭṣāna ķıldı sebīl Kef-i pür- <u>ḥ</u> uṭūtı olup selsebīl

(84 a) anuñ / anun Lİ; (89 b) ki / çü L, A; (90 b) resmini / cismini L, A; (90 b) faşl u / faşl-ı H; 93. beytin ilk misraı L’de yoktur; (93 a) mehūn / mehün Lİ, eşrefisi / eşrefini E2; (95 a) ^caṭṣāne / ^caṭṣānı Lİ.

- 96   Kanup ^casker ol āb-ı dilcū ile
Pür itdi yemi bir içim şu ile
- E1 6a   97   İdüp fethe tebşir o şāh-ı güzīn
Duhūl itdiler Mekkeye mü[’]minīn
- L 220b   98   O şaflardan oldu fütūh āşikār
Sütür-ı fütūhāt-ı Mekkīyye-vār
- E2 135b   99   Livā ile ḥavż ile rūz-ı cezā
Ser-efrāz-ı ^cālem ola çün livā
- 100   İdüp ȝill-ı şukķa anı cilve-gāh
O ḥavż-ı müdevver ola reşk-i māh
- 101   Ne mümkün ki evşafın ide rağam
O ḥavż u livānuñ divāt ü ḳalem
- 102   O sultāna olduķda cāy-ı karār
Hicāb eyleyüp yerlere geçdi gār
- 103   O gār oldu ȝum-ı mey-i ^cışķ-ı pāk
Dil ü dide-veş rūşen ü tāb-nāk
- AE 3b   104   Ḥabībe o dem yār-ı gār-ı şadīk
Cenāb-ı Ebū Bekr o pīr-i ^catīk
- 105   N’ola olmasa birbirinden cüdā
O mihr-i sa^cādet bu şubh-ı şafā
- R 6a   106   Mihin cā-nişīn-i peyemberdür ol
Ser-i etkīyā şeyh-i ekberdür ol
- H 216b   107   Neler itdi mest-i ḡurūra neler
Reh-i şer^cde iħtisāb-ı ^cÖmer
- 108   Olup tīgī miftāh-ı kişver-güşā
O feth eyledi pārisī pārsā

(96 a) ^casker / ^caskeri A; (96 b) içim / kīsm V; içim / ḳalem E2; 98. beyit A’da 99. beyitten sonradır; (99 a) ḥavż ile / ḥaşr ile L; (100 b) reşk-i māh / āşikār L̄ı; (101 b) livānuñ / livānun L̄ı; (102 a) olduķda / oldu çü L̄ı; (104 a) şadīk / şiddīk L̄ı; (104 b) ^catīk / şadīk L; (106 a) mihin / bihīn R, L̄ı.

- 109 İdüp şer^ci tiryāk-ı Fārūķ-vār
Zehrlenmeden geçdi her bāde-hār
- E1 6b 110 Teferrüd idüp cem^ci Kur^{ān} ile
Şeref resmi h̄atm oldu °Oṣmān ile
- 111 Yem-i ḫışkda cān u dili āşinā
İki şem^c ile hānesi rūşenā
- 112 Yedi ḫarb-ı redden mey-i tünd-hū
Bu ḫacletle olsa n’ola sūrh-ı rū
- A 166a 113 Fedā cān u dil ḥažret-i haydere
İmām-ı hüdā sākī-i kevṣere
- E2 136a
V 283b 114 Der-i ḥaybere urdu ḫahr ile dest
Ayırdu nitekim girībān-ı mest
- 115 Der-i dār-ı ḫirfān olup ol ulu
Kime açılıpdur o kutlu kapu
- Lİ 5a 116 Bu yetmez mi ta^crīfe ol serveri
Mü^{eb}bed kīla nesl-i Peygamberi
- 117 İlāhī be-nūr-ı cebīn-i Resūl
Be-āl ü be- evlād-ı pāk-i Betūl
- Bv 4a 118 Nebīnūñ olup rūḥi mūnisleri
Pür-envār-ı ķuds ola meclisleri
- 119 O bezm-i servere semen şaća nūr
Gele ḥūr elinden şarāb-ı ṭuhūr
- L 221a 120 Ṣalāt ü selām ola Ḥaķdan müdām
Ola tā ki lāzım şalāta selām

Şıfat-ı Mi'rāc

- 121 Şebān-geh ki şāhenşeh-i bāhter
Çerāğān ile ķaşrına virdi fer

(112 a) redden / hārūn Lİ; mey-i / bī Lİ; (115 a) olup ol ulu / o zāt-ı nigū H, BV,
V, R, L, AE, E1, E2; (121 a) şebān-geh / zemīne A.

- E1 7a   122   Olup şem^c-i mihre ufk-ı şem'adān
Güm oldu inüp yana yana hemān
- 123   Felek secde-i şükre vardı meger
Başından yuvarlandı iklīl-i zer
- R 6b   124   Düşürdi güneş çāha zer-heykelin
Hilāl itse hāzır n'ola çengelin
- 125   Güneş havzunuñ ābın irdikçe şām
Güm itdi içüp tīre-hāk-i ȝalām
- AE 4a   126   Olup necm-i rahşende-i mānend-i hāl
Felek oldu haşhaşı ^canber-mişāl
- 127   ^cAceb şām-ı ferhunde-i dil-pezīr
Ki mehtāb ile oldu misk ü ^cabīr
- E2 136b   128   Bulup feyz-i envār ile mertebe
O şeb benzedi ^canber-i eşhebe
- H 217a   129   Mu^callā şeb-i Kadrden pāyesi
Şeb-i Kadr anuñ kemterin sāyesi
- 130   Ne şeb şāhid-i mihre müşgīn niğāb
Ki surāh^lardan şalar ṭaşra āb
- 131   Ne şeb vesme-i nev-^carūs-ı hilāl
Ne şeb pençe-i mihre hinnā-mişāl
- 132   Ne şeb çarh^dan ^canber-i bīh^dteye
Bu ḡurbāle belki geçer rīh^dteye
- 133   Meger kıldı sultān her dü-sarāy
O şeb Ümmühānī sarayında cāy
- A 166b   134   Nüzûl itdi Rûhu'l-emīn vakt-i h̄āb
O şāha կılup müjde ile h̄itāb

(122 b) inüp / o nūra L; (124 a) çāha / cāha R, Lī; 125. beyit E1, Lī ve L'den alınmıştır; (125 a) irdikçe / irdikde Lī; (126 a) olup / kim ol L; (126 b) haşhaşı / haşhaş AE, H; (127 b) ^cabīr / ^canber BV, R, E1, E2, L, A; (129 b) anuñ / anun Lī; (133 a) meger / felek L.

- E1 7b   135 Didi Ḥak bu şeb itdi da^cvet seni
Müheyyā ķılup hān-ı luṭfa seni
- Lİ 5b   136 Buyur bin Burāk-ı şabā-sür^cate
Bu şeb żayfsın ḥażret-i İzzete
- 137 Burākı çeküp öñüne Cibrīl
Yañaşdırıcı hıdmet o peyk-i celīl
- V 284a   138 O bir berk-i rahşende endām idi
Ezelden ebed aña bir kām idi
- 139 Atıldıka çarha müşāl-i peleng
Ķalurdi düşüp sāyesi süst ü leng
- L 221b   140 Olup her iki ayağı hāl-gāh
Aña gūy ü gerdān idi mihr ü māh
- 141 Nebī bindi o rahş-ı rahşān-pere
Ya şāhib-ķırān murğ-ı fermān-bere
- 142 °Inān oldı destin öpüp ser-firāz
Bulup cān-ı sermedle °ömr-i dırāz
- E2 137a
R 7a   143 İdüp rûh-ı ķudsī-şifat irtihāl
Hemān irdi ķudse o ferhunde-fāl
- 144 İmām olup ervāha ķıldı namāz
İmāme-şifat cümleden ser-firāz
- 145 O şeh maṭla^c-ı sübhā şaflar sütür
Aña levħa-i zer cebīninde nûr
- 146 Gidüp çarħ-ı mīnā-nümādan yaña
Duħūl itdi mānend-i nûr ü žiyā
- 147 Varup menzil-i māha ol şeh-süvār
Ķamer karşuya geldi āyīne-vār

(136 a) bin / biñ Lİ; (138 b) bir kām idi / yek kām idi E1, L, H, nīk kām idi Lİ;
 (140 a) hāl-gāh / cāy-gāh A, H, R, Lİ; (141 a) o / ol H, Lİ; rahşān-pere/rahşān-bere Lİ; (142 a) öpüp / olup R, L, A; (142 b) cān-ı / cāħ-ı Lİ; (143 b) ferhunde-fāl / ferhunde-hāl L.

- BV 4b, E1 8a 148 Süm-i raḥş ile sikke urdu o şāh
Etekli zere döndi hāleyle māh
- AE 4b 149 İkinci göge itdi çün kim güzer
^Uṭārid ḳudūmünden aldı haber
- 150 Yazup vaşfını virmek için revāc
Şafaqla nūh evrāka itdi ^ilāc
- 151 Kodı ṭārem-i zühreye çünkü pāy
Süleymān Sebā kaşrını itdi cāy
- H 217b 152 Görüp ol şeh-i lā-mekān sāliki
Kul oldı süvüm lüccenüñ māliki
- 153 Başup geçdi eyvān-ı mihri o şāh
Güneş şafhasın ķapladı gerd-i rāh
- 154 ^Aceb raḥṣı var cüst ü reh-vār ü şeng
Ki tebsi içinde döner bī-direng
- A 167a 155 Beşinci sipihre olup esb-rān
Şeref buldı Behrām-ı şāhib-ķirān
- 156 Meger oldı Sultān-ı pencüm-serīr
O şāha silāḥ-dār-ı şemşīr-gīr
- Lİ 6a 157 Şeşüm-i çarlıda Seyyidü'l-Mürselīn
İdüp sa^d-i gerdûne luṭfin mu^in
- E2 137 158 Virüp fażl ile rütbe-i cāhizi
Anı ķıldı ol maḥfilüñ vā^izi
- 159 Yedinci göge sürdi reh-vārını
Zuḥal ferş-i pāy itdi ruhsarını
- 160 Mübārek ķudūmiyla buldı şafā
Aña sa^d-i zengī dinilse revā

(149 a) itdi çün kim / çün kim itdi BV, çün ki itdi R; (152 b) kul / ķum Lİ, süvüm / şu dem L; lüccenüñ / lüccenün Lİ; (158 a) virüp / varup H, cāhizi / hāfiẓi A, Lİ;
(158 b) maḥfilüñ / maḥfilün Lİ.

- E1 8b, L 222a 161   Şevâbit-i sipihrinüñ itdi o şâh
Muraşşa^c serâ-perdesin ferş-i râh
- R 7b   162   Қatâr oldu aña bu hiffet-i âsümân
Ki üstünde var kürsi-i zer-nışân
- V 284b   163   Sürüp ^carş-ı a^clâya raḥşın o dem
Sipihr aṭlasın itdi ferş-i қadem
- 164   Қılup na^clçe resmi yer yer ʐuhûr
Anı başma nağş itdi semm-i sütûr
- 165   Varup Sidreye қaldı peyk-i һudâ
Olup Sidre bir perde-i nûr aña
- 166   İde һ^vâce çün bezm-i һâşa duhûl
Virilmez o şohbetde һuddâma yol
- 167   Ola peyk-i hażret žarûrî cüdâ
Ne sur^catdır ol ^caķırişmez aña
- 168   O dem қıldı Refrefle Haķķa sefer
Uçup gitdi seccâdesiyle meger
- 169   Olup keff-i mīzânda Yûsuf-miṣâl
Şu^cûd itdi ^culve o ferhunde-fâl
- 170   Varup nûr-ı envâra ol şehriyâr
Cüdâ oldu Refref dahı sâye-vâr
- 171   O nûr oldu var ise deryâ-yı jerf
Kim anda kelâm oldu bî-şavt ü һarf
- AE 5a   172   Şu elṭâfi kim қıldı perverdigâr
Olur biñde biri hezârân hezâr
- E2 138a   173   Қalemle bilinmez o feyz-i nevâl
Benâniyla ta^cdâd-ı yâran muhâl

(163 a) rahşı: raḥşın AE, LÎ, A, R; (163 b) aṭlasın / aṭlas V, BV, E1, E2, L, LÎ, H, A; (164 a) yer yer / bir bir H; (164 b) başma / şanma H; (165 b) bir perde-i nûr / perde-i nûr E1, H; (167 b) sur^catdır / һâletdür H, V; (173 b) ta^cdâd-ı yârân muhâl / ta^cdâd-ı emr-i muhâl E1.

- E1 9a   174 Murād üzere Haķdan olup kām-bīn
Nüzûl itdi ol Raḥmete'l-lil'ālemīn
- H 218a   175 Kılup nûr-ı dîde gibi қaṭ^c-ı râh
Yine perdesin eyledi cilve-gâh
- A 167b   176 Maķāmına geldükde ol āfitâb
Ne sirdur bu kim germ idi cāme-ḥ̄āb
- 177 Der-i luṭf-ı ḥalka güşâd eyledi
Hedâyâyi raḥmetle şâd eyledi
- 178 İdüp feyz ile dilleri ḥumm-ı mâl
Şığışmadı kendüye her ehl-i ḥâl
- BV 5a   179 Çün āgāz-ı feyz eyledi ol seħāb
O dem կıldı her teşne ẓarfin pür-āb
- 180 İnüp minber-i āsümândan hemân
Şalât ü şalâ կıldı fâhr-i cihân
- R 8a   181 Aña dinse mi^crâc-ı mü³min ne var
Yeter şâhidi minber ile menâr
- L 222b   182 Hudâyâ baňa eyle luṭfuň mu^cin
K'olam pey-rev-i reh-nümâ-yı yakın
- 183 Dirîg eyleme mûrdan ḥirmeni
O pesmândeden ḥuše-çîn it beni
- 184 İdüp kaşr-ı câhum menîcü'l-cihât
Beni կıl gedâ-yı şeff^cu'l-^cuṣât

Şenâ-ḥâni-i Hażret-i Pâdişâh-ı İslâm

- 185 Gel ey kilk-i şûh-ı bedîc^cu'l-beyân
Biraz ol bu meclisde Şehnâme-ḥâñ

---

178. beyit E2'de yoktur; (179 b) pür-āb / bir āb V, LÎ, L, BV, AE; (180 b) şalât ü / şalâta H; (182 a) eyle luṭfuň /luṭfuň eyle BV, H, R; (184 a) cihât / ḥayât H, E1, LÎ; başlık L'de yoktur, LÎ'de Medh-i Pâdişâh-ı İslâm biçimindedir, başlıkta Şenâ-ḥâni-i / Şenâ-ḥâni E1, E2.

- E1 9b   186 Ki çün eyledüñ ḥamđ ü na^ctı edā
Mühimm oldı şāh-ı cihāna du^cā
- V 285a   187 Huşuşā ki şāh-ı maǵāzī-şī^cār
Ebū'l-feth-i sānī şeh-i Cem-tebār
- E2 138b   188 Şükûhende māh-ı kevākib sipāh
Peder-be-peder şāh-ı şāhib-külāh
- 189 Dür-i şāh-vār-ı hümāyun-şadef
Ferīdūn-nejād ü Sikender-şeref
- 190 Ser-efrāz-ı devlet sezā-vār-ı taht
Süleymān-ı eyvān-ı ikbāl-i baht
- 191 Şehen-şāh-ı °Oṣmān-ı şāhib-ķırān
Hidīv-i zamān fahr-ı °Oṣmāniyān
- 192 O şeh kim kefinde kemān ile tīǵ
Olur cūy-ı gül-hīz ü bārende mīǵ
- 193 Münāsib görülmez anuñ şānına
Konulsa eger kim ser-i hānına
- Lİ 6b
- AE 5b   194 Sīmāt-ı zer-endūde-i keh-keşān
Muṭallā ṭabağ sofra-i āsūmān
- 195 Nūcūm-ı felek hākinüñ rīzesi
Güneş ķaşrnuñ kemter āvīzesi
- A 168a   196 Aña girde bāliş olurdı ḫamer
Konulsa per ü bāl-i bāz-ı seher
- H 218b   197 Çemen ferş-i zībā-yı gül-rīzidür
Anuñ ǵonca naķş-ı dil-āvīzidür
- 198 Şehān-ı cihānuñ ḫarācın alur
°Inād idenüñ taht u tācın alur

(190 a) ibkāl-i taht / ibkāl ü baht Lİ, bu beyit L'de yoktur; (193 a) görülmez / görünmez H, anuñ / anun Lİ; (195 a) hākinüñ / hākinün Lİ; (195 b) ķaşrnuñ / ķaşrinun Lİ; (196 b) bāz-ı / bār-ı Lİ; (197 b) anuñ / anun Lİ; (198 a) cihānuñ / cihānun Lİ; (198 b) idenüñ / idenün Lİ.

- R 8b, E1 10a 199 Zihī pādişāh-ı memālik-sitān
Kavī baht u pür-dil cihān-pehlevān
- 200 Maḥal aña her vech ile lā-cerem
Gerek şandalıdür gerek taht-ı Cem
- 201 İder vaşfinı minber üzre ḥaṭīb
N’ola arkasın oħħasa her edīb
- 202 Odur fārisü'l-ḥayl-i ḥüsni edā
N’ola fārisī muħliṣ olsa aña
- L 223a
- E2 139a 203 Silāh-dārı ṭab^c-ı güher-bārıdur
Kalem-dānı anuñ ^calem-dārıdur
- 204 Görüp dürr-i nażmin mişāl-i şadef
Ta^caccüble dīvān urur kef-be-kef
- 205 Göñüllü yazup şalsa mānend-i pars
Görünmez kaçar nerre-şīrān-ı fars
- 206 Kaçan şarşar-ı ƙahṛı olsa vezān
Tüyi ürperür ƙük-i haşmuñ hemāñ
- 207 Zihī kār-fermā-yı mu^cciz- nesak
Ser-engüst-i rūmhı ider māhı şakķ
- 208 Güneş şanma kim nīzesi her seher
Bu sakf-ı sipihrüñ kepengin açar
- Bv 5b 209 Olup ḡarbdan mihr-i tīğī ^cayān
Kiyāmet ƙopar şark ilinden hemān
- 210 Eger ḡarba şalsayıdı mānend-i berk
O dem eyler Akşā-yı mağribde şark
- 211 İşāret kılup tīri engüst ile
Yılkar haşmı gürzi birer müşt ile

(203 b) anuñ / anun Lİ; 205. beyit Lİ’de yoktur; (206 a) olsa / olur BV; (206 b) ƙük-ı haşmuñ / haşm-ı ƙukun Lİ; (208 b) sipihrüñ / sipihrün Lİ; (209 a) mihr-i tīğī /tīğ-ı mihri A, H; (209 b) ilinden / ilinde H, Lİ; (210 b) eyler / yine AE.

- V 285b   212 Eger gûy-ı mihre ura şavlecân
E1 10b   Anuñ cây-gâhı ola Farkadân
- 213 Virüp anlara farṭ-ı bezli keder
                    Taǵitdı hemān kendüyi sīm ü zer
- 214 Zeri eyledi dâg-ı miḥnet ü sitem
                    Anuñ penbe-i dâǵidur kûrş-ı sīm
- 215 Anuñ muşhaf-ı medhine tıfl-ı dil
                    Şürû^c itse h̄atmi müyesser degil
- Lİ 7a   216 Eger kılsa taǵrır içün imtihān
                    Kalem gibi efsürde ola benān
- AE 6a   217 Devādur ki andan dili kef kıla
                    Ki bir կat^c ile h̄atm-i muşhaf kıla
- A 168b, R 9a 218 Şalup nesl-i ^cOşmānîye zīb ü fer
                    Şeref virdi ol rişteye bu güher
- E2 139b   219 Şu demler ki han Aḥmed-i nev-cevān
                    Koyup tahtını itdi ^cazm-i cinān
- H 219a   220 Tutup mātemin cümle fermān-beri
                    Dögündi melā^ıik yolundi peri
- 221 Ğazāsına ^cālem idüp iştigāl
                    Dile gelmedi hiç ne mülk ü ne māl
- 222 Peder h̄asretinden o şāh-ı güzīn
                    Mesl̄hā-şifat oldı ^cuzlet-nişīn
- 223 Velī turduğunca çü genc-i nihān
                    Harāba varur görüdüm cümle cihān

(212 b) anuñ / anun Lİ, cây-gâhı / hāl-gâhı E1, E2, ola / olur Lİ; (213 a) keder /
güzer A, H, L; (213 b) taǵitdı / daǵitdı Lİ, kendüyi / kendüy V; (214 b) anuñ /
anun Lİ; (215 b) anuñ / anun Lİ; (217 a) devādur / revādur AE; 217. beyit E2'de
yoktur; (218 b) bu / bir L, Lİ; 219 ve 220. beyitler L'de yoktur; (220 a) tutup /
tutup Lİ; (223 a) turduğunca / durduğunca Lİ.

- 224 Belendi ser ü sîne-i taht u tâc
İder hîlye-i ^cadl ile ibtihâc
- E1 11a 225 Alup mûlk-i mûr-veşin itdi cûlûs
Cihân itdi bi^cat-künân dest-bûs
- 226 İrüp çarha gülbang-ı nây-ı sürûr
Bu mâtem-gede oldı eyvân-ı sûr
- 227 Çeküp tuhfe şehen-şehe her taraf
Gelüp dest-pûs ile buldı şeref
- L 223b 228 ^cAdaletle şaldı girân-tâ-girân
Basît-i zemîne bisât-ı emân
- 229 Tezerve olup perde-bâl-i ^cuğâb
Gazâl oldu hem-hâbe-i şîr-i gâb
- 230 Per-i bâz olup bâd-bîz-i hamâm
İder sebzede dest-bâzı müdâm
- 231 İdüp hîfz-ı ^cadli cihâna eşer
Güneş gezdirür başda tebsiyle zer
- 232 İder bir başıyla sefer şarkdan
Geçer bî-keder nice deş ü dimen
- 233 Nûcûmuñ biri aña nâtır degil
Velî kimse bakmağa kâdir degil
- E2 140a 234 Zihî vakıt-i ^ciyş-ı dem-i câvidân
Ki oldı ^calâ-rağm-ı devr-i zamân
- 235 Rivâk-ı felek bezm-gâh-ı sürûr
Bisât-ı zemîn hâb-gâh-ı huzûr
- 236 Kanı sâkiyâ câm-ı feryâd-res
Emân vir gâm-ı dehrden bir nefes

---

225. beyit L'de yoktur, (226 b) eyvân-ı sûr / cây-ı sürûr LÎ, eyvân-ı sürûr L; (227 a) çeküp /gelüp H; şehenşeh-i / şâhenşeh-i H, LÎ; (228 b) emân / zamân R, L, A; (229 b) şîr-i gâb / şîr ü gâb LÎ; (233 a) nâtır / nâzır H, AE, BV, E1, E2, R, LÎ; ^ciyş-ı / ^ciyş u LÎ.

- R 9b   237 Bu şevk ile şun baña raṭl-ı girān
 V 286a   Fütûḥāt-ı şāhiyi diñle hemān
 Lİ 7b
 E1 11b   238 Muğannī el ur naḳṣ-ı nev-besteye
                   Anuňla ḥilāc it dil-ḥasteye

 239 İdüp ḍarb uşûl ile dil keş-nevā
                   Ney-i kilki ile nefîr-i vegā

‘Azīmet-i Pādiṣāh-ı İslām Be-ġażā-yı Leh-i Dil-siyeh

- AE 6b   240 Seher kim şehen-şāh-ı encüm-sipāh
 Bv 6a   Binüp râḥsına giydi zerrin külâh

 A 169a   241 Alup dûşına Gāveyānī siper
                   Kuşandı miyāna Keyānī kemer

 242 Ḥurūşunda Rûmī sipeh çavk çavk
                   Çep ü râst pîş ü pes ü taḥt u fevk

 H 219b   243 Dem-i şubh u eyyām-ı faşl-ı bahār
                   Zemīn sebz ü hurrem zamān tâb-dâr

 244 Zemīn feyz-ber-feyz hüsn ü bahā
                   Zamān nûr-ber-nûr şîdk u şafâ

 245 İdüp ḡasker-i hüsrev-i nev-bahār
                   Yelān-ı şeh-i Behmen itdi firār

 246 Karaltılar aşmişdı ebr-i şitā
                   Güzel sürdi gülşenden anı sabā

 247 Güler yüzle hürşid olup dil-sitān
                   Dil-i cûy-ı yaḥ-bestə akḍı hemān

 E2 140b   248 Silüp berfi itdi nevāziş bahār
                   Açıldı dil-i ḡonca gitdi ḡubār

(238 b) ḥasteye / hasteye V; Başlık AE, V ve BV'de yoktur; (241 a) dûşına / destine A; (242 b) çep ü / çep-i V; (246 b) anı / ābı Lİ; (247 a) güler / güzel Lİ; (248 a) berfi / bezmi A.

L 224a	249	Çıkardı yeşil cāmesin çün şabā Güli açdı el-ḥaḳ bu gül-gūn ḥabā
E1 12a	250	Çemen-zārı ḋad-i bahār itdi şād Nitekim şehen-ṣāḥ-ı Kisrā-nihād
	251	Yem-i ahżar-ı sebze-zār itdi cūş Mişāl-i sipāhān-ı rûyīne-pūş
	252	Çıkup lāleler tūğ-ı şāhī gibi Kızıl bayraç açdı sipāhī gibi
	253	Ḥurûş itdi yine bedenlerde ḫan Mişāl-i nihāl-i gül ü ergāvān
	254	Şehen-ṣāḥ idüp ḋazm-i geşt ü güzār O şāh-bāza düştü hevā-yı şikār
	255	Bu eṣnāda deryādan irdi ḫaber Ki emvāc-ı şer kıldır zīr ü zeber
R 10a	256	Ḵazaḳ itdi sāḥillere çok sit̄iz Leh-i dil-siyehde velī fitne-ḥīz
	257	İrişdirdi Boğdāna dahı şarar Yine girdi birbirine baḥr u ber
Lİ 8a	258	Şalup nehbi Baḥr-ı siyāha nehīb Deñiz baḥr-ı zulmet-veş oldı mehīb
	259	Olup tīre çün vādī-i ejdehā Yüzünden anuñ zehr aḳar dā'imā
	260	Cebīnde ḫin ü dürülmüş yüzü Haṭābun bu ḡamdan ḫararmış gözü
	261	Tuyunca bu ahvāli şāhib-kırān Ḥurûş itdi deryā-yı ḡayret hemān
A 169b	262	Didi cem ^c idüp cümle erkānını
V 286b		Güher-bār idüp la ^c l-i ḫandānını

(249 b) el-ḥaḳ / ancak A; (251 a) sebze-zār / sebz-zār A; (254 a) güzār AE; (256 b) Leh / Lih V; (258 a) nehbi / ya^cni A.

- AE 7a, 263   Ne bī- ēär olur ol mezellet-zede
 E1 12b, E2 141a   Dögündükçe iğmāž-ı ēayn itmede
- 264   Nice ḫarb-ı kūpāl yer odıl pelīd
               Müdām itmede nār-ı kīnin bedīd
- H 220a   265   Yine eylemez keşmekeşden ferāg
               Yeñildikçe itmez güreşden ferāg
- 266   Olur gülşen-i mülke çün ḥār-hīz
               Kökin kesmek ister anuñ tīg-ı tīz
- 267   O dem ēazm idüp ḫahr-ı aēdāya şāh
               Şudûr itdi fermān-ı cem-ı sipāh
- 268   Dikildi güneş gibi meydāna tūg
               Degil rişe şaldı cihāna fürûg
- 269   ᜒKurup ḫaymeler ēasker-i bī-kerān
               Fitən oldı ber-pā cihān-der-cihān
- L 224b   270   Hevā-yı ȝaferle yine mevc-sān
               Yeşil çerge şıṣdi ȝabardı hemān
- Bv 6b   271   Ya şandūka-i ȝabır-i Mollā-miṣāl
               Dem-i nāy-ı rûyīn ile buldı hāl
- 272   İrüp çarha āvāzı rûyīne-nāy
               Bu heft-üştür-i meste oldı derāy
- 273   Olup mužtarib bu revende ȝatār
               Şühüp şanma nāgeh kırıldı mehār
- 274   İrişdi semāvāta efġān-ı kūs
               Felek oldı pür-nāle kazġān-ı kūs
- R 10b   275   Semend-i saēādet olup zīr-rān
               Süvār oldı devletle şāh-ı cihān
- E1 13a   276   Dilāver semend-i semendūn-miṣāl
               Süheyıl ile lerzende dešt-i cidāl

(264 b) nār-ı / mār-ı BV; 265. beyit E2'de yoktur; (267 a) ḫahr-ı mühr-i BV; 267.
 beyit AE'de yoktur. (272 a) ya / bu H, āvāzı /āvāz-ı BV, H, L, Lİ, AE.

- 277 O zencir ile nerre şir-i vegā
Çekinür göge ya mehīb ejdehā
- 278 Demirkir olup kūh-ı āhen gibi
Teni pul pul olmuşdu evren gibi
- Lİ 8b 279 Yere muşt urunca dem-i dār u gīr
İder seng-i hārāyı hurd ü hamīr
- E2 141b 280 Olup zīn-i zerrīni taht-ı revān
Rikābı iki yañadan nerdübān
- 281 Yemīninde ehl-i yemīn oldu yār
Solağ olsa aña ‘aceb mi yesār
- 282 Binüp kūh-veş raḥṣa merd-i ḳitāl
Kiyāmet kopup oldu seyr-i cibāl
- A 170a 283 Қavī pençe şīrān-ı merdāne merd
Cedel-pīše yekeffün-i kār-ı bezd
- 284 Dilīrān-ı berhem-zen-i şark u ḡarb
Harīfān-ı hengāme-i darb u ḥarb
- 285 Zirih-pūş-ı bebr-i pelengī-şīcār
Ciger-der hezebrān-ı āhū-süvār
- AE 7b 286 Bu hāletle ol bāhr-ı cūşān-ı kīn
Yayıldı fezāya yesār ü yemīn
- V 287a 287 Geçüp Balkanı şāh-ı Ḥaydar-meşāf
O şāhib-kırān eyledi seyr-i kāf
- H 220b 288 Sühan kūteh ol hüsrev-i ser-firāz
İdüp ḳat^c-ı şāhrā-yı dūr u dīrāz
- E1 13b 289 Tuna cistrine irdi devletle rāh
O pil ṭāk-ı gerdūn idi Şāh māh
- 290 Revān olup enhār-ı cem^c-i keşīr
O şāhrāyı itdi mişāl-i ḡadīr

(278 a) demirkir olup / demire ḡark olup L; 289. beytin ilk misraı E2'de söyledir:
ḥaṭ-ı üstüvā cisr ü encüm-sipāh.

- L 225a   291   Kurup ḥaymeler ^cizz ü iclāl ile
Göründi leb-i ābda āb ile
- 292   O menzilde geldi ķazakdan ḥaber
Ki bozmuş anı cünd-i āyin-zafer
- 293   Қapudān-ı a^cżam hūcūm eylemiş
Şeyātīne sevk-i rūcūm eylemiş
- R 11 a   294   O deryā-dilüñ Hıżr imiş reh-beri
Velī fūlki ġayb ü kederden berī
- E2 142a   295   Serīr-i Süleymān o fūlk-i revān
Çeken dīvlerdür esārā hemān
- 296   Müzehheb nişīmen-gehi taht-ı Cem
Direfş-i Keyānī o zerrīn-^calem
- 297   Muḥarrik olup aña gird-āb ü mevc
Olur pāy-kūp ü cehende bā-vec
- 298   ^cAdūnuñ donanmasın itmiş şikār
Donanma velīkin melāmet-şī^cär
- 299   Dümenle olup şayka kejdüm-mişāl
Hūcūm eylemiş katle ehl-i kıtal
- Lİ 9a   300   Veğā sūrına oldı baḥrī fişek
Atıldıka deryāda tūb u tüfek
- 301   Sütūn üzre güvlek olup lāne-vār
Tüfenk mühresi eyledi beyża-dār
- BV 7a   302   Olup şāhid-i nuşretüñ ṭālibi
Hemān çatdılار taş gemisi gibi
- E1 14a   303   Çeküp tīg-ı mihr-incipasın hemān
Koyuldı aña her cilāsın hemān

(291 a) ^cizz ü / ferr ü A, E1, E2, L, Lİ, H; (296 a) müzehheb / müzeyyen A; AE, BV, E1, Lİ ve E2'de 300. beytin misraının yerleri değişik; (300 b) tüfek / tüfenk Lİ, V, H.

- A 170b   304   Oluп yemde Bektâsiyân şîr-gîr
Çıkardı şudan keçesin her dilîr
- 305   Kadeh itdi her zevraki hûn-ı nâb
Bûrîde-ser ol meyde yer yer habâb
- 306   Hayâtından el yudu her ehl-i şer
Ecel teknesiyimiş o zevraş meger
- 307   Alup şaykayı takdılar rîsmân
Kadırğalar oldu cenibet-keşân
- 308   ‘Amelden kalup ya’ni dendân-ı tîg
Neverdîde oldu simât-ı dirîg
- AE 8a   309   Esîr eyleyüp tâzesin hep levend
O pes-mândeden oldılar zelle-bend
- E2 142b   310   Kanı sâkiyâ zevrak-ı pür-şarâb
Ganîmet bilüp fırsatı kıl şitâb
- H 221a   311   Girüp çarhaya bâde-i ergavân
Yine şîşenüñ halkın it hûn-çegân
- L 225b
- V 287b   312   Muğannî getür nây-i cân-sûzuñı
O kündîl-i tîr-i ciger-dûzuñı
- R 11b   313   Beni mest-i şevk itdi gamzeñ senüñ
Olur cengden bahşı dîvânenüñ

Şıfat-ı Ceng-i Tâbûr ü ‘Avdet-i Şâh Manşûr

- E1 14b   314   Şaf-ârâ-yı ceyş-i niżâmî niżâm
Bu resme ider bunda fetîh-i kelâm
- 315   Ki çün itdi deryâda ol fetîh-i gûş
Dil-i şâh-ı deryâ-şıfat itdi cûş

(304 a) yemde / cümle Lî; (305 b) keçesin / kefcesin Lî; (313 a) mest-i şevk / şevk-ı mest BV; (313 b) dîvânenüñ / mestânenüñ E2; Başlık L’de yoktur, Lî’de şıfat-ı Ceng-i kazaş biçimindedir; (314 a) şaf-ârâ-yı / şıfat-ârâ-yı V.

- 316 Kederden ḥalāṣ oldı baḥr-ı siyāḥ
Gidüp ẓulmet açıldı her yaña rāḥ
- 317 Tedārik kılup Şāh-ı kişver-güṣā
Silindi ol āyīne-i bed-nūmā
- 318 Ṭutup fāl anı Şāh-ı ferhunde-fāl
Hemān itdi şevk ile ḋazm-i Ḳīṭāl
- 319 Hevāya çı́kup gerd-i ḥayl-i revān
Pür oldı ḡubāriyla bu ḥāk-dān
- 320 Olup gerd-dih-i sa᷇f-ı meydān-ı kīn
Meger oldı ferkānī-i ḋanberīn
- Lİ 9b 321 Baḥr u berde āheng idüp her dilīr
Döküldi naḳāre çalındı nefīr
- 322 Ḇurunbüş-künān nāy-ı Rûyīnten
Mehābetde mānende-i darb-ı zen
- 323 Ḥum-ı kūsunuñ gürleyüp sīnesi
Remān oldı a᷇dā-yı pür-kīnesi
- 324 Ḥum-ı kūs-ı pīl üzre itdi figān
Yaḥud gürledi ra᷇ddan āsumān
- 325 Ne pīl ol ki kūh-ı ḋibret-nūmā
Olur mün᷇akis dā’im andan şadā
- E2 143a 326 Dehānındaki nāy-ı neb-tīzdür
Çeh-i Rüstəm ü sīh-i ser-tīzdür
- A 171a 327 Sipihre çı́kup şukkahā-yı bülend
O rāḥşa güneş zeyn ü bu şukka-bend
- 328 Ḩaf-ı nīze-keş çengelistān-ı kūh
Gürūha gürūh ü şukūhā şukūh

(318 b) hemān itdi şevk ile / hemān şevk ile kıldır Lİ; 319. beyit A, Lİ ve H'de yoktur; 320. beyit E2, H, Lİ ve A'da yoktur; 320. beytin ikinci misrai V'de yoktur; (321 a) baḥr u berde / zed ü bürde E1, L, AE, Lİ.

E1 15a	329	Revān oldı Rûyin-tenān fevc fevc Biri biri ardından mānend-i mevc
	330	Zer üsküflü keçeyle Bektaşiyān Nemedden idüp mihre āyīne-dān
R 12a, AE 8b	331	Žafer-nāmedür ruhları şafhası Zer-üsküf anuñ oldı ser-levhası
BV 7b	332	Anuñ kemteri eylemez ibtihāc Keçebaş hānından alsayıdı tāc
	333	Olup bayraq-ı surh ü zerd āşikār ‘Alevlendi gûyā ki bir mīše-zār
L 226a	334	Yeşil bayraq ile ney-i nīzeler Yeşil berg ile ney-şekerdür meger
H 221b	335	İdüp ak bayraq sipihre güzār Meger kāğıd uçurdu her nīze-dār
V 288a	336	Kimisi mülemma ^c beyāz ile āl Güşād oldı pervāz-ı lâle-miṣāl
	337	Güzār itdi kol kol sipāh-ı güzin Müsellaḥ müretteb yesār ü yemīn
	338	Turup ḳalbde Şāh-ı deryā yesār İki yañada oldı anlar hîşār
	339	Vezīrān-ı Cem-ḳadr ü Āşaf-maḳām Emīrān-ı şāhib-livā-yı be-nām
	340	Çeküp müstaḳıl ‘asker-i pür-silāḥ Dil-i çarḥda oynadı çak rimāḥ
E2 143b	341	Hilālüñ ḳapup ḥalḳasın nīzeler Der-i ḳal ^c a-i heftümi nīzeler

(329 a) rūyin-tenān / rūyin-nihān BV, V; (329 b) mevc / bevc BV; (332 b) keçebaş hānından / gece baş ü cānından A, AE, E1, E2, BV, V; 334. beytin ilk misraı L'de yoktur. (336 b) pervāz-ı / pervāzı BV, H, A, L.

- Lİ 10a 342 Açup şükâdan her taraf bād-bān
Cünûd-ı ژafer geldi çatdı hemān
- E1 15b 343 Anuñ çenber olmağıla yelkeni
Devürdi başup nice fūlk-i teni
- 344 Hey-ā-hûy-ı ḋasker çıkışup göklere
Düseyazdı çak ser-i tā'ir yere
- 345 Başup nice yerler o deryā-yı kīn
Yudı yaykadı hep yesār u yemīn
- 346 Siperle per ü miğfer ü tīg-ı tīz
Habāb ü kef ü mevc ü gird-āb-ḥīz
- 347 Dih ü şehre āteş şalup ser-be-ser
Fişek çādırı oldu ol ḥaneler
- A 171b 348 Sipihre çıkışup şu^cle-i ser-keşī
Kebûd aṭlasın eyledi āteşī
- 349 Tuyup ḋazm-i Şāhenşeh-i Bān-ı Leh
Żarûrī hemān itdi cem^c-i sipeh
- R 12b 350 İdüp ḋahd o girān-ı peymān-şiken
Güzār itdiler zīr-i şimşīrden
- 351 Bu iķdām ile itdiler çün hūcūm
Kılıcdn geçürse n'ola Şāh-ı Rūm
- 352 Tabur ķurdı ḥandaķ kesüp her yaña
Ola tā ki muhkem esās-ı veğā
- 353 Yarup baħr-ı ḡarbā-yı ḥark itdiler
O fir^cavnı ceyş ile ḡarķ itdiler
- 354 Pil-i ḫarħa muħtāc olup āfitāb
Güzār itse pür-tāb iderdi şihāb

(343 a) anuñ / anun Lİ; (344 b) ser-i tā'ir / nesr-i vāķī^c E1, E2, H, L, Lİ, V; (248 b) aṭlasın / aṭlas A, eyledi / eyledi çün A; 350. beyit V'de yoktur; (351a) ibkāl / iķdām R; (353 a) ḡarbā-yı / ḡabrbān-ı Lİ; (354 b) şihāb / ḥabāb AE.

AE 9a, L 226b355		Pes-i handağ oldu mahall-i karar Anı her taraf itdi 'asker hisar
E2 144a	356	Görünseydi anda benan-ı hilal Yağardı tüfenk aña encüm-mışal
E1 16a	356	Muğabil olunca Şeh-i din-penah Koyuldı olup pey-rev-i gerdi rāh
H 222b	357	Şaf-ı ceyşini kıldı bārende-mīg Şeb-ā-şab-ı nāvek çek-ā-çāk-ı tīg
	358	Zihī şaff-ı merşūş-ı pür-intibāh Şikesti yok illā ki tarf-ı külāh
	359	Olup hayl-i āhen-dilān der-kemīn Çü şimşir ü hançer yesār ü yemīn
	360	Helāk-ı adūda urup dest ü pā Dönüp kondı her şah-bāz -ı vegā
V 288b	361	Muhiṭ olup o genc-i baht-ı sipāh Tolanmışdı çün ejder-i kīne-hāh
Lİ 10b	362	Miyānında çetr-i şeh-i nām-ver Çözer kubbe vü çenber-rān siper
BV 8a	363	Bu vech üzre her rûz olup dār ü gīr Tağıtdı o zāgānı şeh-bāz-ı tīr
	364	Olurdu gelen şaff-ı haşm-ı ḡayūr Şikeste ḥuṭūṭ-ı perīşān sütūr
	365	İdüp saçma findık ḡirīv ü ḡareng Küvāre-mışal işledi her tūfeng
	366	Dem-ālûde tīr idi yāhū kīş O zenbûr-ı sūr̄ı oldu peykānı nīş

(362 b) çenber-rān / ḥayz-rān-ı V, A, H, E1, E2, BV, L, ḥayz-rānı AE; (363 a) dār
ü / dār V; (364 a) ḡayūr / ḡakūr Lİ; (365 a) saçma/ saçma Lİ; ḡarenk / ḡarek Lİ;
(365 b) tüfenk / tüfek Lİ; (366a) idi / itdi BV, Lİ; (366a) yāhū / yāhūy Lİ.

- R 13a   367   **Kazā** ḫavsi oldı gürûha zebān
Gürûha gürûh uçdı murğān-ı cān
- A 172a   368   Düşüp ḥāke mürd oldı ḥaşmı hemān
Gözin oydi minkār-ı zāğ-ı kemān
- E1 16b   369   İrişdi sipihre şeb-ā-şāb-ı tīr
Hadeng itdi būs-ı dehān-ı dilīr
- E2 144b   370   İdüp tīr ü bārān o ebr-i sitem
‘Adū çeşmini aldı ḥāb-ı ‘adem
- 371   Revān itdi ḫan çeşmesin her ḥadeng
Düşüp döndi ḥak içre künge tūfeng
- 372   Dönüp miḥber-i surḥa miḡfer hemān
Anuñ līkası perçem-i ḥūn-feşān
- 373   Kalem vaż‘ idüp aña nāy-ı ḥadeng
Nuḳāt oldı aña her ḫatre-i lāle-reng
- 374   Guzāt eyledi tīr-keş-i perr ü bāl
‘Azāba müvekkil melāyik-miṣāl
- L 227a   375   Kaparlardı şalup kemend ejderīn
O şahṛādaki ādem ejderlerin
- 376   Hüner gösterüp ‘arşada tīrlər
Hemān aşılı ḫaldı şemşirler
- AE 9b   377   Alup nīze destine merd-i veğā
Sinān oldı tinnīn-ı merdüm-rübā
- 378   Görüp sūzen-i nīze yalmānını
Güm itdi ‘adū rişte-i cānını

(367b) gürûha / gürûh Lī; (368 a) ḥaşmı hemān / ḥaşm-ı cān A, ḥaşm-ı ḥūbān V,
ḥaşm-ı cenān L, H, AE; E1, E2; (370 b) çeşmini / çeşmin E2; (372 a) maḥber-i
/maḥbere-i H; (372 b) perçem-i / çenber-i BV; (373 b) nuḳāt / nokṭā V; (374 a) tīr-
keş / terkesi V; (377 a) alup / olup L, destine / destine her A; (377 b) anda /
tende AE, tinnīn-ı merdüm-rübā / anda hemān ejdehā Lī, V, AE, A, E1, E2.

- 379 Urup haşma gürz-i girān merd-i ceng
Külâhin anuñ başına itdi teng
- H 222b 380 İrüp tīg-ı mānende-i mevc-i Nīl
Anuñ oldu mikyāsı miğferde mīl
- 381 Ser-i haşmı şemşir-i Hindī zūlāl
Dü-nīm eyledi hindüvāne mişāl
- E1 17a 382 Bu resme hūcūm idicek şehriyār
Nümāyān olup haşma pāyān-ı kār
- Lİ 11a 383 Bunı bildi ol cünd-i ehl-i ḫalāl
Ki ikbāle karşılık konulmak muḥāl
- 384 Ne ışşı belā gelse tedbīrden
Kažā tīridür ķavs-i taķdīrden
- E2 145a 385 Żarūrī idüp iltizām-ı ḥarāc
Bu şulha fedā eyledi taht u tāc
- V 289a 386 Şikārin alup şāh-bāz-ı cihān
Hemān eyledi niyyet-i aşiyān
- R 13b 387 Gelüp yirine ḋasker-i bī-kerān
O bahr eyledi cezr ü meddin ḋayān
- 388 Kanı sākiyā cām-ı fīrūze-reng
Bedel ola tā şulha ḡavġā-yı ceng
- A 172b 389 Dimāğı kılup kibr ü kinden berī
Añup şulħ-ı şāhi yürüt sāgarı
- 390 Muġannī getür nāyi şehnāz Ḳıl
Bize ceng-i ḥarbi münāsib degil
- 391 Bu günden virüp ḋiyış u nūşa ḫarār
Gider rezmi bezm ile leył ü nehār

(380 b) mīl / Nīl V; 384. beyit Lİ'de yoktur; (385 b) eyledi / itdi V, R, E1, L, Lİ, A; (385 b) iltizām-ı / mā-iltizām V.

Bā‘ış-i Taḥrīk-i Hāme vü Sebeb-i Nazm-ı Sākī-nāme

	392	Meger bir dem irişdi vak t -i ferāğ Ne seyr-i çemen ne temāşā-yı bāğ
BV 8b	393	Şadef-veş olup bah r -ı ġamda mek in Dehen beste idi ceb in čin čin
E1 17b	394	Olup perde-keş ‘ankebût-ı ferāğ Dükān-ı dil öñüne çekmişdi ağ
L 227b	395	Degil mûy-ı ebrû zamān-ı sükût Ki dām eylemiş ṭākda ‘ankebût
	396	‘Amelden kılup ya ^c ni tab ^c -ı edeb Dil olmuşdı mānend-i tīg-ı huṭeb
	397	Yürek zahm-ı guşayla hūn-bār idi Cebinümde āşār-ı ġam-vār idi
	398	Bu ġam nüşhasın bildi her hürde-bīn Aña fihris olmuşdı čin-i ceb in
E2 145b		
AE 10a	399	Hum-ı dil ki pür-dürr-i meknûn idi Ğubār-ı ġumûm içre medfûn idi
	400	Irüp nāgehān bir nesîm-i şafā Ruħ-ı şevķden oldu bürkə ^c -rübā
	401	Didi müjde kim irdi eyyām-ı feyz Leb-ā-leb görüldi yine cām-ı feyz
H 223a	402	Ne turursun ey bah r -ı nādīde cūş Yeter kıl sükûnı ġama rūy-ı pūş
Lİ 11b	403	Biḥam̄dillah elṭāf-ı Rabb-i Mecīd Dilüñ ķufl-ı ma ^c nāya ķıldı kilid

---

Başlık L’de yoktur, Lİ’de Sebeb-i Te^llīf-i Kitāb biçimindedir; (397 a) hūn-ı / çün A, zahm-ı guşayla / hūn-ı ġafletle V, BV, E1, A, H; (399 a) dil ki / dil V, R, E1, L, A, AE, pür / bir BV; (401 b) görüldi / göründi E2, A.

- 404 Göñül bahrı bir dürr-i fâhir ola
Sözüñ āb-ı rûy-ı cevâhir ola
- R 14a 405 Ne söz ola manzûme-i sâk-ı ^carş
Ne manzûme āvîze-i tâk-ı ^carş
- 406 Huşûşā irüp mevsim-i nev-bahâr
Yerüñ ola nûzhet-serâ-yı hîşâr
- E1 18a 407 Dem irdi idüp cevherüñ âşikâr
Revân eyle bir baähr-ı gevher-nisâr
- 408 Bu müjde olup vâşıl-ı gûş-ı cân
Nişân-ı sürûrum siñirdi hemân
- A 173a 409 Tuyup bûy-ı cân-perver-i âşinâ
Tek ü pû idince misâl-i şabâ
- V 289b 410 O bûy oldu hâdî reh-i makşada
^cAyân oldu nâgeh der-i mey-gede
- 411 Gören cûda evrâk-ı ezhârını
Bulur cüst ü cûy ile gûl-zârını
- 412 Tuyılur nevâ-yı hezâr ile bâğ
Olur şu^clesi reh-nümâ-yı çerâğ
- 413 Dile nûr-ı tevfîk idüp rûşeni
Îrişirdi bir bezm-i hâşa beni
- E2 146a 414 O bezmûñ bisâtında var inbisât
Bulup rişte-i cân ile irtibât
- 415 Karışmış nice rind-i şâhib-kemâl
Olup muhteliş şîr ü şeker mişâl
- L 228a 416 Şaçar dürr ü gevher sühân yerine
Şüreyyâ-veş uymuş biribirine

(405 b) āvîze-i / āvîze V; (407 a) irdi / aldı Lİ; (408 b) señirdi / siñirdi E1 (409 a)
tuyup / tutup V, H, E1, E2, AE, BV; (410 a) bûy / bû V; (412 a) tuyılur / tuyılup
BV; (414 b) bulup / olup BV; (416 b) uymuş / olmuş BV.

- 417 Dizilmiş dutup silk-i pür-gevhore
Komuşlar sūhan riştesin bir yere
- 418 Ki mevzū^c-ı şīr oldu maḥbūb u mey
Hiṭābāt-ı sākī muğannī vü ney
- 419 Niçün itmeye bunda bir dāsitān
Zuhūrī-pesendāne rūḥı zebān
- E1 18b 420 İdüp müştakıl ya^cni bir meşnevī
Unutdurmaya şīve-i hüsrevī
- 421 Huşuşā bu ma^cnī bulupdur şübüt
İder bahş iden mülzim olup süküt
- AE 10b 422 Ki medh-i tağazzülde Rūmī-ķalem
Olup ǵālib-i sāhirān-ı ^cAcem
- 423 Çü şemşīr-i hūn-rīz-i ^cOṣmāniyān
Zuhūr itdi ruchān-ı Türkī-zebān
- Lİ 12a
- R 14b, BV 9a 424 Velīkin ķalup şīve-i meşnevī
Sözi anda A^ccāmuñ oldu ķavī
- H 223b 425 Diniłseydi bir nażm-ı gevher-nişār
Ki her beyti bir müfred-i rūzgār
- 426 Olup һamse aşhābına nice tāb
Virilseydi ālāya tenhā cevāb
- 427 Şarāb olsa mažmūn-ı cām-ı sūhan
Kesel geldi zīrā ki efsāneden
- 428 Mey-i āteşīn ol güvārende āb
Sūhan gülşenine virür āb u tāb
- E2 146b 429 Añılmazsa Şīrīn ü Leylī n'ola
Hemān muṭrib ü sākīye ^cışk ola
- 430 O dem içlerinden bir ehl-i kemāl
Nişār eyledi dürr-i dürc-i maķāl

(417 a) dizilmiş / derilmiş E2, dürülmüş AE, V; (418 b) muğannī vü / muğannī-i V; 419. beytin ikinci misraşı L'de yoktur.

- A 173b   431 O ser-çeşme-i hikmetüñ Fāyiżi
Kümeyt-i sūhan Rāyiżī Fayiżī
- 432 Baña itdi ḋatf-ı ḋinān-ı hīṭāb
Didi sen virürsün su'āle cevāb
- E1 19a   433 Sūhan mülkünüñ merd-i pür-zūrusun
Bu meydānuñ el-ḥaḳ silahşorusun
- 434 Hīṣāruñ idüp vaşfinı pīşvā
Sūhan mulkine çek hümāyun-livā
- V 290a   435 Ki devr eyledikçe o gūş-ı kelām
Medār olmaç ister bu dil-keş-maḳām
- 436 Çeken ḋakḍ-i bezm-i şafāya emek
Muḳaddem mahallin tedārik gerek
- 437 Göze gelmeye bāde-i hoş-güvār
Nazār-gāhi hūb olmanuñ dahli var
- 438 Hīṣār olmasa bezm-gāh-ı feraḥ
Harām ola isrāf-ı dürd-i ḳadeḥ
- L 228b   439 Çığa bir ḳadem taşra andan eger
Olur hūn-ı cām ü şurāḥī heder
- 440 Odur cāy-ı bezm-i ḥarābatiyān
Ğalatadur andan geçince hemān
- 441 Gūşād eyleyüp ma'rifet-kişverin
Yüri iḥtiyār it bir a'lā yerin
- 442 Virür cām-ı mey-i ḥāletin verd-i ter
Nesīm-i şabā hūd muḥarrık yeter
- R 15a   443 Fakīr eyleyüp anlara i'tizār
Didüm bende yok ol ḳadar iktidār

(431 a) fāyiżī / rāyiżī A; (434 b) livā / edā BV; (437 a) gelmeye / gelmege Lİ, V, BV, E1, E2, R; (437 b) olmanuñ / olmanun Lİ; (438 b) dürd-i / dürr-i BV; (440 b) ġalatadur / ḳalatadur V, Lİ, H.

E2 147a	444	Mekānum şaf-i na ^c l iken dā ^o imā Deger mi bu meclisde hic söz baña
Li 12b		
AE 11a	445	Bu kāra olur mı göñül meyl- <u>hīz</u> Ki tolabı eşrāf ü matlab ^c azīz
E1 19b	446	Ne ümmīd ile ata bī-vehm ü neng Gedā nahl-i bostān-ı şāhīye seng
	447	Ne arar o şahṛāda mūr-ı ḥakīr Ki nahcīr-gāh eyleye nerre-şīr
H 224a	448	Ne göstersün ol kūçede pīlever Ki her kūşesi ṭola dürr ü güher
	449	<u>Hu</u> şuşā ki itdi beni beste-dem Pey-ā-pey gelüp mevc-i deryā-yı ġam
	450	Olup berg-rīz-i sitem sermedī Felek bülbül-i cānı söylemedi
	451	Sözüm istimā ^c eyleyüp didiler Bu ^c öZR ü bahāne degil mu ^c teber
	452	Müsellem degil hergiz ol i ^c tizār Keder mi virür lüccaye rūzigār
A 174a	453	Muķarrer ki ṭab ^c a virüp infī ^c āl Gerek gūş-ı müjde gerek gūş-māl
	454	Muḥarrik olur şā ^c ire luṭf u ḫahr Virür neşve elbette tiryāk ü zehr
BV 9b	455	Şafā-bahş ise naġme-i ḥurremī Ğam āhenginüñ de olur ^c ālemi
	456	Olur nevk-i tīr-i sūħanda eſer Aña āb virdikçe <u>hūn</u> -ı ciger

(445 b) tolabı / gülabı V; (448 b) dürr ü / dürr-i V; 450. beytin ikinci misraı V'de yoktur; (451 b) ^cöZR ü / ^cöZR-i V; (454 b) virür / vir E2; (455 b) āhenginüñ / āhenginin Lİ.

- 457 Bulunmadı çün kim meçāl-i gürİZ
Hemān oldum ol hidmete germ-hIZ
- 458 İdüp °uhde-i dīne āhîr vefā
Velî eyledüm °özri pîşin-edā
- E1 20a 459 Kanı sâkiyā āb-ı āteş şitāb
Hişārī-i derde getür āb ü tāb
- E2 147b, L 229b
V 290b 460 Hum-ı bādenüñ gözle ser-çeşmesin
Ki dervāzede ceyş-i ġam var şakın
- 461 Mugannī üfür nāyi itme ferāğ
Nefesle uyansun söyünmüş cerāğ
- R 15b 462 İdüp ya°ni cellād-ı çarḥı hacıl
Demüñle bu ġam mürdesin zinde kıl

Şikāyet-i Rūzigār ü Bī-vefā-i Çarḥ-ı Gaddār

- 463 Bu çarḥ-ı dağal-pīşeden dād dād
Ki yok Ka°beteyninde naş-ı murād
- Lİ 13a 464 Gelelden bu bezm-i bed-encāmına
Anuñ digmedik bir tolum cāmına
- 465 Dirīğ itdi hoş geldisin āsümān
Kuri bir hoş-āmedle geçdi zamān
- 466 Seher ḫaldırup sāğar-ı °işretin
Bize °arż ider ya°ni germiyetin
- AE 11b 467 Anuñla ḫomaz yine eyler cefā
Şaçar cür°asın yine bizden yaña

(457 b) ol hidmete / bu hidmete AE, E1, R, E2, H, olam bu hidmete BV, hemān girdüm ol hidmete Lİ; (458 a) °uhde-i dīne / °uhdeye yine Lİ; Başlık A'da yoktur, BV'de şikāyet-i rūzigār, Lİ'de şikāyet-i çarḥ-ı gaddār biçimindedir; (463 a) dağal / vegā E1, V, Lİ; (463 b) yok Ka°beteyninde / yokdur yakınınde Lİ; (464 b) tolum / ṭolu AE, E1, E2, R, A, ṭolu Lİ; (465 b) zamān / hemān V, BV, R, L, Lİ. (467 a) anuñla / anunla Lİ; (467 b) yine / turma V.

- 468 Ğam ehli ki feyż almaya cāmdan
Ne farkı olur cām-ı ḥammāmdan
- 469 Bu zāl-i felek virmeyüp kāmını
Tehī kodı İskenderüñ cāmını
- H 224b 470 Cemi cām-ı merg ile mest eyledi
Zūcāc-ı mizācın şikest eyledi
- E1 20b 471 Murād üzre devrānını sürmedi
Toyunca cihān lezzetin görmedi
- 472 Helāk itdi İsfendiyārı zamān
İki uçlı peykānīdür tev-emān
- A 174b 473 Şeb ü rūz eger itmese mekr ü āl
Niçün ide tebdīl-i şūret bu Zāl
- E2 148a 474 Eger dest-i himmet ola perde-der
Bilür nidügin anuñ ehl-i nazar
- 475 Gūra ḋarż ider mi ruh-ı tāzesin
Seher sūrmeyince şafaq gāzesin
- 476 ḋIlāc itmeseydi güneş gāh gāh
Kelefden görünmezdi ruh-sāra māh
- 477 Bozulmuş kühen bāğıdur bu cihān
Ki bālāda bir hūşe ḳalmış hemān
- 478 Kişi feyżin ummaz bu nūh ṭāremüñ
Gözine ḳorķu mī virür ādemüñ
- 479 Añar seyr idenler meh-i envāri
Şalıncağdağı ḳalib-ı sükkeli
- R 16a, L229b 480 Müşa^cbid gibi ḋālemi ḳıldızār
Bu çāderde naḳş-ı hezār-ān-hezār

(470 a) cemi / cem^c-i BV; (471 b) cihān / cihānı AE, cihān lezzetin / cihānı o da V, Lİ, E2, H; 472 BV'de yoktur; V'de 471 ile 472'in beytin yerleri değişiktir; (476 b) ruh-sāra / ruh-sār-ı BV, R; (478 a) kişi / şakın BV, feyżin / feyż R, Lİ, V, ummaz / umma BV.

- 481 °Ulkül oldu bu nüshada hā^oire
Bilinmez nūcūmuyla bu dā^oire
- 482 İrişmez aña ^caklä ü pāy ü kıyāş
Kālur hāms-i cā^oiz gibi beş havāş
- 483 Felekden şu kim luṭf u ihsān umar
^cAdūdan dil-i zāra dermān umar
- E1 21a
V 291a 484 Devāsın ki cellād ide hastenüñ
N'olur hāli eyā ol işkestenuñ
- Lİ 13b
BV 10a 485 Bizi şıkdı bu tengnā-yı sipihr
N'ola maṭlab olsa fenā-yı sipihr
- 486 Helākin görüp ^cid idersem ne var
Bulur şanurın şīşesi inkisār
- 487 Emel būstānı olup nā-bedīd
Kül oldu ocağında tohma-1 ümīd
- 488 Düşüp delvi cāh-1 zemīne meger
Bu dolāb-1 gerdūne hālī döner
- E2 148b 489 Denī luṭf u ihsānda Zāl-i zamān
Cefāya gelince cihān pehlevān
- AE 12a 490 Sipihr-i berīn oldu şāmī-şī^cār
Kılıç cevheri sikke nākış ^cayār
- 491 Bu meclisde oldu naşībüm humār
Hemān derd-i ser görüd cān-fikār
- 492 Şurāhīleri oldu mīzāb-1 hūn
Şarāb ile pür-cāmī gird-āb-1 hūn

(481 a) hā^oire / cā^oize BV, R, A; (482 a) ^caklä u pāy ü kıyāş / pāy-1 ^caklä u kıyāş Lİ,
V, H, E1, A; (482 b) cā^oiz / hā^oir E1, E2, R; (483 b) dermān / zamān BV; (484 a)
devāsın ki / devāsını AE; ide / ider Lİ; hastenüñ / hastenün Lİ; (484 b) işkestenuñ
/ işkestenün Lİ; (486 b) şanurın / şanurum Lİ; (488 a) cāh-1 / çāh-1 R, E1; (488 b)
gerdūne / gerdūnda E1, Lİ, AE; hālī / hālī V; 488. beyit A'da yoktur; (491 b)
derd-i / der-i Lİ; (492 b) pür / bir V.

H 225a	493	Leb-ā-leb ķadehle mey-i āteşin Olur dāğ-ı pür-ħūn-ı ķalb-i ħazīn
	494	Ģidā ħūn-ı dildür ne ħurd u ne ħ`ab Meze istemez çünki yağılı şarāb
A 175a	495	Hevālandı bağrumdaki ķanlu yaş Ḩabāb itdi peydā o ħūnābe-pāş
	496	Bu devr içre sāğarda şanma ḥabāb Olur bīm-i ķahr ile her zehre āb
E1 21b	497	Sipihrüñ unutdurdu zehrin baña Mürāyīlerüñ añma ķahrın baña
	498	İçerler nice ħūn-ı nā-ħak müdām Söze gelse ħūn-ı kebūter ḥarām
R 16b	499	Ya vā ^c izde olan tehevvar nedür Mey-i şāf için bu tekeddür nedür
	500	Kılup ȝemm-i bādeyle kesr-i ɻulüb İder turma keşf-i ġiyāb-ı ^c uyūb
	501	Niçün eylemez maħfile iħtirām Müsāvī mahalli midür ol makām
L 230a	502	Mey içdi deyu iftirāsin ķomaz Bize hefte cengin cefāsin ķomaz
	503	Şokar şāħ-ı misvāki başa yine Şalar gergedan gibi gördüğünə
E2 149a	504	Riyā ile aña nemeddür şī ^c ār Derūni mükedderdür āyīne-vār

(495 a) yaş / baş Lİ; (495 b) pāş / baş A, yaş Lİ; (496 b) bīm / ni^cam BV; (497 a) sipihrüñ / sipihrün Lİ; (500 b) turma / durma Lİ; (500 b) ġiyāb-ı / ^ciyāb-ı E1, V, ^cibād-ı AE, niķāb-ı H, A, AE, BV, E2; (501 a) maħfile / mahfile Lİ; (502 b) cengin / cengi E1, AE, BV, L, E2; (503 a) misvāki / misvākini Lİ; başa yine / başına Lİ; (503 b) gördüğünə / gördigine Lİ; (504 b) olur / ola AE, L, H.

- 505 Abā giymek ile iş olsa hemān
Her ırğad olur Bāyezīd-i zamān
- Li 14a 506 Yüri iltifāt itme andan yaña
Nigāh-ı teğāfüldür aña cefā
- 507 Bu meclisde ḫalmadı ins ü şafā
Ki bīgāne važ^c oldu her āşinā
- 508 O küstāhlardan şıkıldı göñül
Żarūrī kenāra çekildi göñül
- V 291b 509 Gerekmez baña cām-ı gītī-nümā
Göñül naşṣ-ı keşretden itdi abā
- E1 22a 510 Cemüñ baña ḋarż itme cām-ı meyin
O bed-mestlerüñ yüzini görmeyin
- 511 Dil-i zāra nāz-ı zamāne ider
Zen-i çarha uydı bu nā-merdler
- 512 Vefā hūd umulmaz cefāya ne borc
Koduğ medhī yā iftirāya ne borc
- AE 12b 513 Bir olup müsāvī vü medh ü şenā
Sa^cādetle sa^cyüñ müsāvī aña
- 514 Saadetle sa^cyüñ pür olup aña
Müsāvī müsāvī vü medh ü şenā
- 515 Ya ḥūbān-ı şehrüñ cefāsı nedür
Ki tīr atsa lā-būd hedef sīnedür

(507 a) ins ü / ins-i Lİ; (507 b) her / hep A, E2, her / pür H; (508 a) küstāhlardan / küstāhlardan Lİ; (510 a) Cemüñ / Cemün Lİ; meyin / meyüñ Lİ; (510 b) bed-mestlerüñ / bed-mestlerün Lİ; görmeyin / görmeyüñ Lİ; (511 a) nāz-ı / nāzı AE, zamāne / zenāne E2, Lİ; 511. beyit Lİ, L ve A'da 512'den sonradır; (513 a) bir / pür Lİ; medh ü / medh-i Lİ; (513 b) sa^cādetle / si^cāyetle E1, BV, R, E2, H, Lİ; 513. beyit L'de yoktur; 514. beyit Lİ'de yoktur; (515 a) ya ḥūbān-ı şehrüñ / bir olup müsāvī L; şehrüñ / şehrün Lİ.

- H 225b   516 Hevālar virüp her hevā-dārına
A 175b   İder cümle ferdaların yādına
BV 10b
- R 17a   517 Zer içün şavar mest-i efgendesin
Cağırdı çağırıldı şatar bendesin
- E2 149b   518 Kadeh şunsa biñ ƙahr ider ādeme
O gül-bergi pür-zehr ider ādeme
- E1 22b   519 Baña vāye-i  iyş-ı bezm-i cihān
Fiğān-ı dil ü dīde-i hūn-feşān
- L 230b   520 Gülü-yı şurāhī gibi her nefes
Olur nāleme bāde feryād-res
- 521 Düşer mi baña cür a-nūş olmamak
Kala tā ki cismimde cāndan rama 
- 522 İder  özr-i takşîr-i zāl-i zamān
Şarāb-ı kühen sâkî-i nev-cevān
- 523 Getür sâkî yâküt-ı seyyâleyi
Zebān-bend-i gerdūn-ı muhtâleyi
- 524 Olup pür-hurûş-ı raḥîk-i beyān
Güzel deprene tā kümeyt-i zebān
- 525 Muğannî meded aldı  aflet beni
Göñül bürcine eyle nevbet-zeni
- 526 Muharrik olup tā uşûl-i dü-yek
Hişâruñ idem vaşfini yek-be-yek

(516 b) yādına / yârina Lİ; (517 a) şavar / şatar L, H, mest-i / merd-i R; (519 b) dīde-i / dīde V; 519. beyit L ve A'da yoktur; (520 a) gülü-yı / gelür Lİ, R; (520 b) bāde / yâre V; (521 a) cür a-nūş / cür a-veş V, E2, L, AE, BV; (521 b) cāndan / câna AE, hâna Lİ; (525 b) nevbet / nebvet Lİ, V.

Lİ 14b

Şıfat-ı Hışār u Taçrif-i Nüzhet-gāh Ez-Diyār

- 527 Gel ey kimiyyā-sāz-ı ^caķd-i kelām
Müheyyā ķıl aña münāsib maķām
- 528 Ney-i kilküñ eyle nevāsin dü-gāh
Açılsun iki ķal^ca ʐikrine rāh
- 529 Söz aç yine vaşf-ı nev ü köhneden
Dizilsün sütüruñ mişāl-i beden
- 530 Boğazdan olup ya^cni raṭbü'l-lisān
Yem-i pāküñ it ağzı şuyin revān
- 531 Budur mažhar-ı ferr ü İskenderi
Ki birbirine ķoydı baħr u beri
- 532 Halīc añdırur mācerāsın anuñ
Fener meyl-i ^cālem-nümāsın anuñ
- V 292a 533 Dil ü cāna ḥoş cāy-ı zībādur ol
Meger mecmā^c-ı Hıżr u Mūsādur ol
- E2 150a 534 Odur baħr ʐehħar-ı bī-ķa^cr ü bün
Odur levħ-i ta^clim-i ^cilm-i ledün
- 535 ^cAşāyila baħri iderken dü-nīm
Göñül hütin anda düşürmüş Kelīm
- E1 23a
- AE 13a 536 Olur ġavṭa-ı lüccesinden zebūn
Gerek hūt-ı Yūnus gerek ibn-i nūn
- R 17b 537 Nice hūb limānı var bī-keder
Muħiṭ-i sipihre ider gūşeler

Başlık L ve A'da yoktur, BV'de sıfat-ı hışār, Lİ'de de der-vaşaf-ı hışār biçimindedir; (527 a) ^caķd-i ^caķl-i BV; (527 b) kelām / maķām E2; (528 a) kilküñ / kilküñ Lİ; (529 a) aç / açup V, E1, R, A, AE; (530 a) pāküñ / pakün Lİ; (530 b) şuyin / şuyını L; (531 a) ferr-i / fenn ü L; (532 a) anuñ / anun Lİ; (532 b) fener / mey-i L, mīl-i / mīl ü AE; anuñ / anun Lİ; (536 b) gerek / eger L, Lİ.

- A 176a 538 Olur mevcden fülke kehfü'l-emān
Deñiz dahı aña şığınur hemān
- H 226a 539 Gelür bād ile ṭolı keştileri
Ne keşti ki gencine-i Қayseri
- 540 Ni^camla gelen ṭolı keştileri
Bize aندırur genc-i Bād-āveri
- 541 Sütūnı idüp āsūmāna güzār
Dibi püst-i māhīyi eyler figār
- 542 Kıcı şeh-nişin-i sipihr-i berin
İçi birbiri içre zīr-i zemīn
- 543 ^cAceb ehl-i temkīn ü kūh-ı sitīz
Ki bozmaz vakārin yem-i mevc-hīz
- 544 Olup bādbānī gibi pür-hevā
Gelür seyre sur^cat-künān dā'imā
- 545 Velī gitmede irkilür her zamān
Güç ile sürerler taşup rīsmān
- 546 Akıtdı dil-i ^cāşıķ-ı bī-ķarār
Ki yok anda hergiz ümīd-i kenār
- L 231a 547 Şu gird-āb kim keffin eyler ^cayān
Leb-i şīshedür penbesidür dehān
- Li 15a
BV 11a 548 Kef iżħār idüp turma gerdāndur
O sūde nemek bu nemek-dāndur
- 549 ḥabāb ile yārāna dem-sāz olur
Kadeh kırmada ya^cni hem-rāz olur

(538 a) olur / olup A, Lİ; 539 E1 ve H'den eklenmiştir; (540 a) ṭolı / dolı Lİ; (542 a) sipihr-i / sipihre V; (544 a) gibi / gehī L, pür-hevā / ber-hevā L; (545 a) her / bir A; (547 b) şīshedür / şīşe Lİ; (548 a) idüp / irüp BV; turma/durma Lİ; (548 b) sūde nemek/sūd-ı nemek V, E1, Lİ, E2, A; (549 a) yārāna / bārāna V, A.

E2 150b	550	Girüp aña hūbān-ı sīmīn-beden Görinür ruhı gül gibi şīşeden
E1 23b	551	Ya āyīnede ḋaks-i hūrshīddür Yaḥud ḡarḥı nilīde nāhiddür
R 18a	552	Mücellā kılup şafhasın ya meger ‘Ayān eyledi kilk-i Mānī-ṣuver
V 292b	553	İdüp pür-devā’ır yem-i ahḍarı Nūmāyan olur āb içinde peri
A 176b	554	Olur tāze-kār-ı ten-i ḥulle-sān Ṭarāvetde laḥm-ı ṭarabdan nişān
AE 13b	555	Yenür diyu dil şaydına ‘azm ider Velī dām-ı āğūşı görse yılar
	556	Firībinde zülf-i ḥum-ender-ḥumı Deñiz mālikidür alur ādemı
	557	Urur berk o deryāda pehlū-yı ter Ne deryā ki üstünde gevher yüzər
	558	Komaz sūz-ı ‘aşk anda pejmürdeğī Mey-i şāf-veş bilmez efsürdeğī
	559	Hevā depredüp derd-i dirīnesin Muhiṭ-i sipihre sürer sīnesin
	560	Olur feyz ile mevcesi gūyiyā Yeşil şūf ile meşhed-i aşfiyā

(550 a) sīmīn-beden / sīmīn-ten Lİ, A, E2, H; (550 b) ruhı / meyi Lİ; (551 a) āyīnede / āyīne her L; hūrşīddür / hūşīddür V; (552 a) meger / ya meger AE, bu kelime V'de müker şeklinde harekeli; (552 b) Mānī / māhī A; meger kelimesi V'de müker şeklinde harekelidir; (553 a) pür-devā'ır / devā'ır H; (553 b) olur / olup E1, V; (554 a) olur tāze-kār-ı ten-i һulle-sān / bulur yāre kārın çeka sān L; (555 a) yenür deyu / yenürdi bu L, yenür kelimesi V'de yenüri şeklinde harekeli; (557 a) deryāda / deryāya Lİ; 559. beyit V ile L'de yoktur.

- 561 Yapar կուլելը ցուցուի մահիյէ
Ինը հանգի մահдан մահիյէ
- H 226b 562 Olur շօյլէ ՝ալի բորւց-ի հաբաբ
Գորնմէզ ուր հանգի իջր աբ
- E1 24a 563 Աչար կա՛ր-ի ցիրդ-աբի բի բորմա րահ
Կապար մավչի ֆարկ-ի զոհալդեն կուլահ
- 564 Հիշարսն տօլածուկչա պիրամենին
Չեկիլր էջելի օպուպ դամենին
- E2 151a 565 Նիշ կաշր-ի զիբա-յի ֆերուհ-զիլալ
Շո ազրե դորս տակ-ի գերդոն-միշալ
- 566 Ակինդի կենարնանդա կաշր-ի րեֆ^c
Օ շեհ-բեյտ-ի մեվզոն բու բահր-ի սեր^c
- 567 Իծու աբ-ի ֆիշկիյյե շարհա շիտաբ
Օլոր բահր օնունդա անսն հավշ-ի աբ
- L 231b 568 Կափելքը վարնա ՝ալի-մակամ
Օլոր ՝ակսի դերայա դոշդուկչե դամ
- Lİ 15b 569 Կափես իջր րահսան օլոր մեհվեսան
Օլոր պէյկեր-ի ենցում ս ասսման
- 570 Դորս կեֆ-ի ցիրդ-աբ իլ հար ս հաս
Կոյու աբ-ի կեֆգիր ՝ակս-ի կափես
- 571 Կափեսդեն ցորնդուկչե լա՛լ-ի տերի
Իծու կաշր դուկկանչե-ի ցևհերի

(562 a) հաբաբ / ցենաբ V; (562 a) շօյլէ / շո Lİ; (562 b) հանգի / հանգ-ի L; (563 a) կա՛ր-ի / կաշր-ի H, բորմա / բօզմա V; (563 b) մավչի / մավչ-ի Lİ; (565 a) զիբա-յի / զիբա V; (565 b) դորս / դորս Lİ; 566. բեյտ V'de 567'den սոնրադի; (567 a) աբ-ի ֆիշկիյյե / ֆիշկիյյե Lİ; (567 b) անսն / անսն Lİ; 570. բեյտին իկինչի միշրա V'de չի էքսիլ; (570 a) դորս / դորս Lİ; 570. բեյտ E1, BV, H և AE'de 571'dan սոնրադի; (571 b) դուկկանչե-ի / շոնդուկա-ի AE.

- 572 Döküldükçe gird-āba berg-i bahār
Görinür münebbit yeşil kāse-vār
- 573 ^cAceb rūh-perver havāsı anuñ
Leb-i yāra beñzer Kirāsı anuñ
- 574 Dü-la^cl-i dil-ārā gibi nūşdür
Dü-pāre ^caceb la^cl-i mengūşdür
- 575 Müferrih o la^cl-i ter-i āb-dār
Dehen-būs-ı mev^cūd-ı yeksāle-vār
- E1 24b
- R 18b, 576 Bedehşāna itmekde āheng-i ṭa^cn
Urup dal başdı aña seng-i ta^cn
- 577 Olur anda sultānı ile nihāl
Hiramında nah̄l-i muraşsa^c-mişāl
- BV 11b 578 Ṭabīb andan almazsa ger vāyesin
Mezāk ehli olmayacak ṭaş yesin
- 579 Kuşūr anda o reng-i şāhāne-veş
Sefā^ıin öñünden geçen pīş-keş
- E2 151b 580 Gezüp şebde şeş-pā-yı bahrīleri
Şerer-nāk ider uğradığı yeri
- A 177a 581 Küreklerle pür-kef olur rūy-ı āb
Bisāt üzre gūyā kürür sīm-i nāb
- 582 Güher şandı baḥruñ ḥabābin meger
Şokup destini anda gevher arar
- AE 14a 583 Meşāyıl gelür huy ile hāy ile
Geçer her biri zikr-i deryā ile
- V 293a 584 Dil-i ^cārif-āsā olur pür-hurūş
Gelür ol hevā ile deryāya cūş
-
- (572 b) görünür münebbit / görünür Lİ; (573 a) anuñ / anun Lİ; (573 b) anuñ / anun Lİ; (574 b) dü-pāre / dü-bāde Lİ; (575 a) müferrih / müferrih / Lİ; (577 a) sultānı / sultān H; (578 a) almazsa ger / olmayacak V, H; (580 b) uğradığı / uğradığı Lİ; (581 a) pür-kef / bir kef BV; (582 a) ḥabābin / miyānin L, baḥruñ / bahrın Lİ.

- H 227a   585 Gehī Melevīler ki seyrān ider
Gelüp ol kenāri neyistān ider
- 586 Deler lüccenüñ bağırını ol nevā
Gelür rakşa gird-āblar cā-be-cā
- 587 İder Gülşenīler nevā-yı ḡarīb
Olur gülşen-i şohbete ḡandelīb
- 588 Güzär eyleyüp ḥayl-i abdāl-ı Rūm
Pür eyler çerāğını ḥaḳku'l-ḳudūm
- L 232a   589 Geçer gāhi ālāy ile ḥūblar
Olur zevraḳ anlarla dürc-i güher
- Lİ 16a
- E1 25a   590 Olur kimi tenhāca şandal-süvār
Şadefle nitekim dür-i şāh-vār
- 591 Gelür naḡme-zen dā'ireyle zenān
Hurüşende cin ḡaskeridür hemān
- 592 Geçüp gāhi rindān-ı peymāne-nūş
İder cür'adan lücceyi pür-ḥurūş
- 593 Virür ḥūblar meclise āb ü tāb
Boğazdan geçer mi güzelsiz şarāb
- 594 Ser-āğāz-ı şevk eylese diñledür
İdüp nāle kühsārı da iñledür
- E2 152a
- R 19a   595 Dem urdukça maḥbūb ü maḥbūbeden
Kimi yār-ı men dir kimi cān-ı men
- 596 Kimisi faḳīrāne seyrānda
Çıkup bahra şām-ı ḡarībānda
- 597 Gehī saṭr-ı eṣ'ārdan dil-nüvāz
Gehī söyledür tārı ol naḡme-sāz

(586 a) lüccenüñ / lüccenün Lİ; (590 a) şandal / zevraḳ E1, H; (590 b) şadefle / şadefde Lİ, E1, E2, H, AE; (591 a) zenān / nihān L. (594 a) eylese / eyleye A; (594 b) kühsārı da / kühsārı ile Lİ, kühsārı AE; (596 a) kimisi / kimi A; (597 b) tārı / nāyı BV.

- 598 İden perde-i āb-ı bahra nażar
Temāşā ider şad-hezārān şuver
- 599 Ne perde ol āyīne-i bī-mişāl
Yaḥud çāder-i ṭurfe-bāz-ı ḥayāl
- 600 Boğaz kām-ı ejder gibi pür-nehīb
Öñünde hīşār iki bāb-ı ^cacīb
- 601 İki ķulle mā-beyni bahr-ı vasī^c
Odur ķulleteyni zamān-ı rabī^c
- A 177b 602 N'ola dinse yir yüzinüñ ^caybı var
Ki bahrı sefīd ü siyeh-bīni var
- E1 25b 603 N'ola bahruñ olsa kilīdi hīşār
Girer birbirine dem-i kār-zār
- 604 ^cAdū üzre zencīr atup ṭoplar
O mā-beyne zencīr-i āhen çeker
- 605 İki ķal^ca kim birbirine baķar
Biribirine ^cāşık olmuş meger
- AE 14b 606 Velī bahr olup māni^c-i ittişāl
Girer araya tīğ-ı hicrān-mişāl
- 607 Boğaz oldı müşruñ ḥalīci meger
Ki mā-beyn ķaşrını tezkīr ider
- V 293b 608 Birinüñ seherden hevāsı güzel
H 227b Ki feyz-i şabāhi şabūha bedel

---

(600) b) bāb-ı / nāb-ı V, BV, AE, E1, E2, ^cacīb / mehīb V, V, BV, E1, E2; (601 b) ķulleteyni/ ķulleteyn-i Lİ; (602 a) yüzünüñ / yüzünün Lİ, ^caybı / ^caynı BV, R, E1, L, Lİ, H, A, AE; (602 b) BV'de “siyeh-bīni” kelimesi “siyeh-beyni” olarak harekelenmiştir; (601 a) bahruñ olsa/ olsa bahruñ AE, E2, R, E1, Lİ BV; (602 b) bahrı / bahr-ı Lİ; 605. beyit Lİ'den alınmıştır; (607 a) oldı / idi Lİ, müşruñ / ķaşruñ R, müşrun Lİ, ḥalīci / ḥalīci Lİ; (608 a) birinüñ / birinün Lİ; (608 b) bedel / güzel L.

BV 12a	609	Birinüñ dem-i şāmı mahmūddur Ki cennet gibi żilli memdūddur
E2 152b L 232b	610	Çekilmiş biri Gökşu ırmağına Akılmış biri bahrı ayağına
Lİ 16b	611	Yanında anuñ Gökşudan tīgī var Bunuñ arkasında siper kūhsār
	612	Muķabil ṭurur iki dil-keş maḥal Gören meyl ider bibirinden güzel
	613	Beraber ṭutup seyr ider ehl-i dil Birin kimse tercīhe կādir degil
R 19b	614	Egerçi nice bahş olur dā'imā Ki tahrīri tafṣīl ider iktiżā
	615	İdüp ħalqa-i āsūmāna güzer Olur қal'a cengi gibi bahşler
E1 26a	616	İdüp semt-i Rūmī ṭutanlar cidāl Anaṭoliya böyle eyler su'āl
	617	Ki ba'de'z-zuhr germ olup āfitāb İder murğ u māhīyi anda kebāb
	618	Güneş kim çeke tīg-1 āteş cilā İder Gökşuya urmağı iktiżā
	619	Bu cānib o demlerde nüzhet-gede Hużūr eyleriz sāye-i қal'ada

(609 a) birinüñ / birinün Lİ; (611 a) anuñ Gökşudan / Gökşudan anun Lİ, Gökşudan / Gökşulu A, L; (612 a) ṭurur / durur Lİ; (613 a) ṭutup / tutup Lİ; (614 b) tahrīri tafṣīl / bahṛi bir tafḍīl A, V; V'de 615. beyitten önce Muħāvere-i Sükkān-i Cānib-i Rūm diye yan tarafa not düşülmüştür; (615 a) ħalqa-i / ġulgule V, AE, BV, R, E2 E2, L, H; (616 a) Rūmī ṭutanlar / Rūm ili ħayli L, ṭutanlar / idenler H; Başlık V'den alınmıştır; (618 a) çeke / çeker A, Lİ; V'de 619. beyitten önce Cevāb-1 Sākinān-1 Tarf-1 Anaṭoli diye not düşülmüştür.

- 620 Bu ma^cmûre bender o tenhā sitān
‘Inād eylemez bunda şehrī olan
- 621 Cevābin bu gūne iderler edā
Bu gün baña ise o yarın saña
- 622 Seherden idüp Rūma tābiş hūcūm
Olur cümle hīndī-şifat halķ-ı Rūm
- A 178a 623 Virüp cem^c-i eşħāş aña sikleti
Şıkar kesret ol kūşe-i vahdeti
- 624 Komaz iskele sāhilinde şafā
Havāle olur nice ırgād aña
- E2 153a 625 Biz urdukça bunda ķulaķ bülbüle
Kimi halķı aña şalar ǵulgule
- 626 Mehāşinde Gökşu ki akar gelür
Bu söz baña nāder-berāber gelür
- 627 Ta^caşşubda her birinüñ mā³ili
Ben anı bunı bilmezin hāşılı
- 628 Kirās ile āb u hevā müşterek
Hemān ikisi bir tutulmak gerek
- AE 15a 629 Bu sözde ķarār eylesün güft ü gū
E1 26b Dem-i şubħa odur şeb-i ‘iyşa bu
- 630 ‘Aceb dil-güşā ķal^ca-i semt-i Rūm
Ki olmuş helāk-i firāk-ı ǵumūm

(620 a) tenhā-sitān / tenhā-beyān H,V, E1, E2, A; (620 b) şehri / ‘aklı R, A, V, E1, E; (622 b) tābiş / nālis Lİ; 623. beyit E2, R, V, L, Lİ ve H’de 624’den sonradır; (623 b) şıkar/ tutar L, kesret ol / kesreti BV, H, A, R, E2; kūşe-i / kūşede E2; (624 a) iskele / itmege/ E2, V, L, A, R; 626. beytin kenarına E2’de ve V’de haķ-ı Kūy-ı Şā^cir diye not düşülmüştür.(626 a) akar / serber V, H, E1, E2, R, H, A; (627 a) birinüñ/ birinün Lİ; mā³ili / nā³ili R, sā³ili Lİ; (627 b) bilmezin / bilmezem L; 630. beytin yan tarafına V’de ve E2’de şifat-ı ķal^ca-i Rumili **diye** not düşülmüştür; (630 b) helāk-i firāk-ı / mezāķı helāk-i E1.

H 228a	631	Tılısm itmiş üstād aña vaqt-i kār N'ola būm-ı ġam eylemezse güzār
Lİ 17a	632	Seher tāblın urdukça nevbet zamān Virür cāna gird-āb-ı ġamdan emān
R 20a	633	İçi maħbes eṭrāfi ħuld-ı berīn Gelür dost u düşmen olur hem-nişīn
V 294a	634	Kühenden rūcū ^c anda düş-vār olur Giren çıkmadan çünkü bī-zār olur
	635	Nażar-gāhi hem baħr hem sebze-zār Nice olmasunlar esīr-i hişār
	636	N'ola haşm-ı ṭobundan itse hāzer Ki evren yatağıdır ol kal ^c alar
E2 153b	637	Adū mülkünүñ ṭob-ı kūh-eğeni Aña nisbet ile fişek hāveni
BV 12b	638	Acēb hāvan ancaq o rūyine tūb Ki eczā-yı fersüde tīg-ı kal ^c a-kūb
	639	Hişār-ı nev ile odur şehre bend Zihî şehr-i zībā zihî şehr-i bend
	640	Hişār-ı nev ol sīmden ķubbedür Girībān-ı bahre gümüş tūgmedür
	641	Felek olsa muhtāc-ı feyzî ne var Ki sāhilde şu ķullesidür hişār
E1 27a	642	Ne ķulle īum-ı bāde gibi metīn Yanında felek ķulle-i kemterīn

A; (632 a) zamān / zenān V, Lİ, L, H; (633 a) içi / iki E2, H, A, L; (635 a) hem baħr hem / baħr u hem AE, H, E1, E2, BV, L; (636 b) kal^calar/ ķulleler AE, E1, V, Lİ, BV; (637 a) mülkünүñ / mülkünün Lİ; (638 a) rūyīne / zerrīne V, Li, H, E2, R; (638 a) ancaq / el-ħaġaq Lİ; 640. beyit A'da yoktur; (640 a) o / ol AE; (640 b) tūgmedür / dügmedür Lİ.

- 643   Turur Kays-veş kulle hayret-künān
          Ki farkında var hey³et-i aşiyān
- 644   N’ola bāç alınsa geçmişen eger
          Anuñ seyri dünyā haracı deger
- A 178b   645   O serpūşla şahın-i haşin-i haṭīr
          Ni^cam-ḥane-i ḥān-i ni^cmü²l-emīr
- 646   Kilid-i fütūḥ-ı Sitanbuldur ol
          Ebū'l-fethē miftāḥ-ı maḳbūldür ol
- 647   Fezāsı ‘aceb meşhed-i feyz-nāk
          Ki kabr-i şehīdānda bir tūde-ḥāk
- 648   Bu meşhūrdur ḥalḳ içinde tamām
          Ki Sultān Mehemed o şāh-ı be-nām
- 649   Alur karşıyu çünki idüp hūcūm
          Düşer ḳalbine şevk-ı teshīr-i Rūm
- 650   Tekūr-ı Sitanbulı taḥmīk ider
          Şalar bezle-gūne evgāra ḥaber
- 651   İdüp ya^cni dervīṣī-i bī-riyā
          İder post miqdārı menzil ricā
- R 20b   652   Tekūr eyleyüp post-veş iltiyām
AE 12b   652   Karın-i ḥuṣūl olmuş āhır bu kām
- L 233b   653   ‘Aceb şan^cat itmiş ol İslām-dost
          Ki hem dilmiş anı hem itmiş dü-post

(643 a) turur / durur Lİ; (644 a) anuñ / anun Lİ; (645 b) ni^cam / nağam Lİ; 646. beyit V, AE ve E2’de 645’den öncedir; 646. beyit BV ve L’de yoktur; (647 b) bir / her V; R’de ve V’de 648. beytin yanına kışşa-i Be-nām-ı Fātiḥ diye not düşülmüştür. Başlık R’den alınmıştır, V’de kışşije be-nāy-ı Fātiḥ şeklindedir, V’de ayrıca sayfa kenarına “An ḥikāyet-i bi-‘aynihā mezkūrest der-tezkīre-i Devlet-şāh-ı be-nām-ı hüsn-i şabāh der-zeyl-i terceme Niżāmī ‘urūfī ve’l-‘ahdetü ‘ale’l-vefā” şeklinde not düşülmüştür; (650 b) bezle / hezl A; (648 a) bī-riyā / bed-riyā V, A; (651 b) miqdārı menzil / deñlü mahalcık A, H, E1, Lİ, L.

- H 228b   654 Anuňla çeküp anda bir dā⁹ire
 Lİ 17b   Şeyāťin-i kūfri կomuş hā⁹ire
 E2 154a
 E1 27b   655 Tekūr idicek ^cahd-i esāsın dürüst
                   Binā itmiş ol կal^cayı anda cüst
- 656 Șurāhī-veş olmuş ciger hūn-ı ǵam
       Boğazı ele virdüğünden o dem
- 657 Velī şoñra nādim olmuş ol la^cin
       İdince bu zahmetden olmuş hazīn
- 658 O seg eylemiş postını dostı
       Halāş itmemiş ^cakıbet postı
- V 294b   659 ^cAceb hāl imiş itdi hükm̄in revān
       Zamān ü zemīn tā-be-sevr-i zamān
- 660 Bu efsāne bir kışşa-i naǵzdur
       Tehī post şanma ṭoli maǵzdur
- 661 Zihī hüsн-i tedbīrinüñ ahteri
       Aristo-kemālī vü İskenderī
- 662 Ki bir lu^cb ile haşmı maǵbūn ide
       Gehī tīg ura gāhi efsūn ide
- 663 Hişāra idüp tekye-ber-hānkāh
       İrişmişdür eflake saķfi külāh
- 664 Olup pīr-i merdān-ı ^cuzlet-gede
       Karār eylemiş anda Turmuş Dede

(654 b) kūfr-i / fikri L, hā⁹ire / çayırı BV, E2, A, H; (655 b) ol կal^cayı anda/ anda
 ol կal^ca-i V, A; (656 a) olmuş / olup Lİ; (656 b) boğazı / boğazda BV, E1; (656
 b) ele / aña V; 656 ve 657 E2'de yoktur; (657 b) idince / boğazda V, Lİ; (658 a)
 postını / süstī-i V, Lİ; R, E1, AE; (658 b) halāş / կabā L, hayāl Lİ; (659 b) zamān
 ü / zikār-ı AE, BV, R, E1, V, E2, L, H, A; (661 a) tedbīrinüñ / tedbīrinüñ Lİ; (662
 a) lu^cb / կıl Lİ, A; 664. beyitten önce Tekye-i Turmuş Dede diye V, E2, R ve
 BV'de not düşülmüştür; 664. beyit BV'de yoktur; (664 b) Turmuş / Durmuş Lİ.

	665	Şoyunmuş bulup cezbe-i himmetin İder nice şâhib köle <u>hidmetin</u>
A 179a	666	Girenler o meydâna hep merd-i pâk Teni şerha şerha dili çâk çâk
	667	°Aceb cây-i pür-feyz ü genc-i ferâg Güneş olmuş ol tekyede zer çerâg
E1 28a	668	Ḳamer ser-bürehne bir abdâlidur Anuñ hâle boynundağı şâlidur
	669	Meh ü mihr idüp rûy-ı ebr ü tîrâş Uş kadar komuş âsitânında baş
E2 154b	670	Muḥîṭ-i ḥabâb-āveri kef-zede Bir abdâlidür nâmî Taşkîn Dede
R 21a	671	Leb-i bahra olsa n'ola bûse-gâh Gögüs virmiş ol emvâca <u>hânkâh</u>
BV 13a	672	Ser-ā-ser içinde olan ehl-i ḥâl Olup tâb-ı mihr-i <u>Hudâdan</u> hilâl
	673	Fenâ içre cûyâ-yı sırr-ı vücûd Ser-efkende gâvvâş-ı bahîr-ı şühûd
	674	Anaṭolînuñ ḫal ^c ası üstüvâr Ki her bürci zâtü'l-bürûca medâr
Lİ 18a, L 234a		
AE 16a	675	Du ^c â siñmiş elvâhı saht ü metîn İçi seyf ü eṭrâfi hîşn-ı haşîn

(667 a) pür-feyz ü / pür-feyz-i AE; (668 b) anuñ / anun Lİ; boynundağı / boynundaki Lİ; (669 a) meh ü mihr / mehi mihr BV, A, R; (670 b) nâmî / adı V, A; taşkîn / Taşkîn Lİ; (671 a) bahra / bahîr A; (671 b) ol emvâca / emvâca ol R, E1, Lİ, L, H, AE; (673 a) içre cûyâ-yı / oldı cûyân-ı L; ser-efkende / dahî oldı L, A; (674 a) Anaṭolînuñ / Anatolinun Lİ; (675 a) elvâhı / ebvâbı L, elvâhı / emvâcı A, saht ü metîn / sahtü'l-metîn Lİ, saht ü metîn / taht-ı metîn A; (675 b) içi seyf ü eṭrâfi / °acâ³ib binâdur R, L, A.

- 676 Çıkup ḥandaḳ-ı ḥākden mihr ü māh
İder evvelā ḳullesin cilve-gāh
- H 229a 677 Bulur ḳulle-i ḡarha andan ẓafer
Olupdur sipihre ḥavāle meger
- 678 Burūcunda anuñ meh-i hāle-vār
Görinür ṭob azgīndaki mühre-vār
- 679 Beden bürc-i ābīye olmuş me²ab
Kemerler çıkarmış felek anda āb
- 680 İdüp ḋaksini mār-ı māhı maḳar
Anı ḳal^ca-i ṣāḥ-ı mārān ider
- E1 28b 681 Olur şuda ȝilli burūc-ı semā
Velī ḥūt u ḫarçengi cünbüş-nümā
- 682 Bu sāhilde olmuş maḳarr Yûṣa^ca
Ki envār-ı feyzi şalar şa^cşa^ca
- 683 Müṣa^cşa^c diyārına dönmüş mezār
Güneş aña bir şemleli türbe-dār
- V 295a 684 Meger merdüm-i çeşm-i terdür ḥiṣār
Şeref virmiş aña ṭolayı nigār
- E2 155a 685 Olup ḳullesi minber-i vecd ü ḥāl
Meger bābı miḥrāb-ı ehl-i kemāl
- 686 Muṣallāsı yüz ḥāfiẓa cilve-gāh
Ḳamer rūy-ı fersüde vü ḥāk-i rāh

(677 a) ḳulle-i ḳal^ca-i E1, Lİ, H, A; (678 a) bürūcunda / bürūcundan L; (679 b) keserle / kemerle V, E2, R, E1, BV, Lİ, H, AE; (680 a) mār-ı māhı / mār u māhı L, H; (681 a) olur / olup L; (681 b) ḫarçengi / ḥiṣārı R, ḫarçīşı Lİ, cünbüş / cengī Lİ; (682 a) maḳarr / mahall V, A, BV; (683 a) mezār / hezār V; (684 b) ṭolayı / dolayı Lİ; (685 a) ḳullesi / ḳal^cası L; (685 b) meger bābı / nigeh-bānı A; (686 b)rūy-ı / rūy ü Lİ, fersüde vü ḥāk-i/ fersüd-i ḥūr-ı ḥāl-i L, AE, V.

- A 179b   687 Cihānuñ maṭāfi vü mes^cäsídur
Anuñ Gökṣuyı ^cayn-ı zerkāsídur
- 688 Kenāri olup hāş-ı şāh-ı benām
^cAceb cāy-ı şāhāne dil-keş-maķām
- 689 Çemen şuffeler reşk-i bürc-i ḥamel
Şükūfe sevābit-i sipihre ol maḥal
- R 21b   690 Şalar sebzeye tahtā-i lāle lem^c
Şalınmış yeme şanki tahtayla şem^c
- 691 Olup sīne-i şāf-veş şuffeler
Göñül gibi şūrīde şular akar
- 692 Çemenden revān olup āb-ı zūlāl
Olur lāciverd içre cedvel-miṣāl
- 693 Aḳup gelmede nice zevraq müdām
Gelür hāṭira şafşafiyyeyle şām
- E1 29a   694 Gümüş serv aña şalsa ^cakṣin ḥaçan
Girer suya bir şūh-ı nāzük-beden
- 695 Ya ol servler kim ser-efrāzdur
Yeşiller giyer hūb-ı ṭannāzdur
- L 234b
Li 18b   696 Şarılmağa aña şitābān olur
Bütün sebzeler ^cişk-ı pīçān olur
- 697 Meger vādi-i ^cişkdur ol feżā
Mecāz ü ḥaḳīkat iki rāh aña
- AE 16b   698 Gehī Gülşeniler pür-envār ider
Kadeh nūşlar gāhi gül-zār ider

(687 a)mesā^csídur / sakkāsídur V, A; (687 b) Gökṣuyı / Gökṣu R, A, E2, E1, V;
(689 a) şuffeler / şafāları V; (689 b) sipihre / sipihr E1, E2, H, BV; (690 a) şalar /
şala R, Sebzeye tahtā-i / sebze tahtına V, tahtā-i / tahtā V; lāle lem^c / lāmi^c-i cem^c
A; (692 a) āb-ı / akar L; (693 b) şafşafiyye / sağşaşa Lİ; (696 a) şarılmağa /
şalmağa L; (696 b) pīçān / bī-cān Lİ; 697. beyit Lİ'de yoktur.

	699	Kadehler şalup āteşin şu ^c leler Çemen suffe ķandılli köşke döner
H 229b		
E2 155b	700	Anuñ Kaysı jūlīde-mū sünbüli Göñül gibi şūrīde her bülbüli
	701	Başında yavaşıyla her bir nihāl Maķām-ı tecerrüdde Mecnūn-miśāl
	702	Şabā haste şūrīde āb-ı revān Habābuñ cünunuñ gözünden ^c ayān
BV 13b	703	Gülüñ āşıyānın tağıtmış şabā Hümā gibi murğān-ı pā-der-hevā
	704	Hamīr-i muḥabbet gili ser-be-ser Ğam-ı ^c ışkdan ġayıri yok bir keder
	705	O cūyuñ olup menba ^c ı reh-nümā ^c Alem Tağına varur ehl-i şafā
	706	O kūh oldu bir hār-geh-i seyr-i şāh Ki farkında ṭob-ı zeri mihr ü māh
E1 29b	707	^c Aceb hāyme ol ķulle-i sebz-fām Ki eṭrāfi ortada olmuş makām
A 180a	708	Virür hāşıl ol yerde tohm-ı emel Du ^c ā hārmenidür o dil-keş mahal
R 22a V 295b	709	Bu nām olsa aña n'ola ger ^c alem Ki envār-ı feyzî ^c alem-ber- ^c alem
	710	Tırāzende-i çarh-ı aṭlasdur ol Ki dāmān-ı arż-ı muķaddesdur ol

(700 a) anuñ / anun Lİ; (701 b) habābuñ / habābun Lİ; (702 b) gözünden / günden A; (703 a) gülüñ / gülün Lİ, tağıtmış / dağıtmış Lİ; (703 b) murğān-ı / murğānı L, Lİ, H, A, AE; (704 a) hamīr-i / żamīr-i E2, V, R, L; (704 b) ^cışkdan / ^cışkdur L, Lİ, A; (705 a) cūyuñ / cūyun Lİ; (705 b) tağına / dağına Lİ; (706 b) seyr-i / sebz-i V; (706 b) mihr ü / mihri L; (707 a) hāyme ol ķulle-i / ķulle-i hāyme ol R, Lİ, L, A; (708 a) hāşıl / hāşılı L.

- 711 Dikilmiş turan ḫulle-i a^czamı
Felek dūşunun cāme-i mu^clemi
- 712 O kūh üzre var bir ^cacib çeşme-sār
Revān-bahşdur ol çeşme-i Hıżr-vār
- 713 Şifā-sāz-ı ^cālemdür ol āb ü nāb
Ki bir mār-ı zehr anda her ḥabāb
- 714 Aña zāg-ı şeb ḡavṭa ursa eger
Ola reşk-bāz-ı sefid-i seher
- E2 156a 715 N’ola olsa ruhsarı pür-āb u tāb
Seher anda yur yüzini āfitāb
- 716 Aña şāmuñ olmaz bedel gūtesi
Ki mehden alurdı meger ḡavṭası
- 717 Hıżrlıkdur ol sebze-i bī-mişāl
Yeşil tāzeyāne ḫutar her nihāl
- L 235a
Lİ 19a 718 Tokundukça ^caksi olup pür-şitāb
Yürür nukre hank-ı şabā sīrāb
- 719 Karībinde var bir mübārek maķām
Ricāle olur çille-ḥāne müdām
- E1 30a 720 O bir ḡāribī ḫa^cr ü künc-i meğāk
Ki ferş aña gūsāle-i gāv-ı ḫāk
- AE 17a 721 Iraķdan görüp anda bir murğ-zār
Süzilür göñül murǵı şehbāz-vār
- 722 Odur bürc-i ḫurşīd-i şubḥ-ı şafā
Ki anda maķām eylemiş Akbaba

---

710. beyit L’de yoktur; (711 a) ażamı a^clemi L, A; (711 b) dūşunuñ/ dūşunun Lİ;
(712 b) ol çeşme-i / çeşme-i Lİ; L, H; (713 b) mār-ı / bād-ı Lİ, AE, mār-ı zehr
anda / pāre her anda L; (714 a) zāg-ı / zāğı L; (714 b) reşk-bāz-ı / reşk-bār-ı L;
(715 a) şāmuñ / şāmun Lİ; (717 b) ḫutar / tutar Lİ. (718 a) tokunuğça /
doğundukça Lİ; (718 a) ^caksi / ^caskeri L.

- H 230a   723 Meger ser-çarh-ı hidāyetdür ol
Ya bār-ı sefid-i kerāmetdür ol
- 724 Uçup tā'ir-i rūhı bu lāneden
Güzel kūşede vākī^c olmuş beden
- 725 Olup merķadi ser-be-ser taht-ı ȝill
İder cennet uyħusın ol zinde-dil
- 726 Dırāḥtān-ı ȝālī olup ser-be-evc
Gelür ehl-i ȝişret aña fevc fevc
- 727 Meger oldu ordū-yı şāh-ı benām
Mülāşık biribirine biñ hiyām
- R 22b   728 Güneş ṭolanur seyr içün dā'imā
Dili beste-bāb-ı icāzet aña
- A 180b   729 Dizilmiş turur mīvesi rāygān
Nitekim şalıncağdağı sāyebān
- E2 156b   730 Anuñ şāh-ı mevzūnı merğūbdur
Ki her biri gün görmedik hūbdur
- 731 Yetişmiş kimi hāşıl itmiş yemiş
Virüp mīve kestānesi çatlamış
- 732 Hazān faşlı seyr eyleyen anı der
‘Aceb ṭoprağı var ki altun biter
- E1 30b   733 Bu faşl içre vardık pederle aña
Kalem oldu vaşında destān-serā
- V 296a   734 Şalup şüret-i nev-bestə gül-zārına
Bu ebyātı nağş itdi dīvānına
- BV 14a   735 N'ola olsa ser-meşk-i nazm-ı sūhan
Ki yazdum göñül levhına anı ben

(723 a) ser / nesr R, E1, Lİ, L, BV, V; (723 b) bār-ı / bāz-ı V, BV, R, E1, Lİ, E2,
sefid-i / sepīd-i V; (724 a) rūhı / ruh L; ((725 a) ser-be-ser / bir ser Lİ; (725 b)
uyħusın / uyħusı AE, L, V, Lİ; (731 a) kimi / gibi E2; (733 b) kalem / o dem E2;
733. beyit L'de yoktur.

- 736 Teberrük tarık ile itsem ne var
O gül-desteyi revnak-ı harzār
- 737 Anuñ feyżidür dilde olan güher
Hem üstaddur baña ol hem peder
- 738 N’ola pīşvā itsem ol ‘ārifî
O Cāmī-i ‘aşr idi ben Hātīfī

Gattal-i Merhüm Nevçī Efendi

Hazānda bülbülenüñ āh-ı serdinden solup verdi
Bu kühsaruñ dem-i serdi bize hayli fenā verdi

Şararmış çihresi teb-lerzeden şāh-ı çenāřinüñ
Habībā nabżını ḫutsañ ‘aceb bilsek nedür derdi

Vücūdum gibi evrāk-ı dırāhtın hep hazān buldum
Mizāc-ı tab‘uma hoş geldi bu deştüñ dem-i serdi

Huuşā Akbabanuñ türbet-i pür-nürünü gördük
Gözi açuklara kuħl-i cilādur ferşinüñ gerdi

AE 16b Nüzül itmezden evvel ġam virür endīše-i riħlet
E2 157a Anuñcün Nevçiyā dünyā evin ehl-i fenā yerdi

H 230b 739 Hişāra gelince nice kūşe-vār
E1 31a Ki vaſfi gibi mümtenīcdür şümār

L 235b 740 İder ‘iyş u nūş ehlini kām-yāb
R 23a Kavī gölgelerde turulmuş şarāb

741 Cinān-veş ider serv ile ergavān
Zümürdüle yāküt ķaşrın ‘ayān

742 Nihāli olup şol ķadar sāye-dār
Güzār idemez tīr-i ebr-i bahār

(737 a) anuñ / anun Lİ; (738 a) itsem / bilsem V, E1, E2, ol / o L; gazelde 1. beyitte hazānda / hazāndan Lİ; (740 a) ehlini kām-yāb / ider serv ile ergavān L;
(740 b) gölgelerde / gölge ile R, gölgede AE.

- A 181a   743 Düşürse güneş tācın olmaz ḡubār
Tutar düşmedin ḥake dest-i čenār
- 744 Düşüp cūlara sāye-i ḥoş-nihād
İder şāḥ̄lar levh-i sīme sevād
- 745 Olur ‘aks-i bārı şanavber hemān
Şulanmağa ḫonmuş sebū-veş ‘ayān
- 746 Şu içre ḫonulmuş sebū-yı şarāb
Şu gence döner kim tlıism olmuş āb
- 747 Şalar cūya timşālini āşıyān
Gelür murğ ü māhī olur der-miyān
- 748 Virüp nice dā'im kebūterleri
Çıkar māhiyān anda tāze ṭarı
- 749 Bu resme ola çünki luṭf-ı Kadīr
Nice olmayalum günāha dilīr
- 750 Kanı sākiyā māh-ı pertev-feşān
Ki bu meclisüñ cāmī eksik hemān
- 751 Yürüt zevraḳı degdi nevbet saña
Ne eylersen eyle icāzāt saña
- E1 31b
- V 296b   752 Muğannī ne ṭurursun eyle nevā
Bizi sāhīl-i şevķa çekdi hevā
- Lİ 20a
- E2 157b   753 Hezār ile kuh-sār olup hem-zebān
Cefāya ṭutar şāh-ı cünbüş-künān

(744 a) sāye-i ḥoş / sāye-veş L; E2'de 744'in 2. mışrainın yerine 745'un 2. mışrai,
745'un 2. mışrainın yerine de 746'in 2. mışrai yazılmıştır; (745 b) şulanmağa /
şunmağa E2, H, L, şovutmağa AE, E1, Lİ, BV, R; 746 L'de yoktur; (750 a)
pertev-feşān / pertev-nişān BV, A; 750. beyit L'de yoktur; 751, 752 ve 753.
beyitler L'de yoktur.

Hiṭāb-ı Sākī

- 754 Getür sākiyā sāgar-ı ḫişreti
Hebā itme ḡafletle bir sāc̄ati
- 755 Bulunmazsa āvāze-i ney saña
Münebbih yeter ḡulḡul-i mey saña
- 756 Қanı sākiyā ol mülevven gül-āb
Şudāc̄-ı ḥumār ile ḥälüm ḥarāb
- BV 14b 757 Döke şaca ḳullañ mey-i ahmeri
Degil çünki ey ḡonca alnuñ teri
- R 23b 758 Қanı sākiyā ol nebātī şarāb
Ki қand-i nebāt eyler andan hicāb
- AE 18a 759 Meger Hıżruñ āb-ı hayātidur ol
Ki her cisme rūh-ı nebātidur ol
- 760 Қanı sākiyā şiselerle nebīd
Revān eyle mānend-i hūn-ı şehīd
- H 231a 761 İdüp anda ḫaks-i izzāruñ zuhūr
Görenler disün indi üstüne nūr
- 762 Қanı sākiyā ol fuḳāc̄-ı revāk
Ki ehl-i dili ide şirīn mezāk
- A 181b 763 Meded şīşeden şun şarāb-ı ṭuhūr
Ki telh eyledi ḫiyşı bu şerr ü şūr
- E1 32a 764 Қanı sākiyā ol dırāḥṣān zūcāc
Ki taḥṣīl ide cism-i ḥāk-i müzāc
- 765 Yine bāde-i nābı surmek gerek
Bu derdūn ḫilācını görmek gerek

Başlık Lİ, A ve L'de yoktur; (755 a) bulunmazsa āvāze-i / bulunmaz ser- āvāze-i V, E1, E2, BV, AE; (755 b) ḡulḡul-i / ḳulḳul-i V, Lİ; (757 a) ahmeri / ahmeri Lİ; (757 b) çünki / elde E2, ḡonca alnuñ / alnuñ Lİ; (761 b) disün / disünler V; (763 a) şun / şuñ Lİ; (764 b) ḥāk-i / ḥāki Lİ.

	766	Ḳanı sākiyā ol kümeyt-i sürūr Ki ṭayy oluna bu beyābān-ı dūr
E2 158a	767	Gerekdür ki leb-teşne-i nātūvān O yākūt-ı nābı ide dūr dehān
	768	Ḳanı sākiyā ol mey-i dil-nüvāz O la ^c līn libās ü zümürrud-ṭirāz
	769	Şavup zāhidi al ele cām-ı Cem İçilsün şarāb idelim def ^c -i ǵam
L 236a	770	Ḳanı sākiyā ol mey-i şu ^c le-zen Dırahşende şem ^c -i muraşşa ^c legen
	771	O ķındıl-i rahşende-i bī-fitīl Olur güm-reh-i şām-ı hicre delīl
	772	Ḳanı sākiyā bāde-i cān-fürūz Ki şem ^c -i ruhuñ ide pervāne-sūz
Lİ 20b	773	Getür şīşe-i cāmı rahşende kıł Çerāğ-ı ümīdüm dirahşende kıł
	774	Ḳanı sākiyā ol mey-i sīne-sūz Tehī sāz-ı dil āteş-i kīne-sūz
	775	Virüp nāb-ı ķalbe mey-i ışk-ı dem Görüp reşk ile çatlasun cām-ı Cem
	776	Ḳanı sākiyā pūte-i la ^c l-i nāb Ki her-dem aña kūze-keşdür ҳabāb
V 297a	777	Ḳanı sākiyā ol mey-i tāb-dār Dile şal o kibrīt-i ahmerle nār
R 24a, E1 23b 778		Dem-ā-dem üfür āteşin sāğarı Akıt püteden külçe külçe zeri

766. beyit L ve H'de yoktur; (767 b) hemān / hān V; (775 a) nāb-ı / tāb-ı R, E1, Lİ, L, H, ışk-ı dem / iyş u dem BV, AE, H, L, Lİ, V; 776. beyit E1, E2 ve H'de yoktur; 777 E1'den eklenmiştir.

- 779   Kanı sākiyā pāde-i ḥoş-güvār
O ȳumdan ki dürdi ide tāb-dār
- 780   Ne dürdi ‘aceb sūde cevherdür ol
Ne cevher ki iksīr-i ekberdür ol
- 781   Kanı sākiyā bāde ȳam-ı küsl
Ki feyzine leb-teşnedür cān u dil
- 782   Dili pür-veleh cānı mestāne ȳıl
Beni kendi kendümle bīgāne ȳıl
- AE 18b   783   Kanı sākiyā berk-i bārān-ı eşk
O ser-çeşme-i bahır-ı ‘ummān-ı eşk
- E2 158b   784   O sāgar ki sih̄r ile ağlatmada
Meger cevheri oldu seng-i yada
- H 231b   785   Kanı sākiyā ol baṭ-ı ḥoş-ṣadā
O ser-sebz-i mīnā-yı humret-nūmā
- A 182a   786   Lebüñ ‘aksi itsün kadehde ȳuhūr
O cān-ı ḥarīfān bu ȳandīl-i nūr
- 787   Kanı sākiyā hūn-bahā-yı ȳired
Yetişdür anı ben gedāya meded
- 788   Akıt bāde ȳumm-ı mey-i nābdan
Getür çeşme çak kūy-ı sur-ȳābdan
- BV 13a   789   Kanı sākiyā seyl-i surhī-nūmā
Kızılırmağ olsun aķup dā’imā
- 790   Demidür iderse o cūsende āb
Kühen-ȳāne-i ‘aķl u fikri ȳarāb
- E1 33a   791   Kanı sākiyā ol kūlāh-ı Keyān
Ağır deprenür oldu raṭl-ı girān

(779 b) tāb-dār / māye-dār BV, Lİ, E1, E2, BV, L, H, AE; (782 b) kendi / kendümi V, kendümle / kendiyle R, L; (786 b) cān-ı / cām-ı L; (788 b) sur-ȳābdan / serd-ābdan Lİ; (788 b) kūy-ı / kūh-ı E2, AE; (789 b) Kızılırmağ / Kızılırmak H, AE, BV, E1, E2; (791 a) Keyān / kūnān Lİ.

	792	Götürmez diyu şunmaz olduñ baña Neden bu cefā merħabā merħabā
L 236b	793	Urup sākiyā mahber-i sürha dest Gehī yaz humārum gehī eyle mest
Li 21a	794	İrişsün bekāya fenā içre dil Anı şafħa-i mahv u išbāt kıl
E2 159a	795	İdüp sākiyā çāre-sāzı baña Şun ol āteş-i ġam-güzārı baña
	796	Getür bādeyi cāmī medhūş kıl Baña şükri sermāye-i hūş kıl
R 24b	797	İçür sākiyā kıl beni ser-mest Şalam tā ki bu dām-gāha şikest
	798	Olup ber-ṭaraf sāz-ı ṭāş-ı nigūn Çıkam hadd-i hey'etden āħir birūn
	799	İdüp sākiyā ṭāşbāzī yine Getür rakşa erbāb-ı rāzı yine
	800	Göñül tās-ı pür-āteş ü hırķa-ten Ayān ideyin anı bu cübbeden
	801	Getür sākiyā rūze-dār-ı sebū Ki būy-ı riyādan ola şüst ü şü
V 297b	802	Tutup kāse-i reng-i lačīye fem Deħānuñda misvākını kıl kalem

(792 a) olduñ / oldı L, Lİ, A; (795 a) sāzı / sarı V; (796 a) bāde-i / bādeyi Lİ, cāmī / cāmī AE, BV, E1, V, Lİ, E2; (796 b) baña / ya gel Lİ, A, şükri sermāye-i / şükr-i şīrīne-i A, hūş / cūş BV, sermāye-i / şürbe-i Lİ; (797 a) ser-mest / şīr-mest BV, Lİ, V; (801 a) rūze-dār-ı / ruze-dāra E2, E1, R, BV, AE, Lİ, H, şüst ü / şüst-i Lİ; (801 b) ola / ide E2, E1, R, BV, AE, Lİ, H; (802 a) tutup / dutup V.

- 803 Sürüp sākiyā zevraķ-ı cāmī sen
Kıl engüşt-i zībāñı aña dümen
- E1 33b 804 Bırak lücce-i ḡişrete lengeri
Yine ḫatalum zevraķ-ı sāğarı
- 805 Çemen-zāra vir sākiyā revnaķı
Yem-i sebzede ḫullan ol zevraķı
- AE 19a 806 Niçün keşti-i bāde āsūdedür
Habābuñ neden yelkeni şudadur
- H 232a
- A 182b 807 İdüp sākiyā bezmi pür-velvele
Yine alıcı çakırnuñ al ele
- 808 O şeh-bāz-ı hun-rīzi āmāde kıl
Hemān murğ-ı ḡiyşı ayağuñda bil
- 809 Gelüp sākiyā cūşa baħr-ı ferāħ
Yine cezr ü med zāhir itsün ḫadeħ
- 810 Şadef-veş şu üzre gelürse ḥabāb
Dişüñ ḡaksi olsun aña dürr-i nāb
- 811 Olup sākiyā ḡaks-i rūyuñ müdām
Döner defter-i ḥāş-ı eṣkāle ḥām
- 812 Müselmān idüp ḡamze-i sāħiri
Biraz devşir ol ḫurre-i ḫafiri
- 813 Meded sākiyā irdi ṭūfān-ı ḥāb
Pür it keşti-i Nūħa nūħi şarāb
- L 237a
- E2 159b 814 Ḥurur sāħil-i ḡamda ehl-i melāl
Harifān-ı keşti-i şikeste-mišāl
- 815 Dem-i ḡiyddur sākiyā kıl şitāb
Akıt ḥūn-ı ḫurbān yirine şarāb

(803 b) zībāñı / zībāñı Lİ; (804 b) ḫatalum / tutalum Lİ; (805 b) ḫullan / ḫullañ Lİ;
 (808 b) ayağuñda / ayağunda V; (810 a) şu üzre gelürse / üzerine gelüp her BV,
 AE, H, V Lİ; (811 a) olup / alup V; (811 b) ḥām / cām V; (814 a) Ḥurur / durur Lİ.

R 25a, Li 21b	816	Murād üzre devr itdi çarh-ı felek İçilür getür bāri üç günlice
	817	Dem-i ıyidür meclisün sākiyā Tolı şun olunsun yine merhabā
E1 34a	818	Bize ıyd-gāh oldı bezm-i şarāb Nişār eyle şīşeyle gül-gūn gül-āb
	819	Getür bezm-i rindāna mey sākiyā Sürülsün ḥarīfāna mey sākiyā
	820	Elüñde ola tā ki mir ⁹ at-ı cām Elüñe bağlarlar senüñ hāş ü ıam
	821	Bahār oldı sākī tolunsun şarāb Bitürsün gül-i neşve ol āfitāb
	822	Şafāda berāber olup şubh ü şām Adālet gerek devr-i meyde müdām
BV 15b	823	Çanı sākiyā güher-bāy-ı şarāb Ki bu zerd ü zārı ider cezbe-yāb
	824	Olup āteş-efrūz-ı sūz-ı derūn İdem lenger-i şabrı tavķ-ı cünūn
E1 34b	825	Getür sākiyā gülşen-i bezme āb Ki gül gül idüp ruhlaruñ vire tāb
	826	Alup destine sāgar-ı sādeyi Koma yerde kanum gibi bādeyi
V 298a	827	Meded öldük ey sākī-i nev-cevān Elüñde degil mi o mühr-i emān

(816 b) içilür / içilsün AE, BV, R, E2, E1, işsün H; (817 b) tolı / dolı Lİ, şun / şuñ Lİ; 818. beyit A'da yoktur; 818'in 2. mısraı BV'de şöyledir: Bitürsün gül-i neşve-i āfitāb; (819 b) sürülsün / görülsün R, A, Lİ, L; (820 b) elüñe / ölüle V; 820 ve 821. beyitler BV'de yoktur; (821 a) tolunsun / dolunsun Lİ; (822 b) adālet gerek / adālet Lİ.; (827 b) mühr-i / mühr ü Lİ.

	828	Gelürse eger <u>hāne-i hāṭira</u> Emān virme ġam dinilen kāfire
E2 160a		
A 183a	829	Τoluñ dā'im ey sākī-i dil-sitān Dem-ā-dem o fis̄kiye olsun revān
AE 19b		
H 232b	830	Lebüñden alup māye-i ̄iyş u dem Tehī ̄kalmasun bir nefes cām-ı Cem
	831	Göñül sākiyā saña naħcīrdür Şaçuñla müjeñ bend ü şīmşīrdür
	832	Şıkılmazdı ̄āşıķ ġam-ı ġamzeden O zülf-i muṭavvaķdur ani boğan
	833	Şunup sākiyā lāl-i <u>ħandānuñi</u> Mezāk ehline vir nemek-dānuñi
	834	Lebüñ <u>ħandesi</u> ̄kalbe virür şafā Bulur cām gūyā nemekle cilā
L 237b		
R 25b	835	Firākuñda sākī ciger <u>ħūn</u> olur Dü-çeşmim iki cām-ı gūl-gūn olur
	836	Keser ̄kanını ol leb-i cān-fezā Olur çeşm-i mālūle şekker devā
Lİ 22a	837	Yeter sākiyā lāl-i <u>ħandān</u> bize Kadeh üzre çün kim dinür cān meze
	838	Leb-i <u>ħāl-dāruñ</u> <u>ħayāli</u> müdām İder sāğar-ı ̄iyşı müşgīn-fām

(828 b) dinilen / dinili A; (829 a) toluñ / dolañ Lİ; (831 a) saña / özge BV; (831 b) shaçuñla / şacılısa AE, V, BV, A; (834 a) ̄kalbe virür / virür ̄kalbe L, A; (834 b) nemekle / lebüñle L; (836 a) keser ̄kanını / girer ̄kanına H, girüp ̄kanına A, keser / döker L; (836 b) şeker / sükker V; (837 a) bize / meze E1, E2, BV, V, Lİ, bize / müje AE, L, H; (837 b) dinür / dine BV; (838 a) ħayāli / ħāli V, A, E2, L; (838 b) müşgīn-fām / müşgīn-ħitām E1, E2, BV, Lİ, ħiyām V, AE.

Şıfat-ı Mey

- 839 Kanı sākiyā ol mey-i āteşīn
K’ola nūr-ı bahş-ı zamān ü zemīn
- 840 Şu^{cāc}ı idüp şāmi kāfūr-reng
Görine nūcūm anda şekl-i peleng
- 841 O meyden ki tīg-ı ḥaṭīb alsa āb
Siper olmaya ķubbe-i āfitāb
- 842 O tīg ile bir rind-i peymāne dost
İde şafha-i rūz ü şāmī dü-post
- E2 160b
- E1 35a 843 Seḥāb olsa ol nārdan şu^cle-yāb
‘Araķ-veş yana dest-mālinde āb
- 844 Ne mey şu^cle-i şem^c-i bezm-i vefā
Ne mey revğan-ı çeşm-i ȝevk u şafā
- 845 Ne mey ḥāli kesb itmiş ehl-i derūn
Bulanmış biraz tā bulunca sükūn
- 846 Gül-i neşveye nār-ı Nemrūddur
Dile āteş-i dāğ-ı mehbūddur
- 847 Odur sākiyā kimiyā-yı sürür
Ki nārı dimāǵa ider feyż-i nūr
- 848 Anuňla döküp қat̄reler çeşm-i ter
Dil ü dīdeden ƙar^c u inbīk ider
- 849 Kaçan nār-ı mey kimiyā-sāz olur
O meclisde ǵam simiyā-bāz olur
- A 183b 850 O gül-gūn ki olur dem-i türk-tāz
Ayağını kīndīl idüp cilve-sāz

Başlık L, Lİ ve A’da yoktur; (840 a) reng / zeng BV; (842 b) rūz ü / rūz V; (844 a) ne mey / zihī A, L; (844 b) ȝevk u / ȝevk V; (846 b) mehbūddur / behbūddur V, A, AE, BV, E1, E2, H; (848 b) dīdeden / dīde L., ƙar^c u / ƙar^c Lİ, V; (850 a) gül-gūn ki / gül-gūn L.

AE 20a V 298b	851	Şu mey-häre kim ola āvāresi Kalur mı köyup gitmeye çāresi
H 233a	852	N'ola olsa dil-bestə-i cām-ı mey Ayağ bağıdur ādeme dām-ı mey
R 26a, BV 16a	853	Anuñla niyāz ehli izzet bulur Ne söylerse dil-dāra maçzūr olur
	854	Bu yetmez mi kim ide bī-ihtiyār Kala ṭānadan nāṣīḥ-i herze-kār
	855	Anuñ feyzidür kim idüp tābnāk Olur serv-ḳadler mülāyim çütāk
Lİ 22b, L 238a	856	Bunuñla şulansayı bir nahl-i ter O sācat vire tāze şeftālular
E1 35b	857	İder mest-i üftādeyi şahne-gīr Eger rūbeh içse olur nerre-şīr
E2 161a	858	Acəb mi dinilse aña şīr ü ner Kılur mest ü medhūş-ı gurrende ner
	859	Eger neşvesin bulsa gerdūn-ı dūn İde şevr-i gerdūnesin ser-nigūn
	860	Eger içse bir cürə-i kemterīn Nice zabṭ olınurdu gāv-ı zemīn
	861	Hilālün ide çengelini şikest Eger ḳatresin içse bir pīl-i mest
	862	Baṭ-ı meyden olsa eger yāveri Ayaqlanmaya bāza kebg-i deri

(851 b) gitmeye / gitmege / H, Lİ, V; (853 a) anuñla / anunla Lİ; (854 a) bī-ihtiyār / bād-ihtiyār A, V; (854 b) nāṣīḥ-i / zāhid-i E2; (855 a) anuñ / anun Lİ; (855 b) ḳadler / ḳadrlar Lİ; (857 b) eger / olur R, olur / eger R; (858 a) dinilse aña / aña dinse E1, E2, Lİ, aña dine V, ner / hizebr E1, R, BV, AE; (858 b) mest ü / mest Lİ, V, AE, ner / bebr E1, E2, R, ner / şīr Lİ, H; (859 a) neşvesin / neşve BV, A; (859 b) şevr-i / nūr-ı Lİ; (862 b) pīl / fīl Lİ.

- 863 Kebüter ile olsa himmet-fezāy
İde çeşm-i şahbāzı halhāl-i pāy
- 864 İder çāk dīv-i zulām-ı ḡamı
Çeküp su^cleden şārim-i ḡamġamı
- 865 Dimāğā çıkışup alsa bürc-i seri
Buḥāri açar şukķa-i şafderi
- 866 Yürütdükçe mey ḋaklı eyler zebūn
N’ola rā³yetin eylese ser-nigūn
- 867 O mihrūn olur meclisi pür-şafā
N’ola şıçrasa żerresi dā²imā
- 868 Şanur şemmesin şem iden hūn-ı müşk
^cAbīr ola gerdürdisi ola huşk
- 869 Hemîşe olup duħter-i rezle yār
Hum-ı sīne olmak gerek māye-dār
- E1 36a 870 Ne rez duħter-i ḋgayret-i hūrdur
Şu^cā^cı aña ħulle-i nūrdur
- A 184a 871 Dime duħter-i rez yaħud šīredür
Leb-i la^cl-i cānāna hem-šīredür
- R 26b 872 Biri şehd-i pür-şīr ü şīrīn biri
Şaqīre birisi kebīre biri
- E2 161b 873 ḥabābin görünce göñül cūş ider
Ki ṭağlarca derdin ferāmūş ider

(863 a) kebüter ile / kebüterlere AE, E2, L, H. (866 a) yürütdükçe / göründükçe L, eyler / ider E2; 867. beyit V, BV, E1 ve E2’de yoktur; (867 a) mihrūn / mihrün Lİ; (868 a) şemmesin / nefħasın E2, R, e1, Lİ, L, H, nağmesin A; (868 b) dürdisi / dürdli BV, V; 869. beyit H’de yoktur; (870 a) duħteri / duħter-i Lİ, L, H, ḋgayret-i / ḋibret-i Lİ, ; (870 b) ħulle-i / ķulle-i E2; (871 a) rez yāħūd / rezde yāħūd Lİ; (872 a) şīrīn / şīre E1, BV, V, H, AE, L, pür-şīr / şīrīn L; 872. beytin ilk misraı A’da şöyledir: Biri şehd biri şīrīn şīre; (873 a) ḥabābin / cemālin L, cenābin A; (873 b) ṭağlarca / dağlarca Lİ.

AE 20b	874	Nażar kıl ḥabāb-ı mey-i bī-gaşe ‘Aceb şīşedür kim konur āteşe
	875	Ṭolı duḥter-i rezle cām-ı şarāb Miyānında Kız Kulesidür ḥabāb
H 233b		
V 299a	876	Bula bāde şengerfī tā kim cilā Ḥabāb oldı billūr mühre aña
	877	O şengerfī kim feyz-i bahşa ola Eger lāle-reng ise büya ola
Lİ 23a	878	Dönüp zevraḳ-ı surḥa cām-ı şarāb Dırāḥsende fānūs ola her ḥabāb
	879	Ḥabāb-ı meyūn şīşdüğü çün görür Şabā surḥ-ı bād okuyup üfürür
L 238b	880	Mey üstünde yer yer görinür ḥabāb Dizer levh-ı yākūta lüle-yi nāb
	881	Yine pür-ḥabāb it mey-i bī-ḡīşı ‘Alevlendir ol kūze-i āteşī
	882	Virüp tāb-ı ḫalbe mey-i nāb ile Ol āteşle naḳd-i dil-i tāb ile
E1 36b	883	Eger tā bilinmezse ḫalur tebāh O naḳd olmaya lāyik genc-i şāh
BV 16b	884	Kedūdan revān oldı laᶜl-i müzāb Şafaḳ ẓāhir itdi meger āfitāb
	885	Derūnına uymazmış anuñ yüzü Kabaḳ şandığum çıktı ḫan ḫarpaζı

(874 a) ḥabāb-ı / cenāb-ı A, V, BV, L, Lİ, AE; (874 b) konur / döker V, R, konur / devir AE; (875 a) ṭolı / dolı Lİ; (876 a) bula / n’ola L; (877 a) şengerfī / şengerf Lİ; (877 b) mühre / mühr AE, E1, BV, H; (879 a) şīşdüğü / şīşdigin Lİ, V; (879 b) bād / bā Lİ; 878, 879 ve 880. beyitler L’de yoktur; (882 a) nāb ile / tāb ile Lİ, H; (885 a) anuñ / anun Lİ; 875 ile 911 arasındaki beyitler A’da yoktur.

- 886 Alışdı anuňla ezel-i hāk-i ten
Mey oldu ķivām-ı sebū-yı beden
- 887 Mey-āver elinde sebūlar mīdur
Ya şāh üzre bār-ı şanavber midür
- E2 162a 888 Sebū mudur ol bü'l-^caceb şem^ca-dān
Nigūn olmasa şu^cle olmaz ^cayān
- 889 Sebū ķuvvetiyle olur bāhте
Қadeh oldu fiskiyye-i sāhте
- 890 Dehānında sīb oldu fark-ı seri
Ğurūriyla bögründedür elli
- R 27a 891 Ağır deprenür itmede ser-fürū
Göñülli gibi sākiyā pek sebū
- 892 Demi olsun ey dil cihānda meyūñ
Ağarmaya başı sebū-yı meyūñ
- 893 Kırılsayıdı sāgar iderler hemān
Tehī kor mı hiç anı dürdī-keşān

Şifat-ı Tāk

- 894 Ne mey kim olup tākide ehl-i hāl
Ola şekli bīd-i müvelleh-mišāl
- E1 37a 895 Ura ^cışık elinden ciger-hūn gibi
Ki jūlīde-mū oldu Mecnūn gibi
- AE 21a 896 Şalar dūşuna sebz-i seccādesin
Velī eksük itmez yine bādesin

(886 a) anuňla / anunla Lİ; (889 b) fiskiyye-i / fiskiyye V; (891 a) ağır / ağız L;
(892 a) cihānda / cinānda E2, L, V, meyūñ / meyün Lİ; (892 b) meyūñ / meyün
Lİ; başlık Lİ'de ve L'de yoktur; (894 a) olup / ola R, tāki de / tākinde V, BV, H,
E1, E2, R, AE, L; A'da şifat-ı Tāk bölümü yoktur; (896 a) sebz-i / sebze Lİ.

- 897 Vire gevherin sübhadan çün nişan
Alurlar varup feyzini her zamān
- H 234a 898 Olur berg-i °iyş anda her berg-i ter
Elin alana çok şafā feyz ider
- 899 Benān-ı şehādet gibi bend bend
°Aceb neydür ol māye-i zehr ü ḥand
- Lİ 23b, L 239a
V 299b 900 Şarābına yağlı dinilse n'ola
O bir üstüh̄āndur ki pür-mağz ola
- 901 Kesilse n'ola tāki faşl-ı bahār
Olur çünkü tiryāk için ḳat-ı mār
- E2 162b 902 Ayağ üstüne turamaz hem çü mest
Komayınca çak dūş-ı eṣcāra dest
- 903 Nihān eyleyüp dāmen içre kemend
Şalar gerden ü sā°id-i şāha bend
- 904 °Aşāya düşer gerçi pīrān gibi
Şarar bulduğın °ışk-ı pīçān gibi
- 905 Anuñ ṭāremi çetr-i şahānedür
Şafā murğına dām ile dānedür
- 906 İdüp feyz ol dāne-i āb-dār
Nice murğ-ı nāçizi eyler hezār
- 907 Şarābuñ ki vaşfi olına rakam
Alınmak gerek tāk-ı zerden ḳalem
- E1 37b 908 Filizzātı n'eyler dil-i neşve-nāk
Yeter aña kibrīt-i ahmer o tāk

(897 a) gevherin / gevheri L; (897 b) feyzini / feyzi (898 b) elin alana / alan eline
Lİ; neydür / meydür R; (902 a)üstüne / üzre hiç Lİ, turamaz / duramaz Lİ; (903 a)
icre / içinde R; (904 b) pīçān / bī-cān V, H; (905 a) anuñ Lİ; (905 b) dām ile /
dāmuña BV, Lİ; (907a) şarābuñ / şarābun Lİ, olına / olsa L; (908 a) filizzātı /
ḳalem-rānı L, Lİ.

- R 27b   909   Bizi tāk-ı zerdür iden behre-yāb
                    Olur berg ü bārı mezeyle şarāb
- 910   Görüp dāne vü bergen itdüm ḥayāl
                    Ki tūtī ide beyzesin zīr-i bāl
- 911   N’ola eylese tevsen-i şevkī rām
                    Tutar tāziyāne elinde müdām
- 912   Bahār olsa tāke yürür āb-ı nāb
                    Nitekim ‘urukına rindüñ şarāb
- 913   Kılur şahı̄n-ı gül-zārı̄ reşk-i cinān
                    İder bir ķalem şuyı bāğga revān
- BV 17a   914   Şalāh ol ki rindān-ı cām u sebū
                    Ala lǖle-i tāk-ı rezden vužū

Şıfat-ı Hum

- 915   Kanı sākiyā ol ḥum-ı māye-dār
                    O naḳd-i revānı yine kıl nehār
- E2 163a   916   Saña munṭazırdur ḥarābātiyān
                    Hum-ı mey yeter oldu genc-i nihān
- 917   Bahār oldu dünyā humuñ tālibi
                    Yere geçdi lāle piyāzı gibi
- AE 21b   918   Ḥum itmezse mebzūl ihsānını
                    Alam rūz-ı mahşer girībānını
- Li 24a   919   Ḥum-ı meydür ol kūh-ı zevk u şafā
                    Dem-i Cemden oy virür itseñ şadā

(911 b) ṭutar / tutar Lİ; (912 a) āb-ı nāb / āb u tāb AE, Lİ, L, H ; (912 b) rindüñ / rindün Lİ; 912. beyit L’de yoktur; (914 b) rindüñ / girse; başlık H, A, Lİ ve L’de yoktur; (915 a) māye-dār / māye-dān L; (915 b) nehār / nişār BV, R, L, E1, H, revān Lİ; (917 a) humuñ / humun Lİ; (919 a) ol kūh-ı / kūh-ı A; (919 b) Cemden / humdan AE, BV, oy / pāk E2, V, A.

E1 38a H 234b	920	Halâş iden oldur yine dem-be-dem Hurûş itse tûfân-ı deryâ-yı ǵam
	921	Țururdı kemersiz binâ-yı nühüm Konulsa һorâsânî-i lây-ı һum
	922	Sifâl olsa ol һum olup pâymâl Karanfil vire haşre dek ol sifâl
	923	N'ola bâd-ı ǵam һavfi çekmezse mest İder ani hîşt-ı sıร-ı һum şikest
L 239b		
V 300a	924	Ne ǵam şîşede կalmasa bâdesi Huma տayanur mest-i üftâdesi
	925	Ne һum կâlib-ı կubbe-i աsüմâن Ne һum dökme gencîne-i հüsrevâն
	926	Ne һum çâh-ı naħseb-şîfat şu ^c le-zen Ne һum kûh-ı kân gibi pür la ^c lden
R 28a	927	Ne һum dîg-i seccâde-i mey-gede Ki siħr eyleyüp fitne կaynatmada
	928	Olup tâlib-i feyż-i pîr-i muğân Yuvarlanmış ol yolda nice zamân
	929	Derûnı olup lücce-i bî-gerân Cevâhir nişâr eyler açsa dehân
A 184b	930	Odur mahzen-i çeşme-i Hîzr-ı cân Ya һâk içre şahrînc-ı deyr-i muğân
E2 163b	931	O ser-çeşme itmezse feyż-i müdâm Pür olmaya һavż-ı bilürîn câm

(920 b) tûfân-ı deryâ-yı / deryâ-yı tûfân-ı R, L, H; (921 a) țururdı / tüterdi Lî, kemersiz / kemer-sâz V; (922 a) ol / bir H, Lî; (924 b) տayanur / dayanur Lî; (925 b) dökme / dahme V; (928 a) olup tâlib-i / olup Lî; (929 a) lücce-i / gîce-i V; (930 a) meħzen-i çeşme-i / çeşme-i mahzen-i Lî.

E1 38b

(2) **Rubācī**

Bir humdan olur ehl-i tarab lā-ya^ckıl
 Kim lüccesine gavta urulsa ķabil
 Bir iki ķadehden gele mi reng-i ruħuñ
 Anı boyacı küpü mi şanduñ ey dil

Şıfat-ı Cām

932	Getür sākiyā bezme bir ṭoli cām Yine çarha girsün o bedr-i tamām
933	Mizācumca bir şerbet içür baña Bulunmaz mı gönlümce cām-ı şafā
934	Müselleş ko cām-ı müseddeslere Tilādur münāsib gümüş sāğara
935	Gelür cām-ı şeş-ħāne ile şarāb Mezāk ehline şem ^c ile şehd-i nāb
936	İder <u>haste-i</u> ^c ışķa feyz-i revān Meded cāni pek ola cāmuñ hemān
AE 22a	937 Yine sākiyā yāre şun bir ṭolu Kadehle vir ol kebg-i zībāya şu
Lī 24b	938 Meh-i bedri bāde ķadeh hāledür Virür būy-i dil-keş ^c aceb lāledür
BV 17b H 235a	939 Harīf-i ķadeh sāgar-ı Cem çeker Şu mest ejdehā gibi kim dem çeker
	940 Tehī vü nigūn olsa cām-ı şarāb Dehen ola gird-āb ü sāgar ḥabāb

---

Rubācī A'da yoktur; başlık Lī ve A'da yoktur; (932 a) ṭoli / ṭolu A; Lī; (934 a) müseddeslere / ser-i sükkere Lī; (936 b) cāmuñ / cāmun Lī; (937 a) şun / şuñ Lī; (939 b) ejdehā / ejderhā H, V.

E1 39a	941	Yem-i ^c işretüñ cāmdur revnağı Şulandıkça yürür bunuñ zevrakı
E2 164a		
R 28b	942	Yem-i ^c iyşe gird-āb-ı cām-ı şarāb Kapanmış döner nice fūlk-i ḥabāb
L 240a	943	Şurāḥī nūmāyende-i dūrdur Kadeh ^c aynek-i şāf-ı billūrdur
	944	Hüner gösterüp cām-ı gitī-nūmā Bize ^c arż ider şan ^c at-ı simyā
V 300b	945	Zūcāci ^c aceb perdedür cām-ı şāf Ki çeşm ü çerāğ-ı selefdür sūlāf
	946	Düßer allar geyse cām-ı meye Şu şart ile kim sinceff olmaya
	947	Kenār-ı kadehle mey-i şu ^c le-dār Şu zer nokṭadur sīm-i tāhrīri var
	948	Olur şufr-ı hāli kenār-ı kadeh ṭolularla olur hesāb-ı feraḥ
	949	Sebūdan akındı akar dā ^c imā Boğazda fenerdür kadeh gūyiyā
	950	N’ola şafha-i hāṭıra virse tāb O billūr mühreyle cām-ı şarāb
	951	Tolı üzre būse alınur müdām Yeter ^c āşıka būse-i la ^c l-i cām
	952	Mülāyim güzeldür ayağını öp Zenahdānin oħsha dudağını öp
A 185A	953	Sebū cāma meyl itse ma ^c kūl olur Muħabbetle dilden dile yol olur

(941 a) ^cişretüñ / ^cişretün Lİ; (941 b) şulandıkça / şunuldukça E2, bunuñ / bunun Lİ; (943 b) ^caynek-i Lİ ve AE’de bu şekilde, A’da da ^caynunuñ şeklinde harekelenmiştir; (951 a) tolı / tolu BV, Lİ, R; (952 a) mülāyim / mülāzim BV, öp / öb V, R, E2; (952 b) öp / öb V, R, E2; (953 a) cāma / bīne Lİ.

	954	Cem itmiş meger cāmī vakf-ı muğān Kenārındaki ḥaṭṭı aña nişān
E1 39b	955	Ṭolup āb-ı rengīn ile şīseler Gül-i cām ṭurmak gerek tāze ter
	956	Mey olmazsa sāğar ne rağbet bulur Gül-ābı alınış şoluğ gül olur
E2 164b	957	Şurāḥīden irdikçe cāma meded Olur bāde ehl-i ḥulūle sened
	958	Leb-i yār-i sāğarda cāy idicek Görinürmeye rūḥ-ı ṣānī dimek
Lİ 25a	959	Ḳadehdür füsün-sāz-ı genc-i ümīd Olur Ḳufl-ı la ^c le bilūrīn kilīd
AE 22b	960	Görür müydük ol dürc-i pür-gevheri Eger koymasağ araya sāğarı
R 29a	961	Ḳati ince olmak gerekdür şarāb Ki ḡāyetde nāzükdür ol la ^c l-i nāb
	962	Perīşān ider bezmi raṭl-ı girān Odur fitne-i devr-i āḥır-zamān
H 235b	963	Ḳanı sākiyā sāğar-ı lāle-reng Açıldı gülüñ sāgarı gitdi jeng
L 240b	964	Baña şun ki Ḳaysa cünün ögredem O nā-şāda bir ḫaç fūnūn ögredem
	965	Dil-i zār olup ḫāni ^c -i ḫuṣk ü ter Baña şīş kebābiyla şīşe yeter

(955 a) ṭolup / dolup Lİ; (955 b) cām / cāmī Lİ, ṭurmak / durmak Lİ; (956 b) gül-ābı / gülānı V; (958 a) yār-i / yāra R; (963 b) jeng / reng BV, AE, A, H, E1, Lİ, E2, gülüñ / gülün Lİ; 965. beyit BV'de yoktur.

E1 40a   Sâkı getür ol sâğar-ı nûr-efşâni
                           Kim câmdur ârâyış-i ķaşr-ı fânî
                           Pâyende olur miydi bu dîvâr-ı vücûd
                           Câm-ı mey eger olmasa pâyendâni

Şıfat-ı Şurâhî

V 301a	966	Virüp sâkiyâ mey şurâhîye tâb Derûnunda cûş eyledi hûn-ı nâb
	967	Bilûrsün devâsın her üftâdenüñ El ur nabżına şîşe-i bâdenüñ
E2 165a	968	Lebûñ bûs idüp bulsa hâsiyyeti Şurâhînûñ ol dem gide lükneti
BV 18a	969	Huṭûṭ-ı seffî ile mînâ hemân Güneşdür ki eyler su ^c â ^c in ^c ayân
A 185b	970	^c Aceb şekl-i mahrûṭî-i cilve-ger Mücessem huṭûṭ-ı su ^c â ^c -ı başarı
	971	Dönüp zevraķa câm ü bahra çemen Şurâhî sütûn ü huṭûṭi resen
	972	O zevraķla demdür görüp zâr-ı râh İdem ^c azm-i ser-menzīl-i bezm-gâh
	973	Olup tûṭî-i sebz o mînâ-yı ter Akân bâde minkâr-ı surha döner
	974	Anuñ rûhîdur bâde-i ergavân Ki hûn ü şadâsı hayâta nişân
	975	Leb-i dil-ber itmiş aña nefh-i rûh Taharrükdedür her ҳabâb-ı şabûh

---

Rubâṭî'de sâkiyâ / sâkı E1, E2, R, Lî, A, H, AE; başlık L, Lî ve A'da yoktur;
 (960 b) cûş / nûş Lî; (967 a) her / ser V, R, üftâdenüñ / üftâdenün Lî; (967 b)
 bâdenüñ / bâdenün Lî; (968 b) şurâhînûñ / şurâhînün Lî; gide / gider BV; (971 a)
 zevraķla/zevk ile V; (972 a) zâr-ı râh / râd-ı râh V; (974 a) anuñ / anun Lî, (968 b)
 hûn ü / hûn Lî.

Lİ 25b	976	Şurāḥīdür ol necm-i dünbāle-dār N'ola olsa ser-fitne-i rūzgār
E1 40b		
R 29b	977	Süheȳl-i Yemendür virüp āb ü tāb ‘Akīk oldu mīnā-yı şahbā-yı nāb
	978	Şalar ķulkuli meclise velvele Bilür ħarf-i ħalki ider ķalķale
AE 23a	979	Ķulaķ ṭutsa sāğar alur hīşesin Okur ezber aħbāba Cem kīşşasın
	980	Olup šīše mānend-i lačlīn ķabā İder hāl-i Sūhrābı rengīn-edā
L 241a	981	O mīnā-yı ahżar şalar bezme nūr Bu vādī-i Eymendür ol naħl-i Tūr
H 236a	982	Düşüp ‘aks-i zülf-i bütān-ı cemīl Olur bezme şem‘-i mu‘anber fitīl
E2 165b	983	Yeter ġuşşanuñ kūh-ı Elburzına Şurāḥīnūñ el ur yine gürzine
	984	Şurāḥī midür bu ya miķyās-ı Nīl Ya cennetde fevvāre-i selsebīl
	985	Şurāḥī mi bu ya terāzū-yı āb Yaħud šīše fānūs u şem‘i şarāb
	986	Şurāḥī vü sāğar olur cilve-ger Tolı gerden ü gūş ü lačl ü güher
	987	Meger duħter-i rez olup zer-niṣār Büyük küçük oldu yine hīşse-dār

(976 a) şurāḥīdür / şurāḥīden V, BV, Lİ, LR, BV; (979 a) ķulaķ / ķolın V, R, E1, E2, ṭutsa / tutsa Lİ; (980 a) olup šīše / olup Lİ; (980 b) sūhrābı / şehr-ābı BV; (982 a) düşüp / dönüp L; (982 b) mu‘anber / şagħir-i Lİ; (983 a) ġuşşanuñ/ ġuşşanun Lİ; (983 b) şurāḥīnūñ / şurāḥīnün Lİ; (985 b) şem‘i / şem‘-i , BV, Lİ, R; (986 b) tolı / dolı Lİ.

- 988 Olursa eger pīr-i muğdan nażar
Gedālar şurāḥīsini pūr ider

Şıfat-ı Pīr-i Muğān

E1 41a	989	Bilinmek gerek hürmet-i mey-fürūş Olur luṭfi āsāyiş-i ḥakl u hūş
V 301b		
A 186a	990	Odur sākiyā nāzīr-i ḥāl-i dil Vaṣīyy-i mürebبī-i eṭfāl-i dil
	991	Zihī feylesof-ı Aristo-nihād Kühen-sāl-i bāzār-gūn u fesād
	992	Derūnı ḫadeh gibi bī-reyb ü şek Aña cümle ma'lūm-ı rāz-ı felek
	993	Şurāḥī-i mey gibi şāfī derūn Hūm-ı bāde-veş ḥurrem ü pūr-sükūn
	994	Görür gözü cām-ı şafādur hemān İder yeke ḥaynekle seyr-i cihān
R 30a	995	Ḥaceb cevherīdür o şāfī güher Virüp foya mīnā-yı la'līn ider
Lī 26a	996	Viren bezme fer hüsn-i tedbīridür Bu gün şan'at-ı ḥisretūn pīridür
E2 166a	997	Odur ḥasr-ı Cemden ḫalan yādigār Ki olmuşdu Cemşīde gencīne-dār
	998	Der-i Cemde eski emek-dār mis Felek gibi ḫoca güneh-kār imis
	988.	beyit BV'de yoktur, bu beytin ikinci misraı V'de yoktur; başlık L, V, BV ve A'da şıfat-ı mey-fürūş şeklindedir, başlık Lī ve A'da yoktur; (990 a) odur / olur BV; (992 a) derūnı / derūn-ı E2, H; (993 a) şurāḥī-i / şurāḥī V, şāfī derūn / şāfī derūn AE, V; (993 b) ḥūm-ı bāde-veş / ḥurrem-i dil-sükūn Lī; (993 b) ḥurrem ü pūr-sükūn / ehl-i ḥurrem ü sükūn V, AE; (995 a) cevherīdür / gevherīdür E2, şāfī / şāf Lī; (996 b) şan'at-ı / şıfat-ı V, ḥisretūn / ḥisretūn Lī; (997 b) gencīne-dār / ḥayīne-dār Lī, R.

- Bv 18b   999 Rebîb-i kerem kıldı her ^câşıkı
Ol ebnâ-yı ^casruñ âb-ı müşfiki
- 1000 Çeküp ^câleme sofra-i Hâtemi
Ni^camla ağırlar bütün ^câlemi
- AE 23b   1001 Açık bâb-ı luftî ni^cam bî-gerân
Dirîg itmez alana minnet hemân
- L 241b
E1 41b   1002 Ne taşır kim ide o sükkân-ı deyr
Bağışlar günâhını pîrân-ı deyr
- 1003 Ezel bezminüñ mestine dâ^oimâ
Görince ider hande-i âşinâ
- H 236b   1004 Cihân-ı hîred pîr-i ^caklä-ı ma^câş
Ki işâdda hemser-i karabaş
- 1005 O pîre irâdât-ı mukîrr gerek
Mûrid-i fenâ pîr-i perver gerek
- 1006 Yine sâkiyâ kâmrânsın yine
^cAşâ-dâr-ı pîr-i muğânsın yine
- 1007 O pîr-i muğân kân-ı ümmîd imiş
^cAşâsiyla derbân-ı Cemşîd imiş
- 1008 Zen-i ^câlemüñ evvelîn şevheri
Anuñ hâşîl-ı ^cömür rez duhteri
- 1009 Elinden görülmüşdi nice fütûh
Ki olmuşdu mi^cmâr-ı keşti-i Nûh
- 1010 Ri^câyet idüp hâkâ-ı nân u nemek
O pîrûñ rîzâsin gözetmek gerek
- A 186b   1011 Eger himmet itse o ferhûnde pîr
Gedâlar olur şâh-ı şâhib-serîr

(999 b) ol / o H, BV, Lî, ^casruñ / ^casrun Lî; (1001 a) ni^cam-ı kerem-i E2; (1001 b)
dirîg itmez / dirîg Lî; (1003 a) bezminüñ / bezminün Lî; 1008. beyit Lî'de
yoktur; (1009 a) nice / nice V, R, L; (1010 b) pîrûñ / pîrûn Lî.

E2 166b

Şıfat-ı Mey-hāne

- 1012 Viren pīr-i mey-hāneye ķadr ü şān
O hāne mübārekligidür hemān
- R 30b 1013 Ne deyr-i mübārek ne hoş yirdür
Ki her muğ-beçe şanki taşvīrdür
- E1 42a
- V 302a 1014 Anuñ cür^ca vü ^caks-i cām-ı şafā
Zemīn ü zamānına virmiş cilā
- 1015 Ne bilsün nedür şiddet-i rūzgār
Düşen hāk-i dergāhına cür^ca-vār
- Lİ 26b 1016 Bu gün rāh-1 ^cışka odur reh-güzer
Kaşayidde beyt-i güzide döker
- 1017 ^cAceb tekyedür deyr-i pīr-i muğān
Başı ağrıyan aña varur hemān
- 1018 Kadehle olur ǵayret-i gülsitān
Ki bir tahtā lāle olur pīş-hān
- 1019 Düşüp ^caksi sakf-ı sipihre yine
Olur pīş-hān ile ǵob ȳıne
- 1020 Tonansa ǵabaqlarla ol pīş-hān
Virür pīş-keş tablasından nişān
- 1021 ǵabaqlarla her sofra-i pür-ni^cam
Olur verd-i şad-berg-i bāğ-ı İrem
- 1022 Felek gibi ķat bināsı anuñ
Cinān gibi dil-keş hevāsı anuñ

Başlık L, Lİ ve A'da yoktur; (1014 a) anuñ / anun Lİ, ^caksi / ^caksi BV, L; 1016. beyit L'de yoktur; (1016 b) döker / döner E1, V, BV, Lİ, H, A, AE; (1018 a) ǵayret-i / ^cişret-i R, ^cibret-i A; (1020 a) tonansa / donansa Lİ; 1020. beyit L'de yoktur; (1022 a-b) anuñ / anun Lİ.

- AE 24a 1023 Tabak-ber-ṭabak Hüsrevānī binā
İder anda ḫiyş ehli ḫat ḫat şafā
- L 242a 1024 Zemīnde almağa mihr irtifā^c
Suṭrulābına ḫoydı ḫayṭ-ı şu^cā^c
- H 237a 1025 O ḫaṣr üzre ser-germ olan Cem-cenāb
Hevāya atar tācını cün ḫabāb
- E2 167a 1026 Aña kāse-līs ehl-i nāmūsdur
Meger maṭbah-ı ḫāṣ-ı Kāvūsdur
- E1 42b 1027 Olup kürbe-i bāmī hep ḫır-ḡır
Şikār-ı seg-i kūyı bu gürk-i pīr
- Bv 19a 1028 Bulur rind odur kühde ḫadr-i celī
Konur her birine birer şandalī
- 1029 Fakīri şeh eyler gedāyı ḫanī
Hum-ı hüsrevānī ile mahzenī
- 1030 O mahzen ki genc-i nihāndur baña
Ğam irdikçe kehfü'l-emāndur baña
- 1031 Dizilmiş o ḫumlar ki maḥtūmedür
Meger bahṛ-ı mahzende manzūmedür
- A 187a,
R 31a 1032 Derinde daḥi cāy-ı na^cl-āṣikār
Leked ḫurde-i tevsen-i rūzgār
- 1033 Miṣāl-i ḫarābātiyān-ı şarāb
Derūnunda şenlik birūnī ḫarāb
- 1034 Aña keşti-i Nūḥ dirsem ne var
Ki çekmiş ḫaraya anı rūzgār

(1023 b) şafā / şu^cā H; (1024 a) zemīnde / zemīninden AE; Lī, H, BV, L; (1024 b) ḫayṭ-ı / ḫaṭṭ-ı Lī; (1025 a) ser-germ / bir germ A; (1026 b) Kāvūsdur / Keykāvūsdur A; (1028 a) kühde / germde A; (1029 a) fakīri / gedāyı A; (1029 b) hüsrevānī ile / hüsrevāniyla her AE; (1031 a) dizilmiş / düzülmüş A; (1032 a) derinde daḥi / derinde ruḥ-ı A, na^cl / la^cl Lī; 1032. beyit E2 ve BV'de yoktur; (1034 a) dirsem / dirlerse A.

- 1035 Olup pūşila cām-ı °ālem-nūmā
Anı ķıldı tūfān-ı ġamdan rehā
- 1036 Serīr-i Süleymān o cāy-ı sürūr
Gelür dergehine vuħūs u tuyūr
- Lİ 27a 1037 Dinilse n’ola °arş-ı Belķis aña
Olur anda rez duħteri rū-nūmā
- 1038 Aña cilve-geh cām-ı şahbā imiš
O Belķisa bir ferş-i mīnā imiš
- V 302b 1039 Ḥarābatuñ olur mī hem-tāsī hic
Hušūşā ki ola kenār-ı Ḥalīc
- E1 43a 1040 Sikender kesüp bahṛı itmiş revān
Komuş anda mir°at-ı cāmī nişān
- E2 167b 1041 Şalup bahra °aks o ṭāk-ı ḥarāb
Meger Қaydāfā mülkidür ḡark-āb
- 1042 Olur deyr-i pīr-i muğān pür-şafā
Varan anda taħta қaħkar dā'imā
- 1043 İder һidmetin nice çāpük reviš
Kadeħ għiġi hep pīş-ħeñ itmemiš
- 1044 Aña rükūş iden şūret-i nākūsını
Cemüñ bār-gāhindaki kūsını
- L 242b 1045 Gelür ergānündan āvāz-ı rūd
Olur her ṭaraf fāryāb-ı sürūd

(1035 a) pūşila / bu vech ile A; (1035 b) anı / elin Lİ, rehā / rāha L; (1038 b) bir / bu Lİ; ferş-i / ser L; (1039 a) Ḥarābatuñ / Ḥarābatun Lİ; (1040 a) revān / nişān A; (1040 b) cāmī / cām V; (1041 a) bahra / bahṛı A, L; (1042 a) olur / olup AE, pür-şafā / pür-ṣadā A, Lİ, BV, L; (1042 b) қaħkar / maħarr E2, R, A, Lİ, V; (1043 b) pīşħān / pūşħān A, itmemiš / eylemiş A, Lİ, H; (1044 a) şūret-i / şavt-ı Lİ; (1044 b) Cemüñ / Cemün Lİ; (1045 b) fāryāb-ı / fāryābī Lİ, V, BV.

- AE 24b   1046 Şalar bezme her tārı bir gūne şevk
Virür her bir āvāzesi başka zevk
- 1047 Kimi iñleyüp kimi giryān olur
Kimi āh ider kimi ḥandān olur
- 1048 Kanı sākiyā cām-ı ḡālem-nūmā
Maḥallidür anı getür şun baña
- H 237b   1049 Alup deste āyīne-i sāğarı
Yine göster āyin-i İskenderi
- 1050 Muġannī getür nāvdān-ı neyi
Terāzūdan aşırı sākī meyi
- R 31b   1051 Lebūn devr uşülüyle kıl sākiye
Bizi şalma sākī gibi bākīye

Şıfat-ı Muġannī vü Envāc-ı Sāz

- E1 43b   1052 Hoşā vāye-i bāḥt u ferħunde-pey
Muġannī vü sākī vü maḥbūb u mey
- A 187b   1053 Tutan muṭribāna nigeh gūş-ı cān
Tuyar nā-śinīde peyām-ı nihān
- 1054 Yüzüñ Ka^cbe-i cān bilür teşneler
Ney-i zerd altun olukdur meger
- E2 168a   1055 Şenelsün biraz muṭribā encümen
Dem ur yine sūr-ı Sirāfilden
- 1056 Girüp heft bendekle çarħa melek
Düše ḥake rakş itmeden nūh felek
- Lİ 27b   1057 Nedür muṭribā dā'im ol hūy ü hāy
Meger aġzuñ ölçüsünü aldı nāy

(1048 b) şun / şuñ Lİ; (1049 a) deste / destine H, Lİ; başlık Lİ'de yoktur; (1052 b) şamla / salma V, maḥbūb ü / maḥbūb-ı AE, Lİ; (1053 a) tutan / tutan Lİ, nigeh / yekke E2, Lİ; (1054 a) yüzüñ / derüñ L; (1055 a) biraz muṭribā / muṭribā AE; (1056 a) çarħa melek / çarħ-ı felek A; (1057 a) hūy ü / hūy V.

- 1058 Yanup sūz-ı °ışık ile itdikçe āh
Dehānı bu sūzişle olmuş siyāh
- BV 19b 1059 Kosun muṭribā ṭa^cnı ehl-i riyā
Olur nāy aña hayzrān-ı °aşa
- 1060 O ney tīr-i efkende-veş oldu zār
Ki iñler yürür çak bulunca ƙarār
- 1061 Nedür muṭribā neyde bu nağmeler
Egerçi hep aǵzuñdan alur şatar
- 1062 Ney olmasa hālüñ olurdu harāb
İçürmezdi hiç kimse humdan şarāb
- V 303a 1063 Getür muṭribā nāyı it çārgāh
Ki endāzesiz ǵamla hālim tebāh
- 1064 °Anāşır belāsından eyle halāş
Dil-i zārı it °ālem-i āba hāş
- L 243a
E1 44a 1065 Muğannı o ṭanbūr-ı şīrīn-maķāl
Virür bezme revnak şurāhī-miṣāl
- 1066 Konar üstüne °andelib aldanur
Ser-i şāhda aşiyānı şanur
- 1067 Seper muṭribā cāna şu ol sürūd
Gelür ravżadan şanki āvāz-ı rūd
- AE 25a 1068 Aña ķasd iden zāhid-i tīre-dil
Kılına ړokunmaǵa կādir degil
- R 32a 1069 Gözet muṭribā devr-i uşūlün hemān
Dili eyle edvār ile ser-girān
- E2 168b 1070 Ki çeng ile def beñzemez sā²ire
O pergārdur saña bu dā²ire

(1058 b) olmuş / olur H, A, Lİ, L.; (1059 b) hayzrān-ı / hayzrānı H, Lİ; (1060 a) o
ney / öñi AE; (1060 b) çak / tā L; (1061 a) neyde / başında Lİ; (1065 a) ṭanbūr-ı /
gül-nūr-ı Lİ; (1066 b) şāhda / şahda anı A; ((1067 b) ravżadan / naǵmeden A,
naǵmesinden L; (1067 a) şu / şun L; (1070 b) pergārdur saña / bir gāvsāle Lİ.

- H 238a   1071 N'ola muṭribā çenber itseñ defi
Ki 'arz itdi yüz kızdırup eşrefi
- A 188a   1072 Def üzre pulı seyr idüp şandılar
Ufuğdan çıkar nīm-i ƙurş-ı ƙamer
- 1073 Şalup muṭribā def sipihre şadā
Olur һalqa cünbān-ı bāb-ı hedā
- 1074 Felek gördü her ferdi nālān ider
Dögüp sīne ḡahterden efgān ider
- 1075 Koma muṭribā sāzı eyle nevā
Bize sun fürū-dāşı itme cefā
- 1076 Düzet tār-ı kānūnı nikrīz ƙıl
Gel emvāc-ı şevkī güher-rīz ƙıl
- 1077 Muğannī olup nağmeñe çeng ü ḡūd
Kumāş-ı şafāya uzat tār u pūd
- Lİ 28a
- E1 44b   1078 Dizüp sīne-i sāza silk-i güher
Dizilsün güher gibi hoş nağmeler
- 1079 Kanı muṭribā tār-ı nağş u ḡamel
Teb-i ǵussayı bağla anuňla gel
- 1080 Düzüp tārı depret biraz erğanūn
Yine eyle taḥrīk-i ǵark-ı cünūn
- 1081 Dile muṭribā irdi zaḥm-ı cefā
Bir yeşīm-i sāzı yetişdir aña
- 1082 İdüp tāruňı rişte-i cāna yār
Anı dahı iňlet zār u zār

(1071 a) defi / dahı AE; (1071 b) itdi yüz / eyledi Lİ; (1072 a) pulı / bunı A; (1076 a) düzet / düzüp L, tār-ı / kārı V, L, E2, A, R; (1077 a) olup / idüp A, çeng ü / çeng BV, Lİ; 1078. beyit Lİ'den alınmıştır; (1079 a) nağş u / nağş-ı A; (1079 b) teb-i / şeb-i A, anuňla / anunla Lİ; (1080 a) düzüp/ düzet A, Lİ; (1080 b) ǵark-ı / ḡarak E1, L; (1082 a) yār / tār Lİ.

- 1083 İdüp muṭribā tāruñı hoş-nevā
Anı ƙıl zebān-bend-i ehl-i riyā
- 1084 Şakın tel kırar zāhid-i dil-şiken
Ne arar bu meclisde ol it üzen
- E2 169a 1085 Gözet muṭribā bezmi mişkāl ile
Şafā-bahş ol aḥbāba mişkāl ile
- 1086 Eger muṭribā bezme gelse o ḥar
Kulağına toldırsa idüp nağmeler
- 1087 Anuñ başdır āvāzın āvāzeye
Żarūrī ƙulaƙ tutsun āgāzeye
- L 243b
R 32b
V 303b 1088 Neden düşdi aña bu deñlü fiğān
Ki cisminde nāy oldu her üstüħān
- 1089 Virüp sīne-i sāza silk-i güher
Dizilsün güher gibi hoş-nağmeler
- 1090 Nedür muṭribā neyde bu nāleler
Ki zahmina el degse efgān ider
- BV 20a 1091 Öper biri laᶜlüñ biri der-kenār
Nedür çeng ü neyde bu feryād ü zār
- AE 25b 1092 Nevāzişle sāz-ı tarab muṭribā
Olur nāz-perverd-i ȝevk u şafā
- 1093 Anuñçün yatup ḡud ü şeštā hemān
Kuruldukça aᶜşābı eyler fiğān

(1083 b) zebān-bend-i / zebān-bende AE, V; (1084 b) it üzen / pat üzen V, E1, E2, R, BV, pür-mihen L; (1085 b) mişkāl / sifāl A, minkāl Lİ; 1086. ve 1087. beyitler A, H, E2 ve L'de yoktur; (1087 a) anuñ / anun Lİ; (1080 b) tutsun / tutsun Lİ; (1088 b) nāy / nārı V; 1089. beyit Lİ ve V'de yoktur; (1089 a) virüp / dizüp E1; (1090 a) nedür / yine AE; (1090 b) degse / digse Lİ; (1091 a) öper biri / o bir peri A; (1092 a) sāz-ı / sāz u A; (1093 a) anuñçün / anunçün Lİ; (1093 b) aᶜşābı / iᶜṭāyi A.

- E1 45a   1094 Tutar muṭribā bāde yirin sürūd
Ki muğannī olur mest āheng-i ̄ūd
- 1095 Virür nağme o tārdan sāza tāb
Nitekim ̄urūk içre şahbā-yı nāb
- 1096 Defūñ muṭribā her gice hāle-vār
Olur māh-1 ruhsāruña perde-dār
- H 238b
- A 188b   1097 Görüp münħasif bedr-i ̄iyşı hemān
Muğannī vü ceng ü ney eyler fiğān

(4) **Rubā̄ī**

Sākī felegüñ cevri idüp cānuma kār
Olduk sitem-i çarh ile cāndan bī-zār
Esbāb-1 şafādan elimiz çekdik biz
Muṭribde bulundi hele bir kaç evtār

Şıfat-ı Şeb-i ̄İşret

- Lİ 28b   1098 Yine sākiyā irdi hengām-ı şeb
Kurulsun yine bezm-i ̄iyış u ḫarab
- E2 169b   1099 Döṣendi şebistān-ı bezm-i şarāb
Kanı ol ̄arūs-1 şafaḳ-gūn nikāb
- 1100 Şeb-i ḳadre döndi bu hengām-ı cūd
Şurāḥīler itse ̄aceb mi sūcūd
- 1101 İdüp māh-1 bedri gümüş āyine
Felek itdi tebdīl-i şūret yine
- 1102 Kōdı şem̄ini ḳaṣr-1 ḫarha nehār
Olur şūlesi cāmdan āşikār

(1094 a) yirin / yirini Lİ; Rubā̄ī'de felegüñ / felegün Lİ, cānuma / cānlara A, ḫarhla / cevr ile V; başlık A, Lİ ve L'de yoktur; başlık H ve E1'de Şıfat-1 ̄İşret şeklindedir; (1099 a) döṣendi / üṣendi BV, şebistān-ı / şebistāna A; (1099 b) ̄arūs-1 şafaḳ-gūn nikāb / şafaḳ-gūn-ı zūcāc-1 gül-āb Lİ.

E1 45b	1103	Hat-ı şāmī zer ḥall ile başdı māh Derūnunda yer yer görinür siyāh
R 33a	1104	Ṭolar dā ³ imā kendiden sāḡarı Meger oldı meh cām-ı İskenderi
	1105	Bu deñlü nizār olmuş iken yine Görüp cām-ı mihi gelür yirine
L 244a	1106	Şalar gāh olur anı nāra güneş İder beyze mānend iken tīg-veş
	1107	N’ola ḳurş-ı māh olsa bī-i ^c tizār Olur şāmuñ altunu nākış-ı ^c ayār
	1108	Yanup saḳf-ı zer şemse-i bāmdād Göründi yerinde pür-ahker remād
	1109	Yine pīre zāl-i sipihre bülend Ruh-ı mihi aşdı siyeh çeşm-bend
V 304a	1110	Felek ṭurma saçmaḳda misk-i Ḥuten Güm eyler izin kūy-ı yāre giden
AE 26a	1111	Ser-i kilke alup şafaḳdan hīzāb Çizer resm-i edbārı gökden şihāb
BV 20b	1112	Şeb-i ^c iyşdur sākiyā erlik it Zalām-ı şeb içre Sikenderlik it
	1113	Getür şeb-çerāğ-ı mey-i rūşeni Bu şeb yine seyr idelüm gülşeni
A 189a	1114	Şu kim şebde şahbā-yı gül-gūn ider
E2 170a		Sipāh-ı ǵam üzre şebīhūn ider

(1103 a) ḥall ile / celle A; (1104 a) ṭolar / dolar Lİ; (1097 a) nizār / şerār A; (1105 a) nāra / tāra A; (1107 a) bī-i^ctizār / bī-i^ctibār AE, A, Lİ, H, E2, V, BV, L; (1107 b) şāmuñ / şāmun Lİ; (1108 b) pür / bir A, Lİ, remād / midād AE, ziyād A; (1109 a) pīre / pīr-i Lİ; sipihre / sipihr-i AE; (1110 a) ṭurma / durma Lİ, saçmaḳda / saçmaḳdadur Lİ.

- H 239a   1115 Tulū^c eylesün sākiyā cām-ı zer
Şeb-i ġamda mānend-i necm-i seher
- E1 46a   1116 Fürūzān idüp şem^c-i cām-ı Cem'i
Çıkar sīneden kārvān-ı ġamı
- 1117 Şeb-i ıyışdur mevsim-i vecd ü hāl
Siyeh zülfî çārūb-ı rāh-ı vişal
- 1118 Şeb-i ıyışdur māye-i ehl-i derd
Odur vakıt-i şebkār-ı āh-ı serd
- 1119 Şeb-i ıyışdur hīrmēn-i ehl-i hūş
Nihāni şafāya odur rūy-ı pūş
- 1120 Ne şeb ġaflet-efrūz-ı merdān-ı ġayb
Ne şeb sāye-i luṭf-ı settār-ı ıayb
- 1121 Ne şeb perde-i rāz-ı bernā vü pīr
Ne şeb sāyebān-ı ḡanī vü fakīr
- Lİ 29a   1122 Ne şeb şukka-i sancaķ-ı dūd-ı āh
Ne şeb sālike mahz-ı nūr-ı siyāh
- R 33b   1123 Bu żulmetde āb-ı ḥayāt oldı mey
Delīl-i tarīķ-ı necāt oldı mey
- 1124 Ṣalāh ol ki rindān-ı ıyış-ı ṭarab
İde neşve-i meyle ihyā-yı şeb
- 1125 Şeb-i ıyışdur sākiyā vaqt-i kār
Odur rūz-ı bāzār şeb-i zinde-dār
- 1126 Ele evvel-i şebden alup ayağ
Çıkar māh-ı bedr ile şubha çerāğ

Şifat-ı Şem^c

- 1127 Kanı sākiyā cām-ı ḥurşid-i lem^c
Görülsün mey olup draħşende şem^c

(1119 a) hīrmēn-i / hīrķa-i V, H; (1120 a) ġaflet / ḥalvet Lİ, ḥalveti V; (1120 a)
ġayb/ ıayb Lİ; (1124 a) ıyış-ı / ıyış u Lİ, AE.

- E1 46b   1128 Nice şem^c-i rāh-ı hedāya delīl
 E2 170b   Güzin ḡonca-i gülsitān-ı Ḥalīl
- L 244b   1129 N’ola aña dinse ^caşā-yı Kelīm
                   Olur bahṛ-ı ȝulmet anuñla dü-nīm
- 1130 Virür nūr-ı fer şeb-çerāğī anuñ
                   Ḥum-ı māle geçmiş ayağı anuñ
- 1131 Figār olmağıla ser-ā-pā teni
                   Şem^cidür üstünde pīrāheni
- 1132 Yayılsa n’ola rāzı her maḥfile
                   Düşüp ^cışķa ser-rişte virmiş ele
- AE 26b   1133 İdüp rişte-i cānını tābdār
                   Şalar ^cışķ-ı eczā-yı cismine nār
- V 304b   1134 Anı muhriķa eylemiş bī-mecāl
                   Yapışmada dīvāra turmak muhāl
- 1135 İder şu^clesi cem^c ḥalk-ı cihān
                   Sütün üzre gūyā direfş-i Keyān
- 1136 Şu^cā^c-ı fitīl ile ḥurşīd lem^c
                   Derūnunda esbāb-ı şevk oldu cem^c
- 1137 Egerçi tutupdur reh-i rūşeni
                   Geyer şemle mānende-i Gülsenī
- H 239b   1138 Olup müşte^cil re³s-i mūy seffīd
                   Turur nitekim mūmiyā-yı қadīd
- A 189b   1139 Girüp nūr-ı bahşı gibi ḥalvete
                   Hevādan kaçar kūşe-i ^cuzlete

(1129 b) anuñla / anunla Lİ; (1130 a) anuñ / anun Lİ; (1130 b) anuñ / anun Lİ;
 (1134 b) yapışmada / yapışmasa A, H, BV, V, Lİ, turmak / durmak Lİ; (1135 a)
 cem^c-i / şem^c-i L; (1136 b) oldu / olup A, L; (1137 b) geyer şemle / ki resm ile A;
 (1138 a) re³s-i / re³y-i A; (1138 b) tuyar / duyar Lİ.

- E1 47a   1140 Virür sūz-ı dil aña tāb u tüvān
Olur ‘ışk ile pīr iken nev-cevān
- R 34a   1141 Düşünce bu āteşden aña şerer
Siyāh oldu anuñ seri ser-be-ser
- Lİ 29b   1142 Şeb oldukça terk-i şeker-h̄āb ider
Bu bī-dārlıķ anı bī-tāb ider
- E2 171a   1143 Söyünmez odi bunca kim yaş döker
Teneffüs ide şübh-ı şādīk meger

Şıfat-ı Şubh-ı Şafā

- 1144 Kanı sākiyā ol cihān-ı fütūḥ
Şabāḥ oldu çıkmaz mı mihr-i şabūḥ
- 1145 Tolı kıldırup necm-i ṭārīk gibi
Yaşań çāk kıl şübh-ı şādīk gibi
- 1146 Gūshād eyledi şübh-ı ȝulmet-fiken
Ki bir levh-i zer çıktı bu dahmeden
- BV 21a   1147 Döşendi yine pīşgāh-ı ufuḳ
Ruh açdı büt-i ergavānı tutuḳ
- 1148 Müzeyyen olup ḥacle-gāh-ı sipihr
Kodı başma yüz yaşadığı bu aña mihr
- 1149 Seher keff-i şābūn-veş olup ‘ayān
Feleklerde göz yumdılar ahterān
- L 245a   1150 Yudı cürm-i ḥinnā-yı şāmı sipihr
Şafağda kızarduğu bu kef-i mihr

(1140 b) ‘ışk ile pīr iken / pīr iken ‘ışk ile A, L; (1141 a) anuñ / mūy-ı V, BV, A, E1, E2, H, L (1141 b) anuñ / anun Lİ; başlık A, Lİ ve L’de yoktur, H’de şübh, E1’de de şıfat-ı şübh şeklindedir; (1145 a) tolı / dolı Lİ, ṭārīk / şādīk A, L; (1146 a) fiken / şiken Lİ, A; (1148 b) başma / basma Lİ, bu aña / aña Lİ, H, BV, L; 1149. beyit A’da yoktur; (1149 a) seher / felek Lİ, L, H; 1150. beyit A’da yoktur.

- 1151 Çeküp dāmen-i hırkasın āsūmān
‘Ayān oldı ṭās-ı pür-ātes hemān
- 1152 Yine tūde-i tibr-i pür-rīzeden
Zer-i hāliş itdi sipihr-i kūhen
- E1 47b 1153 Bih-i mihri ķoynına alup şafağ
Gidüp hūmreti itdi def^c-i ‘arak
- 1154 Şafağdan ʐuhūr itdi mihr-i mün̄ir
Çıkardı ‘arak bādeden çarh-ı pīr
- AE 27a 1155 İdüp Yūsuf-ı māhı kim rūzgār
Ağardı ufuķ çeşm-i Ya‘kūb-vār
- 1156 Zen-i çarh ider var ise ibtiyāc
Güneş keff-i mīzān ü rişte-şu‘āc
- E2 171b 1157 Şabāh oldı sākī ķanı cām-ı Cem
Uyansun yine şem^c-i zindān-ı ǵam
- V 305a 1158 Revā mīdur ol kevkeb-i reh-nūmūn
Ola necm-i bahtum gibi ser-nigūn
- R 34b 1159 Dem-i şubh kim ķaldıra āfitāb
Bir altun ķadeh güher-pāy-i şarāb
- H 240a
A 190a 1160 Hūmārından olup eli ra‘še-dār
Kila cām-ı pür-feyzini reşha-bār
- 1161 Virüp meclis-i ‘āleme āb ü tāb
Ola cām ü sākī vü şem^c ü şarāb
- 1162 Getür sākiyā bir mey-i hoş-güvār
Yine idelüm def^c-i h̄āb u hūmār

(1152 a) pür-rīzeden / ser-rīzeden A; (1153 a) ķoynuna / ķarīnine A; (1154 b) çarh-ı / çarh-ı A; (1156 a) ider / idüp AE, Lİ, V, BV, L, ibtiyāg / itbāc Lİ; (1157 b) zindān-ı / rindān-ı AE, A, Lİ, H, L; (1159 b) pāy / bār A, bāy V; (1160 b) feyzini / feyzi A, reşha-bār / ķatre-bār E1, ra‘še-dār Lİ; (1161 b) cām ü / cām L, Lİ; şem^c ü / şem^c Lİ; (1162 b) h̄āb u / h̄āb L, Lİ.

- Lİ 30a   1163 Şun ol cāmī kim reşk-i hūrşīd ola
Hased bürde-i rūh-i Cemşīd ola
- 1164 Olup karşuda ol ruh-i tāb-nāk
Gözüme gele bāde-i ḫışk-i pāk
- 1165 O şem^c-i dil-fürūz olup kelle germ
Dili seng-i ḥārā iken ola nerm
- E1 48a   1166 Gūşāde ola cām olup ḥātīri
Virile ele ḫal^ca-i kāfiri

Şıfat-ı ḫAraḫ

- 1167 Kanı sākiyā ol bilūrīn ayağ
Seher mest-i mahmūra yandır ḫarak
- 1168 Dükendiye ol āb-i āteş-nümūn
Kanı sākiyā āteş-i āb-gūn
- 1169 Pür olsa ḫarak cāma vaqt-i humār
Olur lerze-nāk elde sīm-āb-vār
- L 245b   1170 Yine reng-i rū hāşıl it lāle-vār
Seherden pür it sāgari jāle-vār
- E2 172a   1171 Dil-i bī-ǵılı pāk it ol āb ile
Zer-i ḫāliş it anı tīz-āb ile
- 1172 Odur ḫizzetü'l-vech-i şubh-i şafā
Odur naķd ü vaqt-i bürehne gedā
- 1173 Ḥitā vaqtı lerzān iken cism-i ḫūr
Anuñla olur sīne tennūr-ı nūr

(1163 a) şun / şuñ Lİ; (1163 b) bürde-i / gerde-i A; (1164 a) karşuda / karşuma Lİ;
(1164 b) pāk / nāk A; başlık Lİ ve L'de yoktur; (1165 a) olup / ola Lİ; (1166 b)
ele / elem V; (1167 b) mest-i mest ü L, ḫarak / ayağ Lİ; (1169 a) ḫarak cāma / ḫarak
Lİ, vaqt-i / vaqt-i şubh-i Lİ; (1170 a) reng-i / zeng-i L, rū / devr A, lāle-vār / jāle-
vār Lİ; (1172 b) naķd ü / naķd L; (1173 a) cism-i ḫūr / çeşm-i ḫūd A; (1173 b) nūr /
sürūd A.

- 1174 Dil-i tāb-nāki ider şu^cle-dār
Ki nūrun ^calā nūr olur āşikār
- 1175 Dökülseydi nār-ı dil üzre ^carak
Çıkup bir ^calev yana bu nūh varak
- 1176 Anuñçün bu resme şerer-veşdür ol
Ki bārān-ı deryā-yı āteşdür ol
- BV 21b
- R 35a 1177 Perī-veş ṭutar şīşe içre mağar
Dehānı açık ḫalsı rūḥı uçar
- AE 27b
- E1 48b 1178 Çıkar neşvesi başuña gül gibi
Alur ^cakläñı ak ḫaranfil gibi
- 1179 Gūl-āb-ı gūl-i cām-ı ^cişret midür
Yaḥud cūy-ı kāfūr-ı cennet midür
- A 190b 1180 Düşüp ^caksi müjgānı cānānenüñ
^cĀceb uçdı mı beñzi peymānenüñ
- H 240b
- V 305b 1181 ^cAraqla mey-i nābı eyle revān
Kümeyti o eşheble ḫıl hem-^cinān
- 1182 Ḥurūş eyledi yine ḥumdan şarāb
Bu şevķa mua^cllaķlar itdi kebāb
- Lİ 30b 1183 Akup bāde ḥūn-ı kebūter-miṣāl
Kebūterler oynadı bī-per ü bāl
- 1184 Eger yaķsa gündüz ḫadeħden čerāġ
^cAraq şevķını bulmaz ehl-i ferāġ
- 1185 Ḡurāḥī eger barmaġin itse şem^c
^cAraq gibi bulmaya bir şem^c-i cem^c

(1174 b) dār/vār L; (1175 a) dökülseydi / döküleydi A; (1175 b) bu nūh / yana A, Lİ; (1176 a) anuñçün / anunçün Li; (1177 a) ṭutar / tutar Lİ; (1180 a) müjgānı / müjgān-ı H, BV, R, cānānenüñ / cānānenün Lİ; (1180 B) peymānenüñ / peymānenün Lİ; (1181 a) kümeyt-i / kimini V; (1181 b) o / ol AE, H, A, V, Lİ, L; (1182 b) itdi / idi Lİ.

E2 172b

Şıfat-ı Ta^cn-ı Tabīb

- 1186 Hekīmāna sürme meyi sākiyā
Şaşın az görme meyi sākiyā
- 1187 Koyan renge oldur dil-i sādeyi
Başiretle gör sāgar-ı bādeyi
- 1188 Tabībüñ gerekmez baña şerbeti
Getür kāseyi şun birer şerbeti
- 1189 Döküp ḥabbını söyler efsānesin
Şaçar dām-ı tezvīrine dānesin
- L 246a
- E1 49a 1190 Müşa^cbid gibi dā²imā el ider
Dizüp mühre-i ḥabb ile ḥokkalar
- 1191 Ele kāse al ey büt-i dil-nüvāz
Bu hengāmede n'eyler ol ḥoḳka-bāz
- 1192 Dile ḥabb ü şerbetle olmaz devā
Ne bilsün anı murğ-ı āteş-ǵidā
- 1193 Hekīmāne iç dir yorar bādeyi
Bize ta^cn idüp çok görür bādeyi
- 1194 Tururken mey-i nāb ü āvāz-ı rūd
Ne mümkün anuñ gibi şürbü'l-yehūd

Ta^cn-ı Duḥān-ı Ǧubār

- R 35b 1195 Kanı şākiyā bāde-i ergavān
^cAlevlensün ol āteş-i bī-duḥān

Başlık Lİ, A ve L'de yoktur, H ve E1'de ta^cn-ı tabīb şeklindedir; (1186 b) az / ābı V; (1188 a) tabībüñ / tabībüñ Lİ; (1188 b) kāseyi / kāseye BV, şun / şuñ Lİ, birer / biraz E1; (1189 a) döküp ḥabbını / diyüp cenneti A, ögüp cenneti Lİ; (1192 a) dile / aña L; (1193 b) görür / surer Lİ; (1194 a) tururken / dururken Lİ; (1194 b) anuñ / anun Lİ, şürbü'l-yehūd / şürb-i yehūd H, Lİ, L; Başlık A, L ve Lİ'de yoktur, H ve E1'de ta^cn-ı duḥān u ǧubār şeklindedir; (1195 b) bī-duḥān / pür-duḥān E1.

- 1196 N'ider zevk alan cām-i rahşān ile
Duhānı fitīl-i fürūzān ile
- 1197 Mey ol nūr-i rahşendedür nārı yok
Hum ol genc-i bī-rencdür mārı yok
- AE 28a 1198 Saña sāgaruñ şem^c-i rāhı yeter
Eger lüle dirseñ şurāhī yeter
- E2 173a
- A 191a 1199 Yine meclisi ṭutdı būy-i duhān
Meded micmer-i cāmı gezdir hemān
- 1200 Mey-i nābı sa^cy it bu tedbīri ko
Garaż cevher ise ^caķākīri ko
- 1201 Eger bezme gelse mey-i ergavān
Tozardı ḡubār u tüterdi duhān
- Lİ 31a
- E1 49b 1202 Nice eyleye da^cvī-i gīrudār
Bir ayağı ile başıur ḡubār
- H 241a 1203 ḡubār aña nisbetle zerre degil
Tütün yaprağı berg-i tere degil

Ta^cn-i Erbāb-i Keyf

- V 306a 1204 Kanı sākiyā ol mülevven zūcāc
Bize mey-i şāfi ile ḫıl ^cilāc
- BV 22a 1205 Bu bezme rahīkūn ^caķīkī gerek
Ne afyon gerek ne rahīkī gerek
- 1206 Tuyar mı bu zevkı uyur ehl-i keyf
O keyfiyyet ile geçen ^cömrə hayf

(1196 b) duhānı / duhānını Lİ; (1197 b) ol genc-i/ genc-i A; (1198 a) sāgaruñ / sāgarun Lİ; (1198 b) şurāhī yeter / şurāhī-i ter Lİ; (1199 a) ṭutdı / tutdı Lİ; (1201 b) ḡubār u / ḡubārı Lİ; (1202 a) kīrūdār / kīrdār Lİ; (1202 b) ḡubār / ^cayār Lİ; başlık A, Lİ ve L'de yoktur; (1204 b) mey-i / mürr-i V, BV, L, Lİ, AE, E1, E2; (1205 a) rahīkūn / rahīkün Lİ; (1205 b) gerek ne / ne berş A, Lİ; (1206 a) tuyar / duyar Lİ.

- 1207 Kesel dā²imā şevķa ġālib gibi
Varur h̄āba şeyh-i murākib gibi
- 1208 Bu ḥaclette varmış ^cacib ^caleme
Başın kıldırup baķamaz ādeme
- L 246b 1209 İder zāġ-veş ḥabb ü keyfi nihān
Ğidā bulmasa şakşaganlar hemān
- 1210 Meger sūsmār oldu ma^ccūn-fürūş
Ki andan alur zehri hep ķahve-nūş
- 1211 Baķar aña tiryāki-i nā-bekār
Şitā vaştı mānend-i efsürde-mār
- R 36a 1212 Gözin açamaz çak ġidā yinmedin
Dirilmez seherden zehrlenmedin
- E2 173b 1213 Bir elde çerāġ u bir elde duħān
Bu hāletle āteş-zen-i mülk-i cān
- E1 50a 1214 Dimāğı duħāniyla fānūs-veş
Yanar āteşe turma ķaknūs-veş
- 1215 Ġidāsını yir keyfirişmez aña
Yidikçe ġidālar yetişmez aña
- 1216 Eger olmasa mebla^ci ḥokķanuñ
Bıçaqlarla açılmaz aǵzı anuñ
- 1217 Aña ķahve-hāne ^caceb dāmdur
Ki bir murğ-ı işkeste-endāmdur
- 1218 Duħān ile ma^ccūn ile aldanur
Bucağda kalur islenür paşlanur

(1207 b) varur / var Lİ; (1209 b) bulmasa / olmasa, şakşaganlar / şakşagandur Lİ;
 (1210 a) fürūş / dūş R, Lİ; (1212 a) yinmedin / yimedin L; (1214 a) dimāğı /
 dimāğı vü Lİ; (1214 b) turma / durma Lİ; (1216 a) ḥokķanuñ / ḥokķanun Lİ;
 (1216 b) anuñ / anun Lİ. (1217 b) ki bir / ki A.

A 191b	1219	Olur dūddan pertev olup hemān Ten-i süsti mānende-i süstmān
AE 28b	1220	Eyin gürgidür ekşerine şīcār Olur çünkü der-post-i cism-i figār
	1221	O gürg ile çeşmine eyle nażar Hemān mürde-i gusfende döner
Lİ 31b	1222	Bozulmuş teni genc-i nāsūtda Süzülmüş gözü seyr-i lāhūtda
	1223	Seri dīk-i sevdā-dili derd-keş Ki bī-mağz-ı dercūze-i ķahve-veş
	1224	Muşavvir-i heyūla-yı hummā-yı dīk Aña ķahve sevdā imiş muhterik
H 241b	1225	Teninde ķalup žāc̄f ile bir ramaķ Olur ćilm-i teşrīha levh-ı sebak
	1226	Şu suretle mest-i meye dolaşur Ki turamaz o yine öper ulaşur
E1 50b	1227	İder rinde bīhūde bugż u ġażab Vücūd-ı žāc̄fine virür tačab
E2 174a	1228	Yiyüp keyfi eyler mey-i şāfi ȝemm Bedel mi olur hiç tiryāke semm
V 306b	1229	Harāb olsa da ķaşrı mey-hānenüñ Yerin ȳuta mı ķahve-hāne anuñ

(1219 a) olur / olup Lİ, dūdden / dūdeden A; (1219 b) süstmān / rismān Lİ, A;
 (1220 a) eyin / elin H, eyi L, Lİ; (1220 b) cism-i çeşm-i H; (1221 a) çeşmine /
 cismine H, A, Lİ, E2; (1222 a) nāsūtda / nāsūtdan A; (1222 b) lāhūtda / lāhūtdan
 A. (1223 a) seri / ser-i L; (1223 b) mağz-ı / mağz u Lİ; (1224 a) dīk / zīk Lİ; (1225
 b) levh-ı / o bir Lİ; (1226 b) turamaz / duramaz Lİ; (1229 a) mey-hānenüñ / mey-
 hānenün Lİ; (1229 b) anuñ / anun Lİ.

- L 247a   1230 Anuñ pāy-ı taht ise fincānları
Bunuñ cāmı mir²at-ı İskenderi
- R 36b   1231 Kadeh re³s-i māl-i şafā vü ni⁴am
Bu sermāye-i mālihulyā-yı ḡam
- 1232 İder bunda pür-neşve naḳş-ı ⁵amel
Virür anda efsāne h̄āb-ı kesel
- 1233 Bu şāfi muḥabbetle şidk u şafā
Müsāvī vü ḡiybetle ol ḡam-fezā
- 1234 Kanı sākiyā cām-ı ⁶ālem-nūmā
Şafā nic'olur görsün ehl-i riyā
- 1235 Baña ḳahve teklifini eyleme
Aña uğrayanı benüm pāyüme
- BV 22b   1236 Koyup ḳahveye mest-i dil-dādeyi
Beliñletme bir iki üftādeyi
- 1237 Hużūrin uçurma şalup şūr u şer
O bī-çārenüñ kendi derdi yeter
- 1238 Bahāra çıķarsa o muhtel mizāc
Şarāb-ı usūl ile itsün ⁷ilāc

Şifat-ı Bahār

- E1 51a
- A 192a   1239 Kanı sākiyā ol bahār-ı cünūn
Göñüllerde ḳalmadı şabr u sükūn
- 1240 Dem irdi ki çün sāgar-ı pür-ḥabāb
Şığışmaya kendüye mest-i ḥarāb

(1230 a) anuñ / anun Lİ; (1231 b) bunuñ / bunun Lİ; (1230 b) cāmı / cām-ı Lİ,
BV; (1232 a) pür / bir Lİ; naḳş-ı / naḳş u Lİ, V, H, E1, L; (1235 b) pāyüme /
yārūm dime Lİ; (1238 b) itsün / olsun A, L, eyle BV; başlık A, L ve Lİ'de yoktur;
(1239 b) şabr u / şabr V; (1240 a) dem / ḡam AE; (1240 b) şığışmaya / şığışmadı
A, L.

- Lİ 32a   1241 Bahār itdi bāguñ mizācın dürüst
                  ‘Aceb mi şüküfe uyanursa cüst
- E2 174b
AE 29a   1242 Bahār eyledi bāǵa hūkmin revān
                  Ocaklık virildi aña būstān
- 1243 Çemende kıızıl tāc ile lāleler
                  Silāh-dār-ı sultān-ı güldür meger
- 1244 Şeh-i gūl ki tahtında itdi karār
                  Gūlām-ı derūn idi çıktı bahār
- 1245 Olup sāgar-ı mihr ile neşve-nāk
                  Çıktarı nesi varsa ceybinde hāk
- 1246 İrince der-i bāǵa bād-ı vezān
                  Hemān gōnca çıktı tebessüm-künān
- H 242a   1247 Zamāne gūlüñ cāmīn itmişdi kim
                  Açıldı yine gōncadan tāze hūm
- 1248 Hezār oldı ol meyle bī-^caklä u hūş
                  Konup hūrde-i zer aña zehr-i gūş
- R 37a   1249 Hezārı mey-i şevk iderdi hārāb
                  Gūlüñ cāmīna katmasa jāle-āb
- L 247b   1250 Yine bülbüli ķıldı meftūn u zār
                  Mülāyim güzel gibi bād-ı bahār
- 1251 Yine sāgarın pür ķırup verd-i ter
                  Kodı cāmīna jāle senc-pāreler
- E1 51b   1252 Gūl-i āl pür-cām-ı gūl-gūn şunar
                  Seher aķ güller gūl-efsūn şunar

(1241 a) bāguñ / bāgün Lİ; (1242 a) eyledi / itdi H, A, BV, L, Lİ, E1; (1242 a)
bāǵa / baǵuñ H, BV, Lİ, bāǵa çü L; (1245 b) hāk / tāk Lİ; (1247 a) gūlüñ / gūlün
Lİ; (1248 a) meyle / meyl V; (1249 b) gūlüñ / gūlün Lİ; 1250. beyit H'de yoktur;
(1250 b) senc / yaħ A, BV, L; (1252 b) aķ güller / aķ gūllere A.

- V 307a   1253 Hevā nefħasından bunuň pür-ħurūş
Güneş reşħasından anuň cür^ca-nūş
- 1254 ^cArūs oldu her ġonca-i dil-sitān
Gül-i āl düzdi ṭabaqla nişān
- 1255 ^cArūs-ı güle sebze ile semen
Yeter lāzim ise cihāz ü çemen
- 1256 Degil ġonca bir şarılı tengdür
İçi aṭlas-ı āl-ı hod-rengdür
- E2 175a   1257 Hezār eylese h̄āb-ı nāz-ı şehər
Aña rūy-ı bālin olur verd-i ter
- 1258 Olup h̄ırķa-i sebz ile cilve-ger
Meger naħl-i gül tās-bāzī ider
- 1259 Getürse anı rakşa bād-ı vezān
İder āteşin tāsı bir bir ^cayān
- A 192b   1260 Kelīm-i hezār itdi Haķķa du^cā
Zebānındaki ^cukde gitse n’ola
- 1261 Gūlüñ pulların dizdi nerrād-ı şübh
Yine oynar altun ile bād-ı şübh
- 1262 Şalar mühre-i şeb-nemi turma bād
N’ola görse naṭ^c-ı çemende küşād
- Lİ 32b   1263 Hedefdür kemān-ı mühre-i çarha berg
Yağar tīr-i bārān u gūy-ı tegerg
- AE 29b   1264 Meger bāde-nūşāna faşl-ı bahār
Tegerg eyledi ħurde-i yaħ-nišār

(1253 a) bunuň / bunun Lİ; (1253 b) anuň / anun Lİ; (1255 a) semen / yāsemen A;
 (1257 a) nāz-ı / nār-ı BV; (1257 b) aña rūy-ı bālin olur / olur aña yüz yaşadığı AE,
 Lİ, E2, V, BV; 1257. beyit H ve L’de yoktur; (1259 a) rakşa / kışşa V; (1261 a)
 gūlüñ / gūlüñ Lİ, pulların / yolların A, L; (1262 a) mühre-i / қaṭre-i A, H, L, turma
 / durma Lİ; (1264 a) nevrūz-ı / nevrūza AE, Li, E1, BV; (1264 b) dāğ dāğ / dāğ-
 dār L.

- E1 52a   1265 Müsaḥḥar şehen-şāh-ı nevrūz-ı bāğ
Şeh-i ḫışka gūyā dil-i dāğ dāğ
- BV 23a   1266 Ki parmağ kadar kāğıd ile şehir
İder ser-fürū zanbağa ḡoncalar
- 1267 Ṣabā sūr-ı gülde olupdür-niṣār
Biribirine düşdi ḥayl-i bahār
- R 37b   1268 Girībānı çāk oldı verdi terüñ
Taḡılsa n’ola şaćı sünbüllerüñ
- 1269 Olup sebzeden niceyi jāle-gīr
‘Aceb akça ḫaldırdı mihr-i münīr
- 1270 Yaḳup lāle vü gül ser-ā-pā ḡerāg
Yine döndi gün yüzine şehr-i bāğ
- 1271 Dizüp lāle vü gül yine kāseler
Çemen cem^c-i bārān-ı nīsān ider
- 1272 Düşüp şevk-ı bezm-i şafā güllere
Yine nakd-i vakıti ḫodı sāğara
- L 248a
E2 175b   1273 Şafāsının görüp ḡoncalar güllerüñ
Şulanmaya mı aǵzı ya sāğaruñ
- H 242b   1274 İdüp feyz-i sultān-ı zerrīne kāh
Yine ḫark-ı sīm oldı bir nice şāh
- 1275 Çıkarmağıçın kaşr-ı eşcāra āb
Hevāya terāzū uzatdı seḥāb
- 1276 Yaḳīn oldı kim şāh ola ḫaṭre bār
Yüridükçe şu aña fevvāre-vār
- 1277 Yaḳīn oldı gömgök şu olup cemen
Akā āb-ı fışkıyye-i lāleden

(1268 a) terüñ / terün Lİ; (1268 b) taḡılsa / daḡılsa Lİ, sünbüllerüñ / sünbüllerün Lİ; 1272. beyit L, Lİ ve A'da yoktur; (1274 b) bir nice / her ḡonca Lİ; (1275 a) uzatdı / olurdu A; 1276 ve 1277. beyitlerin AE, L ve Lİ'de yerleri değişiktir; (1277 a) olup / oldı A; (1277 b) akā / akar A, L.

- V 307b   1278 Yine sebze döndi yem-i ahżara
E1 52b   O gül-günü köy zevraķ-ı sāğara
- 1279 Varaķ üzre şeb-nem ki ġalṭān olur
Bu mevsimde zanbaķ gibi cān bulur
- 1280 Ruṭūbetden oldı yine rīše-dār
Şanavber-şifat künbed-i kūh-sār
- 1281 Bu āb itse sīrāb eger āheni
Yeşil berg ola hānčer-i sūseni
- 1282 Eger sūsen içseydi bundan zūlāl
Ola berg-i sebz-i şanavber-miṣāl
- A 193a   1283 Eger oķuduñsa kitāb-ı uşūl
Temūz irmeden iç şarāb-ı uşūl
- (5)   **Rubāqī**
Lī 33a   Bülbül olıcaķ derd ile cāndan nevmīd
Āyīnesini tutdı aña verd-i seffīd
AE 30a   Yer yer görinen ķatreleri jāle degil
Nemdür ki dem-i bülbül ider anı bedīd
- R 38a   **Şifat-ı Temmūz**
- E2 176a   1284 Yine sākiyā irdi vaqt-i temmūz
Yine düşdi şeb-nem gibi çarha sūz
- 1285 Yine bezmi germ it mey-i nāb ile
Bu faşluñ da hükm̄in vir ol tāb ile
- 1286 Pür it cāmī bī-çārelerle baňa
Meyi ķaynamış içsün ehl-i riyā
-
- (1279 b) zanbaķ / zıbık Lī, gibi cān / gehī cān A, cān / ḫan L; (1281 a) āheni /
gülşeni AE, V, R, BV, E1, E2; Rubāqī'de tutdı / tutdı Lī; başlık A, Lī, H, E2 ve
L'de yoktur; (1284 b) şeb-nem / sīnem V, Lī, AE, R, E1, E2; (1286 a) bī-çārelerle
/ yaħ-pārelerle A, Lī, L.

- E1 53a   1287   Kosuñ cāma yaḥla o la^cl-i teri
                   ^cAceb hūt-ı terkīb olur cevheri
- 1288   Şalup āteş-i mihr ile aña sūz
                   Komadı suyin tīg-ı kūhuñ temūz
- 1289   ^cAmelden ḫalup nah̄l-i cünbüş-nūmā
                   İrişdi dem-i vāpesīn-i şabā
- L 248b   1290   Kılup baḥr-ı cūşānı pür-tef ü tāb
                   ^cAlevlenmiş āteş ider āfitāb
- 1291   Gören dir bu demde mey ü sāğarı
                   Müzāb olmuş ol hātemüñ gevheri
- 1292   Temūz āteş-efrūz olup gülşene
                   İder puḥte elvān-ı ni^cmet yine
- BV 23b   1293   Kızup yaprağı mīvenüñ tāze-veş
                   Varak üzre helvā pişirdi güneş
- H 243a   1294   Şerer-bār olup nār-ı mihr-i cihān
                   Olur sāyeler kūşe kūşe nīhān
- 1295   Kef-endāz idüp baḥr-ı cūşānı tāb
                   Pişer beyže anda degil dürr-i nāb
- 1296   Olur huşk-i ^caks idicek āfitāb
                   Kalur yerleri şanma gird-āb-ı āb
- 1297   Olup āb-ı mir^āt-ı āhen-beden
                   Hevā ^caksi mahv eyler āyīneden
- 1298   Ḥabāb itdi ḥayretle her su-nażar
                   Koyup başına cūy-ı issı şular

(1287 a) cāma yaḥla / yaḥla cāmaLī; (1287 b) hūt-ı / hub-ı Lī, L, E1, A, H, BV;
 (1289 b) irişdi / irişdirdi Lī; (1290 a) tef ü / zülf ü Lī; (1290 b) ider / idi A; (1291
 a) mey ü / mey-i BV, Lī; (1291 b) hātemüñ / hātemün Lī; (1293 a) tāze-veş /
 nāme-veş L, A, Lī, tābe-veş BV, V; (1293 b) mīvenüñ / mīvenün Lī; (1294a)
 şerer-bār / şere-nār H; (1295 a) tāb / āb A, Lī, H; (1298 b) cūy-ı / cūyuñ L, A,
 cūy-ı issı şular / issı şular döker Lī.

V 308a	1299	Seherden kızup tâbe-i āsümân Şidi beyża-i māhi gerdūn hemān
E2 176b		
E1 53b		
A 193b	1300	Güneş beyża-i nev birişte-mişāl Anuñ pāre-i ʐarfi sulh u hilāl
	1301	Zemīn ü zamān oldı pür-tef ü tāb Felek az ʐaldı ki ola ḥarāb
R 38b	1302	Kapağın atup yańi dīk-i zemīn Ola ber-ʐaraf sāz-ı ʐarh-ı berīn
	1303	Tenūr-ı sipihre güneş şaldı tāb İder sīh-ı miḥverde ʂevri kebāb
Lİ 33b	1304	Furundur meger günbed-i ḥaver ḥāveri Şafaḳdur öñine çıkan ahkeri
AE 30b	1305	Eser itse püstine germī-i ḥāk Olurdı çehende semek-tā-semek
	1306	Bu tāb itse ḥūte eger ittisāl Balıklardı māhī-i Yūnus-mişāl
	1307	Zemīn ḥuṣk olup sebze oldı tebāh Yine döndi bārūta ḥāk-i siyāh
	1308	Helāk itdi ezhār-ı bāğı güneş Yarıldı zemīn cā-be-cā gūr-veş
	1309	Degil gāhi bārānı bu ṭāremüñ Erir ʐurşunu ʐubbe-i ḫālemüñ
	1310	Olur tāb-ı ḥūr idicek cilve-gāh Nemed içre ȳyīne-i yaḥ tebāh

(1300 b) anuñ / anun Lİ, pāre-i / bāde-i A; 1305. beyit A'da yoktur; (1305 a) püstine / süstine AE, süste L, germī-i / germī V; (1305 b) çehende / cehende AE, E2, Lİ; (1306 a) ḥūte eger / eger ḥūte A; (1308 b) gūr-veş / küre-veş A, H, Lİ, L; 1309. beyit AE'de 1308'den öncedir; (1309 a) gāhī bārānı / ṭāk-ı ȳlisi A, L, ṭāremüñ / ṭāremün Lİ; (1309 b) ḫālemüñ / ḫālemün Lİ.

- 1311 Eger berf ḫonsa mey-i aḥmere
Döne āteş üstünde hākistere
- L 249a 1312 Hilālün kızup mihrden āheni
Gice dāğ-dār itdi bu tevsemi
- E1 54a 1313 Nūcūmuyla zeyn oldı şanma leyāl
‘Araḳ-rīz ider çarḥı ol kara şāl
- 1314 Gice kūteh olduğu bu kim seher
Teneffüs içün cāmesin çāk ider
- E2 177a 1315 Bu sūzişle az ḫaldı kim yana heb
Fetīl-i ṣihāb ile bārūt-ı şeb
- 1316 Eser kıldı bāhūr-ı āteş-fiken
Şararmağa yüz tutdı berg-i çemen
- H 243b (6) **Rubā’ī**
Sākī getür ol māye-i ‘iyş u demden
Yah-pāreyi dūr eyleme cām-ı Cemden
‘Ālem ṭutuşup yanmada ammā ki henüz
Ser-mest-i ḡamuñ yok ḥaberi ‘ālemden

Şifat-ı Hazān

- R 39a 1317 Yine geldi sākī dem-i mihr-i cān
Yine şoldı rūy-ı gül ü erḡavān
- A 194a 1318 Yine şiddet itdi gelüp bād-ı saḥt
Görüp anı kendin ṭağıtdı dīraḥt
- 1319 Meger neşf idüp nokṭa-i zerd-i verd
Bütün şafḥa-i ălini itdi zerd

(1311 b) üzerinde / üzere V, Lİ, L, hakistere / şu hakistere Lİ; (1312 a) mihrden / mühreden L, āheni / āteşi A; (1313 a) şanma / şuffe Lİ; (1313 b) şāl / sāl Lİ; (1316 a) bāhūr-ı / yāhūd AE, fiken / efken V; başlık A, Lİ ve L’de yoktur; rūy-ı gül ü/ rūy u gül-i BV, H; (1318 b) kendin / kendüñ Lİ.

V 308b BV 24a	1320	Tağıtdı gül-i la ^c l-gūnı nesım Yere urdı elvāhını şan Kelīm
Lİ 34a	1321	Yine hākī nem-nāk olup gülşenüñ Fenā virdi şimşirine sūsenüñ
E1 54b	1322	Kılup cilve bād ile tāvūş-vār Döker bāl ü per gǔlbün-i sebze-zār
AE 312a	1323	Serīrinden ayrı düşüp verd-i ter Yine rüzgāruñ öñünce kaçar
	1324	Döküldi şuya nitekim dürd ü mül Gelüp bāga alçakdan evrāk-ı gül
	1325	Girüp şahnesi gülşene şarşaruñ Kırup dökdi peymānesin güllerüñ
	1326	Pür ola mı peymāne-i nev-bahār Yoruldı fiğān eylemekden hezār
E2 177b	1327	Gidüp şoncalar şem ^c -i kāşāne-veş Döküldi varak per-i pervāne-veş
	1328	Muraķķa ^c la gör nah̄l-i verd-i teri Düşer eskiyüp arasından zeri
	1329	Ciger-kūşesiyken gülüñ şoncalar Urup sille bād itdi zīr ü zeber
	1330	Düşüp sebze-i hūşka berg-i hazān Kodı bir haşır üzre devr-i zamān

(1320 a)tağıtdı / tağıtdı Lİ, la^cl-gūnı / la^cl--gūn V, AE; (1320 b) şan / şan Lİ; (1321 a) gülşenüñ / gülşenün Lİ; ((1321 b) sūsenüñ / sūsenün Lİ; (1322 b) gǔlbün-i / gǔlbünin Lİ; (1323 a) ayrı / ayru V, AE, E1; (1323 b) rüzgāruñ / rüzgārun Lİ; (1324 b) gelüp / gelür AE, A, V, H, E1, Lİ, L, dürd ü mül / dürd-i mül E1, L, Lİ, BV; (1325 a) şarşaruñ / şarşarun Lİ; (1325 b) güllerüñ / güllerün Lİ; (1326 a) ola mı / olalı A, Lİ, BV; 1326. beyit L'de yoktur; (1329 a) ciger / çeker V, L, E1, E2, AE, gülüñ / gülün Lİ; (1330 a) düşüp / düşer Lİ, berg-i / bād-ı AE, Lİ.

- L 249b   1331 Olup ferş-i pā berg-i zerd-i şecer
Yine başma naşş eyledi ser-be-ser
- 1332 Yele virdi eczásını gül-sitān
Ki destinde cüzdānı ḫaldı hemān
- 1333 Çemen-zāra gerdūn içürdi şereng
Ruhı zerd anuñçün dili sebzə-reng
- 1334 Tutar şāh-ı gül mātemüñ bāğ u rāğ
Giyer şemle farkına eşcār-ı bāğ
- E1 55a   1335 Gidüp reng-i rūy-ı gül ü yāsemen
Yine za^cferān-zāra döndi çemen
- H 244a
R 39b   1336 Kanı nağme-i murğ-ı ṭayyib-makām
Nihāl-i pür-endām-ı mevzūn-ḥīrām
- 1337 Ğurūr-ı gül ü revnaķ-ı gülsitān
Geçüp oldu çün ḥūn-ı faşl-ı hazān
- 1338 Düşüp ḥāke oldu varak genc-i zer
Nişān oldu üstünde yer yer şecer
- A 194b   1339 Çenār oldu teb-lerzeden nātūvān
Elinde olan regler oldu ^cayān
- 1340 Dönüp kāha berg-i çemen cā-be-cā
Seħāb oldu ḥal-kār-ı ḫaṣr-ı şafā
- 1341 Hevādan kim nem kapdı berg-i giyāh
Çıkarıldı ^cırk-ı kāhdan şubh-gāh

(1331 a) ferş-i / berg-i A, berg-i / ferş-i A, şecer / seher Lİ, çemen L, zerd-i zerd ü BV; (1333 b) anuñ çün / anuñ ḥūn L, anunçün Lİ; (1334 b) şemle firkına / firkına şemle BV; 1334. beytin 2. misrai A ve L'de “Siyeh ton giyinmiş anuñ çün bu zāğ”; (1335 a) reng-i / reng ü A; (1335 b) zāra / zere A, L; (1337 b) ḥūn-ı / ḥāb-ı AE, A, H, ḥāb-ı Lİ; hazān / ḥarāb V; 1337. beyit L'de yoktur; (1338 b) yer yer / bir yer Lİ; (1340 b) ḥāl-kār-ı / gilgār-ı V; (1341 a) nem kapdı / kapdı AE.

E2 178a Lİ 34b	1342	Hazān faşlı pür-nağş olup sebze-zār Yine ṭarḥ-i nev şaldı kōhne bahār
	1343	Meded sākiyā sür meyi bī-direng Ruh-i zerd-i ḫuṣṣākī it lāle-reng
	1344	Şu meyden ki bir cür ^c a şacsañ hemān Döne verd-i ra ^c nāya berg-i hazān
V 309a	1345	Dil-i zār idüp cām-i gül-fāmı nūş O murğ-i hazān-dīde kīlsun hūrūş
AE 31b	(7)	Rubā'ī Germiyet-i meyle beni şanmañ handān Bir ben bilürin çekdigim ālāmı hemān
E1 55b		Ḳahr ile urup sille ruh-i berg-i zere Şūrh eyledügin bilmesin bād-i hazān

Şıfat-ı Şitā		
	1346	Ḳanı sākiyā āteş-i germ ü ter Vir efsürde cisme yine tāb u fer
BV 24b	1347	Bu demlerde bezm-i şarāb it müdām Şitā vaktı ḫiyşe şitāb it müdām
L 250a	1348	Çemen-zāra irdi yine bād-i dey Dem irdi bisāt-i şafā ola ṭay
	1349	Yine cūy-i bāğ oldı pür-yāh tamām N'ola Ḳaraya atsa keşti-i cām
	1350	Eger cāma ḳoysañ mey-i āteşin Toñup ola pür-püste-i āhenin
R 40a	1351	Degil şīşe sāḡarla şahbā-yı nāb Olup ābi yah ḳalди şāfi şarāb

(1343 a) sür / söz A, sun BV; (1345 b) kīlsun / kīlsu V; Rubā'ī'de handān / nālān A; Rubā'ī'de bilürin / bilürüm AE, Lİ, BV; başlık A, Lİ ve L'de yoktur; (1346 a) ter / serd Lİ; (1348 b) ola / ile AE; (1349 a) pür-yah / pür-nem AE, A, L; (1350 b) bir püste-i / bir müşte-i BV, Lİ, E1, E2, R, H; (1350 b) ṭonup / donup Lİ.

- 1352 Şikest oldı cām-ı mey-i la^čl-i fām
Tonup her ḥabāb oldı billūr cām
- 1353 Olup püşteler mevc-i pür-kef-miṣāl
Yine berf-i āğuştedür her nihāl
- E2 178b 1354 Kılup berf-i bāzı nice tāzeler
Biribirini ḫara başmış meger
- H 244b 1355 Atar ḫar topın nev-cevānlar yine
Şakındı gümüş şavlecānlar yine
- 1356 Yapup ḫar topın her nihāl-i ümīd
Olur pençesi ḡonca-verd-i sefid
- E1 56a 1357 Ḫayar buzda meh-pāreler pür-ṣitāb
Olur ḫarh-ı mīnāda gûyā ḫihāb
- 1358 Olup yaḥdan āyīne deryā-yı jerf
Rīzāsiyla aña ṭīlā itdi berf
- Lİ 35a 1359 Yaḥ içre nebātāt olup çün ḫand
Yapıldı şu üzre gümüş taḥta bend
- 1360 İder anda māhī-i bī-āb ü tāb
Çü meylān-ı ḫible-nūmā iżtīrāb
- 1361 Toñup çār ḡunşur-ı ḫelīpā gibi
Şitā ḳıldı deryāyi şahṛā gibi
- 1362 Ḫelīpā ki cūy içre yaḥ-bestedür
Gümüş ḫabža şan tīgā peyvestedür

(1352 b) ṭonup / donup Lİ; (1353 a) püşteler / teşneler Lİ, L, pür / bir, E2, Lİ;
 (1354 a) nice / nicesin A, L; (1354 b) biribirini / ser yirini çün A; 1354. beyit A'da yoktur; 1356. beytin 1. misraşı L'da "yapup ḫartopun" şeklindedir; L'de 1356. beytin 2. misraşının yerine 1357. beytin 2. misraşı yazılıdır, 1357. beytin ilk misraşı da yoktur; (1359 a) çün / cūy-ı AE, hūb Lİ, cūb V; (1359 a) ḫand / bend A; (1360 a) bī-āb / mey āb Lİ, L; (1361 b) ṭonup / donup Lİ, deryāyi şahṛā / şahṛāyi deryā Lİ; (1362 a) cūy / āb Lİ; (1362 b) tīgā / aña A, L.

- 1363 Bu demler ki āteş şerer-bār ola
Toñup her şerer dāne-i nār ola
- 1364 Müheyyā olupdur şeh-i Behmene
Çemenlerde buz gibi dībā yine
- AE 32a 1365 Aña mihrūñ itmez şu^{cāc}i eṣer
Şikest eylese sūzenin ser-be-ser
- V 309b 1366 Güneş nice şalsun cihāna žiyā
Yerini işitmadan olur cüdā
- 1367 İder bī-ḥużūr anı bād-ı şimāl
N’ola ^caksine geyse kürkin ǵazāl
- 1368 Olur müncemid şimdi şahrā-nişīn
Eger nāfe-veş giyse de postın
- E2 179a 1369 Gezer berf ü yaḥ üzre kebg-i deri
Kızarsa n’ola bīni vü pāları
- E1 56b, L 250b
R 40b 1370 Şu deñlü dīrāz oldı şimdi leyāl
Ki uyhu yetişdirmek oldı muḥāl
- 1371 Meger uyḥuluk nūş idüp mey-perest
Ola ǵamze-i dil-rübā gibi mest
- 1372 Bu demlerde her rind-i peşmīne-çāk
K’ola cām-ı dūşīneden lerze-nāk
- 1373 Bulup һum dibin dürd-i rāhī gibi
Pür-āteş gerekdür şurāhī gibi
- 1374 Dil efsürde iken bulur fer ü tāb
İcerden giyüp kürki mest-i һarāb

(1364 b) dībā / dünyā AE, H, R, BV, E1, V; (1365 a) mihrūñ / mihrün Lİ; (1366 b) işitmadan / işitmadin V, Lİ; (1369 b) bīni / burnı A; (1371 a) idüp / ide Lİ; (1371 b) lerze-nāk / zehr-nāk A, neşve-nāk H; (1372 a) rind-i / rinde V; Lİ’de 1372. beyit 1373’den sonradır; (1374 b) mest-i / mest ü Lİ.

1375 °Araňla virüp meclise revnaňı
Yanar faşlidur súrına zevraňı

(8) **Rubā'ī**

Gülşende olan āb-ı hevā °ışk iledür
Hep gerdiş iden şayf ü şitā °ışk iledür
A 195b, H 245a Efsürde idüp ābı ider bezmi müzāb
El-kışşa fenāyile bekā °ışk iledür

BV 25a

Şıfat-ı Fenā-yı Dehr

Lİ 35b	1376	Ķanı sākiyā ol mey-i cān-fezā Sipihrüñ bu evzā°ı virdi fenā
	1377	Bahār ü һazānı degil ber-ķarār Zamāne televvünde leył ü nehār
	1378	Nūcūmuñ tükenmekde dür-dānesi Mehin de pür olmaňda peymānesi
E1 57a	1379	İderken һum-ı bāde gibi һurūş Şatıldı nice ǵurre-i һüd-fürūş
E2 179b	1380	Dahı sebz iken nev-bahār-ı ümīd Karanfil gibi müyı olur sefid
	1381	Benefše olup ser-bezānū-yı ǵam Olur sebzeler °ukde-dār-ı elem
	1382	Cihān pür-kesel vaqt-i °iyş azdur Fem-i һumda һamyāzeden bāzdur

---

Rubā'ī'de āb-ı hevā / °ışk u hevā Lİ, idüp / қılup H, AE, E2, L, BV, R, bezmi müzāb / bezm-i fenā A, V, bezl-i fenā H; başlık A, Lİ ve L'de yoktur, H ve BV'de fenā-yı dehr şeklindedir; (1376 b) sipihrüñ / sipihrün Lİ, fenā / şafā A; (1378 a) mehin de / sipihrün Lİ, tükenmekde / dükenmekde V; (1379 b) şatıldı / şınıldı Lİ; (1380 b) müyı / levni A; (1381 b) dār-ı / zār-ı A; (1382 a) cihān / çehān V, zamān Lİ; (1382 b) fem-i һumda / һum-ı Cemde AE.

- 1383 Ne mümkün ki ^cömrü bula dest-rest
Habāb itse biñ kerre ḥabs-i nefes
- AE 32b 1384 Felek ḥāk-i Cemşidi ḳıldı sebū
Cemüñ menzilinde bitürdi kedū
- R 41a 1385 Neler yutdi bu dahme-i hevl-nāk
Dili olsa da söylese saña ḥāk
- L 251a 1386 Murāduñca da dönse bu āsiyā
Dögünmekdedür dāne şübh ü mesā
- V 310a 1387 Görenler kitāb-ı fenādan varak
Hece ṭaşı levhında alsun sebak
- 1388 ^cAmel-mānde bir pīrdür ancak cihān
Degil māh bir zārı var der-miyān
- 1389 Olup dest-i fersūde derd ü mihen
Anuñ naşı da kalmış okunmadan
- 1390 Bu vīrāne bir hane-i şūmdur
Turan nesri vākī^c degil būmdur
- 1391 Çok eglenmez āhır cezāsin bulur
Bunuñ nesri gāyet ziyān-kār olur
- E1 57b 1392 ^cAceb lüccedür bu yem-i hevlnāk
Emel zevraquin bir gün eyler helāk
- 1393 Diker māh-ı nev anuñ içün nişān
Dögünd* yildür mi^cber-i keh-keşān

(1383 a) ^cömrü / ^cömre AE; BV, V, A, H, E1, L; (1384 b) Cemüñ / Cemün Lİ;
(1386 a) dönse / dönseydi A, L, Lİ; (1386 b) dögünmekde / ögünmekde Lİ,
dögünmegedür V; (1387 b) hece / ḥāce Lİ, içe BV, hīce V, levhında / levhindan
AE; (1388 a) bir pīrdür / bir şīsdür V, Lİ; (1389 a) fersūde / fersūd-ı V, E2; (1389
b) anuñ / anun Lİ; (1390 b) turan / duran Lİ; (1391 a) çok / çoğ V, AE, R, BV, A,
E1, E2; (1393 a) anuñ / anun Lİ; * Dökünd biçiminde yazılan bu kelimenin tam
karşılığını bulamadık. Tarama Sözlüğü’nde dögündü (dalga) anlamında bir kelime
vardır.

- 1394 Emel tārı pür-^cükdedür dā^oimā
Anı gösterür tāc-ı ehl-i fenā
- E2 180a
- A 196a 1395 Çeküp her nefes sāğar-ı ^cişreti
El irdikçe fevt eyleme fırsatı
- 1396 Dem-i ^ciyş u demde tekāsül neden
Bilürken sipihri tegāfūl neden
- Lİ 36a
- H 244b 1397 Leb-ā-leb mey-i ^cışk ile cām-ı dil
Bi-ḥamdillah āmādedür kām-ı dil

(9) **Rubācī**

Sākī getür ol ķuvvet-i ābdānı meded
Pīr itdi ǵamuň bu dil-i nālānı meded
Ža^cf ile ṭayanmaz ǵam-ı dehre yüregim
Şun destime ol ^caşā-yı pīrānı meded

Şıfat-ı Dil

- 1398 Kanı sākiyā ol mey-i mihr-tāb
Göñülden yine կopdı şevk-i şarāb
- 1399 Ḥum-ı sīneye bādeden māye կıl
Mey-i feyz-i cāvīdī ser-māye կıl
- R 41b 1400 Bulup cām-ı gül-gūn ile reng-i mül
Hemān ol degil gibi oldı göñül
- E1 58a 1401 Toluň dā^oim ey sīne-i bī-sükün
Yeter saña dil sāğar-ı lāle-gūn
- 1402 Göñülden o tāze sebū-yı şarāb
Ki cezb eyleyüp ṭola şahbā-yı nāb
- AE 33a 1403 Ṭolar kendiden sāğarı dā^oimā
L 251b Kanı öyle bir cām-ı ^cālem-nümā

(1397 a) cām-ı dil / cān u dil AE; Rubācīde ķuvvet-i / bāde-i A, ža^cf ile / luṭf ile,
ṭayanmaz / dayanmaz Lİ, şun / şuň Lİ; başlık A, Lİ , E1 ve E2'de yoktur. (1401 a)
ṭolun / doluň Lİ; bī-sükün / pür-sükün A; (1402 a) göñülden / göñülde Lİ, L,
göñüldür BV, H, E1; (1402 b) eyleyüp / eyleye Lİ; (1403 a) Ṭolar / Ṭola A, ḫola L,
Lİ.

- BV 25b   1404 Virür başlar āb-ı fiskıyye-sān
Revān eyleyüp hūn-ı bālā-revān
- 1405 Olup maḥrem-i rāz-ı ^cışk-ı nihān
Virür hāli çāh-ı ^cAlīden nişān
- E2 180b   1406 Göñül tācir-i şehr-i derd ü belā
Meger sīnedür bār-hāne aña
- 1407 Dür-i dürc-i şandūka-i sīnedür
Göñül la^cl bu gerek bu gencīnedür
- V 310b   1408 Meger kūfl-ı şandūk-ı cevherdür ol
İçerden kilid-i müdevverdür ol
- 1409 Yoğ āyīne-i dilde rūy-ı riyā
Bu ^cālem-nümādur degil hod-nümā
- 1410 Dime қat̄re-i hūn-ı miḥnetdür ol
Bu hāk içre tohm-ı muḥabbetdür ol
- 1411 Dem-ā-dem ider sūz-ı ^cışk ile āh
Olur hāşılı şekl-i dūd-ı siyāh
- A 196b   1412 Çıkar āh idüp turma dūd-ı kebūd
Piyāz üzre sünbul gibidür o dūd
- 1413 Göñül feyż-i ^cışk ile handān imiş
Açılmış hudāyı gülistān imiş
- Lİ 36b
- E1 58b   1414 Hevāyile pürdür o mest-i harāb
Cüdā olsa çatlar misāl-i habāb

(1404 a) başlar / tātblar A; (1404 b) bālā / lāle A, revān / dilān BV; (1405 b) virür / vir H, hāli / hāleti H, cānī L; (1405 b) çāh-ı simāh-ı AE; 1407. beyit Lİ’de yoktur; (1409 a) yoğ / yoğ Lİ, rū-riyā / rūy-nümā A; (1409 b) degil / göñül Lİ; (1412 a) turma / durma Lİ; (1403 b) gibidür / kebūd V; (1413 a) handān / nālān AE; 1413. beyit L’de yoktur; (1414 b) çatlar / cānī A.

- 1415 Göñülden o āzāde murğ-ı cerm
Ya āvāre-i mevc-i bahr-ı ķadem
- H 246a 1416 Göñüldür şarāb-ı belā ile mest
Göñüldür velī ḡahd-i mülk-i elest
- 1417 Cem ü cām ü sākī vü müldür göñül
Bu elṭāfa mazḥar göñüldür göñül
- 1418 Göñül kim göre yār-ı ṭannāzını
Nihān idemez sīnede rāzını
- R 42a 1419 Olur ṭiyeti pāk olan bī-ḥilāf
Kadeh gibi rūşen dil ü sīne şāf
- 1420 Kederden ḥalāş olamaz muṭṭaşıl
Hum-ı mey gibi mubṭan u tīre-dil
- E2 181a 1421 Meger āteş-i ḡışk-ı sūzān ola
Hum iken tenūr-ı fūrūzān ola
- (10) **Rubā‘ī**
Olmaz ḡaceb eylerse dili ḡışk eger
Bir ḡonca iken biñ gül-i ma‘nāya maṄkar
Ol ḡonca-dehen sāgar içerken seyr it
Nice kim olur zerrede mihr-i enver

Şifat-ı ḡışk

- L 252a
- AE 33b 1422 Kanı sākiyā cām-ı dil-sūz-ı ḡışk
Ki çarḥa çıka na‘ra-i sūz-ı ḡışk
- E1 59a 1423 Açıkdir mezāk ehline bāb-ı şevk
Ko gelsün bu dergāha erbāb-ı şevk

(1415 a) göñülden o āzāde / göñüldür o āvāre AE, H, E2, göñüldür ol āzāde Lİ;
 (1415 b) ķadem / ḡadem A; (1418 a) kim göre / gösterür Lİ; (1419 a) ṭiyeti /
 ṭiyne-i BV; (1421 a) ḡışk-ı / ḡışkı V, E2, BV, AE; Rubā‘īde gül-i ma‘nāya /
 ma‘nāya V, sāgar / şarāb A; başlık A, Lİ ve L’de yoktur; (1422 b) sūz-ı ḡışk / ḡışk
 ḡışk V, BV, E1, E2, H, A, R, L, AE.

- 1424 Reh-i ^cışķa gir hūy ile hāy ile
İç ol bādeyi ṭabl u surnāy ile
- 1425 Reh-i ^cāşikāndur benüm gitdigüm
Bu meydür saña vaşfinı itdigüm
- 1426 Kümeyt-i mey-i sāğar-ı dil-güşā
O bir na^cl idi bāz-gūne saña
- 1427 Şakın aldanup şī^cr-i efsūn-gere
Koyulma hemān zevraķ-ı sāğara
- 1428 Şakın olma meyden dilā cür^ca-rīz
Göñül şīşe mey āteş-i tünd ü tīz
- V 311a 1429 Seher ser-girānī-i raṭl-ı girān
Ağır başmadur fī'l-haķīka hemān
- Lİ 37a
- A 197a 1430 Derūna virüp derd-i meyle keder
Şafā-yı dili żāyi^c itme gider
- BV 26a 1431 Revā mī yüzüñ gözüñ idmāndan
Şişüp şekl-i memsūha done beden
- E2 181b 1432 Çü fānūs-ı maḥbūs-ı mürde-çerāġ
Buħār-ı ħumār ide muħtel dimāġ
- 1433 Düşer mi ki çirk-āb-ı mey töhmeti
Mülevves ide cāme-i ^cişmeti
- R 42b 1434 Ne baş ağrısındur semā^c-ı nevā
Virür dağdağa fikrüñe dā^cimā
- H 246b 1435 İcerseñ iç ol cām-ı pür-şafveti
Ki ne ^cilleti var ne hod hurmeti
- E1 59b 1436 Mey-i telħinüñ lezzetin alsa kām
Ola ħān-ı dünyāya merre'l-fiṭām

(1424 b) iç ol / iç A; (1427 a) şī^cr-i / şevk-ı Lİ, 1424 A'da yoktur; (1428 a) dilā / dile A, V, Lİ, H; (1429 a) girānī-i / girānī vü A, H; (1431 b) done / döner A; (1432 a) mürde / yerde V, E2; (1434 b) virür / vire AE, BV, L, dağdağa fikrüñe / fikrüñe dağdağa A; (1435 b) var / var ü AE; (1436 a) kām / dil kām A.

- 1437 N’ider ni^cmet-i dehri °uşşāk-ı zār
Meze istemez müdmin-i bāde-hār
- 1438 Nice cem^c olur °ışk-ı dünyā ile
Mey-i telh içilsün mi ḥelvā ile
- 1439 Reh-i ḡamda bī-kefş olan her gedā
Bu nūh gūy-ı çarha urur püşt ü pā
- 1440 İdüp rişte-i cānı rūşen fetīl
Yüri cūst ü cū ile aña delīl
- 1441 O mey-hāne şevk ile medhūş olup
Göñül kendiden gitdi bī-hūş olup
- L 252b 1442 Bu yoldan baña yok ümīd-i felāḥ
Du^cādan unutmasun ehl-i şalāḥ
- 1443 Muḥabbetdür ol mihr-i gitī-fürūz
Muḥabbetdür ol āteş-i sīne-sūz
- 1444 O mihrūn su^{cā}ı olup tāb-dār
Çerāğı dili yakdı kibrīt-vār
- AE 34a 1445 Yanup hāne-i sīnede ol çerāğ
Ayān oldı rāz-ı dil dāğ dāğ
- 1446 Muḥabbet dile yār-ı dīrīnedür
O da mest-i hum-hāne-i sīnedür
- E2 182a 1447 O mey kıldı mestāneyi bī-su^{cū}r
Irākdan görünce şanur nārı nūr
- 1448 Görüp birinūn rūy-ı zībāsını
Kiyās eyledi Kays Leylāsını

(1437 b) ḥelvā / ḥevā AE; (1439 a) bī-kefş / bī-nakş A, Lİ, L; (1439 b) gūy-ı
çarha / çarha A, urur / uzar Lİ, püşt ü pā / püşt-i pā V, E2; (1441 b) bī-hūş /
medhūş Lİ; (1442 a) yoldan / yolda A, E1, Lİ, H, L; (1442 b) unutmasun /
untumaya Lİ; (1444 b) çerāğı / çerāğ-ı H, Lİ; 1444. beyit A’da yoktur; (1446 b)
hum-hāne-i / mey-hāne-i A; (1447 b) nārı nūr / nār u nūr Lİ; (1448 a) birinūn / bir
bütün V, H, BV, R, AE, her bütün L.

- E1 60a   1449 O meydür iden ^cāşıkı mey-perest
O meydür iden çesm-i ma^cşūkı mest
- 1450 Ziyād olsa bunda n'ola sūz ü tāb
Belī soñ ķadeh içen olur ḥarāb
- Lİ 37b   1451 Bulur nār ile terbiyet bāğ-ı ^cışk
Anuñçün yanar lālede dāğ-ı ^cışk
- A 197b   1452 Virüp çeşme-i mihrden āb aña
Olur çarhı gerdende dolāb aña
- R 43a   1453 Muḥabbet ^caceb genc-i nāyāb imiş
Yedi ķat felek aña serdāb imiş
- V 311b   1454 N'ola işlese cāna te^oşır-i ^cışk
Ki cān içün işlendi hep tīr-i ^cışk
- 1455 Nice aña cān virmeye her dilīr
Çibik çalmaya naķd-i cāna o tīr
- 1456 Yine nār-ı ^cışka virüp iştīcāl
Zer-i ķalbi ile bu āteşde ķal
- 1457 Dili şal o nāra Siyāvuş-vār
Ki taķılmaya töhmet-i ihtiyyār
- H 247   1458 Çeküp Kays Leylāsına intiżār
Ayağ üstüne itdi bir yıl ķarār
- 1459 Beni cām-ı ^cışk itdi āşufte-hāl
Ayağ üstüne turmağa yok mecāl
- 1460 Yine dilde cūş itdi deryā-yı ^cışk
Hurūş itdi baħr-ı güher-zā-yı ^cışk

(1449 a) ^cāşıkı / ^cāşık-ı V, R, E1, E2; (1451 a) bāğ-ı / nār-ı A; (1451 b) anuñçün / anunçün Lİ; (1452 b) çarhı / çarh-ı A, Lİ, gerdende / gerdūnda A; (1453 a) genc-i nāyāb / şehr-i pür-tāb A, dürr-i nāyāb Lİ; (1454 b) hep tīr-i / şemşir-i A, H; (1455 a) cān / dil A; (1455 b) tīr / mīr A; (1456 a) iştīcāl / iştigāl L, V; (1456 b) ile / eyleye L; (1457 a) nāra / zere L; (1459 b) turmağa / durmağā Lİ.

- 1461 Olup mevci Tūr-ı tecellā gibi
Göñül zevraķın atdı elma gibi
E1 69b, E2 182b
- BV 26b 1462 Yanup gitdi ḫışk ile felek ü cūd
N’ola olsa dil ḡark-ı bahṛ-ı şuhūd
- 1463 Şu āvāre kim meyde olmuş ola
Yine ḥākībet bulur anda fenā
- L 253a 1464 Olur nokṭa-i nūshā-i āb ü gil
Sevād-ı dü-çeşm ü süveydā-yı dil
- 1465 Hemān maḥv it ü nokṭa-i şekki gel
Ola tā saña müşkil-i ḫışk hal
- 1466 Göñül nār-ı ḫışk ile bulmuş cilā
Yine ḥākībet bulur anda fenā
- 1467 Ne āyīne iste ne cām-ı Cemi
Derūna şafā vir de gör ḥālemi
- AE 34b 1468 Şu sāğar ki pür-bāde-i ḫışk ola
Çeküp nūş iden ḥāşıka ḫışk ola
- 1469 Şakın vācīz açma bu meyden kelām
Bu mey oldı bed-mest olana ḥarām
- 1470 İçürme aña bu meyūn reşhasın
Nefes tut tuyurma şakın nefhasın
- 1471 Bu meyden alup şemme her verd-i ter
Açar tāzelikde anı neşr ider
- R 43b 1472 Helāk olmadan ḡayı yoķ çāresi
Olur çāk kulağınca her pāresi

(1463 a) āvāre / yolda A, meyde / meyden AE, A, H, BV; (1463 b) anda / andan A; (1466 a) şekki / ḫışkı A; 1466. beytin 2. mīṣrāı AE, A, H ve E2’de şöyledir: İder bir avuc hāki cām-ı şafā; 1466. beyit Lİ’de yoktur; 1467. beyit A ve L’de yoktur; (1468 a) şu sāğar ki / ne āyīne Lİ; (1469 a) bu meyden / bundan L, A, H, Lİ, BV, E2; (1470 a) meyūn / meyün Lİ; (1461 b) tut / tut Lİ, tuyurma / duyurma Lİ; (1471 b) anı / anı anı Lİ.

- Lİ 38a   1473 Nesīmī-veş itme anı āşikār
Çıkarmasun şakın postdan nāfe-vār
- A 198a   1474 İden keşf-i sırr ile sehv-i lisān
Virür cānī resm-i tarīkat hemān
- E1 61a   1475 Dehānuñdan almasun anı ‘avām
Ne girse ķulağuña mānend-i cām
- 1476 Virür serd sözlerle a^cdā keder
Şakın sen de açılma şovuk geçer
- E2 183a   1477 İdüp nağme bī-şavt u ḥarf ü kelām
İç ol bāde-i nābı bī-cām u kām
- 1478 Der-i muğdan ayrılma şām u seher
Eger der gibi iki ayırsalar
- V 312a   1479 Kesilmez o meyden dil-i müstemend
Eger tāk-veş kesseler bend bend
- 1480 Ten-i zār eger ola serden cūdā
Ser olmaya ol hāk-i derden cūdā

H 247b   (11) **Rubā‘ī**

Şaldıysa eger āteş-i ḡam cānuña tāb
Düş kūy-ı ḥarābāta olup mest-i ḥarāb
Zāhidden uman feyz-i şafā-yı ‘ışkı
Ğassāl-ı sebūsundan umar bāde-i nāb

Hātime vü Temeddüh

- 1481 Gel ey şāh-ı kilk-i bedāyi^c-nigār
Yeter kılduñ evrākı reşk-i bahār
- L 253b   1482 Bu nakş-ı nigār artırup hayretim
Kamaşdı gözüm kalmadı tākatim
-
- (1473 a) nesīmī-veş / şır-veş A; (1473 b) çıkışmasun / çıkışarsun V, A, H, L;
(1474 a) sehv-i / feth-i A, L, lisān / lebān Lİ; (1476 a) virür / viren A; (1477 a)
nağme bī-şavt / nağmeyi şavt L; (1477 b) nābı / cāmī AE, bī-cām ü / al A, bī-cām
ü / al cāmī H; (1480 a) ola / olsa AE; Rubā‘īde mest-i / mest ü A; başlık Lİ ve
L’de yoktur.

- 1483 Virüp nāyuña Fāryābī-nevā
Yeter eyledüñ gūne gūne şadā
- E1 61b 1484 Қarār it meded kim bu cūş u һurūş
Beni eyledi mest-i bī-^cakl u hūş
- 1485 Mey-i nażm-ı cān-bahşı itdüñ sebīl
Dürüp müştar-ı şafħadan selsebīl
- 1486 Bulur nūş iden neşve-i cāvidān
Ola feyz̄ alan ^cārife nūş-ı cān
- AE 35a
- R 44a 1487 Hākīkatle hem-reng olupdur mecāz
^cAceb dil-güşā nażm-ı mu^ciz-ṭirāz
- E2 183b 1488 Gör āyīne-i nażmumuň һälini
Ki hem-ser ider şahş u timşālini
- BV 27a 1489 Bu manzūme bir sübha-i vecd ü һäl
Kalemdür қalem-yek imāme-mişāl
- 1490 Olup dest-āvīz-i ehl-i şafā
Revādur ki dillerde tesbīh ola
- Lİ 38b
- A 198b 1491 Bu dürr-i nażima Niżām ide reşk
Hasedden Niżāmī döke dürr-i eşk
- 1492 Hünerler ki gösterdi üstād-ı dil
Zahır itmemişdür Zuhūrī degil
- 1493 İdüp naşş-ı ṭarh-ı nev-āyīn perend
Nevāyī-veş itdüm nevāyi bülend
- 1494 Alup çeşme-i cāndan āb-ı mīdād
Revānīnūň itdüm revānnını şād

(1485 b) müştar-ı / saṭr-ı A, müştar ü Lİ; (1488 b) kim hem-ser / kim hem-sār AE,
BV; (1488 a) nażmumuň / nażmuň V, mażmumun Lİ; (1488 b) şahş ü / şahş-ı Lİ,
H; 81489 a) vecd ü / vecd-i Lİ; (1491 a) ide / ider BV, Lİ; (1491 b) hasedden /
şadefden A, L; (1492b) zuhūr / zahır AE, V; (1494 b) Revānīnūň / Revānīnün Lİ.

- 1495 Nemek saçalı hāmem ehl-i sūhan
Çekildi mey-i nazm-ı hamriyyeden
- 1496 Zihī luṭf-ı ṭab^c u niṣār-ı dürer
Ki hep dost düşmen ola behre-ver
- 1497 Revā lafż u ma^cnāsına şubḥ u şām
Pesend-ḥavāş-ı āferīn-i ^cavām
- E1 62a 1498 Bu müşgīn ḫafesden ^carūs-ı hayāl
Bu vech ile kim itdi ^carz-ı cemāl
- H 248a 1499 Hased ehli naşına ḥayrān olur
Eger görse kāfir müselmān olur
- V 312b 1500 Baş üzre yer itse sözüm vechi vār
Ne söz oldı tāc-ı ser-i iftiḥār
- 1501 Degil nazm-ı ta^cvīzedür bu sürüd
Velī söyleseñ söz getürmez ḥasûd
- 1502 ^cAceb bikr-i nā-süfte ḫūh-ı cihān
Nice bikr-i bāküre-i bāğ-ı cān
- L 254a 1503 Bu meyden ki ḫāke düşe reşh-ı cām
İde pīr-i cām anı ^citr-ı meşām
- E2 184a 1504 Bu tāze ^caşīrūñ olup keyfi tīz
^cAdū-yı ḥasūde olur girye-ḥīz
- 1505 Ne meydür bu kim ḫāke olsa revān
Bula ḫakde rind-i Ḫirāzī cān
- R 44b 1506 Bi-ḥamdillah efkār-ı ḥāṭır-fürūz
Murād itdigim gibi itdi bürūz
- 1507 Ne nakşı ki ṭab^cum taḥayyül ider
Sūhan meclisinde temessül ider
- 1508 Bu vādīde bir nice ehl-i hüner
Koşup esb-i ṭab^cı gelüp geçdiler

(1496 a) luṭf-ı / luṭf u Lī, ṭab^c u / ṭab^c-ı A; murād / meded AE; (1504 a) ^caşīrūñ / ^caşīrūn Lī; (1506 b) murād/ meded AE.

- 1509 Şalup soñra meydāna ben tevsenüm
Geçüp cümleyi oldı meydān benüm
- AE 35b 1510 Kaçan esb-i ṭab^c ola şarşar-güzär
Tozin görmeye dīde-i rūzgār
- E1 62b 1511 Kılup āzmayış nice pehlevān
Bu menzilde gerçi ḳodılar nişān
- Lİ 39a 1512 Müsā^cid olup baña da rūzigār
Ḳodum zûr-ı tab^cumla bir yādigār
- 1513 Tutup tīr-i kilk ile meydān yerin
Hedef eyledüm seng menzillerin
- 1514 Dilā aşırı atma da^cvāyı ko
Edeb gözet bīhüde da^cvāyı ko
- 1515 Bir olur m1 üstād ile pey-revi
Meyūñ bir midür köhnesiyle nevi
- 1516 Ḥatalum ki naḳḳāş-ı zīnet ider
Yine ṭarḥ-ı resm idenündür hüner
- 1517 Huşūşā olup cām-ı ḫışret-nigūn
Baña gün mi gösterdi gerdūn-ı dūn
- 1518 Meyūñ vaşfin itmiş her ehl-i sūhan
Ne gördüm ki vaşf eyleyem anı ben
- E2 184b 1519 Bu mātem-serā ḥod müsā^cid degil
Meger mersiye naẓm ide ehl-i dil

(1510 a) şarşar-güzär / şarşar-mışäl Lİ; (1512 a) baña da / gerde-i A, L; (1513 a) tutup / tutup Lİ, kilk ile / ṭab^cumla / A, L; (1514 a) dilā / dili AE, (1514 b) da^cvāyı / sevdāyi AE, BV, A, Lİ, L, E1, ḡavḡāyi H; (1514 b) gözet / gözle A, V, E1, BV, L, eyle Lİ; (1515 b) meyūñ / meyün Lİ; (1516 a) Ḥatalum / tutalum Lİ; (1516 b) tarḥ-ı resm / resm-i tarḥ AE, tarḥ-ı / şurāḥ-ı BV, idenündür / idenündür Lİ; (1517 a) cām-ı / cāy-ı A, L; (1518 a)meyūñ / meyün Lİ, her / bir A; (1518 b) ne gördüm ki / ne gūne daḥi A, L, gör ne ki Lİ; ; (1519 b) mersiye / mersiye-i A.

- 1520 Bilinmez mi bu nazm-ı dil-dūzdan
Zuhūr itdugi ḫalb-i pür-sūzdan
- BV 27b 1521 Mü^oessir sūhan nitekim āh-ı serd
Olur tercemān-ı dil ehl-i derd
- 1522 Bunuñ cāy-ı misṭarla sūrhı hemān
Virür zahm-ı dīrīn ü nevden nişān
- H 248b 1523 Olup her varak nūshā-i rūy-ı baht
Görinür siyāh raķam laht laht
- E1 63a 1524 Sütür oldı gūyā ki cāy-ı benān
Kef-i miḥnet oldukça seyli zebān
- L 254b
- R 45a 1525 Sharīr-i ney-i kīlk olup hoş-nevā
Şikāfiyla ider bu deñlü şadā
- V 313b
- 1526 Olup dūr-feşān kīlk-i mu^ciz-nesak
Pür itdi hemān dāmenin her varak
- 1527 Bu gülşende ṭarh eyledi kīlk-i ter
Biribirine beñzemez kūşeler
- 1528 Fenāya virür şad-cihān-ı ḡamı
Ki var her birinüñ birer ^cālemi
- 1529 Nūmāyān ider gūne gūne şafā
N’ola nāmına dinse ^cĀlem-nūmā
- 1530 Ricām ol ki yārān idüp ihtimām
Nice dürlü noķşanın ide tamām
- 1531 Ṭokunmaya bu silk-i pür-gevhore
Şu kim neşr ide nazmını tel kıra
- 1532 Ola şan^cat-ı nazmdan bī-vuķūf
Dilinden dökile perişān ḥurūf
-
- (1520 b) itdugi / itdigi Lİ; (1522 a) bunuñ / bunun Lİ, misṭarla / mīnżarla Lİ;
(1523 a) baht / taht V, E2; (1524 b) zebān / zenān AE, Lİ, H, E1, BV, L; (1526 a)
mu^ciz / baħr-ı A, nesak / sebaħ Lİ; (1528 b) birinüñ / birinün Lİ; (1529 a) şafā /
şadā A; (1530 a) ricām / ricā AE; (1531 a) ṭokunmaya / dokunmaya Lİ; (1522 b)
tel / til Lİ.

- A 199b   1533 Selîka dürüst olmasa şöyle bil
AE 36a, Lİ 39b   Ki taqtı^c ile hiç okutmaya dil
- E2 185a   1534 Selîkî iseñ kıl söze verzişi
                    ^Arûza қalursa olur nazm işi
- 1535 Huşuşā ki ol kâtib-i nâ-ķabûl
                    Ki ola anuñ hâmesi bî-usûl
- 1536 Dürüst okuya yañlış imlâ ide
                    Boza veznini şî^cri inşâ ide
- E1 63b   1537 Nazîre ola haştı ol câhilüñ
                    Eli ağzına uymaya bâtluluñ
- 1538 Hudâ hîfz idüp ikisinden müdâm
                    Bozulmaya bu nazm-ı dil-keş-nizâm
- 1539 Nefes-vâr ola ey nevâ-sâz-ı râz
                    Karâr eylesün bu nevâ-yı dırâz
- 1540 Bi-ħamdiħħa irdi hele feth-i bâb
                    Ki oldı leb-ā-leb bu câm-ı şarâb
- 1541 Tamâmina târîħ olursa revâ
                    Şarâbile pür-câm-ı ^Âlem-nûmâ
- 1542 Dem irdi ki olup bu ser-rişte bend
                    Tamâm ola manzûme-i dil-pesend
- 1543 Dem irdi ki bu meclis āħîr ola
                    Du^cā ide her kim ki hâżir ola
- R 45b   (12) **Rubâ'ī**
                    Biz şâhid-i iyşe ^āşıķ-ı mehcûruz
                    Kühsâr-ı emelde reh-rev-i Şeġgûruz

(1533 a) olmasa / olmaya A; (1533 b) okutmaya / okunmaya AE, E1, H, A; 81534
a) iseñ / isen Lİ; (1535 b) anuñ / ney-i A, Lİ, L, E1, H; (1537 a) câhilüñ / câhilün
Lİ; (1537 b) uymaya / uymayan A, bâtluluñ / bâtlulun Lİ; (1538 a) idüp / ide R, A;
1539. beyit A ve L'de yoktur; Rubâ'ī'de emelde / elemde A, Lİ.

H 249a Biñ merhale yer cüdā düşüp şenlikden
Ser-menzīl-i şev̄ka şad-beyābān dūruz

Kasemiyāt

L 255a	1544	İlāhī be-āyin-i bezm-i elest Be- ^c ahd ü be-peymān-1 rindān-1 mest
E2 185b	1545	Be-leb-teşne-gān-1 beyāban-1 ^c işk Be-fevvāre çeşmān-1 bostān-1 ^c işk
E1 64a	1546	Be-çīn ebruvān-1 melāhat-ṭirāz Be-çeşmān-1 ḥayrān-1 efsūn-1 nāz
BV 28a	1547	Be-rūz-1 temennā be-şām u vişāl Be-gül-rīzī-i nah̄l-i bāğ-1 ḥayāl
	1548	Be-evrād-1 bülbül be-evrāk-1 gūl Be- ^c işk u cevānī vü sākī vü mūl
	1549	Be-la ^c l-i leb sāğar-1 nūş-ḥand Be-reng-i ruh-1 sākī-i dil-pesend
Lİ 40a	1550	Be-şavt-1 şurāhī be-naḳṣ-1 ḳadeḥ Be-feryād-1 mest ü be-esk-i feraḥ
A 200a	1551	Be-ḥamyāze-i sākī-i pür-ḥumār Be-āh-1 dil-i ^c āşık-1 dil-figār
AE 36B	1552	Be-ān minberiyāt-1 va ^c d-i va ^c īd Ki rehn ide vā ^c iz meye rūz-1 ^c iyd
	1553	Be mestūrī-i mey-perest-i nihān Ki başına and içe ḥalķ-1 cihān
	1554	Be-şem ^c -i dırāḥsān-1 meydān-1 bezm Ki eṭrāfinı ala mihmān-1 bezm
-
- Rubā^cī'de şad-beyābān-1 / ḥadd-i bī-pāyān-1 A; başlık L ve Lİ'de yoktur, V'de
ķasimiyāt şeklindedir; (1544 b) mest / şikest Lİ; (1545 b) bostān-1 / seyyān-1 Lİ;
(1547 a) temennā be-şām / temennā-yı A, be-şām u / be-şām-1 Lİ; (1548 a) bülbül
/ bülbül ü A; (1548 b) be-^cişk-1 / be-^cişk u AE, Lİ; (1550 b) feraḥ / tarḥ Lİ; (1552
a) va^cd-i / va^cd ü AE, Lİ, H, E1, E2, L.

1555 İlāhī be-leb-teşnegān-ı cemāl
Be-mestān-ı medhūş-ı bezm-i vişal

1556 °Aṭā°inüñ it menzilin bāğ-ı kuds
Kila anda ebrār ile bezm-i üns

İtmām-ı Sühan Be-Hulūş-ı Du‘ā

E1 64b	1557 Güneh çokluğu aña haclet yeter Kuluñdur ne deñlü ise °afv umar
R 46a	1558 İdüp rişte-i cānı °ışkuñla zār Anı sāz-ı bezm-i ġama eyle tār
E2 186a	1559 Dil-i zārum idüp girih-gīr-i °ışk Kıl ol rişteyi sübha-i pīr-i °ışk
	1560 Şu demler ki pür ola peymānemiz Geçe kendiden ya°ni mestānemiz
	1561 Gele bir nefes kim gülū ola teng O dem vire mir°at-ı āmāle jeng
	1562 Şurāhī-şifat ǵulgul ide gülū Tehī kala hāk-i beden çün sebū
L 255b	1563 Kadeh-veş dehāna gele cān-ı pāk Mekānum ola dürd-i mey gibi hāk
H 249b	1564 Şehādetle da°vāya virüp şübüt Dehāna o nām ura mühr-i sükūt
	1565 Şu dem kim idem terk-i bezm-i cihān Beni şoñ kadeh eyleye ser-girān

---

(1556 b) k’ola / kila Lİ; başlık V’de itmām-ı be-sühan, H ve E1’de itmām-ı sühan, A’da da itmām-ı sühan muhliş-i du‘ā şeklindedir; L, BV ve Lİ’de başlık yoktur; (1558 a) °ışkuñla / °afvuñla A, L; (1558 b) eyle / itme A; (1559 b) rişteyi / rişte-i A, H, L, sübha-i / sübhayı Lİ, pīr-i / tīr-i Lİ; (1559 b) pīr-i °ışk / tīr-i °ışk Lİ, H; (1564 a) da°vāya / da°vāma Lİ, virüp / vir A; 1565. beyit BV’de yoktur, H, L ve Lİ’de 1566’dan sonradır.

- 1566 Humārını çekdirme ferdā-yı haşr
Beni kılma bed-mest-i rüsvā-yı haşr
- 1567 Şu demler ki bu bezme yā hū diyem
Ümīd ol ki āhır nefes hū diyem
- 1568 O hūdan gelüp būy-ı cām-ı elest
O būy ile gıriv beyān ola mest
- V 314a 1569 Varam bezm-i hulde mu^caṭtar-meşām
Raḥīk-i ḥayāt ola müşğīn hītām

(1566 b) bed-mest-i / bed-mest ü A; (1567 b) ol ki / oldur Lİ.

SONUÇ

17. yüzyılın mesnevi alanındaki en önemli şairi olan Nev'î-zâde Atâî'nin *Sâkinâme* mesnevisi, mesnevi alanında Türklerin Acemlerden geri olmadığını ispat için yazılan ve içkiden, sakiden, çeşitli musiki aletlerinden, meyhanelen ve meyhaneye ait öğelerden söz eden bir eserdir. Atâî, bu eserinde söz konusu öğeleri bir araya getirerek başarılı bir sanat ürünü ortaya koymuş; oldukça gerçekçi ve başarılı betimleme ve ifadelerle, içkinin ve içki âlemlerinin havasını okuyucuya yansıtmıştır.

Atâî, zaman zaman gerçek anlamıyla içki ve içki âlemlerine ait öğelerin betimlemelerini yapmış; ancak aşıkın anlatıldığı bölümde:

Reh-i ‘âşikândur benüm gitdigim
Bu meydür saña vaşfinı itdigim (1424)

beytiyle sözünü ettiği şarabin aşk şarabı olduğunu açıkça ifade etmiştir. Güçlü bir mutasavvîf şair olduğunu söyleyemeceğimiz, ancak tasavvufla ilgisinin olduğunu bildiğimiz Atâî'nin bu sözlerinden ve mesnevide zaman zaman geçen tasavvûf düşüncesi ve hayallerden yola çıkarak *Sâkinâme*'nin tasavvûf bir mesnevi olduğunu ifade edebiliriz. Çünkü, aksi bir düşünce şairin ifadelerinde samimiyet arama anlamına gelecektir. Mesnevide belli bir tarikatın kavram ve kaidelerinin sistematik bir biçimde ortaya konmaması veya bir tarikata ait kavram veya kaidelere doğrudan atif yapılmaması, o mesnevinin tasavvûf bir eser olmadığı sonucunu doğurmaz. Çünkü Atâî, benzer bir yöntemi *Nefhatü'l-Ezhâr* mesnevisinde de kullanmıştır. *Nefhatü'l-Ezhâr*'da, zaman zaman toplum ahlakına aykırı davranışları içeren hikâyeler anlatan şair, bu hikâyelerin sonunda, “Âkıl edebsizden edeb öğrenir”³¹ atasözünden yola çıkarak kötüünün ve kötülüğün akibetini gösterip, iyiye yönlendirme niyetinde olduğunu ifade etmiştir. Bütün bunları yaparken de tasavvuf perdesinin altına sığınmıştır. *Sâkinâme*'yi ise, içki ve içki âlemlerine ait öğelerin gerçekçi bir dille anlatıldığı ve tasavvûf düşüncesi yapısının hakim olduğu bir mesnevi şeklinde tanımlamanın daha uygun bir ifade olacağı kanaatindeyiz.

---

³¹ Bu ifade *Nefhatü'l-Ezhâr*'da aynen geçmektedir.

Sâkinâme'de anlatılan konular, sadece içki ve içki âlemleriyle sınırlı değildir. Pek çok mesnevi gibi tevhîd, münâcaât, na't, mi'râc gibi bölümlerle başlayan mesnevide dönemin büyüklerine övgü geleneğine de uyulmuştur. Atâî, mesneviyi sunmayı düşündüğü II. Osman'ın Balkanlardan geçerek Lehistan'a yaptığı sefere eserin hacmi düşünüldüğünde önemli sayılabilen ölçüde bir yer ayırmıştır. Bu açıdan eser, tarihî bir vesika konumundadır. Boğaz ve Hisar'ın anlatıldığı bölüm, dönemin İstanbul eğlence ve gündelik hayatını yansıtması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Dönemin müzikî kültüründen izler taşıyan bölüm ise, müzikî kültürümüzle iştigal edenler için önemli bir kaynak niteliğindedir.

Sonuç olarak şunları söylemek istiyoruz: Edebiyatımızdaki yenilik ve yerlilik arayışlarının yoğun olarak görüldüğü 17. yüzyılda kalame alınan *Sâkinâme*, Doğu edebiyatlarının ortak olarak kullandıkları içki ve içki âlemlerine ait öğeleri, orijinal ifade ve betimlemelerle ele almış; Doğu edebiyatlarına ait olayları ve yerleri tercih etmeyerek Boğaz'ı, Hisar'ı ve II. Osman'ın savaşlarını anlatmış; böylece de kendisinden sonra yetişecek şairlere millî ve yerli ürünler ortaya konulabileceğinin ipuçlarını göstermiştir.

KAYNAKÇA

- Aksan, Doğan. 1990. **Türkçe'nin Gücü**, İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ömer Asım. 1993. **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü**. c. 1-2. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları.
- Arslan, Mehmet. 2003. **Aynî Sâkînâme**. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Canım, Rıdvan. 1998. **Türk Edebiyatında Sâkînâmeler ve İşretnâme**. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetin, Nihad. 1973. **Eski Arap Şiiri**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Devellioğlu, Ferit. 1997. **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilçin, CEM. 1983. **Yeni Tarama Sözlüğü**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gibb, E. J. Wilkinson. 1999. **Osmanlı Şiir Tarihi**. (Çev: Ali ÇAVUŞOĞLU). c.2. Ankara: Akçağ Yayınları
- Gölpınarlı, Abdülbaki. 1977. **Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri**. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- Hammer, Josep Von Purgstall. 1992. **Büyük Osmanlı Tarihi**, (Haz: Mümin Çevik, Erol Kılıç). c. 4. İstanbul: Hikmet Neşriyat.
- İsmail Beliğ 1999. **Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr**. (Haz: Abdulkerim Abdulkadiroğlu). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Kafzâde Fâizî. **Zübdetü'l-Eş'âr**, Süleymaniye Kütüphânesi Esad Efendi Bölümü, Numara: 2726.
- Karacan, Turgut. 1997. **Alaaddin Sabit Divanı**. Samsun: Pasifik Yayınları.
- , 1990. **Derename Mesnevisi**. Sivas: Dilek Matbası.
- , 1974. **Heft-hân Mesnevisi**. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Karahan, Abdülkadir. 1980. **Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

- 1993. "Nev'î-zâde Atâî". **İslam Ansiklopedisi**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Karaköse, Saadet. 1994. "Nev'î-zâde Atâyî Divanı, Kısmi Tahlil-Metin". Yayımlanmamış Doktora Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Komisyon. 2000. **İmla Kılavuzu**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kortantamer, Tunca. 1997. **Nev'î-zâde Atâyî ve Hamsesi**, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- 1993. "17. Yüzyıl Şâiri Atâyî'nin Hamse'sinde Osmanlı İmparatorluğu'nun Görüntüsü". **Eski Türk Edebiyatı Makaleler**, Ankara: Akçağ Yayınları. 89-150.
- Köprülü, Fuad. 1966. "Millî Edebiyat Cereyânının İlk Mübeşirleri." **Edebiyat Araştırmaları**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. 370-392.
- Kuzubaş, Muhammet. 2005. "Nefhatü'l-Ezhâr'da Deyimler". **Türk Kültürü Dergisi**. Kasım-Aralık Sayısı. 336-348.
- 2005. **Atâî'nin Nefhatü'l-Ezhâr Mesnevisi**. Samsun: Deniz Kültür.
- Levend, Agâh Sırri. 1988. **Türk Edebiyatı Tarihi-1**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Mehmed Tahir (Bursalı). 1971. **Osmanlı Müellifleri**. c.3. İstanbul: Meral Yayınları.
- Nev'î-zâde Atâî, **Zeyl-i Siyer-i Veysî**. Ali Emîrî Efendi (Millet Ktb.) No: 352/1.
- Olgun, İbrahim; Drahşan, Cemşit. 2005. **Farsça-Türkçe Sözlük**. Ankara: Murat Kitabevi.
- Onay, Ahmet Talay. 1992. **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar**. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Öztuna, Yılmaz. 1983. **Büyük Türkiye Tarihi**, c. 5. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Pakalın, Mehmet Zeki. 1993. **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Peçevî. 1992. **Peçevî Târîhi**. (Haz: Bekir Sıtkı BAYKAL). Mersin: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Rıza Edirnevî, **Tezkiretü's-Şu'ârâ**. Süleymaniye Kütüphanesi İzmirli İsmail Hakkı Bölümü. Numara: 3539.

Riyâzî, **Riyâzü's-Şu'ârâ**, Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmail Efendi Bölümü. No: 314.

Safâyî. 2005: **Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idi'l-Eş'âr)**. (Haz: Pervin Çapan). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Sami, Şemseddin. 1989. **Kâmûs-ı Türkî**. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Sarı, Mevlüt. (?). **Arapça-Türkçe Lügat**. İstanbul: Bahar Yayınevi.

Toptaş, Mahmut. 1991. **Arapça-Türkçe / Türkçe- Arapça Lügat**. İstanbul: Cantaş Yayıncılık.

Tökel, Dursun Ali. 2000. **Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar, Şahıslar Mitolojisi**, Ankara: Akçağ Yayınları.

Tuman, Nail. 1961. **Türkçe Hamseler Katalogu**. İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi.

Tülbendçi, Feridun Fazıl. 1997. **Atasözleri ve Deyimler**. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı. 1995. **Osmanlı Tarihi**, c. 3. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Üzgör, Tahir. 1983. **Edebiyat Bilgileri**. İstanbul: Veli Yayınları.

Yegin, Abdullah. 1975. **Yeni Lûgat**. İstanbul: Nurten Ofset.

Yelten, Muhammet. 1989. "Nev'i-zâde Atâyî'nini Sohbetü'l-Ebkâr'ı ve İçindeki Atasözleri ve Deyimler". **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 171-191

-----, 1998. **Sohbetü'l-Ebkâr**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Muhammet Kuzubaş

Doğum Yeri ve Tarihi : Ladik 1980

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı

Yüksek Lisans Öğrenimi : Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Etkinlikleri :

İş Deneyimi

Uygulamalar:

Projeler:

Çalıştığı Kurumlar : Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe / Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği (2000-2002)

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırma Görevlisi (2002-2007)

İletişim 1- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırma Görevlisi Samsun

2- Pazar Mahallesi Tataroğlu Sokak No:4 Samsun

E-Posta Adresi : muhammetkuzubas@hotmail.com

Telefon İş : 0362.3121919 (iç hat: 5248)

Telefon Cep : 05437826988

Tarih : 22.08.2007